

Vlatko Doleček

Od đaka pješaka do akademika

75

U D R U Ź E N J E
O B R A Z O V A N J E G R A D I B i H

Vlatko Doleček

Od đaka pješaka do akademika

Autobiografija 1939–2014.

75

Sarajevo, 2014.

Izdavač
Udruženje „Obrazovanje gradi BiH“

Za izdavača
Jovan Divjak

Urednik i redaktor
Slavko Šantić

Recenzenti Hazim
Bašić Neven
Kazazović
Dubravko Lovrenović

Lektor i korektor
Zenaida Karavdić

Tehnički urednik
Petar Tasić

Štampa
Štamparija Fojnica

Za štampariju
Šehzija Buljina

Tiraž
500 primjeraka

Godina izdanja
2014.

Posveta

Ovu knjigu posvećujem svojoj kćerki Lari.

Predgovor

Ono što nije zapisano i ne postoji.
Bilo, pa umrlo.
Meša Selimović

Dugo me opsjedala ideja da napišem knjigu u kojoj ću se nešto detaljnije pozabaviti porijeklom svoje porodice i u kojoj ću nešto napisati i o svom vlastitom životu. S takvom idejom sam započeo pisanje ovog rukopisa. Međutim, već nakon kratkog vremena odustao sam od prvobitne namjere. Uvidio sam da mi nedostaje mnogo relevantnih podataka, a ozbiljnije istraživanje o mojim precima, kako s očeve tako i s majčine strane, zahtijevalo bi mnogo vremena i truda. Želio sam da ova knjiga izađe iz štampe prije mog 75. rođendana, pa sam zato odlučio da samo ukratko napišem nešto o porijeklu svoje porodice, a da se najviše posvetim opisanju svog života, od rođenja do današnjih dana.

Ovom rukopisu dao sam ovakav naslov jer sam želio da, na slikovit način, označim svoj životni put od početka školovanja do svog konačnog stručnog i naučnog dometa. Tokom cijelog gimnazijskog školovanja najčešće sam pješačio od kuće do željezničke stanice, a u Doboju od stanice do gimnazije i onda sve ponovo nazad, samo obrnutim redom, tako da sam na dan pješačio oko 15 km. Ako se ovo pomnoži s brojem dana u godini kada sam odlazio u gimnaziju, pa se tako dobijen broj pomnoži s osam godina, dobije se koliko sam prepješačio dok sam išao u nižu i višu gimnaziju, a to iznosi nešto oko 32.000 km. Imajući u vidu da je obim ekvatora 40.091 km, može se zaključiti da sam tokom svojih gimnazijskih dana (po suncu i kiši, magli i snijegu, noću i danju) prepješačio oko 75% dužine ekvatora! Zaista sam bio baš to: *đak pješak*.

Podnaslov *Autobiografija* stavio sam zato, jer se većina ovoga o čemu ovdje pišem odnosi na moj život i moju biografiju, pisanu mojom vlastitom rukom.

Čitalac koji bude čitao ovaj moj životopis primijetiće da sam pome-
nuo mnoga imena, a to mi je i bila namjera. Sjetio sam se savjeta svoga
dobrog prijatelja Seada Fetahagića, pisca i novinara, koji mi je jednom

rekao da nipošto u pisanju ne koristim neutralne izraze kao što su *neki, oni* i tome slično, jer to tekstu oduzima autentičnost. Nastojao sam, gdje god je to bilo moguće, da uvijek navedem puno ime i prezime ličnosti koju pominjem. U tom smislu vodio sam računa i o mišljenju jednog drugog književnika, poznatog hrvatskog pjesnika Dragutina Tadijanovića. Prilikom promocije njegove knjige, koju je objavio upravo kada je navršio sto godina života, ispričao je jednu anegdotu o tome zašto je, kad se govori ili piše o nekim ličnostima, potrebno isticanje njihovog punog imena i prezimena. Evo, ukratko, te njegove anegdote.

Jedna grupa književnika, davnih tridesetih godina prošlog vijeka, bila je na skupu na kome se očekivao i Miroslav Krleža, koji je, iz nekih razloga, bio spriječen da prisustvuje. Jedna poveća grupa prisutnih pisaca napisala mu je i poslala razglednicu. Na poleđini razglednice svi su se potpisali, neki punim imenom i prezimenom, a neki su stavili samo paraf. Kada su, mnogo godina kasnije, na jednom prigodnom skupu historičara književnosti, posvećenom sjećanju na Miroslava Krležu, posmatrali tu razglednicu s tog davnog druženja književnika, mogli su da konstatuju da su se Miroslava Krleže sjetila samo trojica, i to su bili samo oni koji su se tada potpisali punim imenom i prezimenom.

Uz glavni tekst svog životopisa uvrstio sam i priloge. To sam uradio da bih maksimalno skratio glavni tekst, ali i da bih preko priloga, koliko je to moguće više, argumentovao ono što navodim u tekstu.

Prilikom podsjećanja na značajne ličnosti koje sam imao priliku bliže da upoznam, rukovodio sam se principom da to budu samo oni kojih, nažalost, više nema među živima. Ovo činim iz pijeteta prema njima, kao i zbog toga što formirano mišljenje o njima, sve i da hoću, više ne mogu da mijenjam.

Na kraju, želim da kažem i to da je jedan od bitnih razloga zbog kojeg sam se odlučio na pisanje ovog rukopisa to što sam se rukovodio starom istinom – *pamti se samo ono što je zapisano*.

Zahvaljujem se svojim recezentima profesoru dr. sc. Hazimu Bašiću, akademiku profesoru dr. sc. Dubravku Lovrenoviću i književniku, publi-

cisti i poznatom vojnom analitičaru Nevenu Kazazoviću na njihovim prijedlozima i sugestijama da tekst knjige bude što bolji i sadržajni.

Posebnu zahvalnost dugujem svom dugogodišnjem prijatelju pjesniku, prevodiocu i novinaru Slavku Šantiću na svim njegovim sugestijama i na velikom trudu koji je uložio oko konačnog uređenja ove knjige.

Čini mi posebnu čast da je izdavač ove knjige uduženje pod nazivom „Obrazovanje gradi Bosnu i Hercegovinu“, koje je pomoglo da mnogi mladi završe svoje obrazovanje i da se tako na najbolji način pripreme za sve ono što ih čeka u njihovom životu. Dugujem veliku zahvalnost izvršnom direktoru Udruženja, humanisti Jovanu Divjaku, dobitniku ordena francuske Legije časti, bez čijeg angažovanja ovaj rukopis ne bi vidio svjetlo dana.

Svima njima ostajem trajno zahvalan, jer bez njihove pomoći i angažovanja ni moj trud oko pisanja ove knjige ne bi dobio konačan epilog. Ovom knjigom obilježavam 75. godišnjicu svog skromnog života, ispunjenog za mene važnim događajima i poznanstvom s mnogim mudrim i dragim ljudima, o kojima sam ponešto zabilježio. Mnogo je i onih koje ovom prilikom nisam pomenuo i njima, zbog toga, dugujem iskreno izvinjenje.

Dugujem zahvalnost svim kolegama autorima tekstova koje sam uključio u priloge ove svoje knjige. Posebno sam zahvalan svojoj nekadašnjoj studentici profesorici dr. sc. Nermini Zaimović-Uzunović s Univerziteta u Zenici, koja je napisala prilog o Ljetnoj školi iz Dinamike; svom školskom kolegi profesoru dr. sc. Dragi Blagojeviću s Univerziteta u Banjoj Luci, od kojeg sam saznao da je moj nekadašnji student Vlastimir Krsmanović svom sinu dao ime Vlatko, po sjećanju na mene, a kasnije mi omogućio i susret s njima, kao i svom velikom prijatelju Savi Čuljkoviću, nekadašnjem načelniku Vojno-tehničke vazduhoplovne akademije u Rajlovcu.

Dugujem zahvalnost i svojim doktorantima profesoru dr. sc. Avdi Voloderu s Univerziteta u Sarajevu i profesoru dr. sc. Safetu Isiću s Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, na njihovim priložima, u kojima

su predstavili suštinu svojih disertacija i priložili spisak naših zajedničkih radova, koji su rezultat tih teza.

Na kraju, dugujem posebnu zahvalnost mr. sc. Zenaidi Karavdić na lekturi i korekturi teksta ove knjige.

Na prelomu knjige bio je veoma dugo angažovan asistent na MFS mr. sc. Petar Tasić, kome sam takođe posebno zahvalan na njegovom radu.

Posebno se zahvaljujem i direktoru štamparije Fojnica, gospodinu Šehziji Buljina, na njegovom angažovanju oko štampanja ove knjige.

Veoma sam zahvalan i svom kolegi, akademiku Taibu Šariću, koji mi je ukazao na neke štamparske greške u prvoj verziji finalnog teksta ove knjige.

V. D.

Jedan moj prezimenjak, po imenu Jozef-Joška Doleček, bavio se astronomijom, pa je po njemu nazvan asteroid koji je otkriven 1996.

A kakve veze taj asteroid ima sa mnom i s ovom knjigom?

Nikakve konkretne. Samo sam se malo poigrao s njegovom orbitom, pa sam na prvoj slici ucrtao orbitu ovog asteroida i njegov položaj na dan moga rođenja (28. juli 1939), a na drugoj njegov položaj u orbiti na dan kada budem napunio 75 godina života (28. juli 2014).

(Prilog 1)

Korijeni

Tokom čitavog života, u više navrata, pitao sam se odakle mi, po ocu, prezime DOLEČEK. Vrlo često ljudi su činili greške prilikom pisanja ili izgovaranja mog prezimena. Iako su se te greške javljale samo u jednom slovu, meni su ipak jako smetale. Tako, na primjer, nerijetko su pisali Določek, ponekad Dolček ili Dolaček... i ne znam kako sve još. To mi je ponekad pričinjavalo probleme. Kada sam bio na studijama u Beogradu, nekada zbog takve slovne greške nisam mogao podići poštu koja mi je dolazila, pa sam ozbiljno razmišljao i o tome da promijenim prezime. Pomišljao sam da, prema imenu oca, preinačim svoje prezime u Franjković umjesto Doleček, jer bi tada „ljudi s brdovitog Balkana“ manje griješili. Ipak, nisam realizirao ovu ideju i sada moram reći da mi je drago što je to tako.

Porodica Doleček. Prvi s desna su moj otac Franjo (stoji) i majka Jozefina (sjedi), do njih su moj deda Franc (stoji) i baka Anna (sjedi), u sredini je moj pradjed Franc (u njegovom krilu je moja starija sestra Cica), a ispred su moje tetke, u prvom redu s lijeve strane je tetka Zdenka.

Utvrдио sam, definitivno, zahvaljujući internetu, da je prezime Doleček češkog porijekla. Našao sam da tog prezimena još uvijek ima u Češkoj, ali takođe ga ima i u nekim drugim državama, a posebno u SAD. Pronašao sam i nekoliko nadgrobnih spomenika s natpisom Doleček (ili nekom sličnom varijantom) i na groblju u Washingtonu. Međutim, nedvojbeno sam utvrдио da su preci moga oca Franje, koji je rođen u Bosni davne 1902. godine, u selu Vranduk, između Doboja i Dervente, živjeli u mjestu koje se zove Čil, a koje je na tromeđi sela Vranduk, Bukovac i Foča, na nekada glavnom putu od Doboja prema Derventi.

Na gornjoj slici nalazi se i moj pradjed, za koga me veže jedna priča iz mog djetinjstva. Naime, kad smo bili djeca, roditelji su za svakog od nas našli nekoga na koga ličimo. Tako su za mog brata blizanca rekli da liči na našeg djeda po ocu, koji je umro iste godine kad smo nas dvojica rođeni, a za mene su rekli da ličim na svog pradjeda s gornje slike. Njega nikada nisam vidio, jer je umro prije mog rođenja, pa su mi ga pokazali na slici. Pričali su mi da sam se rasplakao kada sam ga vidio s bradom, jer mi je bilo neobično da ja ličim na čovjeka s bradom.

Baka Anna

Porodica je, po nekim relevantnim izvorima, došla u Bosnu za vrijeme austrougarske vladavine 1884. godine iz mjesta Žitomir u Ukrajini. Moj djeda Franc Doleček i baka Anna, rođena Tušla, nekada su živjeli u Žitomiru, koji je u to vrijeme bio malo mjesto, a danas je to poveći grad Ukrajine. Njihovi su preci vjerovatno u Ukrajinu došli iz dijela tadašnje Austro-Ugarske koji su naseljavali Česi i Slovaci, kao ekonomska migracija. A u Bosnu su došli na poziv austrougarske vlasti, za vrijeme cara Franca Jozefa.

Po dolasku u Bosnu, s još nekoliko sunarodnika, naselili su se u selu Vranduk. Bili su, za to vrijeme, napredni poljoprivrednici, a osim poljoprivrede bavili su se i raznim zanatima. Baka Anna je bila glava porodice i u široj regiji bila je poznata kao narodni ljekar. I sada mi je u sjećanju kao veoma energična žena, koja je imala smisla i za lijepo pripovijedanje. Jedna njena priča, o prvom „telefonu“ u mjestu njenog rođenja, trajno mi je ostala u pamćenju.

Baka Anna

U tom mjestu postojao je mlin. Jednom prilikom neki njihov komšija otišao je u mlin da samelje žito i kada se vratio, ispričao je za to vrijeme nevjerovatnu priču. Vidio je i čuo kada je vlasnik mlina putem žice razgovarao s nekim ko je bio na suprotnoj obali rijeke. Oni koji su slušali tu njegovu priču pitali su ga da li je žica bila šuplja, na što je on odgovorio da ne zna. Sjećajući se te bakine priče o prvom „telefonu“, dok ovo pišem, mi možemo razgovarati s osobom koja se nalazi ne na drugoj obali rijeke, nego na drugoj strani planete Zemlje. Eto šta se sve dogodilo u tehnološkom razvoju

komunikacija, za samo malo više od sto godina! (Podsjećanja radi – telefon je izumio Alexander Graham Bell 1875. godine.)

Moram ovdje naglasiti da je moja baka Anna, za to vrijeme, bila veoma pismena osoba. Znala je čitati i pisati, a i knjige nisu bile rijetkost u njenoj kući.

Djeda Franjo je umro mlad (1939), u godini moga rođenja, pa ga nisam ni zapamtio. Iz tog razloga i pišem samo o baki koje se i dan-danas rado sjećam.

Baka Anna je jako voljela cvijeće. Ispred porodične kuće je imala cvijećnjak koji je i geometrijski bio uređen veoma lijepo. Ja, takođe, volim cvijeće, koje gajim na malom balkonu svoga stana i po simsu prozora. Tu ljubav za cvijećem sasvim sigurno sam naslijedio od svoje bake Anne. (Prilog 2)

Ona i djeda Franjo izrodili su dosta djece. Imali su dva sina: starijeg, moga oca Franju, i mlađeg Josipa. Pored sinova imali su pet kćerki – Anu, Mariju, Olgu, Ružu i najmlađu, koja se zvala Zdenka. Zdenka je tragično nastradala za vrijeme Drugog svjetskog rata u logoru Jasenovac, jer su lokalne ustaše, za vrijeme NDH, našli kod Zdenke pismo koje joj

je poslao njen momak iz partizana. To je bio dovoljan razlog da nastrada u Jasenovcu, a pored nje odveli su i zaručnicu njenog mlađeg brata. Tako su obje strijeljane, a o tome posjedujem i dokument koji se nalazi u prilogu ove knjige. (Prilog 3)

Jedan od razloga zašto se moj otac poslije Drugog svjetskog rata s familijom vratio da živi s majkom na selu je i taj što je ona poslije rata ostala sama. U tom ratu izgubila je tri člana uže porodice, koja su živjela zajedno s njom u domaćinstvu. Ostale preživjele četiri kćerke živjele su sa svojim porodicama u drugim mjestima. Tako je najstarija njena kćerka Nevenka živjela sa svojom porodicom u Banovićima, rudarskom mjestu nastalom poslije rata, u kojem je njen muž Vilko Bilen bio šef računovodstva Rudnika Banovići.

Moja majka

Sada nešto o porodici moje majke Jozefine Martinčević, udate Doleček.

Moja majka je rođena 1904. godine u mjestu Žepče u centralnoj Bosni. Njena porodica doselila se u to mjesto iz Kreševa. To je staro bosansko mjesto, poznato po tome da su se i u srednjem vijeku mještani bavili kovačkim zanatom. Moj djeda po majci zvao se Stjepan Martinčević ili, kako su ga mještani rađe zvali, Kreševljaković.

Rođak moje majke je bio profesor doktor fra Rastko Drljić, dugogodišnji direktor Franjevačke gimnazije u Visokom. On bi, kad god je dolazio u Sarajevo, navratio do nas da posjeti moju majku. Jednom prilikom došao je s nekom omanjom knjigom. Kad sam ga upitao koja je to knjiga, odgovorio mi je da je to doktorat Ive Andrića i da želi da ga preda u biblioteku u Vijećnici. U šali sam rekao da bi je mogao pokloniti meni, na što je on odgovorio: „Knjiga treba da služi za opšte dobro, a ti si inženjer i ne znaš da to cijeniš.“. Kada su barbari s brda zapalili sarajevsku Vijećnicu, nisam siguran da u plamenu nije otišao i ovaj primjerak doktorata Ive Andrića. (Prilog 4)

Porodica moje majke bila je za to vrijeme relativno bogata, živjeli su u velikoj porodičnoj kući, a imali su i vlastiti hotel, jer se djeda bavio trgovinom i ugostiteljstvom.

Porodica Martinčević vjerovatno potiče iz doline Neretve, odakle su se doselili u Kreševu. Ovaj podatak mogu da potvrdim izvjesnim dokumentima koje sam pronašao u biblioteci Franjevačkog samostana u Kreševu. Poznato je da su franjevci prije više od 600 godina došli u centralnu Bosnu, pa imaju zapise čak iz tog vremena.

Porodična kuća moje bake po majci, koja je takođe živjela u Kreševu, bila je u starom bosanskom stilu, pokrivena šindrom i nalazila se u samom centru mjesta. Mnogo godina poslije Drugog svjetskog rata moja majka je tu kuću poklonila nekom daljem rođaku, o kome poslije nismo više ništa znali.

Porodica Martinčević na vjenčanju brata moje majke Ivana Martinčevića s Darinkom Gvozdrenović, kasnije poznatom sarajevskom pozorišnom glumicom. U zadnjem redu prvi s desna je moj otac Franjo, a treći, u istom redu, s desne strane je moj djed po majci, Stjepan Martinčević. U sredini su mladenci Darinka i Ivan.

(Slavonska Požega, 16. april 1939)

Majčin otac Stjepan je bio ugledni građanin u Žepču. Kuća koju je izgradio nalazila se na desnoj obali rijeke Bosne, a preko puta nje, na lijevoj obali, nalazio se hotel. Koliko je ta kuća bila velika svjedoči i činjenica da je poslije Drugog svjetskog rata konfiskovana i u njoj se nalazio srednjoškolski đачki dom. Porodična kuća Martinčevića postojala je sve do ovog posljednjeg rata u Bosni, kada je, na žalost, srušena. Naime, na toj desnoj strani rijeke Bosne, gdje je živjelo većinsko muslimansko stanovništvo, bila je Armija BiH, a na lijevoj strani bila je vojska HVO-a, koja je granatiranjem totalno srušila tu kuću. Hotel su, bez saglasnosti nasljednika, nove vlasti HVO-a u Žepču prodale nekom novokomponovanom tajkunu, koji je stari hotel srušio i na njegovom mjestu napravio novi hotel.

Moja majka, kao kćerka bogatog trgovca, završila je srednjoškolsko obrazovanje u Travniku. Bila je veoma pismena i govorila je tečno njemački jezik, toliko dobro da je iz njemačkog držala časove Rajku Papiću, učitelju u lokalnoj školi u selu Foča, koji je poslije toga upisao studije iz njemačkog jezika.

Majka Jozefina sa svojom drugaricom Anom

Djetinjstvo i školovanje

Prva sjećanja

Moji roditelji su imali šestoro djece – dvije kćerke i četiri sina. Za dvije godine dobili su četiri sina, dva puta su imali blizance. Prvi blizanci Željko i Srećko rođeni su u junu 1937. godine. Ja i moj brat blizanac Hrvoje rođeni smo 28. jula 1939. godine a ja sam najmlađi među nama blizancima. Najranije djetinjstvo, od rođenja do šeste godine, proveo sam u Zvorniku i Gračanici i malo sam zapamtio i Drugi svjetski rat.

Najviše se sjećam ratnih dana provedenih u Gračanici, a posebno pamtim dva događaja. Gračanicu su partizani oslobađali nekoliko puta i poslije svakog oslobađanja lako i brzo su je napuštali. Iza njih bi uvijek ostajalo dosta rasute municije. Jednom smo moja braća i ja to našli i donijeli u kuću, da se pohvalimo majci. Umjesto pohvale, majka nas je izgrdila, oduzela nam municiju i bacila je u septičku jamu.

A živo se sjećam i jednog događaja od kojeg i danas nosim vidljiv ožiljak na desnoj ruci. Naime, u Gračanici je bio jedan logistički magacin, u kojem su Nijemci držali raznu robu. Kada bi ih partizani najurili, oni bi pobjegli, ali je iza njih ostajala roba u magacinu. Znam da smo se kao djeca igrali oko tog magacina i vidjeli smo kroz prozor, koji je pri vrhu bio razbijen, neke kesice, u kojima je, to ću kasnije saznati, bila ekstrakt smjesa za supu. Mene su dvojica mojih drugova pridržavali da bih se kroz rupu na prozoru ušunjao u magacin da uzmem kesice. Upravo kada sam proturio ruku kroz razbijeno staklo prozora, dvojica drugova koji su me držali pustili su me i ja sam se zakačio o to staklo, tako da mi se ono urezalo u podlakticu desne ruke. Pao sam na zemlju i plaćući otrčao kući. Majka mi je izvadila staklo iz ruke, krv je zaustavila stavljanjući na ranu duvan, a potom mi je previla ruku. Još i danas mi se dobro vidi taj ožiljak.

Drugi dio ranog djetinjstva proveo sam na selu kod svoje bake Anne. Između ostalog, bio sam obavezan da čuvam njene krave. Sjećam se da mi je to čuvanje predstavljalo veliki problem zbog ranog ustajanja, jer su krave morale da se napasu dok je još bila hladovina. Osim toga, sve vrijeme sam bosonog trčao za kravama po tek pokošenom žitu ili travi, pa

su mi tabani više ličili na kožni đon, nego na nježno dječije stopalo. Djeca koja žive u gradovima sigurno ne mogu steći takvo iskustvo.

Seoska osnovna škola

Kad sam napunio osam godina života, krenuo sam u osnovnu školu u selu Foča, gdje je inače živjela moja baka Anna. U toku Drugog svjetskog rata ta škola je bila razrušena, pa smo nastavu imali u obližnjoj baraci. Pošto za vrijeme rata djeca nisu išla u školu, bila su formirana dva prva razreda – jedan za one koji su išli dva razreda za jednu školsku godinu i drugi za one koji su je redovno pohađali. Moj otac je mene i mog brata blizanca Hrvoja upisao u odjeljenje koje je išlo po programu jedan razred za jednu školsku godinu, tako da sam četvorogodišnje osnovno obrazovanje završio školske 1949/50. godine.

Moja prva učiteljica se zvala Borka Lalić, koja mi je do dana današnjeg ostala u veoma lijepom sjećanju. Ona je, u početku, neposredno poslije oslobođenja, morala raditi sa sva četiri razreda, tako da je u toj baraci držala nastavu istovremeno za prvi i treći razred. Na jednoj strani barake sjedili smo mi, prvačići, a na drugoj đaci iz trećeg razreda, među kojima je bilo i starijih pubertetlija. Poslije izvjesnog vremena došao je još jedan učitelj, Mirko Lončar, sa suprugom. Oboje su bili učitelji. On je bio iz Donjeg Miholjca u Hrvatskoj. Međutim, kada je izbila kriza oko Trsta, učitelj Mirko je otišao u vojsku, a njegova supruga ostala je sama. Nju posebno pamtim, jer je voljela da priča s mojom majkom i mojom bakom, a stanovali smo u komšiluku jedni preko puta drugih. Učiteljica bi obično u razredu djeci dala zadaću, zadužila jednog učenika da dežura, a ona bi prešla preko puta kod bake Anne na razgovor. Dešavalo se da zaboravi da se vrati u učionicu na vrijeme, pa bi to stariji učenici iskoristili da zapale po koju cigaretu. Još uvijek su mi u svježem sjećanju slike kažnjenih učenika-pušača, koji su za vrijeme školskog odmora morali da na grudima nose obješenu malu tablu, na kojoj je pisalo *Ja sam pušač*. Tada se takvim strogim „pedagoškim“ mjerama kažnjavalo i prevaspitalo, a bilo je i slučajeva da su đaci kažnjavani i šibama.

U bukvaru za prvi razred osnovne škole bile su slike Tita i Staljina, a kroz sadržaje isticala se saradnja s Crvenom armijom i naše veliko prija-

teljstvo sa SSSR-om. Nakon kratkog vremena taj bukvar više nije bio u upotrebi. Došli su neki nepoznati ljudi u školu i uzeli nam bukvar, tako da sam završio prvi razred osnovne škole bez bukvara. Kako je čitanje naglas iz bukvara tada bila uobičajena školska praksa, mislim da zbog toga moja generacija nikada nije naučila da dobro čita naglas.

Ne znam šta se s mojim prvim učiteljima kasnije dešavalo. Ali, mnogo godina kasnije, kada sam s grupom prijatelja po prvi put poslije rata u Bosni 1992/96. išao za Beograd, preko Mađarske, sasvim slučajno čuo sam i za svog učitelja Mirka Lončara. Ali, o tome će biti riječi kasnije, na jednom drugom mjestu ove knjige.

Očeva smrt

Dok smo moja braća i ja bili mali, u igri smo imali običaj da kažemo: „Vidi ti našeg tatu, koliko je velik i snažan, a mama je mala i mršava, pa ćemo mi brzo ostati bez majke.“. To je bila dječija percepcija, mislili smo da će onaj ko je velik duže živjeti od onoga manjeg. A koliko je to netačno pokazuje primjer mog oca i moje majke. On je bio samo dvije godine stariji od mame. Međutim, umro je u svojoj 49. godini života, kada je meni bilo nešto više od 11 godina, a majka je doživjela duboku starost, umrla je u 83. godini.

Moj otac bio je državni službenik Kraljevine Jugoslavije i obavljao je poslove finansijskog inspektora pa je po tadašnjem zakonu u službi morao nositi uniformu i u jednom mjestu mogao je da provede najviše do 3 godine i iz tih razloga djeca su mu se rađala u različitim mjestima: Žepču – rođena prva kćerka (Cica), Brčkom – rođeni prvi blizanci (Željko i Srećko), Zvorniku – drugi blizanci (Hrvoje i Vlatko), Gračanici – druga kćer (Vlasta).

Dobro se sjećam smrti svog oca, koja je u meni ostavila trajan i dubok ožiljak. Ustali smo jedno jutro, poprilično rano. On je rekao da neće ići na posao, da će ostati kod kuće da nešto uradi i da mu ja treba da pomognem. On i moja baka Anna pili su jutarnju kafu, otac je sjedio na maloj skemliji (stolici). Kad sam mu rekao da mi se pokvario kožni kaiš, uzeo je da ga popravi. Probušio je šilom jednu rupu i uzeo iglu da zašije.

Otac Franjo Doleček (1930)

Sjedio sam pored njega i u jednom trenutku primijetio da ne može da pogodi iglom rupu na kaišu. Mislio sam da se šali sa mnom, ali to, nažalost, nije bilo tako. Odjednom se ispružio i praktično stavio glavu u moje krilo. Majka je odmah zavrištala i dala mu vode, koja je „protutnjala“ kroz njegovo grlo. A baka je zavrištala: „Franjo je gotov!“. Zaista je bilo tako, otac je bukvalno umro u mom krilu.

Dugo poslije očeve smrti sanjao sam kako je on otišao na neki put i kako će se uskoro vratiti. Ali, uvijek nakon buđenja, shvatio bih da to nije java, nego samo san.

Prošlo je dugo vremena, a ja nisam mogao da prihvatim da sam zauvijek ostao bez oca, koga sam jako volio i poštovao. Iznenadna očeva smrt na mene je ostavila trajne posljedice, dugo se nisam mogao pomiriti s činjenicom da nikada više neću osjetiti njegovu blizinu i čuti njegove riječi pohvale za nešto što bih učinio dobro ili prekora za nešto što nisam učinio onako kako bi trebalo. Bio je vrlo strog i jako principijelan i pošten, ja sam ga veoma volio i cijenio njegovo ponašanje i njegove savjete.

Sjećam se da smo imali i jednog psa, koji bi uvijek izlazio pred oca da ga dočeka. Kada je otac umro, pas je još nekoliko noći cvilio i poslije izvjesnog vremena je uginuo od tuge, što je bio jasan znak da ga je i pas mnogo volio. Poslije očeve smrti majka je naslijedila malu porodičnu penziju od koje je živjela do kraja života.

Postajem đak pješak

Poslije završene četvorogodišnje osnovne škole, s relativno skromnim znanjem, školske 1950/51. godine upisao sam se u prvi razred Niže gimnazije u Doboju. Sve četiri godine bio sam đak pješak. Da bih stigao u školu na vrijeme, morao sam da ustanem u 4 sata ujutro i nakon prepješaćenih 6-7 km došao bih do željezničke stanice u Johovcu, odakle bih

prvim jutarnjim vozom došao u Doboju. Taj rani jutarnji voz zvali smo „radnički voz“, jer su njime putovali radnici koji su od ranih jutarnjih sati radili u Doboju. Ako bi se desilo da zakasnim na ovaj voz, kasnije bih imao sljedeći, koji smo zvali „putnički“. Ali, kada bih išao ovim vozom, uvijek bih kasnio na prve časove nastave. Pošto se od stanice u Doboju do Gimnazije pješačilo još 1 km, to znači da sam svakog školskog dana prepješačio 14-15 km. U zimskom periodu često se dešavalo da smo od kuće morali polaziti po mraku, i da smo se po mraku i vraćali kući. Računajući vrijeme provedeno u pješačenju i putovanju vozom, u putu smo provodili najmanje 4 sata dnevno, a često i više, jer se nerijetko dešavalo da je voz kasnio ili bi imao prekid u vožnji, zbog iskakanja iz šina. U tom slučaju uopšte nismo išli na nastavu, to su tada bili opravdani izostanci. Ali, kad god bismo bili nespremni za nastavu, poželjeli bismo da voz iskoči iz šina, pa da se tako „provučemo“ bez negativne ocjene! To je bio dio naše mladalačke logike.

U početku, nekoliko godina, bilo mi je jako zabavno ovo jutarnje pješačenje do stanice i kasni povratak kući, jer je grupa đaka pješaka bila povećala i uvijek bi to odlaženje i dolaženje bilo protkano raznoraznim događajima. Međutim, poslije nekoliko godina, kada sam postao đak Više gimnazije, često se dešavalo da sam pješačio sam, ali tada nisam osjećao nikakvo zadovoljstvo. Međutim, posljedica toga mog usamljenog pješačenja bila je da sam potpuno izgubio strah od pješačenja noću i po raznim vremenskim neprilikama. Iako mi je, kao djetetu, rano ustajanje jako teško padalo, kasnije, kad sam odrastao, to mi je postala navika koju sam zadržao do danas.

Dok sam išao u Nižu gimnaziju, moj brat blizanac i ja išli smo u isto odjeljenje i po običaju sjedili smo jedan do drugog. On je bio malo neodgovorniji prema školskim obavezama. U dnevniku smo bili upisani jedan iza drugog, po abecedi, on, Hrvoje, bio je prvi, a ja, Vlatko, drugi. Bilo je slučajeva da prvo prozovu njega da odgovara, a onda mene, ali su njegovu ocjenu po pravilu upisivali u moju rubriku, a moju u njegovu. Tako, jednom prilikom, kada je razredni starješina analizirao uspjeh pojedinih učenika, prozvao me i naružio zbog loših ocena, a one su, u stvari, bile Hrvojeve, a ne moje. Znajući za tu zamjenu, ja sam razrednom starješini

lakonski odgovorio: „Ja ću te loše ocjene lako i brzo popraviti.“ Tako je i bilo.

Poslije završetka Niže gimnazije i položene male mature, ja sam se upisao u Višu realnu gimnaziju u Doboju, a moj brat blizanac je otišao na zanat za metalostrugara. Kada je odučio da nastavi školovanje, morao je da položi prijemni ispit iz matematike i fizike. Ja sam mu davao dopunske časove iz ovih predmeta. U tom periodu već sam bio docent na Mašinskom fakultetu u Sarajevu i nisam mu dozvolio da se za prijemni prijavi na ovom fakultetu, tako da je otišao u Novi Sad i tamo položio prijemni i upisao se na fakultet. Kasnije, poslije mnogo godina, i on je završio kao mašinski inženjer.

U Višoj gimnaziji od svih đaka koji su završili dobojsku Nižu gimnaziju formirano je samo jedno odjeljenje, V-b razred, jer su mnogi moji drugovi iz Niže gimnazije nastavili školovanje na raznim zanatima, u nekim stručnim školama, ili su potpuno prekinuli školovanje. Pridošlice iz drugih mjesta činile su V-a razred. Većina nas u mom odjeljenju smo se poznavali iz prethodnog školovanja. U tom razredu nas je bilo pola dječaka, a pola djevojčica i većina nas je ostala u istom razredu do kraja gimnazijskih dana. Svi su mi oni ostali u trajnoj uspomeni.

Vlatko Doleček kao gimnazijalac, drugi red, prvi s desna (1957)

Nakon završetka Više gimnazije i polaganja *ispita zrelosti*, kako se nekada nazivala velika matura, viđali bismo se samo na obilježavanju nekih naših godišnjica, o čemu ću, na kraju ovog poglavlja, u *post scriptumu*, takođe nešto reći.

Čovjek i jezici

Završavajući gimnaziju razmišljao sam o tome šta bih mogao da studiram. Jedino sam znao šta neću, a to su bili jezici, medicina, veterina, biologija i šumarstvo, jednostavno zato što nešto od toga nisam volio, a nešto mi nije „ležalo“. Iako nas je naša majka Jozefina upozoravala na to da učimo strane jezike, što će nam trebati u životu, odlučio sam da to ipak ne studiram. Kasnije sam se uvjerio da je ispravna ona izreka koja kaže da čovjek vrijedi onoliko ljudi koliko jezika govori. U gimnaziji sam, kako je to tada bilo uobičajeno, prvo učio ruski jezik. Nastava iz ovog jezika je prekinuta kada je objavljena Rezolucija Informbiroa, pa je kao strani jezik uveden njemački, kojeg je predavala priučena nastavnica Milena Rap. Bila je udata za doktora Rapa – Nijemca, pa je, valjda po toj logici, mogla da predaje njemački.

Taj jezik sam kroz svoje gimnazijsko školovanje učio sedam godina, ali sam ga slabo naučio. U osmom razredu gimnazije za profesora njemačkog jezika došao je neki Slovenac, po imenu Slavko Vimpolšek. On je bio ambiciozan, pa nas je počeo ispitivati njemačku književnost, zbog čega smo često bježali s nastave. Bio je toliko uporan da nas je čak i po parku tražio da bi nas ispitivao. Imao je običaj da nas pita šta ko od nas želi da studira, pa je na osnovu toga postavljao odgovarajuća pitanja. Kada bi pitao mene, odgovarao sam da ću studirati šumarstvo, iako mi to nikada nije padalo ni na kraj pameti. On bi mi poslije takvog odgovora postavljao veoma lagano pitanje.

Kroz obavezno gimnazijsko školovanje, u raznim periodima, pored latinskog, četiri godine učio sam i francuski jezik, ali ga nisam savladao tako da mogu tečno da govorim. Kada sam, poslije diplomiranja, otišao na kratki boravak u Francusku, mogao sam se uvjeriti koliko sam malo poznavao taj jezik. Mislim da je glavni nedostatak učenja stranih jezika u našim školama to što se malo pažnje posvećivalo učenju govornog jezi-

ka, a mnogo više učenju gramatičkih i drugih jezičkih pravila stranih jezika.

Dok sam 1967/68. godine bio na odsluženju vojnog roka u Batajnici, u blizini Beograda, samostalno sam učio ruski jezik, jer sam mislio da će mi taj jezik trebati u mom budućem stručnom usavršavanju. Na takav zaključak najviše me naveo moj profesor Ljubodrag Radosavljević iz Beograda, koji je bio prevodilac raznih stručnih knjiga s ruskog jezika. Međutim, u kasnijem svom usavršavanju primijetio sam da mi je najviše potreban engleski jezik, pa sam, kao mlađi asistent i docent, pohađao kurseve engleskog jezika u privatnoj školi za strane jezike u Sarajevu.

Ne tako davno, negdje sam pročitao da će ubuduće biti dovoljno da čovjek nauči samo jedan, tj. engleski jezik. Danas, sa znanjem ovog jezika, može se običi čitav svijet. Čak je, uz tradicionalni francuski, postao i diplomatski jezik. U gimnaziji sam imao jednog druga koji me zainteresovao za esperanto. Činilo mi se, a ne samo meni, da će to biti jezik buduće međunarodne komunikacije, što se pokazalo netačnim. Engleski je postao apsolutno dominantni jezik svjetske komunikacije. Čak i tako velike i kulturno bogate nacije, kao što su Rusi, Francuzi, Kinezi i Nijemci, često komuniciraju na ovom jeziku. Pitao sam se zašto je to tako. A odgovor, pogotovo kada je riječ o mlađoj generaciji, mogao bi biti u činjenici da su film, muzika i nove računarsko-komunikacione tehnologije, a sada, u naše vrijeme, i ono što nazivamo globalizacija u širem smislu značenja te riječi, najviše doprinijeli tome. Sve to je gotovo nezamislivo bez engleskog jezika.

Na Omladinskoj radnoj akciji

Poslije mature, u ljeto 1958. godine, otišao sam na Omladinsku radnu akciju u Domaslovac kod Samobora, u blizini Zagreba. Tu sam proveo cio august. Moja omladinska brigada je radila na jednom usjeku i tog mjesta uvijek sam se kasnije rado sjećao. Kada god sam kolima prolazio od Zagreba prema Ljubljani, tu sam se redovito nakratko zaustavljao. Pamtim još uvijek da smo jedan dan išli na izlet na brdo koje se zove Okič, okruženo vinogradima koji su nekada pripadali grofu Franji Tahiju, istom onom protiv koga je 1573. godine podignuta seljačka buna pod

vodstvom Matije Gubca. U tom naselju bila je i jedna brigada iz Slovenije, iz mjesta Vrhnika pored Ljubljane.

S omladinske radne akcije u Gmajni, Slovenija, septembar 1958. godine, zadnji red u sredini

Spominjem sada posebno ovu brigadu, jer joj je komandant bio jedan niži ljepušasti momčić, zvao se Milan Kučan. To je isti onaj Milan Kučan koji će kasnije postati prvi predsjednik nezavisne države Republike Slovenije.

Jednom prilikom, kada sam s prijateljima, poslije rata u Bosni i Hercegovini, bio u Ljubljani i kada smo posjetili našeg tadašnjeg ambasadora Uglješu Uzelca, zajedno s pjesnikom i mojim prijateljem Izetom Sarajlićem, sreli smo se i s Milanom Kučanom. Tada sam ga podsjetio na njegov boravak u Domaslovcu na autoputu. I on se sjetio tih naših omladinskih dana i brigade iz Vrhnike, čiji je on bio komandant.

Pri kraju boravka u Domaslovcu vodila se akcija da se ostane i u septembru, kako bi se prije jesenjih kiša završio jedan dio autoputa u Gmajni pored Novog Mesta u Sloveniji. Iz naše dobojske brigade ostali smo samo nas dvojica, Velija Karahodžić i ja. Ova akcija je imala odjeka i u drugim brigadama, tako da smo početkom septembra 1958. godine otišli u Gmajnu, u kojoj je formirana jedna brigada sastavljena od pripadnika svih brigada s autoputa. Zvala se Brigada bratstva i jedinstva

U brigadi u Gmajni bilo je srednjoškolaca, ali i studenata. Rečeno nam je tada da će srednjoškolci, koji imaju namjeru dalje da studiraju, biti upisani na željene fakultete nezavisno od toga što su, ostankom u brigadi, izgubili rokove prijemnih ispita za upis. I studenti koji su ostali u brigadi, a koji zbog toga nisu stekli uslove za prelazak u narednu godinu, takođe će se moći upisati u narednu godinu, jer će i za njih, kao i za srednjoškolce, intervenisati Glavni jugoslovenski omladinski odbor, na čelu kojeg je tada bio Mika Tripalo, kasnije poznati političar. Kako sam i ja zakasnio na upis, povjerovao sam u to obećanje i po završetku ove akcije u Gmajni, na prolazu kroz Zagreb, svratio sam na Sveučilište da se upišem. Međutim, na svakom fakultetu su mi rekli da su svi upisi završeni i da oni ne znaju za bilo kakav naknadni upis. To me tada jako pogodilo i to je bilo jedno od mojih prvih razočarenja u tadašnji sistem. Jer, dok sam ja bio na radnoj akciji i svojim radom zaslužio dvije udarničke značke, dok sam, dakle, gradio zemlju, mamini i tatini sinovi (zna se čiji!) ljetno su provodili na moru i u ljenčarenju, ali su se na vrijeme upisali na željeni fakultet.

Jedan dragi profesor

Po povratku u Doboju od predsjednika Grada i od sekretara Komiteta SK za nagradu sam dobio jednu kožnu tašnu i 1500 tadašnjih dinara. Poređenja radi, minimalna mjesečna stipendija tada je bila 5000 dinara. Po dolasku kući počeo sam ozbiljnije da razmišljam o nastavku školovanja, o studiju koji bih trebalo da upišem. Najbliže mi je bilo nešto što bi imalo neke veze s matematikom i fizikom, jer sam iz tih predmeta po pravilu imao najbolje ocjene.

Kada govorim o tome, ne mogu a da se ne sjetim jednog svog profesora, Augustina Šimića, koji mi je predavao fiziku u nižoj gimnaziji. On mi je ostao u sjećanju po veoma zanimljivim predavanjima. Imao je običaj da kaže: „U fizici uvijek ima *kako* i *zašto*.“. Ono „*zašto*“ odnosilo se na teorijsko objašnjenje nekog fizičkog fenomena (pojave), a ono „*kako*“ odnosilo se na eksperimentalno (laboratorijsko) objašnjenje te pojave.

Kroz moje školovanje tri su mi profesora predavala fiziku i oni su posebno uticali na to da se kod mene rano razvije naklonost prema fizici. U nižoj gimnaziji to je bio upravo profesor Augustin Šimić. U višoj gimnaziji taj predmet mi je predavao profesor Ljubodrag Marković, a na prvoj godini fakulteta profesor Anton Tripalo. I sada, bez dvoumljenja mogu reći da sam iz ove oblasti najviše naučio kod profesora Augustina Šimića. U trajnoj uspomeni su mi ostala njegova jezgrovita predavanja, koja su po pravilu bila praćena i ilustrativnim eksperimentima. Uz to, on je bio i veoma dobar pedagog. Kasnije, kada sam postao profesor na Mašinskom fakultetu u Sarajevu, čuo sam od mnogih svojih kolega da na Ilidži pored Sarajeva radi jedan nastavnik čiji đaci često pobjeđuju na takmičenjima iz fizike. Bio je to upravo moj profesor fizike Augustin Šimić. A kad je o njemu riječ, želim da zabilježim još nešto.

Jednom prilikom, nakon što je proteklo više od 20 godina od mojih đaćkih dana, u hotelu „Libertas“ u Dubrovniku profesorima iz srednjih škola održao sam jedno popularno predavanje o temi „Osnovi nebeske mehanike“. Poslije održanog predavanja jedna povećana grupa slušalaca sjedila je u holu hotela i o nečemu su žučno razgovarali. Među njima bio je i jedan visok, korpulentan čovjek, koji je najviše učestvovao u diskusi-

ji i rukama gestikulirao. Po pokretu ruku učinio mi se odnekud poznat. Prišao sam toj grupi i pitao ga da li je on profesor Augustin Šimić, koji je nekada predavao u dobojskoj gimnaziji. On mi je, na moju veliku radost, odgovorio potvrdno. Ja sam tada svoj boravak u Dubrovniku produžio za dva dana samo zato da bih se sa svojim dragim profesorom zajedno vratio u Sarajevo.

Srednjoškolski profesor i naučnik

Od svih profesora koji su mi predavali u Višoj gimnaziji u najljepšem sjećanju ostao mi je profesor Ivo Bojanovski. On mi je predavao latinski jezik, a nekada je zamjenjivao i svoju suprugu, profesoricu Mirjanu Bojanovski, koja mi je predavala srpskohrvatski jezik. Profesor Bojanovski je imao veoma izražen smisao za objašnjenja. Tako su mi ostale u trajnom sjećanju njegove analize djela Ivana Mažuranića „Smrt Smailage Čengića“, posebno onaj dio kad se na jednom mjestu kaže: „Sramota je takome junaku, kupit harač, ne skupit harača, džilitnut se, ne pogodit cilja, kamol' slijepit mjesto raje Turke, kamol' da mu zlurad krst se smije.“, kao i analiza djela Petra Petrovića Njegoša: „Gorski Vijenac“, gdje Njegoš kaže: „Ko na brdo, ak' i mālō, stoji, više vidi no onaj pod brdom.“. Objasnio nam je šta to u širem, društvenom, smislu znači izreka: *džilitnut se, ne pogodit cilja* i na šta sve upućuje izreka „Ko na brdo, ak' i mālō, stoji, više vidi no onaj pod brdom.“.

Profesor Bojanovski ostao mi je u sjećanju i po tome što je posjedovao jedno široko opšte znanje, po čemu se izdvajao od ostalih tadašnjih profesora srednje škole.

Poslije izvjesnog vremena provedenog u dobojskoj gimnaziji sa suprugom se preselio u Sarajevo. Često smo se sretali, jer je stanovao na Grbavici u blizini mog fakulteta. Svaki put kad bismo se sreli, interesovao se za moje stručno napredovanje.

On se zaposlio u Historijskom institutu u Sarajevu, gdje je godine 1971. odbranio doktorsku disertaciju pod naslovom „Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji“. Sarađivao je s Centrom za balkanološka ispitivanja ANUBiH, kada je na čelu tog centra bio akademik

Alojz Benac, koji je rođen na Plehanu kod Dervente i čiji su roditelji bili prijatelji s mojom bakom i dedom.

Najpoznatije djelo profesora Bojanovskog je „Bosna i Hercegovina u antičko doba“, objavljeno 1988. godine u izdanju Centra za balkanološka ispitivanja ANUBIH. (Prilog 5)

Post scriptum: Obilježavanja dana mature

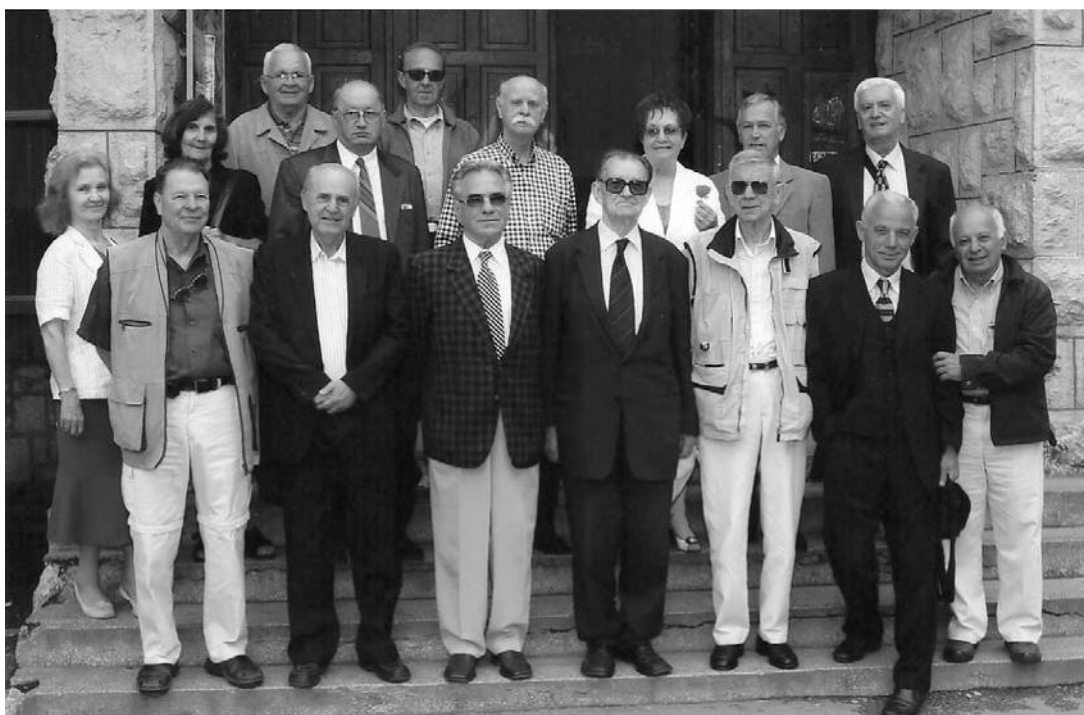
Poslije mature, koju smo položili na kraju proljeća 1958. godine, često smo se sastajali da bismo osvježili uspomene iz naših đачkih dana. Prijateljstva koja su stvorena u tim danima ostala su zapamćena za cijeli život. U kasnijim danima života prijateljstva su se stvarala na nekim poslovnim vezama i moglo bi se reći da su to „interesna“ prijateljstva.

Godinama poslije mature, kada god bih vozom, u bilo koje doba dana i noći, prolazio kroz dobojsku željezničku stanicu, uvijek bih izlazio na prozor vagona u nadi da ću vidjeti nekoga iz svoje gimnazijske generacije. I po pravilu, rijetko bih koga vidio. Većina mojih drugova i drugarica po završetku mature razišla se po čitavom svijetu. Mnogi su otišli na fakultete, a neki su se odmah zaposlili, što je u tim godinama bilo mnogo lakše nego danas. Danas, nažalost, mnogi i sa završenim fakultetom godinama ne mogu da nađu bilo kakvo zaposljenje.

Prije posljednjeg rata imali smo nekoliko maturantskih okupljanja, a jedno mi je posebno ostalo u sjećanju. Tada smo obilježavali 25. godišnjicu polaganja „ispita zrelosti“. Bilo je to 1983. godine. Na taj sastanak došlo je dosta nas, što se vidi i na grupnoj slici ispred zgrade Gimnazije. Među nama bio je i direktor naše gimnazije u vrijeme maturiranja, profesor geografije Muhidin Čatić. To druženje iskoristili smo i za izvjesnu „inventuru“ onoga šta je ko od nas postigao za tih 25 godina. Među nama bilo je ljekara, inženjera, ekonomista, pravnika i nastavnika srednjih i osnovnih škola. Jedino sam ja, u tom momentu, već bio u zvanju redovnog profesora Univerziteta. Doduše, bilo je i onih koji poslije mature nisu nastavili školovanje, ali su svi bili zaposleni. Na sastanku u učionici prozvaao nas je profesor Muhidin Čatić i održao jedan pripremljen i primjeren govor.

25. godišnjica mature, 16. juni 1983. godine

50. godišnjica mature, 14. juni 2008. godine

Poslije ovog susreta imali smo još jedan ili dva slična do 1990. godine. Na jedan nisam mogao da dođem zbog svojih obaveza koje sam u tim godinama imao. Glavni organizator svih ovih predratnih okupljanja bio je naš kolega Refik Hurić, diplomirani ekonomista, zaposlen u regionalnoj Privrednoj komori u Doboju. On je posjedovao i urednu evidenciju imena i adresa svih nas koji smo 1958. godine maturirali. Naročito je vodio evidenciju o našim kolegicama, koje su se u međuvremenu udale i promijenile prezime.

U sjećanju mi je takođe ostao i naš sastanak koji je održan 14. juna 2008. godine. Tom prilikom obilježili smo 50 godina od naše mature. To je bio naš prvi sastanak nakon rata u Bosni i Hercegovini, koji je pokidao i mnoge međuljudske veze. Bio sam glavni organizator tog sastanka i uspjeli smo da nam na sastanak dođu i tri naša gimnazijska profesora: Juraj Novosel je došao iz Tuzle, Jovo Mišković iz Beograda i Almas-Mazo Dautbegović iz Sarajeva. Već iz samih profesorskih imena dâ se zaključiti da je nastavnički kolektiv naše gimnazije bio u pravom smislu te riječi multietnički kolektiv, što je u današnjoj Bosni i Hercegovini prava rijetkost. Kada su se na ručku profesori pomiješali sa svojim bivšim đacima, slučajnom prolazniku bilo je teško utvrditi ko je od njih bio profesor, a ko učenik.

Na ovom druženju dogovorili smo se da profesor Juraj Novosel, kolega Vlado Ravlić i ja za naš naredni sastanak napišemo manju brošuru o našoj gimnazijskoj generaciji. Iako je profesor Novosel tom prilikom bio jako raspoložen i nije odavao utisak bolesnog čoveka, nakon samo mjesec dana stigla mi je tužna vijest da je profesor umro od raka bubrega. Ova njegova smrt i iznenadni prekid komunikacija s Vladom spriječila nas je da napišemo obećanu brošuru. Sada više i ne znam da li ćemo je ikada napisati, jer nas je iz dana u dan sve manje i sve smo stariji i nepokretniji.

Prošle godine, na 55. godišnjicu mature, a opet na moju inicijativu, okupili smo se u dosta smanjenom sastavu u Doboju i obišli našu gimnaziju. Konstatovali smo da samo iz mog odjeljenja, u kome nas je na maturi bilo 24, deset njih više nisu među živima. Bio sam veoma zauzet organizacijom ovog okupljanja, ali sam ipak uspio da neki stignu iz

različitih gradova Evrope. Tako je doktor Osman Karabegović došao iz Švajcarske, dipl. ecc. Nikolaja Žigmon-Ravbar došla je iz Portoroža, dipl. ecc. Vlado Ravlić došao je iz Zagreba, a dipl. ecc. Vučeta Petrić iz Tivta pokraj Kotora. Na naše veliko zadovoljstvo, nama se pridružio i naš gimnazijski profesor Jovo Mišković, jedini preživjeli od trojice profesora koji su bili na sastanku 2008. godine. I ovaj put obišli smo gimnaziju. Iako je tada bio neradni subotnji dan, dočekala nas je jedna mlada profesorica psihologije s dnevnikom naše generacije. Tamo nas je, u nekadašnjem našem kabinetu za fiziku, a sada fino uređenoj sali, prozvao profesor Jovo Mišković. Na završetku druženja dogovorili smo se da se najmanje za pet godina ponovo sastanemo. Uvijek se radujem ovim sastancima na kojima evociramo uspomene iz mladosti.

55. godišnjica mature, 15. juni 2013. godine

Put u visoko obrazovanje

Noć u sarajevskom parku

Kada sam koncem septembra 1958. godine konačno krenuo da se upišem na neki fakultet, uzeo sam Objavu za putovanje (to je bio jedan dokumenat na osnovu kojeg su se u to vrijeme mogle kupiti nešto jeftinije željezničke karte, ako se išlo na duži put). U Objavi je bilo obavezno upisati početno i krajnje mjesto putovanja. Ja sam tada napisao Doboj – Sarajevo – Beograd – Skoplje. Računao sam da ću na nekom univerzitetu iz tih gradova naći mogućnost da se upišem.

Sjećam se svog prvog dolaska u Sarajevo. Kada sam izašao iz stanične zgrade, bilo je jako rano i maglovito jutro. Bio je petak, sam početak oktobra. Stajao sam ispred stanice i vidio samo neke zgrade u neposrednoj okolini, pa sam se zapitao da li je to taj grad Sarajevo. Kada se tokom dana jesenja magla razišla, ukazao mi se grad u podužoj dolini, okružen brdima i padinskim naseljima.

Prvo sam otišao na Bašçaršiju i tamo pronašao zgradu Prirodno-matematičkog fakulteta. Zbunjen i pomalo uplašen ušao sam i našao Studentsku službu.

*Park u kojem sam nekad
prenoćio*

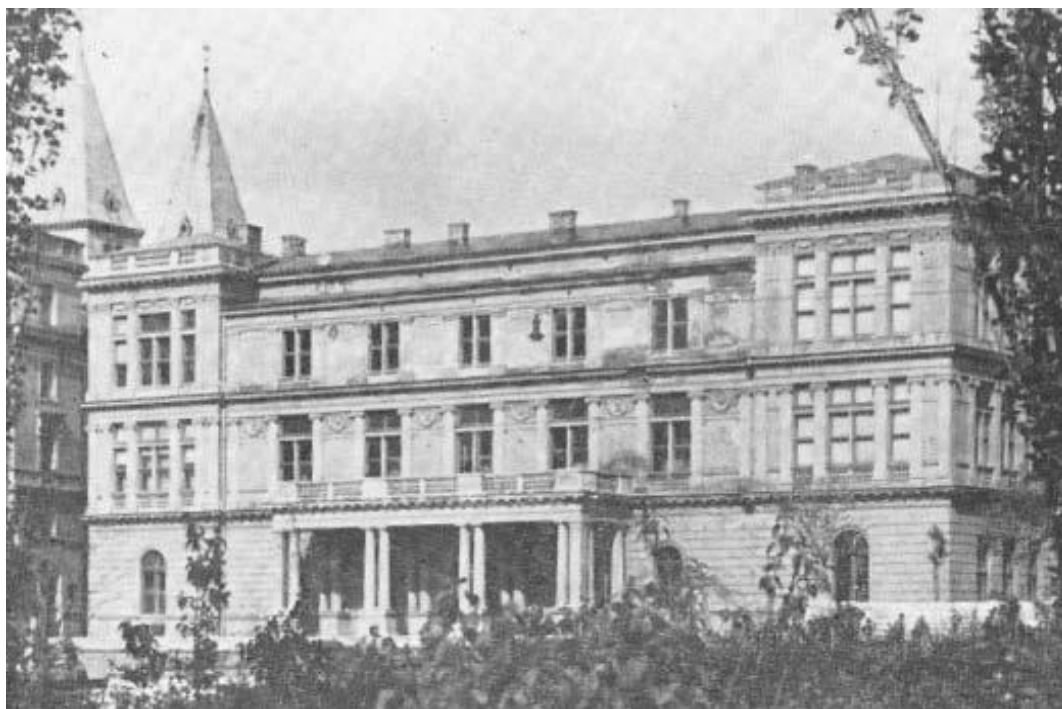
Kada sam upitao za mogućnost upisa, dobio sam negativan odgovor. S Bašçaršije sam krenuo niz ulicu koja se tada zvala Vase Miskina, a sada se zove Ferhadija. Došao sam do Katedrale i poslije nekoliko koraka došao sam pred zgradu na čijem ulazu je pisalo: Tehnički fakultet Univerziteta u Sarajevu.

Ušao sam i ohrabrio se da nađem Studentsku službu. Tamo sam zatekao uredno obučenog gospodina. Rekao mi je: „Mladiću, svi su upisi završeni, ali ovdje se otvara novi odsjek, pa ako možeš, dođi u ponedjeljak.“. Sav radostan, rekao sam da ću doći. Kasnije sam saznao da se taj

gospodin zvao Mladen Štajner, a bio je u to vrijeme šef Studentske službe. To je bilo pred vikend i zato mi je rekao da dođem u ponedjeljak. Tek sam preko vikenda saznao da je novi odsjek u stvari Mašinski odsjek Tehničkog fakulteta. Eto, tada mi se po prvi put ukazala mogućnost da se upišem na fakultet!

Umoran, ali i zadovoljan što ću konačno riješiti pitanje upisa, prošetao sam ulicama i zatim se našao u jednom malom parku, preko puta tadašnjeg Fiskulturnog doma u Sarajevu. Tu sam naumio da se malo odmorim. To je danas mjesto na kome se nalazi spomen-obilježje svjetski priznatom košarkašu Mirzi Delibašiću i poznatom pjevaču zabavne muzike Davorinu Popoviću – Pimpeku. Umoran i iscrpljen, sjeo sam na klupu koja se nalazila na vrhu tog parka i zaspao. U jednom momentu probudio sam se osjećajući hladnoću. Bio je cik zore, ranog oktobarskog jutra, i tada sam shvatio da sam na toj klupi prespavao cijelu noć.

U ponedjeljak sam otišao na fakultet i upisao se pod rednim brojem 22. Bila je to prva generacija studenata mašinstva koji su se školovali u Bosni i Hercegovini.

Zgrada Tehničkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, 1958. godine

Pimpek, Mirza i Obama

Sada se sjećam nečega što se dogodilo mnogo godina poslije. Sticajem veoma nesretnih okolnosti, posljednji put sam se sreo s ljudima čija se spomen obilježja nalaze danas u parku u kome sam tada prespavao. Pred samu smrt pjevača Davorina Popovića, posjetio sam ga u njegovom stanu da mu uručim Povelju Lige humanista. On je ležao na širokom krevetu, jer se tek bio vratio iz bolnice. Tamo mu je konstatovan tumor na mozgu. Predao sam mu Povelju uz nekoliko prigodnih riječi, a on se zahvalio, uzeo me za ruku i rekao: „I ovu nevolju ja ću pobijediti i opet ćemo zajedno, ti na jedno bijelo, a ja na jedno crno vino!“. Sjetio se da smo ponekad znali sjediti u kafani i tom prilikom bismo popili malo bijelog i malo crnog vina. Na žalost, to je bio naš posljednji susret. Samo nekoliko dana poslije toga on je preminuo.

S Mirzom Delibašićem nisam se tako dobro poznao kao s Pimpekom. Međutim, sudbina je htjela da i njemu, dok je ležao u bolesničkoj postelji u Državnoj bolnici u Sarajevu (nekadašnja Vojna bolnica), uručim isto priznanje – Povelju Lige humanista. Bio je već teško bolestan. Njegov ljekar mi je rekao da boluje od raka kostiju i da ga svaki dodir jako boli. Predao sam mu to priznanje ne rukujući se s njim, jer nisam želio da ga svojim dodirrom povrijedim.

Kada sam, takođe mnogo godina kasnije, pročitao autobiografiju predsjednika SAD-a, Baracka Husseina Obame, onda sam, u šali, jednom svom prijatelju rekao da u životu Obame i mene postoji neka koincidencija. Razlika je samo u tome što je on postao predsjednik SAD-a, a ja predsjednik kućnog savjeta. A evo o kakvoj se koincidenciji radi. Riječ je o jednom događaju iz Obamine biografije. Kada je on, da bi se upisao na fakultet, došao u New York, imao je samo jednu adresu na koju se mogao javiti da tu i prespava. Kada je došao pred zgradu u kojoj je stanovao njegov prijatelj, ulazna vrata su bila zatvorena. Sačekao je i iskoristio priliku da uđe u zgradu u trenutku kada je neko izlazio. Pronašao je stan koji je tražio, ali su i vrata stana bila zatvorena. Pritisnuo je zvono i niko se nije javljao. Nakon izvjesnog vremena morao je napustiti zgradu. Prema njegovom pisanju, nakon izlaska iz zgrade otišao je u obližnji

park, sjeo je na klupu, stavio je svoje stvari pod glavu i zaspao. Eto, to je ta „koincidencija“ između Obame i mene. I on i ja spavali smo na klupama, on u njujorškom, a ja u sarajevskom parku!

Upis na fakultet

Nikad neću zaboraviti dan kada sam došao da se upišem na fakultet. Studentska služba, koja je vršila upis novih studenata prve generacije Mašinskog odsjeka Tehničkog fakulteta u Sarajevu, bila je u zgradi u kojoj je danas Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu. Došao sam na upis i uredno stao u već formirani red. Ispred mene bilo je nekoliko kandidata koji su takođe čekali na upis. U jednom momentu primijetio sam da iza mene stoji jedan postariji čovjek s naočarima. Ustupio sam mu mjesto ispred sebe. Poslije sam saznao da je i on bio kandidat za upis, zvao se Štefan Obreht, tehničar iz Mostara.

U toj prvoj generaciji upisano je 118 studenata, a među njima je bio i jedan broj malo starijih, koji su ranije završili tehničku školu, a neki od njih su već imali i radno iskustvo. Kad se otvorio studij mašinstva, oni su riješili da se upišu. Najstariji među njima bio je tehničar Rajko Višnjevac, koji je rođen 1925. godine i prije dolaska na fakultet već je bio šef jednog konstrukcionog biroa. Njemu sam, kasnije, davao časove iz elementarne matematike.

Prilikom upisa sreo sam i jednog malo ozbiljnijeg studenta, koji mi je pokazivao svoj komplet za tehničko crtanje i tuširanje. S interesovanjem sam gledao taj komplet i upitao ga za šta mu u tom kompletu služe pincete (to je onaj dio kompleta koji služi za tehničko crtanje). On me gledao s ne malim čuđenjem zašto ga to pitam. U međuvremenu je prišao drugi mladić, koji je zajedno sa mnom posmatrao taj komplet, pogledao me i strogo upitao: „Koju si to školu završio kad postavljaš takva pitanja?“. Kada sam mu odgovorio da sam završio gimnaziju, on mi reče: „Što si onda došao na ovaj studij?“. E, tada sam u sebi rekao: „Ostaću da studiram baš ovo, ako ni zbog čega drugog, onda zbog tebe!“. Kasnije sam saznao da je onaj momak s kompletom bio takođe student, zvao se Edhem Seferović, a onaj drugi Milisav Marković. Obojica su prije upisa završili srednju tehničku školu i već su imali određeno radno iskustvo.

Otvaranje Mašinskog odsjeka

Mašinski odsjek Tehničkog fakulteta u Sarajevu svečano je otvoren i počeo s radom 6. oktobra 1958. godine. Na toj svečanosti o značaju školovanja mašinskih inženjera govorio je profesor Kazimir Boras. Tehnički fakultet je u početku imao dva odsjeka – Građevinski i Arhitektonski, do osnivanja Mašinskog (1958) i Elektrotehničkog odsjeka (1959). Početkom školske 1961/62. godine Uredbom Skupštine Republike BiH prešao je da radi Tehnički fakultet, a formirana su nova četiri fakulteta Univerziteta u Sarajevu: Građevinski, Arhitektonski, Mašinski i Elektrotehnički. Prvi dekan Mašinskog fakulteta bio je profesor Dragoslav Mirković.

Pred sam početak nastave pred zgradom Fakulteta sreo sam jednog starijeg studenta, koji mi je prodao knjigu „Zbirka problema iz matematike“ poznatog beogradskog profesora Dragoslava Mitrinovića i rekao „Brale, ovo će ti trebati da bi ovladao matematikom, koja je naročito značajna za tvoj studij.“. Knjigu sam uzeo, jer mi se svidio naslov. Smatrao sam da znam dobro matematiku i da ću lako riješiti te probleme. Međutim, čekalo me veliko iznenađenje. Koji god sam problem iz te knjige uzeo da riješim, nije išlo. Nisam se demoralisao, već sam nekoliko dana ostao u stanu, dok nisam shvatio i počeo da ih rješavam. Student, koji mi je jako skupo naplatio tu knjigu, mislio je da me prevario, ali ta knjiga mi je kasnije bila veoma korisna, iako nije bila na spisku obavezne literature za studij.

Već na prvom kolokvijumu iz elementarne matematike bio sam primijećen od strane profesora dr. sc. Manojla Maravića. Profesor Maravić me pitao gdje i koju sam školu završio, što je meni laskalo i pomoglo da dobijem elana i da „pritisnem gas“ u učenju matematike. Tako sam već poslije prve godine studija izabran za demonstratora na predmetu Matematika, koji je predavao profesor Maravić. Sada mogu da kažem da je ta demonstratura bila početak moje pedagoške aktivnosti na fakultetu, na putu od asistenta do redovnog profesora. Već nakon druge godine studija postao sam demonstrator i na Katedri za mehaniku. Kako su programi predmeta Matematike i Mehanike na Mašinskom i Građevinskom odsje-

ku bili dosta slični, radio sam kao demonstrator i sa studentima Građevinskog odsjeka.

U prvoj godini studija neki predmeti meni, kao gimnazijalcu, nisu bili „simpatični“. Na prvom mjestu to je bio predmet Rad u radionici, u okviru kojeg smo imali i vježbe iz turpijanja, što je meni pričinjavalo priličan problem. Jedva sam čekao da se riješim tog za mene nepotrebnog predmeta. Drugi predmet koji mi je predstavljao izvjestan problem bio je Tehničko crtanje. Kao gimnazijalac nisam obraćao pažnju na lijepo pisanje. Imao sam loš rukopis, a zbog toga sam imao velikih problema s tehničkim crtanjem, posebno kada je trebalo na paus papiru nacrtati tehnička slova. Oni koji su prije studija završili tehničku školu, u odnosu na nas, gimnazijalce, nisu imali tih problema. Za njih su problemi nastajali tek kada se intenzivno prešlo na vježbe iz matematike, fizike i mehanike. Ja sam već u drugom semestru nekima od svojih starijih kolega davao časove iz matematike, što sam intenzivirao kada sam bio izabran za demonstratora iz ovog predmeta. Davanje časova iz matematike bio mi je i dodatni izvor sredstava, koja su mi, naročito na početku studija, bila veoma skromna. Stipendija mi je bila 5000 tadašnjih jugoslovenskih dinara. Stan sam plaćao 3000 dinara, tako da mi je od stipendije ostajalo malo za hranu i ostale potrebe.

Ilegalac u studentskom domu

Ostao mi je u sjećanju jedan moj odlazak u studentsku polikliniku, gdje je radio ljekar po prezimenu Šeta. Povod za moj odlazak ljekaru bila je alergija koja mi se pojavila po tijelu. Kada me doktor Šeta pregledao, rekao mi je da sam organski zdrav, a da ne zna zašto sam tako mršav i da ne zna uzrok moje alergije. Pitao me šta obično jedem. Pošto sam se u to vrijeme hranio u ekspres restoranu, odgovorio sam mu da jedem najčešće grah, a kad me onda pitao šta još osim graha, rekao sam mu da ponekad jedem i grah s kobasicom. Tada me doktor Šeta poslao u p. m. i rekao mi da uopšte njemu nisam trebao ni dolaziti.

Tada sam odlučio da napustim stan, da bi mi više novca ostajalo za hranu. Tako, bez stana, „ilegalisao“ sam u studentskom domu „Slobodan Princip – Seljo“, kojeg smo kolokvijalno zvali „Seljo“. Ostajao bih sam

do kasno u fakultetskim prostorijama, gdje bih učio, a poslije bih otišao u dom samo da prespavam. Kao ilegalac u „Selji“, jedno vrijeme krevet sam dijelio sa svojim kolegom s godine Tomom Mateljićem, koji je bio jako pedantan. Stanovali smo u sobi br. 44 na spratu. U sobi je bilo više ležajeva. Jednom prilikom došao sam malo kasnije na spavanje i zatekao Tomu kako namješta naš krevet i povlači neku crtu po sredini čaršafa. Kad sam ga pitao šta to radi, odgovorio mi je da obilježava koja je polovina moja, a koja je njegova. Na to sam mu rekao: „Tomo, zajebi stvar, ni jedna polovina nije ni tvoja ni moja.“. Mislio sam pri tome da smo obojica ilegalci i da ništa nije naše.

Ali, osim u studentskom domu „Seljo“, ponekad sam prespavao i na željezničkoj stanici, u čekaonici za majke s djecom, gdje je bilo lako naći slobodno mjesto.

Matematika u javnom kupatilu

Jedno vrijeme išao sam na kupanje u javno kupatilo, koje je bilo u Novoj željezničkoj stanici. Tu se počesto čekalo u redu za kupanje, jer je bilo dosta onih koji su dolazili u kupatilo. Da bih prikratio vrijeme čekanja, ponekad bih ponio i sveske iz „Matematičke analize“ poznatog profesora Radivoja Kašanina, koje je moj otac nabavio još prije Drugog svjetskog rata. Profesor Maravić je takođe dolazio u to kupatilo i jednom prilikom upitao me šta to čitam. Kada sam mu pokazao šta čitam, bio je nemalo iznenađen.

Kasnije, kada sam kod njega postao demonstrator, moram priznati da mi je malo pomogao i ovaj slučaj upoznavanja profesora Maravića s literaturom mog oca. Zato mogu i reći da sam svoju sklonost prema matematici vjerovatno naslijedio od oca. Profesor Kašanin je dugo godina predavao matematiku na Beogradskom univerzitetu i bila je poznata njegova debela knjiga „Matematička analiza“, koju u svojoj privatnoj biblioteci imam i danas. Međutim, malo je poznato da je profesor Kašanin, prije nego što je izdao tu knjigu, objavljivao pojedina poglavlja kao posebne sveske. Dio tih svesaka naslijedio sam od svog pokojnog oca.

Sve ispite iz prve godine položio sam u prvom roku, izuzev ispita iz nacrtne geometrije, koji sam položio u drugom roku. Tada je važno pravilo da se iz godine u godinu može preći samo ako se polože svi ispiti iz prethodne godine. Nije bilo prenošenja ispita iz godine u godinu, što će kasnije biti opšta praksa na fakultetima.

Praksa u Doboju

Po završetku prve godine studija otišao sam na industrijsku praksu u preduzeće „Trudbenik“ u Doboju. Na praksi je bio i određeni broj srednjoškolaca, pa sam se tada upoznao s jednim od njih, Lazom Uzelcem, koji je kasnije postao mašinski inženjer. Mi smo se toliko sprijateljili da sam, nekoliko godina kasnije, kada se ženio sa Subhijom Porobić, postao njegov vjenčani kum. Danas oni sretno žive u Australiji.

Subhija i Lazo Uzelac (1962)

Kada sam bio u Doboju, 2012. godine, poslije mnogo godina, sreo sam se s njima i bio sam veoma sretan zbog tog susreta. Pozdravili smo se kao da smo se tek nedavno rastali, iako smo se zadnji put vidjeli davne 1991. godine.

Po završetku prakse, na kojoj su me zainteresirali automati za izradu standardnih mašinskih dijelova, tehnički direktor inženjer Abdulah Arslanagić pozvao je sve koji su bili na praksi svojoj kući na zajednički ručak. Njegova kuća je bila u blizini radničke menze, gdje smo u pauzi išli na doručak. S tog ručka kod inženjera Arslanagića ostalo mi je u sjećanju da smo dobili escajg na kome je pisalo *Ukradeno iz restorana preduzeća „Trudbenik“ Dobj.* Iako se moglo pretpostaviti da je on za tu potrebu pozajmio escajg iz restorana svog preduzeća, ipak je na mene tada poseban utisak ostavio taj natpis urezan na escajgu.

Nastavak studija

Na jesen 1959. godine upisao sam drugu godinu studija i stekao nove prijatelje, među kojima moram posebno spomenuti svog dobrog prijatelja i kolegu Zdravka Mijatovića. On je bio jako dobar student, s veoma visokim prosječnim ocjenama. Zajedno smo učili mnoge predmete iz prve godine i to smo nastavili za sve vrijeme studija. On je prethodno završio srednju tehničku školu i bio je oko dvije godine stariji od mene. Nekako u isto vrijeme upoznao sam i njegovog brata Dragu, koji će poslije postati poznati arhitekta. Nas dvojica bili smo tako dobri drugovi da, kada bi jedan dobio stipendiju, odmah bismo je podijelili na dva jednaka dijela. S njim sam bio prisniji nego sa svojim rođenim bratom. Na ferije sam odlazio kod njegovih roditelja u Zavidoviće i upoznao njegovog oca Jovana i majku Katarinu Mijatović. Bili su divni ljudi. Jovo je bio mašinovođa, a majka Katica domaćica. Otac Jovo bio je jedan dobroćudan, korpulentan čovjek, koji je za vrijeme Drugog svjetskog rata vozio lokomotivu partizanske željeznice na potezu od Drvara do prevoja Oštrelj. Imali su tri sina, najstarijeg Milorada-Mileta, koji je u to vrijeme studirao mašinstvo u Beogradu. Srednji sin se zvao Drago, a najmlađi je bio moj prijatelj Zdravko. Sva trojica su bili korpulentni i jedno vrijeme igrali su rukomet u timu iz Zavidovića. Koliko ja znam, Mile je bio jedan od osnivača toga tima, koji je u 80-im godinama XX vijeka bio član Prve jugoslovenske rukometne lige.

U drugoj godini dobili smo i neke nove predmete, od kojih su me najviše privukli predmeti iz mehanike – Kinematika i Dinamika, kao i predmet Matematika II. U toku te godine izabran sam za demonstratora i na predmetu Statika. Preradio sam sve zadatke iz mehanike koji su bili u zbirci zadataka autora Meščerskog, a iz matematike sam preradio zadatke Bergmana i u zbirkama još nekih drugih autora. Toliko sam dobro ovladao zadacima iz oblasti integrala da sam za opkladu zadatke rješavao napamet – za jedan riješeni zadatak dobio bih jedno kiselo mlijeko iz obližnjeg ekspres restorana.

Tada sam veći dio dana provodio na Fakultetu u zgradi koja se nalazila u ulici Maršala Tita na br. 54.

U ovoj zgradi sam provodio veći dio dana

Kada sam pri kraju druge i na početku treće godine studija dobio stalno mjesto u istom studentskom domu, u sobi sam bio još s trojicom cimera. Na jednom krevetu, do prozora, spavao sam ja, a na drugom Tode Stojčić. Pored nas u sobi je bio i Pavle Lončar, a kao ilegalac bio je njegov zet, koji je imao madrac i spavao bi na podu sa svojom posteljinom. Tode je ispod svog kreveta, koji je bio prilično visok, razapeo neku špagu, na kojoj je ponekad sušio veš. Jednom prilikom došao sam kasnije i zakucao na vrata koja su bila zatvorena. Kada su upitali ko je na vratima, odgovorio sam: „Kontrola!“ (u domu su bile povremene kontrole, da bi se ustanovilo da li ima ilegalaca ili nema). Pavlov zet otključao je vrata i pobjegao pod Todin krevet. Kad sam ušao u sobu, primijetio sam da Todin krevet jako vibrira. Moj prijatelj Pavle Lončar zadugo mi nije mogao oprostiti ovu moju šalu.

*Vlatko Doleček kao student
treće godine studija*

Još na prvoj godini studija upoznao sam nekoliko kolega s kojima sam, u jednom dužem periodu, bio veoma dobar drug i prijatelj. S nekoliko njih sam zajedno spremao ispite. To su, prije svega, bili Zdravko Mijatović, Vladimir Letić, Sima Ćima Perišić, Emira Dizdar-Pašić i još neki. Kao što sam već rekao, najviše sam se družio sa Zdravkom, koji je bio tehničar. Lijepo je pisao i crtao i bio je izvanredan student. Zajedno smo bili demonstratori na predmetima Matematika i Mehanika.

Po završetku druge godine studija otišao sam na autoput u radnu brigadu. Bili smo u Grdeličkoj klisuri, južno od Vranja.

To mi je bila treća radna akcija, tako da sam, kao već iskusni akcijaš, lijepo proveo to akcijaško ljeto. Po završetku akcije dobio sam svoju četvrtu udarničku značku. Ranije sam jednu zaradio u Domaslovcu, a u Gmajni sam bio dvostruki udarnik.

Po završetku ljeta 1960. godine, upisao sam se u peti semestar studija mašinstva na Tehničkom fakultetu u Sarajevu. Do ovog semestra nastavu na Tehničkom fakultetu izvodili su profesori s Univerziteta u Sarajevu, Zagrebu i Beogradu, osim nastave iz matematike i fizike. Tek u ovom petom semestru nastavu iz nekih predmeta počeli su držati i tzv. stručnjaci iz prakse, koji do tada nisu imali univerzitetskog predavačkog iskustva.

Dobro se sjećam prvog predavanja iz termodinamike. U očekivanju predavanja sjedili smo u učionici na prvom spratu zgrade u Titovoj ulici. Odjednom, hitro ulazi u učionicu jedan oniži čovjek i kaže: „Ja se izvinjavam što su moje pedagoške sposobnosti na nuli.“ Bio je to kasnije veoma poznati profesor i akademik dr. sc. Teodor Gregorič.

Prelazak na studije u Beograd

Ta izjava profesora Gregoriča na mene je djelovala tako da sam se zapitao zašto da i dalje ostajem na fakultetu na kome se profesori izvinjavaju studentima. Ova rečenica bila je samo povod da po završetku petog semestra napustim studije u Sarajevu i da zajedno sa Zdravkom, Vladom i Ćimom pređem na studije u Beograd. U tom petom semestru od svih predmeta koje sam slušao najviše mi se sviđao predmet Oscilacije. Taj predmet mi je predavao beogradski profesor dr. sc. Ljubodrag Radosavljević. Upravo on nam je najviše pomogao pri prelasku na Mašinski fakultet u Beogradu.

Krajem januara 1961. godine našao sam se u Beogradu, iako nisam imao nikakvu ideju gdje ću stanovati. Vlado i ja našli smo jednu sobu u Zemunu, u naselju Kalvarija. To je bila kućica na osami u kojoj su živjeli muž i žena s malim djetetom. Soba je bila veoma mala i skromno namještena, a domaćini su bili prijatni ljudi. Gazda je bio vozač u jednoj firmi koja se bavila uništavanjem neispaljenih avio-bombi iz Drugog svjetskog rata. Žena je bila domaćica.

Ćima je stanovao kod svog brata, a Zdravko kod svoje tetke, u Katanicevoj ulici, blizu Vojno-tehničkog instituta (VTI).

Prelaskom u Beograd morali smo tražiti da nam se priznaju odslušani predmeti i položeni ispiti. U tom pogledu nismo imali nekih većih problema, pogotovo zato što su nam neke predmete predavali profesori iz Beograda. Ja sam se upisao na smjer Vojno mašinstvo. Izabrao sam ovaj smjer zato što su se tu predavali predmeti Matematika 3 (Teorija skupova), Matematička logika i Numerička matematika, a to je meni višestruko odgovaralo, jer sam imao namjeru da studiram i matematiku. Na ovom smjeru bilo je malo studenata, pa je i to bio jedan od razloga da se upišem na ovaj odsjek.

Profesor koji nam je predavao predmete matematike jednom prilikom ispričao nam je jednu interesantnu anegdotu. Odmah poslije Drugog svjetskog rata on je bio apsolvent na Fakultetu za matematiku u Beogradu. Nekako u to vrijeme (1947) državna delegacija Jugoslavije, na čijem čelu je bio Edvard Kardelj, trebalo je da ide na jedan važan međunarodni

sastanak u Pariz, a za potrebe te delegacije od Fakulteta se tražilo da na statistički način izračuna ukupne ljudske gubitke u Jugoslaviji u Drugom svjetskom ratu. Profesor dr. sc. Vladeta Vučković nam je rekao da je upravo on, pomoću statističkih metoda, izračunao da je u Jugoslaviji stradalo 1,7 miliona stanovnika. U toj brojci uračunati su i potencijalni gubici nerođene djece, koja su, prema proračunu, trebala da se rode, s obzirom na starost nastradalih ljudi. Tu njegovu izjavu sam kasnije pročitao i u štampi, koja je o tome pisala. (Prilog 6)

Pošto sam studirao Vojno mašinstvo, otvorila mi se prilika i da dobijem atraktivnu stipendiju od Vojno-tehničkog instituta (VTI) Beograd. Potpisao sam s njima ugovor i dobio stipendiju pristojno veću nego što sam imao od preduzeća „Trudbenik“ iz Doboja. Prilikom potpisivanja ugovora pitao sam da li ću po završetku studija biti aktivni oficir u vojsci. Rečeno mi je da ću biti civilno lice s radnim mjestom inženjera i da neću morati nositi uniformu, što je meni savršeno odgovaralo.

Međutim, nakon izvjesnog vremena dobio sam poziv da potpišem aneks ugovora. Kada sam vidio da u aneksu stoji da sam obavezan da nosim uniformu i da u JNA provedem najmanje dvostruko više vremena od onoga koliko sam primao stipendiju, ja sam to odbio.

Iako sam do tada na ovom smjeru već položio nekoliko ispita, morao sam tada da promijenim smjer i ponovo sam se obratio za pomoć profesoru Radosavljeviću. On mi je savjetovao da se obratim Jeleni, šefici Studentske službe. Profesor je bio dobar s njom i zamolio ju je da mi pomogne. Kada sam otišao kod nje, najprije mi je rekla da je to praktično nemoguće, zbog razlike u predmetima koji se slušaju na pojedinim smjerovima, ali me onda ipak upitala na koji smjer želim da pređem. Ne znajući ništa o smjerovima, rekao sam na *proizvoljni*. Na to se ona nasmijala i rekla da takav smjer ne postoji, nego da postoji samo *proizvodni*. Tako sam došao na smjer na kome ću i diplomirati.

Beogradske godine studija

Prelazeći na beogradski Mašinski fakultet mislio sam da su tu svi profesori veoma stručni i jako dobri predavači. Međutim, u toku studija u Beogradu imao sam nekoliko izvanrednih predavača, ali i nekoliko sasvim osrednjih. U sjećanju su mi ostali, kao dobri primjeri, jedan profesor i jedan asistent. Profesor Viktor Saljnjkov mi je predavao mehaniku fluida i držao je jako interesantna predavanja, iako je uvijek imao pred sobom otvorenu knjigu profesora Konstantina Voronjeca. Od asistenata posebno mi se svidio asistent Borivoje Mikić. On je držao izvanredne vježbe i često je davao kontrolne kolokvijume. Po završetku nastave odredio je jedan termin za dobijanje potpisa, ali ja nisam došao, računajući da je to za mene samo formalnost, budući da sam sve kolokvijume uradio za deset. Kad sam, bez ovjere asistenta Borivoja Mikića, izašao na ispit iz Mehanike fluida, bio sam odstranjen, jer nisam imao potpis. Otišao sam kod profesora Konstantina Voronjeca da bih intervenisao za dobijanje potpisa. Međutim, na moje ne malo iznenađenje, rekao mi je da je asistent Mikić otišao u Kartum i da nije ostavio nikakav spisak o redovnom pohađanju vježbi i položenim kolokvijumima, što je bio uslov da se dobije potpis. Bio sam veoma iznenađen, bilo mi je neshvatljivo kako je mogao otići, a da to nije ostavio.

Skupo sam mogao da platim što u zakazano vrijeme nisam došao na Fakultet da bih dobio potpis, jer je važno pravilo da onaj ko ne dobije potpis mora iduće godine ponovo upisati taj predmet. Tada sam se sjetio da je asistent Borivoje Mikić svakom studentu vratio zadatke s kolokvijuma koje je pregledao. Kolega Zdravko Mijatović i ja ostavili smo svoje zadatke u jedan zajednički plakar na Fakultetu. Pronašao sam ih i odnio profesoru Voronjecu na uvid. On je pozvao nekoliko svojih asistenata da bi oni utvrdili vjerodostojnost Mikićevog potpisa. Kada su se uvjerali u to da su to zaista potpisi asistenta Mikića, tek tada mi je dozvoljeno da izađem na pismeni dio ispita. Poslije objave rezultata pismenog dijela ispita iz Mehanike fluida otišao sam na usmeni. Usmeni su obavljali istovremeno profesor Voronjec i docent Saljnjkov. Kada je docent Saljnjkov vidio moj pismeni, dobacio je profesoru Voronjecu, koji je sjedio s druge

strane stola: „Ovo je jedan od one dvojice koji su na pismenom dobili čistu desetku, ali je ovaj nešto bolji od drugog.“. Na to je profesor rekao: „Daj ga meni!“. Tako sam dobio pravu priliku da dokažem profesoru Voronjecu da sam samostalno uradio i sve kolokvijume za deset. Na ispitu sam takođe dobio ocjenu deset.

S profesorom Voronjecom ponovo sam se sreo na odbrani svoje magistarske teze, kada je on bio predsjednik komisije pred kojom sam branio magistarski rad.

Nisu svi isti

Međutim, bilo je u Beogradu i profesora koji su na mene ostavili negativan utisak. Jedan od takvih bio je i profesor Mikica Arsenijević, koji je predavao osnove elektrotehnike. On je zamjenjivao našeg profesora, koji je u to vrijeme bio na specijalizaciji u SAD-u. Profesor Arsenijević je bio profesor Tehnološkog, a ne Mašinskog fakulteta. Bio je i poznati fudbaler prije Drugog svjetskog rata. U vrijeme moga studiranja bio je selektor Fudbalske reprezentacije Jugoslavije. Na njegova predavanja, koja je držao u velikom amfiteatru, uvijek je na prvi čas dolazilo mnogo studenata, koji bi ga u prvoj pauzi obasuli fudbalskim pitanjima. Poslije prve pauze već bi amfiteatar bio poluprazan, jer su mu predavanja bila jako dosadna. On je praktikovao da svoja predavanja napiše na jednu prozirnu celofansku traku, koju bi provukao kroz tadašnji projektor i stojeći iza njega vukao. Jednom prilikom traka je pukla, a on je pao na podijum, što je kod nas izazvalo grohotni smijeh.

Nisam bio oduševljen ni predavanjima mladog profesora Vladimira Dedijera, koji je predavao transportna sredstva i dizalice. Na pismenom ispitu iz njegovog predmeta bila je dozvoljena literatura i studenti su primjenjivali samo gotove formule iz njegove knjige. Kada sam ja polagao, dežurao je na ispitu i povremeno bi dolazio do mene i gledao kako i šta radim. Kada je primijetio da ne koristim gotove formule iz njegove knjige, upitao me zašto tako radim. Rekao sam mu da pri kretanju „mačke“ po kranu koji rotira postoji i Koriolisovo ubrzanje, koje moram uzeti u obzir, ako želim tačno da izračunam postavljeni zadatak. To sam znao, jer sam u Sarajevu bio demonstrator iz mehanike. On je, na moje veliko

čudenje, zapitao kakav *Kuriolis* tu postoji, iz čega sam zaključio da on ne zna ni kako se ta komponenta ubrzanja tačno zove.

Pominjući ova dva primjera, želio sam da kažem da, vjerovatno, na svim fakultetima ima dobrih i manje dobrih profesora, a u sjećanju ostaju samo oni koji su bili najbolji i oni koji su bili najlošiji.

„Ljubavni“ sastanak pred Domom Armije

Moj kolega Zdravko Mijatović, s kojim sam se družio i s kojim sam učio sve vrijeme studija, bio je jako zgodan i privlačan muškarac, važio je za velikog zavodnika. Sjećam se da je jedne zime, dok smo stanovali u Studentskom gradu na Novom Beogradu, zakazao u isto vrijeme, u pola osam uveče, sastanak s dvije djevojke – s jednom u Knez-Mihajlovoj ulici, a s drugom, koja je dolazila iz Pančeva, pred Domom Armije u Beogradu. Mene je zamolio da u zakazano vrijeme odem pred Dom Armije i da djevojci objasnim da on nije mogao doći na sastanak iz opravdanih razloga. On je za to vrijeme otišao na sastanak u Knez-Mihajlovu ulicu.

Po sniježnoj mećavi pošli smo iz Studentskog grada u isto vrijeme i u istom autobusu. Dobro se sjećam – došao sam do ulaza u Dom Armije, a nekoliko mladića je već nestrpljivo čekalo svoje djevojke. Zauzeo sam položaj iz koga sam mogao dobro da vidim autobusku stanicu za Pančevo. Malo po malo, svi momci su dočekali da im dođu njihove devojke, a ja sam ostao sam da čekam Zdravkovu djevojku.

Prošlo je dosta vremena od dogovorenog termina za sastanak i kada sam pomislio da uopšte neće doći, pojavila se jedna djevojka, prošetala ispred Doma Armije i otišla na autobusku stanicu za Pančevo. Pomislio sam da je to njegova djevojka, prišao sam joj i upitao sam je da li ona čeka Zdravka na sastanak. Ljutito mi je odgovorila: „A što se to vas tiče?“. Tek kada sam se predstavio da sam njegov drug i da me on zamolio da joj kažem da je spriječen da dođe na sastanak, ona se malo „raskrivila“.

Dok smo mi tako razgovarali, otišao je autobus za Pančevo. Tada smo prošetali i ona mi je predložila da odemo u bioskop, jer je već imala izvađene karte za Zdravka i sebe. Poslije odgledanog filma dopratio sam je do autobuske stanice i ona je uskoro otišla za Pančevo. Vratio sam se

u studentski dom, gdje me u sobi čekao Zdravko i pomalo ljutito upitao što sam se tako dugo zadržao. Eto, takvi smo mi bili prijatelji.

Diplomiranje

Na kraju studija, kada sam položio sve ispite i predao sve projekte, kojih je bio popriličan broj, trebalo se odlučiti šta da uzmem za diplomski rad. Za izbor teme mog diplomskog rada presudno je bilo upravo Zdravkovo mišljenje.

Dakle, na njegov nagovor uzeli smo diplomski rad kod profesora Valerijana Markovića. Naš zadatak je bio projektovanje jedne kompletne drvo-industrijske fabrike. Takav zadatak smo dobili u preduzeću „Krivaja“ iz Zavidovića, jer je Zdravko bio njihov stipendista. Tamo je radio i njegov stariji brat Milorad, a honorarno i brat Drago, koji je bio poznati konstruktor „Krivajinih“ montažnih kuća. U „Krivaji“ smo dobili jednu prostoriju sa svim priborom za crtanje i rad i jednog tehničkog crtača, koji se zvao Drago Stare. U to vrijeme svi crteži rađeni su ručno. Nije bilo ni pomena o kompjuterskom crtanju i projektovanju.

Naša dva diplomatska rada činila su jednu tehnološku cjelinu. Moj diplomski rad odnosio se na primarnu tehnologiju drveta, od transporta balvana do proizvodnje daske i raznih drvenih profila. Zdravkov diplomski rad se odnosio na finalnu obradu drveta. U diplomskom radu morali smo odabrati potrebne mašine, konstruisati uređaje za transport i izvršiti projektovanje potrebne automatizacije čitavog procesa. Oba diplomatska rada kasnije su poslužila „Krivaji“ za projekat fabrike u Sokocu na Romaniji.

Profesor Valerijan Marković bio je oduševljen našim prijedlogom za diplomatske radove i mnogo nam je pomogao pri njihovoj izradi. Mi smo kod njega dolazili na konsultacije i on bi s nama ostajao do kasno u noć. Baš nekako u to vrijeme njegova kćerka smrtno je stradala u saobraćajnoj nesreći, prelazeći noću ulicu ispred zgrade Tehničkog fakulteta u blizini Vukovog spomenika. Provodeći s nama vrijeme u konsultacijama, profesor je tako, barem privremeno, zaboravljao na tu strašnu nesreću i ličnu tragediju. Diplomatske radove Zdravko i ja branili smo isti dan, sredinom aprila 1963. godine.

Mnogo godina kasnije, kada sam kao dekan Mašinskog fakulteta u Sarajevu posjetio preduzeće „Krivaja“ u Zavidovićima, inženjer koji me pratio kroz fabričku halu na jednom mjestu je zastao i pokazao prstom na jedan planetarni reduktor koji su oni proizvodili i upitao da li me to podsjeća na nešto. To je bio malo modificirani planetarni reduktor za potrebe transporta što smo ga Zdravko i ja konstruisali u našem diplomskom radu.

Kada sam, poslije toliko godina, ugledao dio svog diplomskog rada, bio sam obradovan kao da sam pronašao neko svoje izgubljeno dijete. Uvijek sam govorio da građevinski inženjeri imaju prednost nad svojim kolegama mašincima, zato što se dobar građevinski inženjer može poslije izvjesnog vremena okrenuti iza sebe i pokazati na most, branu ili neku zgradu i reći: „Ovo sam ja projektovao, ovo je moje.“. To se rijetko može desiti jednom mašinskom inženjeru, jer se u našim uslovima većina mašina uvozi iz inostranstva.

Povratak u Sarajevo

Mašinski fakultet Sarajevo

Čim sam diplomirao, profesor Ljubodrag Radosavljević Zdravku i meni sugerisao je da se zaposlimo na Mašinskom fakultetu u Sarajevu, jer je tamo bio nedostatak mlađih asistenata.

Bio sam na odmoru kod svoje majke, koja je tada kao podstanar stanovala s mojom sestrom Vlastom i braćom Srećkom i Hrvojem u podrumskom stanu u kući Joze Stojanca u mjestu Johovac (u mjestu u kome je nekada stanovala sestra Nikole Tesle – Ana Šljafelder-Tesla) na pruži Doboj – Derventa. Dok sam se odmarao, zvali su me iz sekretarijata sarajevskog Mašinskog fakulteta i pitali kada ću doći na posao. Brzo sam se spakovao i otišao za Sarajevo, tako da u mojoj radnoj knjižici piše da sam zasnovao radni odnos na Mašinskom fakultetu u Sarajevu 1. maja 1963. godine. Malo je ko u to vrijeme opšte proslave Prvog maja imao privilegiju da baš na taj dan, *praznik rada*, započne svoj radni vijek. Još manje je onih koji su imali privilegiju da im radni odnos traje tako dugo kao meni – od 1. maja 1963. do 1. septembra 2008. godine – dakle, punih 45 godina, 5 mjeseci i 0 dana, u istoj instituciji, kako piše u mom rješenju o penzionisanju!

Kada sam došao na Mašinski fakultet u Sarajevu, koji je tada još bio u zgradi Tehničkog fakulteta (sadašnjeg Ekonomskog fakulteta), primio me dekan profesor Dragoslav Mirković. Zdravko i ja bili smo u kabinetu zajedno, a bio je prisutan i Branislav-Masni Jovanović, asistent na predmetu Otpornost materijala. Moja generacija ga je prozvala Masni, jer je imao samo jednu kravatu, koja je bila poprilično masna i uflekana. U kabinetu me sačekao i predavač Branko Vojinović, koji me malo proveo po Fakultetu. Sjećam se da mi je na zidu jednog kabineta pokazao spisak asistenata koji su u to vrijeme bili na školovanju u inozemstvu. Na tom spisku bilo je i ime Muhameda Riđanovića, za koga mi je Vojinović ponosno rekao da se priprema za doktorat u SAD-u.

Kako sam se zaposlio na kraju semestra, rečeno mi je da treba da se angažujem u komisiji za prijemni ispit za novu generaciju studenata i da se u tom smislu obratim asistentu Egvinu Girtu. On je bio asistent za fiziku. Na portirnici sam se raspitao gdje ga mogu naći, a oni su me uputili u

laboratoriju za fiziku. Pronašao sam tu prostoriju i pokušao sam da uđem. Bio sam ne malo iznenađen kada sam u kabinetu zatekao dvoje u krevetu. Izvinio sam se, jer sam pomislio da sam ušao u pogrešnu prostoriju, u nečiji stan. Muškarac je skočio s kreveta i rekao mi da se ne izvinjavam, a na moje ne malo iznenađenje to je bio upravo Egvin Girt. Kasnije sam saznao da je on tražio stan od Fakulteta, a da bi dokazao da nema riješeno stambeno pitanje, uselio se u kabinet za fiziku.

Na jesen te 1963. godine preselili smo se u zgradu u ulici Omladinsko šetalište b. b. Još mi je ostala u svježem sjećanju naša seoba iz zgrade Tehničkog fakulteta u ovu novu zgradu, u kojoj ću ostati sve do odlaska u penziju.

Studijski boravak u Francuskoj

Ljeto 1963. godine proveo sam, preko studentske organizacije IAESTE (The International Association for the Exchange of Students for Technical Experience), na studijskom boravku u Francuskoj, gdje sam bio na stručnoj praksi na njihovoj željeznici – SCNF (Société nationale des chemins de fer français). U okviru ove prakse bio sam u Rouenu. Sa mnom su bili jedan Holanđanin, po imenu Peter Elsner, i jedan Poljak, po imenu Vaclav Ščeznijak. Stanovali smo u jednom samačkom domu. Rouen je jedno malo historijsko mjesto, poznato po tome što je, po predanju, u njemu odrubljena glava heroine Jovanke Orleanke. Kako sam dolazio iz tada komunističke zemlje, a na francuskim željeznicama bila je, naročito među radnicima, popularna Komunistička partija Francuske, radnici su mi bili veoma naklonjeni. Donosili su mi komunističke novine L'Humanité, a ponekad Paris Match. Vikendom su me pozivali u goste svojim kućama. Tako sam iz prve ruke, preko Paris Match-a, saznao o katastrofalnom zemljotresu u Skoplju. Ovaj list je na naslovnoj strani donio sliku srušenog hotela u Skoplju, u kome je odsjela jedna grupa francuskih turista.

Jednog dana, dok sam bio u fabričkom pogonu, došao je jedan službenik i rekao mi da me traži direktor, gospodin Bigas. Nije znao da mi kaže zašto me zove. Pomislio sam da će mi reći da me nisu primili na praksu zato da bih pred radnicima širio socijalističke ideje, jer su oni vrlo

često razgovarali sa mnom o Jugoslaviji i o Titu, za koga su mi, između ostalog, rekli da ima jako lijepu suprugu. Idući s tim službenikom do direktorove kancelarije pomislio sam da me mogu samo vratiti kući, a to je meni u tom momentu savršeno odgovaralo, jer sam osjećao jaku nostalgiju. Kada sam došao kod direktora gospodina Bigasa, on me veoma lijepo primio, rekao mi da je kao turista nekoliko puta bio u Jugoslaviji, koja mu se jako sviđjala. Posebno je pominjao Plitvice i Jadransko more. Takođe mi je rekao da je primijetio da se družim s njegovim radnicima, ali da ne bih dobio pogrešno ili jednostrano mišljenje o Francuskoj, predložio mi je da za sljedeći vikend budem njegov gost u njegovoj vikendici na moru. Sutra ujutro došla su po mene velika kola marke „Simka“, s četiri sjedišta pozadi i stolom između njih. Cijeli taj vikend proveo sam u prijatnom razgovoru s njim. On se interesovao za život u Jugoslaviji, o kojoj je govorio samo u superlativima.

Razgovarajući s Vaclavom o Poljskoj u različitim historijskim periodima, a posebno o stradanju Poljske u Drugom svjetskom ratu, on mi je iznio jednu interesantnu činjenicu o svojoj zemlji: Poljska je uvijek bila između nakovnja i čekića, samo su se u ulozi čekića i nakovnja, kroz historiju, mijenjale Njemačka i Rusija.

U toku tog svog kratkog boravka u Francuskoj uspio sam da malo usavršim govorni jezik i tada sam se uvjerio da se strani jezik može naučiti samo ako čovjek ode sam u stranu zemlju, u kojoj neće čuti niti jednu riječ na svom maternjem jeziku.

Pošto sam imao besplatnu kartu za njihovu željeznicu, boravak u Francuskoj iskoristio sam i za posjetu nekim historijskim mjestima. Tako sam nekoliko puta bio u Parizu, upoznao znamenitosti Pariza, zgradu Opere i Ajfelov toranj, koji me oduševio svojom grandioznošću i tehnikom građenja, s obzirom na vrijeme u koje je građen. Nekoliko puta bio sam u Luvru i svaki put sam došao do slike Mona Lisa. Bio sam i u Kanu, ali i na berbi grožđa u Eperneu. Sjećam se da je tog ljeta u posjeti Francuskoj i generalu De Golu bio tadašnji predsednik SSSR-a Nikita Hruščov. Kada su ga odveli u posjetu vinskim podrumima u Eperneu, ponudili su ga vinom koje je proizvedeno one godine kada je on rođen, o čemu je francuska štampa naveliko pisala.

U Francuskoj sam sreo dosta ljudi koji su došli iz Alžira, jer se u to doba tamo vodio rat. Sjećam se da je De Gol raspisao referendum u povodu svog izbora za predsjednika s jednim pitanjem: Da li ste za De Gola i obustavu rata u Alžiru? Naravno, rezultat referenduma je bio pozitivan.

S Peterom i Vaclavom sam se dobro družio. Sjećam se da me Peter Elsner, znajući da sam već bio inženjer, jednom pitao zašto u Francusku nisam došao svojim kolima. Meni je u to vrijeme vlastiti automobil bio misaona imenica, ali sam mu ponosno odgovorio da je razlog za to velika razdaljina između Sarajeva i Pariza. U Francuskoj bio sam oduševljen njihovom kuhinjom i velikim prijateljskim odnosom prema meni.

Prvi asistentski dani

Iako sam kao asistent početnik na Katedri za mehaniku radio na više predmeta, to mi nije teško padalo, jer sam mnoge stvari savladao već kao demonstrator. Sposobnost za prenošenje znanja drugima usavršio sam i kroz dugogodišnje podučavanje svojih kolega, već u srednjoj školi. Davao sam časove svima onima koji bi pali na popravni, kako đacima iz gimnazije, tako i onima iz drugih srednjih škola, a u to vrijeme takvih je bilo mnogo. To sam nastavio i na fakultetu. Tada je, posebno u mojoj prvoj generaciji na Mašinskom fakultetu u Sarajevu, bilo dosta starijih kolega, koji su prije upisa na fakultet radili kao tehničari, pa su mnoge stvari iz matematike i fizike zaboravili i trebalo im je da to obnove.

Nakon jednogodišnjeg asistentskog rada, provedena je anketa među studentima Mašinskog fakulteta u Sarajevu za sve predmete i za sve profesore i asistente. Nakon objavljenih rezultata ankete pozvao me je dekan profesor Dragoslav Mirković i čestitao na ocjenama koje sam dobio kao mladi asistent. Ja sam mu, dosta nespretno, rekao da to nije ništa neobično, s obzirom na neke stare asistente koji su i mojoj generaciji držali vježbe, a o kojima ni kao student nisam imao pozitivno mišljenje. Profesor Mirković me malo prekorio za tako prepotentan odgovor, ali me i ohrabrio da nastavim dobro da radim. I zaista, ja sam se za sve svoje asistentske obaveze na vrijeme pripremao i nisam sebi dozvolio luksuz da na vježbe dođem nespreman.

*Vlatko Doleček kao asistent
1965. godine*

U tome je naročito prednjačio moj kolega s Katedre, asistent Branimir Jovanović. On bi pred sam početak časa uletio u svoj kabinet i s hrpe ranijih pismenih radova studenata nasumice uzeo neki i otišao na vježbe, na kojima bi, po pravilu, jednostavno prepisivao ono šta je na tim papirima pisalo. Često se dešavalo da su ga studenti ispravljali, što je dovodilo i do komičnih situacija, jer je on ponekad morao da napusti čas.

Držao sam vježbe na predmetima Statika, Kinematika, Dinamika i Teorija oscilacija. Kada se profesor Muhamed Riđanović vratio iz Amerike, jedno vrijeme držao sam vježbe i iz predmeta Mehanika fluida. Volio sam taj predmet, koji sam na studiju u Beogradu položio s najvećom ocjenom. Naročito sam volio oblast konformno preslikavanje. Lako sam se uključio u izvođenje vježbi iz ovog predmeta, na kome su, prije mene, već radila još dva starija asistenta. Kada smo zajedno pripremali zadatke za ispite i vježbe, čudom sam se čudio kako su ti asistenti uopšte mogli da drže vježbe, posebno auditorne, s tako malim znanjem iz tog predmeta.

Čim je došao iz Amerike, profesor Muhamed Riđanović napisao je knjigu iz mehanike fluida, u kojoj je, u prvom izdanju, bilo dosta matematičkih netačnosti. Sjećam se da je bilo i dijeljenje vektora vektorom, na što sam se zgražavao. Znam ja da je on kasnije postao odličan profesor, pa i akademik, ali meni je ostalo u sjećanju to da se i u Americi može doktorirati sa skromnim znanjem iz matematike. To je bila moja percepcija njegovih grešaka u knjizi, koje su, doduše, ispravljene u drugom izdanju.

Postdiplomski studij

Početak maja 1963. godine imao sam jedan interesantan razgovor s profesorom Radosavljevićem. Pričali smo i o mojim planovima za budućnost. Izrazio sam želju da upišem i studij iz matematike i da time zadovoljim svoju prvobitnu ambiciju, onu koju sam imao po okončanju srednjoškolskog obrazovanja. Rekao mi je da je i on, nakon završetka studija mašinstva, imao ista razmišljanja, a kada je s tom idejom došao kod svog profesora Konstantina Hlitičijeva, ovaj mu je odgovorio da *čovjek može da završi i tri fakulteta, ali da mora imati zanat*. Time mi je dao do znanja da je važno završiti fakultete, ali se čovjek u nečemu mora specijalizirati, i to u onome u čemu će u životu postići i najviše. Shvatio sam šta mi je profesor želio da kaže i to sam usvojio kao princip za cijeli svoj život.

Mnogo godina kasnije sličan razgovor sam vodio sa svojim asistentom Elvedinom Kljunom, koji je bio izvanredan student Mašinskog i Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu. Njemu sam ponovio samo ono što mi je rekao moj profesor na početku moje profesionalne karijere.

Imao sam sreću da je odmah, čim sam počeo da radim na Katedri za mehaniku, na Građevinskom fakultetu u Sarajevu otvoren prvi postdiplomski studij iz Mehanike. Studij je bio prvenstveno namijenjen asistentima tehničkih fakulteta, radi poboljšanja njihove kadrovske strukture. Taj studij je imao dva usmjerenja – jedan na kome su bili asistenti i predavači s Građevinskog fakulteta i drugi, koji je bio namijenjen za inženjere mašinstva i drugih struka, diplomirane fizičare i matematičare. Studij je bio veoma ambiciozno zamišljen. Po pravilniku koji je bio utvrđen, polaznik koji eventualno padne na ispitu više ne bi mogao da nastavi sa studiranjem, dobijao bi samo potvrdu koliko predmeta je do tada položio.

Na studiju smo polagali ispite iz 14 predmeta i radili magistarsku tezu. Tada sam, po prvi put u svom ukupnom školovanju, imao dosta vremena da se za svaki ispit maksimalno pripremim. Pored profesora iz Sarajeva, koji su nam predavali predmete Matematika i Matematička statistika, ostali profesori dolazili su iz Ljubljane (akademik profesor dr. sc. Anton Kuhelj), Zagreba i Beograda (akademik profesor dr. sc. Tatimir

Anđelić). Jednačine matematičke fizike predavao mi je akademik profesor dr. sc. Manojlo Maravić, a funkcije kompleksne promjenljive akademik profesor dr. sc. Mahmut-Maša Bajraktarević, doktor nauka sa Sorbone. Profesor dr. sc. Ljubodrag Radosavljević predavao mi je višu dinamiku i teoriju žiroskopa, profesor dr. sc. Tatomir Anđelić predavao mi je matrični račun i tenzorski račun, a profesor dr. sc. Anton Kuhelj teoriju plastičnosti.

Dva nezaboravna ispita

Posebno mi je u sjećanju ostao ispit iz predmeta Tenzorski račun. To je za sve nas, polaznike ovog studija, bila jedna posebno nova matematička oblast. Pismeni dio ispita iz ovog predmeta bio je podijeljen u četiri dijela, a profesor bi iz svakog dijela dao po pet zadataka i student je mogao iz svake oblasti izabrati po jedan zadatak. Ocjenu 10 mogao je dobiti samo onaj student koji tačno uradi po jedan zadatak iz svake oblasti za 4 sata, koliko je bilo predviđeno vrijeme za izradu pismenog dijela ispita. Kada sam ja polagao, profesor Anđelić nije bio prisutan, on je poslao ispitne zadatke, a na ispitu je dežurao dr. sc. Svetislav Milić, profesor Građevinskog fakulteta u Sarajevu. Jako dobro sam spremio ovaj predmet, izvježbao sam mnoge zadatke, tako da sam neke mogao da riješim i napamet. Nakon nešto više od 2,5 sata riješio sam 16 zadataka. Kada je to vidio, profesor Milić mi je rekao da prekinem i da napustim ispit. Moje kolege su ostale u nastojanju da zadovolje uslov, to jest da tačno riješe po jedan zadatak iz svake od četiri oblasti.

Na usmenom ispitu prozvao me profesor Tatomir Anđelić i dao mi da na ploči riješim jedan zadatak. Zapisao sam zadatak i stavio znak jednakosti, malo zastao i otišao na suprotnu stranu sale, da u lavabou operem i pokvasim sunder. To je malo duže potrajalo, jer sam za to vrijeme napamet rješavao dati zadatak. Poslije izvjesnog vremena vratio sam se i na tabli napisao rezultat. Profesor Anđelić je rekao samo: „Auuu!“. Pitao sam ga da nisam, možda, negdje napravio neku grešku, na šta je on odgovorio: „Ispitivač može da završi ispit kad on ocijeni da je dosta i ja sad završavam.“ Tako se završio moj usmeni ispit, rezultat je bio tačan, a ja sam dobio desetku iz ovog predmeta.

*Akademik prof. dr. Tatomir
Anđelić*

Kasnije, u jednom razgovoru s njim, rekao mi je da je tada, kada je vidio moj pismeni rad, posumnjao da sam na neki način prije ispita vidio zadatke. A i moj profesor Ljubodrag Radosavljević pričao mi je da su on i profesor Tatomir jednom bili zajedno na nekom kongresu u Njemačkoj i da se profesor Anđelić tada prisjetio tog mog polaganja ispita iz tenzora. Rekao mu je da nikada u svojoj profesionalnoj karijeri nije doživio ništa slično. A on je bio dugogodišnji profesor Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu i član SANU!

Drugi ispit koji ću do kraja života pamtititi bio je ispit iz parcijalnih diferencijalnih jednačina kod profesora Mahmuta-Maše Bajraktarevića. Na ispit sam se prijavio samo ja. U zakazano vrijeme došao sam kod njega na Prirodno-matematički fakultet u Sarajevu. Po ulasku u njegov kabinet ponudio mi je da sjednem za sto, dao zadatke i rekao da imam na raspolaganju 4 sata. On je sjedio preko puta mene i čitao neki matematički časopis. Nakon nešto više od dva sata bio sam gotov, rekavši mu da sam malo požurio kako me više ne bi čekao, pošto sam bio samo ja na ispitu. Ipak me podsjetio da imam još dosta vremena i da ne treba da žurim. Očekivao sam da će odmah pregledati moje zadatke, što se nije desilo. Uzeo je moj pismeni rad i rekao kada treba da dođem na usmeni. Otišao sam, iako mi nije bio jasan razlog za odgađanje usmenog za nekoliko dana. Nakon toga, kod kuće sam ponovo uradio sve zadatke i konstatovao da su svi tačni. Kasnije sam saznao da je bio toliko oprezan zato što sam ja bio prvi postdiplomac s tog studija koji je došao na ispit kod njega.

Na usmeni sam došao u zakazano vrijeme. Pošto je ispit bio javan, u sali sam zatekao nekoliko njegovih studenata-apsolvenata. Profesor je počeo da mi postavlja teorijska pitanja. To je toliko dugo potrajalo da sam dva puta molio da se napijem vode.

Nakon svega, rekao je da ne zna šta da radi. Usmeni mi je bio za deset, ali da moj pismeni nije bio tako dobar. Šeretski sam ga upitao mogu li mu pomoći i zamolio ga da mi pokaže moj pismeni. Ustao je, otišao do svog kabineta da donese moj pismeni rad i tek tada mi je rekao da je rad ocijenjen ocjenom osam. Vidio sam u uglu svog pismenog zadatka tu sitno napisanu brojku 8. Na to sam mu rekao: „Moj pismeni nije za osam!“. Prisutni studenti su bili vidno iznenađeni mojim drskim odgovorom, jer je on važio za veoma strogog profesora. Počeo je listati moj pismeni zadatak i već na prvom zadatku stavio mi primjedbu: zašto sam kod razvijanja funkcije u konačan red između dva člana stavio četiri tačkice. Odgovorio sam mu da je to lapsus i da sam trebao staviti samo tri tačke, ako je red konačan. Ovim odgovorom je profesor bio zadovoljan, ali je odmah slavodobitno rekao da sam napravio grešku u rezultatu drugog zadatka. Pogledao sam zadatak i vidio da sam u tom zadatku dosta transformacija izostavio, jer sam ih uradio napamet i napisao rezultat. Kad sam mu rekao da je moj rezultat tačan, zatražio je da mu to dokažem. Okrenuo sam list papira i na poledini napisao ukupnu transformaciju, iz koje je slijedio moj rezultat, koji se, poslije određenog broja dodatnih transformacija, svodio na rezultat koji je profesor imao. Dalje nismo gledali pismeni, a profesor se okrenuo i upisao mi ocjenu deset.

Vojni rok u JNA

Regrutacija

Svoje veoma uspješne postdiplomske studije morao sam prekinuti, jer sam dobio poziv za odsluženje vojnog roka u JNA.

Kako sam još kao gimnazijalac regrutovan u Doboju, iz tamošnjeg Sekretarijata za narodnu odbranu dobio sam poziv za vojsku. Otišao sam u Dboj i ponio potvrdu o upisu u drugu godinu postdiplomskog studija. U kancelariji sam zatekao dva službenika i predao potvrdu. Onda je jedan od njih rekao onom drugom: „Evo, konačno nam je došla i ona ptičica koja već treći put upisuje drugu godinu studija!“. Ove njegove riječi navodim da bih podsjetio koliko je u to vrijeme bila rijetkost da neko pohađa postdiplomske studije.

Iz Doboja, ja i još tri regruta dobili smo uputnicu da putujemo u Belu Crkvu kod Vršca. Među tom trojicom dvojica su bili fizički radnici s kamenoloma, a onaj treći bio je diplomirani arhitekta Asko Hotić, koji je godinu dana poslije mene maturirao u dobojskoj gimnaziji.

Prvih mjesec dana u vojsci bio sam predvodnik na jutarnjim časovima fiskulture i proglašen za najboljeg vojnika toga mjeseca. Imao sam obavezu da u svemu budem primjeren vojnik, pa sam poslije svake terenske vježbe prije ručka, dok su se drugi vojnici odmarali, imao neke dodatne obaveze. To mi je dodijalo, tako da sam se prestao isticati kao najbolji vojnik jedinice. Ipak sam imao posebne obaveze u izvođenju nastave iz moralno-političkog obrazovanja vojnika, kako se to onda zvalo. U mojoj jedinici je bilo raznih vojnika – od nepismenih do akademski obrazovanih. Bilo je i nekoliko asistenata s Novosadskog univerziteta. Sjećam se jednog, po imenu Miroslav Striber, koji je bio asistent na nekom od fakulteta društvenih nauka. Bio je vrlo obrazovan i vrlo organizovan kao vojnik. Kasnije sam čuo da je tragično nastradao kada je kolima prelazio granicu prema Rumuniji.

Pivo s Mišom Brozom

U vojsku sam došao iz radnog odnosa sa, za tadašnje uslove, dobrom platom, pa sam sa sobom ponio i nešto uštedevine. U Sarajevu sam se uglavnom hranio u luksuznom sarajevskom hotelu „Evropa“, tako da sam se u početku vojnog roka teško navikavao na vojničku kuhinju. Kao i svi vojnici, otišao bih, u stroju, na ručak u vojničku menzu i nakon kraćeg vremena izdvojio bih se i otišao do garnizonske kantine, koja je bila smještena u bivšoj konjušnici sa zemljanim podom. Tu bih uzeo pakovanja nje napolitanki i zalio pivom. To me je činilo veoma sitim.

Vlatko Doleček kao vojnik

U toj kantini upoznao sam jednog momka koji je služio vojsku u auto-jedinici, bio je instruktor vožnje. Sjedili bismo zajedno na podu, naslonjeni na zid, i pili pivo. Poslije kraćeg druženja i ćaskanja mi smo se jedan drugome i predstavili. On se zvao Mišo Broz. Moram priznati da mi to ime tada nije ništa značilo, sve do 22. decembra – Dana JNA, kada je mom poznaniku Miši došao paket od oca. Naime, u Beloj Crkvi bilo je više vojnih pošti, odnosno vojnih jedinica s posebnim poštanskim brojem. Kada su paketi dolazili, najprije bi bili dovezeni u Dom Armije u gradu, a potom vojnim kolima raznošeni po vojnim poštama. Kako je uoči Dana Armije bilo dosta paketa, oficir koji je bio zadužen da se paketi raznesu po V. P. pitao je dežurne vojnike da li su svi paketi razneseni. Na to su mu odgovorili: „Druže majore, svi su razneseni, samo ne tri paketa na kojima nema broja V. P. (Vojna pošta)“. Ljutiti major je tada rekao: „Daj da vidim koja je to budala, koja ne zna ni broj V. P. vojnika kojem šalje paket!“. Uzeo je jedan od ta tri paketa i vidio da je poslan na ime vojnika Miše Broza. A zatim je ugledao originalan i prepoznatljiv potpis pošiljaoca Josipa Broza Tita. Odmah je naredio da se hitno mora pronaći vojnik Mišo Broz i da mu se dostavi taj paket.

Mišo i ja sjedili smo u kantini i pijuckali pivo, kada je u kantu ule-tio jedan vojnik i rekao Miši da mora otići na kapiju garnizona da preuz-me paket. Mišo je otišao i vratio se s paketićem. Odmah ga je raspako-vao i počastio sve prisutne u kantini.

Mnogo godina kasnije upoznao sam doktoricu Svetlanu Broz i ispri-čao joj ovaj događaj, a ona mi je potvrdila da je Mišo upravo u to vrije-me služio vojsku u Beloj Crkvi kao običan vojnik. I to je jedna potvrda kako je Tito bio pažljiv, ali i strog otac. Svog sina poslao je na odsluže-nje vojnog roka u običnu jedinicu, a ne u neku školu rezervnih oficira, što je bila praksa mnogih oficira i političkih funkcionera u to vrijeme.

Boksterski rječnik

U toj svojoj jedinici upoznao sam i jednog Albanca, koji je bio jako mlad i dosta slabog fizičkog izgleda. Jednom sam ga samoinicijativno zamijenio na nekom težem fizičkom poslu i on je to zapamtio. Od tada sam postao neka vrsta njegovog zaštitnika za sve vrijeme boravka u tom garnizonu. Kada smo svi poslije šest mjeseci dobili prekomandu, ja na Batajnički aerodrom, a on u Niš, prišao mi je i toplo me pozdravio. Pri tome sam osjetio da mi je stavio neki smotuljak u džep moje vojničke bluze. Kad sam došao u Batajnički garnizon, vidio sam da mi je stavio smotanu novčanicu od 1000 dinara.

U Beloj Crkvi družio sam se s jednom povećom grupom vojnika. S njima sam često i rado izlazio u grad. Među njima bio je i jedan bokser, koji se zvao Dragan Batas. Bio je iz Banje Luke. Ostale su mi u sjećanju njegove priče o tome koga je sve pobjeđivao u ringu, da bi dogurao do jugoslovenskog reprezentativca. Imao je običaj da kaže da je protivnike u ringu ubio, a ne pobijedio. Ja bih ga opomenuo i rekao mu: „Dragane, ne kaže se ubio, nego pobijedio, to nije lijepo reći, a nije ni sportski. Jed-no je pobijediti nekoga u sportskom nadmetanju, a sasvim to drugačije zvuči ako kažeš da si nekoga ubio.“

Mnogo godina kasnije, poslije rata u Bosni i Hercegovini, našao sam se u Banjoj Luci sa svojim prijateljem sa studija iz Sarajeva. Zvao se Ni-kola Kralj. Jedno vrijeme poslije diplomiranja zajedno smo stanovali kod

jedne stare žene Marije, na Marijin Dvoru. Nakon što smo se Nikola i ja provozali po Banjoj Luci i vidjeli dosta toga što prije rata nije ni postojalo, otišli smo u jedan poznati banjalučki restoran, na samoj obali Vrbasa, da se malo odmorimo. Pri ulasku u salu za ručavanje prošli smo pored šanka za kojim su sjedila dva gosta, od kojih je jedan sa sijedom kosom bio obučen sportski, u džins. Pri prolazu pored šanka moj prijatelj Nikola pozdravio se s tom dvojicom. Kada smo sjeli za sto, pitao sam Nikolu: „Da li je onaj što je obučen u džins bivši bokser Batas?“. Pošto je Nikola odgovorio potvrdno, zamolio sam ga da ode do njih i da Batasu kaže da ga je pozdravio Vlatko. Batas je odmah došao za naš sto, srdačno smo se pozdravili i podsjetili se na naše zajedničke vojničke dane provedene prije nepune četiri decenije u Beloj Crkvi. Za te četiri decenije uopšte se nismo sretali, a u ovom restoranu ipak smo se odmah prepoznali i srdačno pozdravili.

Od služenja vojnog roka u Beloj Crkvi ostala su mi u sjećanju još dva neobična druženja. Naime, dva vojnika, mnogo mlađa od mene, po imenu Fahrija Čošabić, iz nekog vojvođanskog mjesta, i Zvonko Katunar, iz okoline Banja Luke, zbog razlike u godinama, a iz milja, zvali su me *ćale*. Fahrija Čošabić je govorio kao tipičan lala, a znao je reći da do vojske ništa teže nije podigao od pivske flaše, jer mu je otac držao kafanu. Nas trojica smo počesto dijelili sve što smo imali, kao najprisniji drugari.

Preferans na kontrolnom tornju

Poslije odsluženja prvog dijela vojne obaveze prekomandovan sam u garnizon na batajnički aerodrom. Tu sam bio na obezbjeđenju starta aviona. Spavao sam u jednoj maloj prostoriji u blizini tornja za kontrolu leta. Kada bih išao na doručak, ručak i večeru, smjenjivao me preko dana jedan civilni majstor, po prezimenu Ćosić, a naveče i vikendom, prilikom mojih odlazaka u garnizonsku menzu, vojnik Memet Aliti, Albanac iz Skoplja. Važio je za albanskog intelektualca, jer je prije vojske završio tehničku školu u Skoplju.

U tom garnizonu upoznao sam i vojnika Dragoša Cvetkovića, koji je bio asistent na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu. On je bio zadu-

žen za snimanje razgovora između pilota i kontrolnog tornja. Ti razgovori su se snimali paralelno na dvije trake i bili su trajno čuvani. On je u to vrijeme pisao knjigu o preferansu, kao primjeru matematičke teorije igara. Imao je odobrenje vojnih vlasti da za potrebe pisanja te knjige igra preferans i dok je na odsluženju vojnog roka. Pošto sam tu igru zavolio još kao student, a igrati nastavio kao asistent, pravio sam mu društvo, a trećeg smo birali po potrebi. On je sve interesantno odigrane partije pažljivo zapisivao.

U sjećanju su mi ostale neke dogodovštine s igranja preferansa i izbora trećeg člana u igri. Jednog sparnog julskog dana igrali smo preferans s navigatorom, i to na kontrolnom tornju. Navigator je bio vazduhoplovni oficir, koji je jako volio da igra preferans i smatrao je da je on za tu igru pravi maher. Toga popodneva očekivalo se slijetanje samo dva aviona. Dok smo igrali, on je permanentno navodio avione. Poslije jedne podjele karata, oficir je odmah najavio igru, rekavši da ima najjaču kartu tref. Ja sam imao takođe četiri tref karte, ali je sve zavisilo od toga kako će ko početi s izlaženjem. Avion je trebalo da za neki trenutak sleti. Znajući to, ja sam mu odmah dao kontru, a on mi je brzo uzvratio. Tada sam podigao za još jedan stepen i poslije njegove rekontre dao sam subkontru. Desilo se da je on „pao“ i onda je ljutito zgrabio karte, izašao na balkon tornja i bacio karte dolje. Avion se već bio prizemljio. Izašao sam i ja na balkon i vidio jednu neobičnu sliku. U zraku su na sve strane lepršale karte i padale dolje, po jednom putniku koji je izašao iz aviona i koji je preko ruke nosio mantil. Taj putnik bio je Mijalko Todorović, koji je u to vrijeme bio predsjednik Skupštine Jugoslavije. Nije mi poznato kako se, poslije toga, oficir opravdao za to svoje ponašanje.

Prošlo je mnogo godina od mog služenja vojnog roka u Batajnici, a jednog popodneva zazvonio mi je kućni telefon. Kada sam se javio, jedan muški, meni nepoznat glas pitao je da li je na telefonu Doleček Vlatko. Kad sam rekao svoje ime i upitao ko me traži, glas s druge strane odgovorio mi je: „Moje ime Vama ništa ne znači.“ I nije mi se ni predstavio. Onda me pitao da li imam knjigu o preferansu od Dragoša Cvetkovića. Ja nisam ni znao da je ta knjiga izašla iz štampe. Taj nepoznati čovjek, koji me je pozvao telefonom, rekao mi je da se u prvom izdanju spo-

minjem i ja kao osoba koja je s njim igrala preferans dok je on pisao tu knjigu. Odgovorio sam mu da, nažalost, nemam tu knjigu.

Dok pišem ove redove, vršim funkciju sekretara Odjeljenja tehničkih nauka u Akademiji nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, a moj kolega iz vojske, Dragoš Cvetković, sekretar je Odjeljenja matematičkih nauka Srpske akademije nauka i umjetnosti. Na neki način igramo „istu igru“ i u našim akademijama, kao što smo igrali preferans dok smo bili u garnizonu u Batajnici.

Ilegalni izlasci iz kasarne

Iz garnizona u Batajnici često sam sa svojim prijateljem Aleksandrom Prevlisom ilegalno, bez dozvole, izlazio u Beograd i Batajnicu. Aleksandar Prevlis bio je učitelj u Kosovskoj Mitrovici i, prema njegovim riječima, predavao je srpski jezik albanskim đacima. Često mi je pričao da su već tada na Kosovu omladinke i omladinci albanske nacionalnosti šetali na jednoj strani ulice, dok su istovremeno njihovi vršnjaci i vršnjakinje srpske nacionalnosti šetali po drugoj strani iste ulice.

Kada bismo odlazili u grad, obično smo izlazili kroz ilegalan otvor u žičanoj ogradi, a poslijepodne i naveče bismo se vraćali na isti način. Kada bi popodne oficiri otišli svojim kućama u Beograd, mi smo to vrijeme koristili za izlaske. Da bismo se prebacili do Beograda, stopirali smo različita vozila. Ostalo mi je u sjećanju jedno stopiranje. Izašao sam, kroz taj ilegalan izlaz, na put Batajnica – Beograd i stopirao jedno teretno vozilo. Ušao sam u kabinu i, da bih malo razveselio natmurenog i debelog vozača, pitao sam ga za šta mu služe kamene kocke koje je imao složene pored sjedišta. Odgovorio mi je da mu to služi za gospodu. Začuden, pitao sam ga za koju gospodu. Otvorio je prozor do sebe i isturio ruku, pa je dobacio: „Kada gospoda koja se iza mene voze u luksuznim kolima daju znak da žele da me preteknu, ja upalim žmigavac da me mogu preći, a kada dođu u moju ravninu, ja na krov njihovog gospodskog automobila iznenada ispustim jednu od ovih kocki.“. Ovakav njegov odgovor me iznenadio i pomislio sam kako je to primjer „klasne borbe“ radnika s gospodom na auto cesti, na njegov autentičan način. Zamolio sam ga da negdje stane, jer ja moram prije Beograda da obavim neke poslove u Zemu-

nu, ali, naravno, razlog za prekid moje vožnje bio je sasvim druge prirode.

Prije nego što sam pošao u vojsku, od mojih vršnjaka, koji su vojni rok služili prije mene, naslušao sam se raznih njihovih vojnih dogodovština. Doista su me ugnjavili svojim pričama iz vojske. Zarekao sam se da, dok budem u vojsci, neću brojati dane koliko mi je još ostalo do završetka vojnog roka, kao i da neću tražiti od svojih da mi pošalju novo odijelo u kome ću iz vojske otići kući. Moram priznati da od ovih mojih samoobećanja nije bilo ništa. Tačno sam zapamtio kada mi je do kraja vojnog roka ostalo 145 dana. Neko iz moje klase ustao je ujutro rano i na početku aerodromske piste, kuda sam svako jutro prolazio, napisao *Još samo 145 dana!* Nisam održao riječ ni što se tiče odijela. Tražio sam da mi majka i sestra pošalju moje najljepše odijelo, u kojem sam došao kući. Odslužio sam vojni rok u kontinuitetu, nisam imao ni dana dopusta, jer sam predviđenih 15 dana dopusta protraćio u kaznama zbog ilegalnih izlazaka u grad. Zato me niko od mojih ukućana nije vidio u plavoj vojničkoj uniformi, koja mi je, bar sam ja tako mislio, dobro stajala.

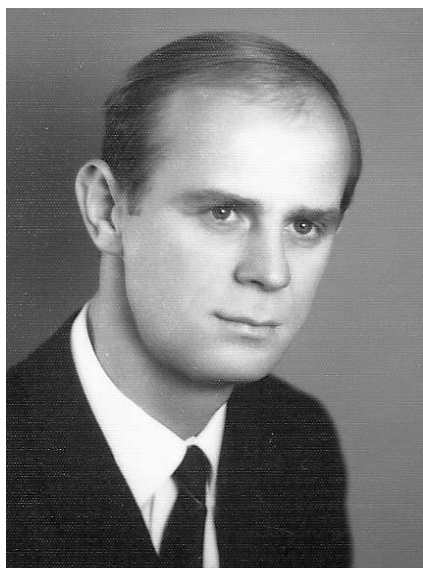

Nastavak rada na Fakultetu

Odbrana magistarske teze

Po povratku s odsluženja vojnog roka nastavio sam rad na završetku svoje magistarske teze, koju sam radio pod mentorstvom profesora dr. sc. Ljubodraga Radosavljevića. Odlučio sam se za temu: *Uticaj inercije rotacije poprečnog presjeka i transversalnih sila na frekvencije slobodnih oscilacija kontinualnih nosača*. Za obradu ove teze bio mi je potre-

Vlatko Doleček kao magistar

ban računar. Kako su tada veliki računari bili prava rijetkost, neke proračune sopstvenih vrijednosti i sopstvenih vektora izvršio sam u Računskom centru preduzeća „Energoinvest“ u Sarajevu. Šef centra je bio profesor dr. sc. Mesud Baručija. Tada je za računar, koji je imao memoriju današnjeg stolnog računara, trebalo imati dvije posebno klimatizirane prostorije i s posebnim podom. Koliko je tehnika uznapredovala samo tokom mog radnog vijeka, to se najbolje vidi po tome kolika je memorija jednog današnjeg stolnog računara, tj. kako se kapacitet računara prema Moore-ovom zakonu udvostruči za svakih 18 mjeseci.

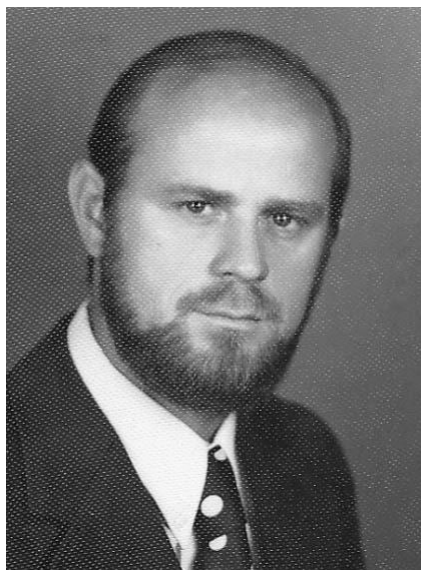
Tezu sam odbranio pred Komisijom u kojoj su bili moj mentor, profesor dr. sc. Ljubodrag Radosavljević s Mašinskog Fakulteta u Beogradu, profesor dr. sc. Svetislav Milić s Građevinskog fakulteta u Sarajevu i akademik profesor dr. sc. Konstantin Voronjec s Mašinskog fakulteta u Beogradu, koji je bio predsjednik Komisije. Poslije odbrane malo smo posjedili i onda je profesor Voronjec ispričao jednu interesantnu priču vezanu za njegovu odbranu doktorata na Sorboni u Parizu.

On tada nije poznao tamošnje običaje. Izložio je svoju tezu u dosta kratkoj formi, a onda su članovi Komisije počeli postavljati pitanja. Pitanja je bilo mnogo, jer je trebalo da prođe vrijeme do 13 sati, kada bi članovi Komisije, po tamošnjem običaju, išli na ručak. Zato se, po pravilu,

ispitivanje završilo tek pred termin za ručak. Drugi put, kad je branio novu tezu, poučen iskustvom s prve odbrane, odužio je što je više mogao sa svojim izlaganjem teze, tako da je ostalo relativno malo vremena do termina za ručak, pa je dobio i neuporedivo manji broj pitanja nego prvi put. Interesantno je napomenuti da je profesor Konstantin Voronjec u vrijeme kada je radio doktorsku tezu bio profesor srednje škole u Srbiji. Danas se tako nešto ne može ni zamisliti.

Izbor u prvo nastavničko zvanje

U vrijeme kada sam magistrirao na Katedri za mehaniku Mašinskog fakulteta u Sarajevu, u stalnom radnom odnosu bila su dva predavača – Branko Vojinović i Branko Hufnagl, obojica bez naučnih zvanja, i dva asistenta – Tatjana Dimitrijević i Branislav Jovanović.

*Vlatko Doleček kao docent
1972. godine*

Profesor Radosavljević me nagovarao da konkurišem za docenta. U tom periodu kandidat za docenta mogao je biti izabran i s magistraturom, jer je bilo malo doktora nauka, a nastavnička zvanja su se dodjeljivala i samo s habilitacionim radom. Malo sam se protivio ovom prijedlogu da budem izabran u više zvanje prije izrade doktorske teze, zbog koje sam i došao na Fakultet. Kada je raspisan konkurs za izbor stalnog nastavnika za predmete Kinematika, Dinamika i Teorija oscilacija, koje je u to vrijeme predavao, kao gostujući nastavnik, profesor dr. sc. Ljubodrag Radosavljević, on mi je rekao: „Vlatko, ako ti ne konkurišeš, prijaviće se neko ko će ti za duži period zatvoriti vrata za izbor u nastavničko zvanje.“ Poslušao sam njegov savjet i prijavio se na konkurs. Tako sam izabran za docenta s nešto više od 28 godina života.

Prije toga, zajedno s kolegom Vjekoslavom Damićem, upoznao sam čuvenog profesora vibracija Jacoba Pietera Den Hartoga na njegovom

proputovanju kroz Jugoslaviju. Razgovarali smo u hotelu „Evropa“ u Sarajevu i tom prilikom on nam je ponudio da dođemo kod njega u Pittsburg, gde je tada bio profesor. Sjećam se jednog dijela tog razgovora s profesorom Den Hartogom, koji je po nacionalnosti Holanđanin, rođen na Javi, a afirmaciju naučnika stekao je u Americi. Tada nam je rekao: „Ako hoćete da studirate matematiku, onda treba da idete na studije u Rusiju, a ako hoćete da studirate tehniku, onda treba da idete u Ameriku.“ Nisam mogao prihvatiti ovu njegovu ponudu za studije u Americi, zato što sam tada stanovao s majkom i sestrom u malom jednoiposobnom stanu, sestra je bila student, a svi smo živjeli od moje asistenske plate.

Vlatko i Lara Doleček, San Fracisco, Univerzitet Berkeley

Kasnije sam mnogo puta razmišljao o ovoj ponudi, pa i sad, poslije mnogo godina, mislim da sam napravio grešku. Možda sam i ja mogao postići nešto slično da sam poslušao profesora Den Hartoga. Kada sam mnogo godina kasnije (2008. godine), zajedno sa svoja dva doktoranta (dr. sc. Avdom Voloderom i dr. sc. Safetom Isićem), pisao knjigu iz ob-

*Akademik Gordana
Jovanović-Doleček*

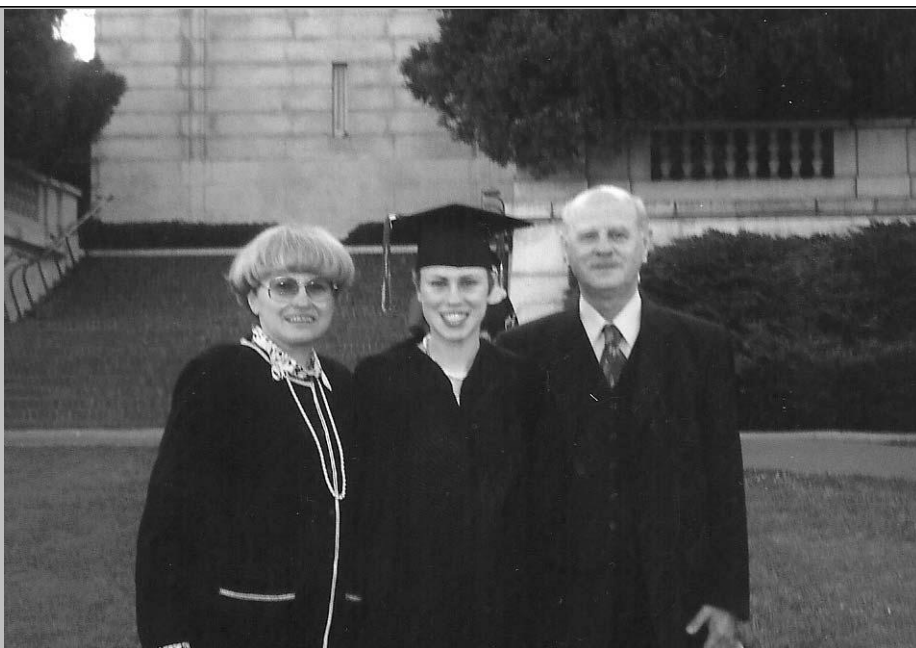
lasti vibracija, za sjećanje na profesora Den Hartoga u knjizi sam priložio i njegovu veliku fotografiju.

Nakon izbora u zvanje docenta čekale su me velike obaveze u nastavi. Tih godina se na Mašinski fakultet u Sarajevu upisivao veliki broj studenata. Pored toga, Mašinski fakultet u Sarajevu imao je jedno vrijeme i odjeljenja u Banjoj Luci i Mostaru, gdje sam takođe predavao. Velike obaveze u nastavi za neko vrijeme su me odvojile od naučnoistraživačkog rada, jer su se tada više vrednovale obaveze u nastavi nego u istraživanju. Zbog velikog broja studenata radio sam s više asistenata (Boško Šipovac, Hajrudin Pašić, Slobodan Šipčić, Nedeljko Lovren). Svima njima sam u ranijem periodu bio ili nastavnik ili asistent.

U ljeto 1971. godine stupio sam u brak s Gordanom Jovanović, koja je bila diplomirani elektroinženjer. Profesor dr. Gordana Jovanović-Doleček živi u Meksiku i tamo je član Akademije nauka Meksika.

9. jula 1976. godine na naše veliko zadovoljstvo dobili smo kćerku Laru.

Ona je, pod izuzetno teškim ratnim okolnostima u Sarajevu, otišla u Ameriku, završila Elektrotehnički fakultet i doktorirala na čuvenom Univerzitetu Berkeley u San Francisku. Za svoju disertaciju, koja je ocijenjena kao najistaknutiji rad u oblasti doktorskog istraživanja u Odjelu elektrotehnike i računarstva na Univezitetu Berkeley, 2007. godine dobila je Spomen nagradu David J. Sakrison. Poslije toga provela je još dvije godine na postdoktorskom studiju na MIT (Massachusetts Institute of Technology, Boston). Kasnije je izabrana za profesora na UCLA u Los Angelesu, gdje i danas živi i radi.

Sa suprugom Gordanom Jovanović-Doleček i kćerkom Larom na promociji diplomanata u Berkeley-u 2000. godine

Odbrana disertacije

Moje obaveze u nastavi su bile glavni razlog što sam tek 1971. godine, u dogovoru s profesorom Radosavljevićem, prijavio doktorsku disertaciju, s temom *Prigušene vibracije diskretnih torzionih sistema sa homogenim jezgrom i proizvoljnim brojem dodatnih masa s obje strane jezgra*. Disertaciju sam radio pod mentorstvom profesora dr. sc. Božidara Džodže s beogradskog Mašinskog fakulteta. Radio sam je dugo, između ostalog i zbog toga što sam imao osjećaj da, kao nastavnik-docent, ne smijem sebi dozvoliti takav luksuz da idem često na konsultacije kod mentora, što se kasnije pokazalo pogrešnim.

Kada sam radio doktorsku tezu, bio sam, pored rada na Fakultetu, zauzet i društvenim obavezama. Većinu numeričkih proračuna u okviru doktorata radio sam uz nesebičnu pomoć svog mlađeg kolege mr. sc. Nikole Kovačine, diplomiranog mašinskog inženjera, velikog tehničkog znanja i uvijek spremnog da ga s nekim podijeli. Znali smo da ostanemo dokasno u Računskom centru Građevinskog fakulteta u Sarajevu, zabav-

ljeni oko proračuna sopstvenih vrijednosti diskretnih vibracionih sistema. Tadašnja kompjuterska infrastruktura je bila jako komplikovana i svi ulazni podaci morali su se unositi preko bušenih kartica, pri čemu su se često pojavljivale greške, a njihovo eliminisanje tražilo je mnogo vremena. Kolegi Nikoli Kovačini ostao sam trajno zahvalan na njegovoj pomoći pri obradi moje doktorske teze.

Kada sam smatrao da sam odgovorio na glavna pitanja sadržana u svom doktorskom radu, otišao sam u Beograd kod mentora profesora dr. sc. Božidara Džodže na razgovor. Na početku našeg razgovora, zakazanog u 10 sati u njegovom kabinetu, pokazivao je znake nezadovoljstva rezultatima do kojih sam došao. Na momente, naša debata je dovodila do njegove vrlo izražene ljutnje. Uzrok tome je bilo i to što sam u svom radu djelimično pobijao i neke njegove formule, koje je on objavio u okviru članka koji je štampan u izdanju Mornaričkog instituta u SAD na Univerzitetu Berkeley. On je bio ubijeđen da nisam u pravu. U žučnoj raspravi, koja je s prekidima potrajala do duboko u noć, proanalizirali smo cijeli moj doktorski rad, koji sam mu ranije dostavio u pisanoj formi i s kojim, po riječima profesora Ljubodraga Radosavljevića, on nije bio u cjelini zadovoljan. Kada sam mu rekao da sam nedostatke tih njegovih formula primijetio zato jer sam proračun nastavio tamo gde je on stao, a on to objektivno, zadržavajući se na tom nivou, tada nije mogao ni primijetiti, onda je on promijenio svoje negativno mišljenje o mom radu, zastao i rekao: „Na svetu ima oko pet milijardi ljudi (1978. godina) i niko od njih nije tako detaljno pročitao moj rad kao vi.“

Tako smo završili našu dugotrajnu i djelotvornu debatu i, na njegov prijedlog, otišli da se počastimo u poznati beogradski restoran „Tri šešira“. Poslije ovoga znao sam da je samo pitanje dana kada ću i zvanično braniti svoju doktorsku disertaciju.

Obrana doktorata je bila 3. marta 1979. godine pred prepunim velikim amfiteatrom Mašinskog fakulteta u Sarajevu. Poslije odbrane, koja je, na opšte zadovoljstvo, prošla veoma dobro, sutra ujutro došao sam na Fakultet da malo sredim svoje knjige, koje sam koristio pri izradi doktorata. Na izlasku s Fakulteta, pred ulaznim vratima, sačekao me jedan golobradi mladić i rekao mi: „Ja sam juče prisustvovao odbrani vašeg dok-

torata. Da li ćete vi još išta više raditi?“. Ove njegove riječi dugo su mi odzvanjale u ušima i stalno bile upozorenje da tek poslije odbrane doktora treba nastaviti raditi. Njegovo pitanje je bilo logično, jer je tada postojala praksa da oni koji s uspjehom odbrane doktorat duže vrijeme poslije toga žive na lovorikama, s tim što su pojedine dijelove doktorata godinama objavljivali kao posebna istraživanja. U prilogu broj 7, pored osnovnih bibliografskih podataka, izneseno je mišljenje njegovih bivših studenata o mentoru moje doktorske teze, kome dugujem veliku zahvalnost i koji mi je trajno ostao u lijepom sjećanju. (Prilog 7)

Mnogo godina poslije odbrane svog doktorata sreo sam se u Beogradu sa svojim prijateljem Savom Čuljkovićem, inženjerom vazduhoplovstva, kojeg poznajem iz Vojno-tehničke akademije u Rajlovcu i predložio mu da se nađemo u kafani „Tri šešira“ na Skadarliji. Objasnio sam mu da sam baš tu, u toj kafani, „doktorirao“ i ispričao mu kako je do toga došlo.

Svečanost na UNSA – Promocija u zvanje doktora nauka. (S lijeva na desno – Branko Hufnagl, Sabit Filipović, Gordana Jovanović-Doleček, Vlatko Doleček, Mirko Ilić)

Gostujuća predavanja

U sedamdesetim godinama prošlog vijeka, pored držanja predavanja na Mašinskom fakultetu u Sarajevu, držao sam predavanja i na fakultetu u Zenici, punih 8 godina. Tamo me angažovao dekan profesor Rudolf Kristić.

Pored toga, punih 12 godina držao sam nastavu i na Vojno-tehničkoj akademiji u Rajlovcu, gdje je na početku mog angažovanja načelnik Akademije bio pukovnik Dragan Perić, pitomac Visoke vojne škole u Parizu, dok je kasnije funkciju načelnika vršio pukovnik Savo Čuljković. (Prilog 6 i Prilog 8)

Jedno kraće vrijeme predavao sam i na Mašinskom fakultetu u Mostaru, dok je taj fakultet bio u sastavu Mašinskog fakulteta u Sarajevu. Tamo sam se upoznao s poznatim profesorom Mašinskog fakulteta iz Beograda dr. sc. Danilom Raškovićem. On je takođe držao nastavu kao gostujući profesor. U jednom ležernom razgovoru s njim rekao mi je da ima tri ljubavi koje su njegova lična slabost: „Plavuše, bijelo vino i mehanika.“ U mostarskom hotelu „Hercegovina“, gdje bismo obično pre-spavali, ponekad bismo se znali uz čašicu vina i opustiti, a on je bio veoma šarmantan i interesantan sagovornik.

Iračka grupa pitomaca VTVA – Rajlovac

Tri godine držao sam predavanja na Mašinskom fakultetu u Banjoj Luci, gdje sam upoznao profesora dr. sc. Antuna Kuhelja, sina svog profesora dr. sc. Antuna Kuhelja – starijeg, koji je u to vrijeme bio član Slovenačke akademije znanosti i umetnosti, a kasnije i njen predsjednik. Mlađi Kuhelj je, kao gostujući profesor, u Banju Luku dolazio iz Ljubljane, gdje je bio profesor na Fakultetu za strojništvo. Tada su mi fakultetske vlasti u Banjoj Luci nudile da zastalno pređem kod njih. Moj uslov je bio da mi u centru grada daju veći stan, jer sam u Sarajevu tada stanovao u malom stanu sa suprugom Gordanom i kćerkom Larom. U to vrijeme u Banjoj Luci oni mi nisu mogli naći stan kakav sam tražio, nego su mi ponudili kuću koja je bila oduzeta od nekog direktora, što ja nisam prihvatio i tako nisam postao građanin tog grada. Mnogo kasnije, kada je izbio rat u BiH, pomislio sam da je i bolje što nisam prihvatio ponudu da pređem u Banju Luku, jer bih vjerovatno tamo doživio sudbinu mnogih koji su početkom rata morali napustiti tu sredinu.

Boravak u Moskvi

Koncem 70-ih godina bio sam izabran za predsjednika konferencije SK u Opštini Novo Sarajevo. Tada je ova opština bila jedna od najvećih u Bosni i Hercegovini, kako po broju stanovnika, tako i po industrijskoj infrastrukturi. U to vrijeme dekan Mašinskog fakulteta u Sarajevu, u svom trećem izbornom mandatu, bio je profesor Božo Bendelja. Kako je njemu isticao taj mandat, tražio se kandidat za dekana iz mlađe generacije koji bi ga naslijedio. Izbor je pao na mene, pošto sam već tada bio prepoznat kao relativno afirmisani nastavnik i perspektivan društveni radnik.

Kao kandidat za dekana išao sam zajedno s profesorom Božom Bendeljom u Moskvu, da bih se tamo upoznao s rukovodstvom MADI (Московский автомобильно-дорожный государственный технический университет – МАДИ), s kojim je naš fakultet imao dugoročnu uspješnu saradnju. To je meni bio drugi odlazak na ovaj univerzitet. Prvi put sam bio s profesorom dr. sc. Teodorom Gregoričem, kada je on bio dekan. Tada je s nama išla i jedna veća grupa naših studenata.

Iz te posjete u sjećanju su mi ostala dva događaja. Tamo sam upoznao čuvenog, meni iz knjiga poznatog, profesora Abgara Albertoviča Hačaturova na MADI-u i na čuvenoj Vojno-tehničkoj Akademiji Žukovskog. On nas je pozvao na večeru u svoj stan. Iznenadio sam se kada sam vidio u kakvom skromnom stanu živi. U njemu je bio stari stilski namještaj, a vrata na toaletu su se zaključavala rajberom i bila su s donje strane skraćena, da bi se moglo vidjeti kada je zauzet.

U prijatnom razgovoru nekako smo počeli da pričamo i o šahu. Rekao sam da mi se čini da od deset njihovih vodećih šahista samo jedan ili dva od njih nisu Jevreji, misleći prvenstveno na tadašnjeg aktuelnog prvaka svijeta Borisa Spaskog. On me ispravio i rekao da je i Spaskom majka Jevrejka. Ta priča o Jevrejima velemajstorima veoma mu se dopala, jer je i on, sva je prilika, imao jevrejske krvi. Tada mi je rekao nešto što sam zapamtio za čitav život: „Pripadnici malih naroda, koji žive u sredini većinskog naroda, treba da se bave naukom, umjetnošću, muzikom i šahom, jer je to siguran put za njihovu ličnu afirmaciju u takvom okruženju.“

Razmišljajući o ovoj njegovoj tezi, kasnije sam se uvjerio mnogo puta da je bio u pravu. Tako je i Andrej Saharov, otac prve ruske hidrogenske bombe, imao jevrejske krvi, a i sam Albert Einstein bio je Jevrej, i upravo je zbog toga morao prije Drugog svjetskog rata, po dolasku Hitlera na vlast (1933), da emigrira u Ameriku. Neki tvrde da je i Isaak Newton imao jevrejske krvi.

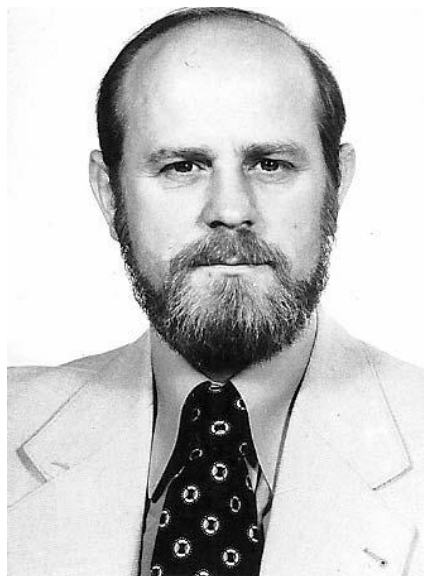
S profesorom Bendeljom i profesorom dr. sc. Arhangelskim, dekanom s MADI-a, bili smo u nekoliko Instituta u tadašnjem SSSR-u i u svakom institutu njega su dobro poznavali. Kad sam ga upitao kako to da ga svugdje poznaju kao profesora, odgovorio mi je da je kod njih, u to vrijeme, doktorat predstavljao vrhunsku naučnu kvalifikaciju, to je nešto više od zvanja profesora. Tako je i na vratima kabineta, pored njegovog imena, prvo pisalo, velikim slovima, DOKTOR TEHNIČKIH NAUKA, a u nastavku manjim slovima nastavničko zvanje koje ima. Tada je u SSSR-u bio običaj da se prije konačne odbrane doktorat mora uputiti u 50 naučnih instituta i fakulteta koji se bave materijom koju obrađuje doktorat. Tako mi je postalo savršeno jasno zašto su ga svi prepoznavali

u ovim institutima koje smo posjetili, a koji su bili u raznim gradovima izvan Moskve.

Tom prilikom bio sam prisutan i na odbrani jednog doktorata. Tada sam po prvi put osjetio pravu funkciju oponenta, koji je pri odbrani tog doktorata postavio brojna pitanja, kako kandidatu, tako i samom mentoru. Saznao sam i to da je svim komisijama za odbranu doktorata uvijek predsjedavao aktuelni rektor Univerziteta, bez obzira na oblast iz koje je rađen doktorat.

Izbor za dekana

Nakon završetka ove posjete MADI-u bio sam, početkom 1980. godine, izabran za dekana Mašinskog fakulteta u Sarajevu. Postao sam prvi dekan koji je bio i student tog fakulteta. Dotadašnji dekani su bili profesori tog fakulteta, ali ne i studenti. Postao sam dekan u svojoj 41. godini

*Vlatko Doleček kao dekan
(1980–1982)*

života. Kada su me pitali koga bih ja volio da imam za prodekana, odgovorio sam da me ne interesuje mnogo ko će biti prodekan za nastavu, jer to može biti svaki profesor, već da me interesuje prodekan koji će biti zadužen za finansijska pitanja i održavanje fakultetske infrastrukture. Smatrao sam, takođe, da bi bilo veoma dobro da taj prodekan ima svoju kuću. Tada se mnogima činilo čudno što postavljam baš taj uslov. Bio sam uvjeren da će onaj koji ima svoju vlastitu kuću znati da se domaćinski odnosi i prema Fakultetu.

Na kraju, za prodekana za nastavu izabran je profesor dr. sc. Emin Kulić, moj kolega s prve godine studija, a za prodekana za finansije izabran je docent dr. sc. Momir Šarenac. Iako

su njih dvojica po godinama rođenja bili nešto stariji od mene, mi smo bili jedan usklađen tim.

Kao dekan MFS postavio sam sebi neke prioritete, kao što su:

- Afirmacija fakulteta kao najviše nastavno-naučne institucije,
- Podizanje nastavno-naučnog procesa na viši nivo,
- Saradnja s privredom ili, kako se to tada zvalo, s udruženim radom,
- Podizanje naučnog podmlatka,
- Intenziviranje naučnoistraživačkog rada,
- Bolja organizacija Fakulteta.

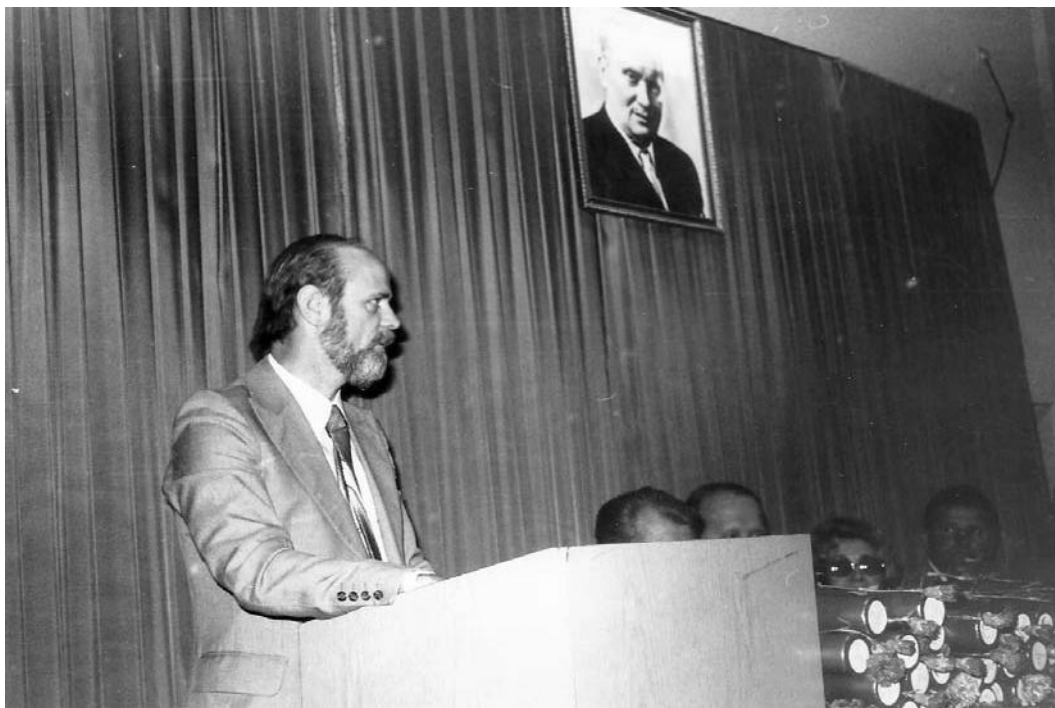
Za bolju afirmaciju Fakulteta u javnosti smatrao sam da je veoma značajno da se Fakultet, preko svojih aktivnosti, češće nalazi kako u printanim, tako i u elektronskim medijima. Mislim da sam to, za svog kratkog dekanskog mandata, prilično unaprijedio.

Razgovor s predstavnicima ITEN – Energoinvest-a

Nastojao sam da se, prijemom i školovanjem mladog naučnog kadra, nastavno-naučni proces podigne na kvalitetniji nivo. Svi koji su iskazivali interes da idu na usavršavanje u zemlji ili u inostranstvu imali su moju apsolutnu podršku. Pri izboru novih asistenata nastojao sam da budu birani samo oni koji su već na studijama pokazivali natprosječne rezultate. Nisam dozvoljavao da se primi za asistenta neko ko u toku studija nije imao prosječnu ocjenu najmanje 8.

Posebno sam insistirao na saradnji s privredom. U to vrijeme industrija BiH je bila razvijena i na zavidnom tehnološkom nivou. U industrijskim gigantima već su postojali razvojni centri, a neki SOUR-i imali su i vlastite institute. Međutim, ostalo je dosta prostora i za uključivanje našeg istraživačkog kadra u njihove projekte. Posebno smo imali dobru saradnju s fabrikom FAMOS, s nekim fabrikama „Energoinvesta“, s UNIS-om, s fabrikom u Novom Travniku i „Krivajom“ u Zavidovićima. Svakodnevno sam imao sastanke s predstavnicima privrede. Bilo je tu i nekih poteškoća i nije sve išlo sasvim glatko.

Vlatko Doleček, dekan – promocija 158 diplomiranih inženjera mašinstva 1980. godine

Imao sam zamisao da se u obaveze svih nastavnika, a posebno nastavnika stručnih predmeta, uvede i obaveza da jedan dan u sedmici moraju da provedu u nekoj od fabrika. Mislio sam da ćemo i na taj način poboljšati saradnju s privredom te poboljšati i kvalitet nastave. Iako su neki tu moju ideju prihvatili, većina je ipak bila sklona da najveći dio svog angažovanja provede samo u nastavi.

Posebno sam se trudio da poboljšam organizaciju Fakulteta i odnos prema radnoj disciplini. U tome sam imao veliki otpor, jer su se prvenstveno nastavnici i asistenti ponašali veoma opušteno.

Međutim, u nečemu što se ticalo organizacije Fakulteta ipak sam uspio. Tako sam uveo praksu da se sjednice Nastavno-naučnog vijeća drže jednom mjesečno, i to uvijek četvrtkom u 13 sati, i da mogu trajati najduže dva sata. Uveo sam i praksu da se materijali za sjednice Nastavno-naučnog vijeća moraju poslati članovima sedam dana prije zakazanog termina za sastanak. Svakog ponedjeljka ujutro držao sam sastanke svog užeg tima, koji su činili dva prodekana, sekretar fakulteta, šef računovodstva i šef studentske službe. Na tim sastancima utvrđivali smo operativne zadatke za nastupajuću sedmicu. Ustanovio sam praksu, prvi put na sarajevskom Mašinskom fakultetu, da dekan i oba prodekana svake godine pismeno podnose izvještaj o svom radu Naučno-nastavnom vijeću i Savjetu Fakulteta.

Na samom početku dekanskog mandata insistirao sam na raspisivanju konkursa na mjesto sekretara Fakulteta, zato što se na tako odgovornom mjestu nalazila Marija Anđelić, osoba s nezavršenim Pravnim fakultetom. Tako je u moje vrijeme za sekretara izabrana Nermina Avdić, jedna mlada pravница, koja i dan-danas obavlja tu funkciju.

Komisija s „istog sprata“

Kao dekan, pri izboru u zvanje redovnog profesora zalagao sam se da Komisija koja će pripremiti prijedlog za to najviše zvanje koje fakultet može da dodijeli obavezno bude sastavljena od profesora s tri univerziteta. Ja sam to slikovito nazvao da Komisija ne bude s istog sprata, jer se dešavalo, a danas, usudio bih se reći, to je opšta pojava, da članovi te

komisije ne samo što su u principu s istog fakulteta, nego su, nerijetko, s iste katedre. Smisao ovog mog zalaganja je bio da se za izbor u ovo zvanje ujednače kriterijumi s tri univerziteta. Tada su to bila tri jugoslavenska univerziteta. Takođe, kandidat koji će biti izabran u to zvanje mora biti poznat široj naučnoj i stručnoj javnosti.

Da sam na tome insistirao i kada je bio u pitanju i moj izbor u ovo visoko zvanje, vidi se iz priloga u kojem prilažem fotokopiju prve i zadnje (22) strane referata koji je 1981. godine podnijela tročlana komisija (Prilog 9), koju su činili:

1. Prof. dr. Ljubodrag Radosavljević, redovni profesor Univerziteta u Beogradu,
2. Prof. dr. Davorin Bazjanac, redoviti profesor Sveučilišta u Zagrebu, i
3. Prof. dr. Anton Černež, redovni profesor Univerziteta u Sarajevu.

Dodjela priznanja penzionisanim profesorima: (s lijeva na desno) Jovan Zubac, Kazimir Boras, Milan Potkonjak, Nikola Sedlar, Vlatko Doleček – dekan, Emin Kulić – prodekan (maj 1980. godine)

Početak političke aktivnosti

Izbor za izvršnog sekretara CK SKBiH

Na polovini druge godine svog dekanskog mandata, koji je tada trajao dvije godine, s mogućnošću izbora na još dvije, početkom juna 1982. godine bio sam pozvan na razgovor kod sekretara CK BiH Hrvoja Ištuka. Pozvao me da mi kaže kako je stav Predsjedništva da treba da se angažujem kao izvršni sekretar, posebno zadužen za oblast nauke i obrazovanja. Rekao sam mu da sam u zvanju redovnog profesora, da sam još uvijek u mandatu dekana Fakulteta, da volim svoj poziv i da ne mislim da prekidam rad na naučnom polju i u visokom obrazovanju. Odgovorio mi je da on sve to zna i da sam ja upravo zbog toga i predložen za izvršnog sekretara. Na moje insistiranje, pristao je da ne prekidam radni odnos s Fakultetom i da zasnujem dvojni radni odnos. Nakon toga, na Fakultetu sam podnio ostavku na mjesto dekana, a zadržao sam sve druge obaveze profesora.

Mihajlo Donović

Iako sam, koliko znam, bio jedini među izvršnim sekretarima s dvojnim radnim odnosom, to mi među kolegama, pa i ostalim funkcionerima i savjetnicima, nije činjavalo nikakve probleme. Svi su znali da zbog dvojnog radnog odnosa imam umanjena primanja i to su cijenili. Nikada u toku svog radnog vijeka, zbog izbora na neku funkciju s boljom platom od moje profesorske, nisam pristao da zbog toga prekidam radni odnos s Fakultetom, na kome sam uvijek nastojao da konsekventno izvršavam sve svoje obaveze profesora Univerziteta.

Kao izvršni sekretar radio sam u odjeljenju koje je bilo zaduženo za razvoj obrazovanja, nauke i kulture. Bliže sam sarađivao s profesoricom Nevenkom Selimović, koja je bila član Predsjedništva, zadužena za pitanja obrazovanja. U tom odjeljenju bio je i član Predsjedništva Esad Ho-

rozić, kao i moj kolega izvršni sekretar Mihailo Đonović, s kojim se i danas, veoma rado, viđam.

Odnosi između nas su bili veoma korektni. Posebno su me uvažavali kao kolegu koji, za razliku od njih, dolazi iz tehničkih nauka. Među članovima koji su obavljali funkciju izvršnih sekretara tu su, pored ostalih, bili Bogić Bogićević (kasnije član Predsjedništva Jugoslavije), Avdo Čampara, Nedeljko Magazin, Ivan Cvitković (kasnije sekretar CK SK BiH), Sabrija Pojskić (kasnije član Vlade Jugoslavije) i ostali. Sa svima njima imao sam veoma korektne drugarske odnose, a tako je ostalo i kada mi je prestao mandat izvršnog sekretara.

Hod po opštinama

Za četiri godine mandata obišao sam mnoge opštine u BiH, održao mnoga predavanja na temu obrazovanja i nauke i upoznao dosta interesantnih ljudi. Upoznao sam lijepu, ali i ružnu, bolje rečeno krutu, nehumanu stranu tog političkog sistema. Ostalo je malo opština u BiH koje nisam posjetio, a mnoge su mi ostale u sjećanju. Ovdje ću navesti samo neke.

Jednom prilikom, kada sam po partijskom zadatku bio na sastanku u Novom Travniku, gdje sam i kao dekan promovisao inženjere u našem tamošnjem Centru za vanredne studije, bio sam na sastanku OK SK. Tema je bila izbor novog opštinskog rukovodstva (predsjednika Opštine, predsjednika Opštinske organizacije SK, sekretara Opštinskog komiteta, predsjednika Opštinske konferencije Socijalističkog saveza, predsjednika Sindikata, predsjednika Opštinskog SUBNORA i predsjednika omladine). Pošto je ova opština imala karakter etnički mješovite sredine, bila je praksa da se u takvim sredinama vodi računa o tzv. nacionalnom ključu, što je značilo da se pri kandidiranju ovih sedam opštinskih funkcionera vodi i računa o nacionalnom balansu. Iako sam taj princip dosta elastično postavio kao jedan, ali ne i jedini kriterijum, meni su se mnogi prisutni, među kojima su prednjačili inženjeri, uporno suprotstavljali, tvrdeći da se to ne mora primjenjivati u njihovoj sredini, jer su oni, kako su sami govorili, zdrava radnička sredina.

Ja sam, cijeneći to da oni bolje poznaju sredinu od mene, svoje zalaganje za ovaj princip nastojao da objasnim jednim zamišljenim primjermom. Rekao sam im: „Zamislite ovakvu situaciju: dolazi jedan polupismen čovjek sa sela kod opštinskog predsjednika i traži nešto na šta nema pravo. On mu, uz obrazloženje, ne omogući to što je tražio. Zatim se seljak uputi sekretaru komiteta i dobija isti odgovor. Potom ode kod predsjednika Socijalističkog saveza i poslije dužeg razgovora odgovor bude identičan. Seljak ode nezadovoljan i podsjeti se imena ovih opštinskih funkcionera, pa na osnovu njihovih imena utvrdi da su sva trojica iste, ali ne i njegove nacionalnosti i zaključi: pa meni ne daju ONI, jer je njihova nacionalna pripadnost drugačija od moje.“. Poslije ovakvog mog obrazloženja svima je bilo jasno da je u nacionalno mješovitim sredinama važno zalaganje za tzv. nacionalni ključ.

Kao izvršni sekretar bio sam određen da predam visoko odlikovanje Mehmedu Luli, profesoru Poljoprivrednog fakulteta u Sarajevu

A kako to danas izgleda, u vrijeme ove i ovakve demokracije i u sredinama u kojima su svima puna usta zalaganja za građansko društvo, neka posluži primjer sadašnjeg Mašinskog fakulteta u Sarajevu. Od tri člana menadžmenta ovog fakulteta, dekana i dva prodekana, sekretara Fakulteta, šefa računovodstva, šefa studentske službe i svih članova Upravnog odbora Fakulteta – svi su isključivo jedne nacionalnosti! (Ovaj podatak iznio sam i na sjednici Upravnog odbora Helsinškog komiteta BiH, čiji sam aktivni član.)

Pomenut ću i jedan sastanak koji je održan u zapadnoj Hercegovini. Bio sam na sastanku opštinskog rukovodstva u mjestu Čitluk, poznatom po vinu „žilavki“. Na sastanku su bili prisutni načelnik Opštine, po zanimanju ljekar, i sekretar Komiteta SK, po prezimenu Palac, i još neki, kako se tada govorilo, odgovorni drugovi. Sjetio sam se da sam imao jednog neobično inteligentnog studenta, koji se zvao Nikola Palac. On je imao nevjerovatnu sposobnost da pročita jednu stranicu teksta, a zatim da zatvori knjigu i da ponovi cio tekst od riječi do riječi, od kraja prema naprijed. Jednom prilikom taj student je preko ljeta boravio u Holandiji na praksi. Tamo su primijetili da s njim nije nešto u redu, da ima „fotografsko“ pamćenje, koje mu je pravilo izvjesne poteškoće pri prelasku ulice na semaforu. Prije završetka prakse vratili su ga nazad u Sarajevo, a kasnije mu se izgubio svaki trag. Prošlo je i nekoliko godina od te prakse, ali on nije nikako dolazio na Fakultet, pa ga nije ni završio. Kada sam, tada u Hercegovini, čuo prezime sekretara, upitao sam ga da li, možda, poznaje mog nekadašnjeg studenta Nikolu. Rekao mi je da je to njegov brat. Stidljivo sam ga pitao da li je on još živ i, ako jeste, gdje se nalazi? Odgovorio mi je da je živ i da živi s majkom i precizno mi objasnio gdje se njihova kuća nalazi. Pošto je to bilo uz put drumu kojim sam se vraćao, odlučio sam da ga posjetim.

Ušao sam u jednu malu kuću pored puta i u njoj zatekao samo jednu stariju osobu, njegovu majku. Predstavio sam se kao profesor Mašinskog fakulteta u Sarajevu i upitao za Nikolu. Ona mi je odgovorila da je otišao do svinja i da će uskoro doći. Poslije kraćeg vremena na vratima se pojavio jedan prljav i veoma zapušten čovjek. Majka mi je rekla da je to njen Nikola, iako mi uopšte nije ličio na mog studenta Nikolu genijalca. Naša

komunikacija je bila jako isprekidana i kratko je trajala. Otišao sam iz kuće tužan, a i danas mi suze udare na oči kada se sjetim kako je jedno izgledao Nikola. Eto, tako ponekad završe i natprosječno nadarene osobe. Da nisam tu bio po partijskom zadatku, nikada ne bih sreo Nikolu, koji je, kako sam kasnije saznao, i umro samo nekoliko godina poslije moje posjete.

Na kraju svog mandata izvršnog sekretara mogao sam reći da sam završio još jedan društveni fakultet, jer sam, obavljajući tu funkciju, upoznao mnoge ljude i spoznao mnoge društvene pojave i situacije koje čine dio čovjekove društvene svakodnevnice. U te posjete sam najradije išao s Draškom Popovićem, nekadašnjim fudbalerom i fudbalskim funkcionerom, koji je bio jako drag čovjek.

Policijski „savjeti“ Jerka Bradvice

Pri kraju četvorogodišnjeg mandata izvršnog sekretara bio sam od nekoliko opštinskih organizacija SK kandidovan za sekretara CK SK BiH. Za to mjesto bilo je još kandidata, među kojima su bili Ivan Cvitković (koji će u konačnici biti izabran na tu funkciju) i Smiljka Milojević iz Tuzle, koja je, prema nekim informacijama, preferirana od strane tada uticajnog Branka Mikulića. Kada je počela završna kampanja, meni je naglo skočio rejting, a to se nije sviđjelo nekim kadrovicima i zato su izmislili priču da je moj otac Franjo pripadao ustaškom pokretu. Pozvali su me na razgovor, koji je vodio Jerko Bradvica, nekadašnji zaposlenik u Sekretarijatu za unutrašnje poslove.

Taj policajac pozvao me, početkom juna 1988, na razgovor kome je prisustvovao i izvršni sekretar Matko Topalović. Na stolu su bile postavljene čašice za rakiju. Bradvica je predložio da prije započinjanja razgovora popijemo po jednu, što sam s indignacijom odbio, bilo mi je odvratno da u takvoj policijskoj atmosferi pijem bilo šta. U razgovoru on je počeo s tim da su se pronijele neke informacije da je moj otac, početkom rata u Zvorniku, pripadao ustaškom pokretu, ali da ja ne mogu odgovarati za svoga oca. Međutim, dobro bi bilo, kaže, i da je to u mom interesu, da ipak povučem svoju kandidaturu za sekretara CK SKBiH. Na ovo sam burno reagovao i rekao mu: „Ja hoću upravo da odgovaram

za svog oca, koji u toku cijelog Drugog svjetskog rata nije pripadao nijednoj vojnoj formaciji, ali je u njegovoj porodici jedina žrtva pala od ustaških zločina, sestra Zdenka mu je stradala u ustaškom logoru Jasenovac!“.

Istina je da je moj otac Franjo bio državni službenik Kraljevine Jugoslavije i radio je, što bi se u današnjem žargonu reklo, kao financijski inspektor. Kao takav, on nije mogao da se duže zadržava u jednom mjestu, pa su mu se djeca rađala u Žepču, Brčkom, Zvorniku i Gračanici. Rekao sam Bradvici i to da ću na sjednici CK govoriti o svemu ovome i iznijeti sve pojedinosti o ovom našem tajnom razgovoru u policiji. Imao sam osjećaj da se on toga istupanja plašio. Meni je već tada bilo dosta mog angažovanja u politici i jedva sam čekao dan kada ću se vratiti na Fakultet u puni radni odnos. Na tome se završio ovaj razgovor. Čuo sam početkom ovog posljednjeg rata da je ovaj komunistički policajac vrlo brzo prešao na stranu nacionalista.

Otac Franjo sa svojim saradnicima: Zvornik 1939. godine, na izletu pored rijeke Drine. Sa slike bi se moglo zaključiti da je otac imao multinacionalni-multivjerski sastav saradnika

Debata o političkom organizovanju

Bio sam član delegacije CK SKBiH u Društveno-političkom vijeću RBiH u vrijeme kada su počele da se formiraju različite političke partije. Ostala mi je u sjećanju jedna sjednica u Društveno-političkom vijeću na kojoj se vodila debata o tome da li dozvoliti ili ne političko organizovanje na isključivo nacionalnoj osnovi. Stenogram s te sjednice čuvam i danas. Uzeo sam učešće u toj debati i, između ostalog, rekao da sam pročitao knjigu profesora dr. sc. Vladimira Goatija pod naslovom „Političke partije i partijski sistemi“, iz koje sam saznao da su u to vrijeme na svijetu postojale samo tri zemlje u kojima je bilo dozvoljeno političko organizovanje isključivo po nacionalnoj osnovi. Tome sam dodao: *ako mi dozvolimo u ovakvoj Bosni i Hercegovini političko organizovanje isključivo na nacionalnoj osnovi, mi više nećemo živjeti jedan pored drugog, nego jedan protiv drugog*. Dakle, eksplicitno sam bio za zabranu političkog organizovanja na isključivo nacionalnoj osnovi, jer sam smatrao da je to pogibeljno za državu kakva je BiH. Poslije ovog mog govora obavljeno je glasanje o mom prijedlogu i on nije prihvaćen. Dakle, i u ovom vijeću već su bile izvršene pripreme za dolazak nacionalnih stranaka, a time i nacionalista na vlast.

Kafe s Pekom

Početkom 1989. godine izabran sam za člana Delegacije BiH koja je bila dio Vijeća republika i pokrajina u Skupštini Jugoslavije. U Delegaciji nas je bilo 12 i svi osim mene bili su u punom radnom odnosu u Skupštini Jugoslavije. Jednom prilikom pozvala me šefica naše delegacije i pitala zašto i ja ne pređem u puni radni odnos, jer je tu plata bila mnogo veća nego plata koju sam, kao redovan profesor, imao na Mašinskom fakultetu u Sarajevu. Ja sam to odbio, jer nisam htio da prekidam radni odnos s Fakultetom. Imao sam, doduše, kao delegat, dodatak uz svoju profesorsku platu, ali i povećane radne obaveze u Skupštini Jugoslavije.

U Skupštini Jugoslavije upoznao sam mnoge interesantne ličnosti, od kojih mi je posebno jedna ostala u sjećanju. Naime, u Skupštini je bio jedan interni kafe-restaurant, gdje su delegati i gosti sjedili u pauzama. U to

vrijeme pauze u radu Vijeća bile su jako česte, jer su se mnogi stavovi vrlo teško usaglašavali. Često je tu na kafu dolazio jedan čovjek koji nije bio delegat, a s kojim bih ja ponekad pio kafu, a da nisam ni znao ko je on. Jednom prilikom sjedili smo za istim stolom i razgovarali o svemu i svačemu. On je znao veoma interesantno da priča, posebno o historijskim događajima, zbog čega sam bio ubijeđen da je profesor historije. Uto nam je prišao jedan meni nepoznat čovek, koji ga je oslovio s: „Kako si, družo Peko?“. Tek tada sam shvatio da je to niko drugi nego Peko Dapčević, poznati Titov general, jedan od petorice generala koji su komandovali našim armijama u završnim operacijama za oslobođenje Jugoslavije.

Poslije našeg upoznavanja, kada sam mu se i ja predstavio, mi smo nastavili da često zajedno pijemo kafu u tom skupštinskom ambijentu. Jednom mi je ispričao jednu interesantnu anegdotu iz rata, a u vezi sa Sremskim frontom. No, prije toga mi je rekao da je Tita uvijek oslovljavao s Vi, a kada bi se našli nasamo, onda s Ti.

Delegacija R BiH u Skupštini Jugoslavije (16. januar 1991. godine)

Jednom prilikom, u borbama na Sremskom frontu, njegova jedinica je doživjela neuspjeh, bila je poražena od njemačke jedinice koja je s njim ratovala na tom terenu. Tito ga je pozvao na raport i ukorio zbog tog poraza, a on mu je odgovorio: „Druže Stari, bitke se u ratu dobijaju i gube, ali se rat dobija!“. Poslije izvjesnog vremena, kada je jedinica pod njegovom komandom opkolila jednu neprijateljsku tenkovsku jedinicu i porazila je do nogu, Tito ga je ponovo pozvao na raport, ali sada kao pobjednika, počastio ga i rekao: „Bio si u pravu, bitke se gube, a rat se dobija.“.

Znajući da je njegov rođeni brat Vlado Dapčević veliki rusofil, iznenadio sam se kad mi je rekao da on lično nikada poslije 1948. godine nije bio u Rusiji i da, kada je riječ o ruskom tipu komunizma, ima potpuno suprotno mišljenje od svog brata Vlade. Djelovao mi je vrlo uvjerljivo kada je to rekao, imao sam utisak da je bio iskren.

Početak raspada

Bio sam u Skupštini Jugoslavije u vrijeme kada se osjećalo da Jugoslavija pomalo klizi ka raspadanju. Sjećam se i dana kada se u skupštinskim prostorijama prvi put pojavio Stjepan Mesić, kao predstavnik nove hrvatske vlasti u Predsjedništvu Jugoslavije, koji je na tom mjestu naslijedio Stipu Šuvara. Po kuloarima u Skupštini Jugoslavije pričalo se da su, pri ulasku Stjepana Mesića u skupštinski hol, kod njega našli i pištolj. Nikada nisam saznao da li je ova informacija bila tačna ili je i ovo bio dio nečije propagande. Na zajedničkoj sjednici oba vijeća Skupštine Jugoslavije, kada je Mesić trebalo da bude izabran za člana Predsjedništva, tadašnji predsjednik Predsjedništva Borislav Jović nije došao na to zasjedanje, iako je prethodno bio viđen u Skupštini, pa se i po tome vidjelo da su u Predsjedništvu Jugoslavije već tada bili jako narušeni međusobni odnosi.

Prema internom rasporedu, bio sam i član Odbora za ekonomske odnose s inostranstvom. U ovom odboru po dva delegata su bila iz svake republike i pokrajine. Prije mene od Slovenaca tu je bio i Janez Drnovšek, koji je napustio Odbor kada je izabran za člana Predsjedništva Jugoslavije i istovremeno je postao predsjedavajući Predsjedništva. Već po

tome se vidjelo koliko su Slovenci u zajedničkoj državi posvećivali pažnje ekonomskim pitanjima, dok su se drugi bavili nekim drugim pitanjima, a BiH je bila preokupirana pitanjima vezanim za razvoj nerazvijenih republika i Pokrajine Kosovo.

Na sjednicama Vijeća republika i pokrajina bilo je ponekad i komičnih scena. Tako je, jednom prilikom, dok je sjednicom predsjedavao slovenački delegat, koji je jako brzo govorio, početak zasjedanja započeo rečenicom: „Drugovi i drugarice, predlažem da počnemo s radom, u međuvremenu ćemo dobiti potrebne materijale, oni se trenutno razmnožavaju.“. Naravno, želio je reći da se materijali *umnožavaju*. To je izazvalo opšti smijeh u sali. Drugom prilikom, kada je sjednicom predsjedavao predstavnik s Kosova, koji je imao prodorni bariton glas, rekao je: „A sada ćemo usvojiti stan bu aranžman.“. I ovo je izazvalo opšti žagor u sali. Iako je ovaj delegat navodno bio direktor neke banke na Kosovu, očito nije znao engleski jezik, pa je engleske riječi *stand-by* pročitao kao *stan bu*.

Član Skupštine Jugoslavije bio sam krajem 80-tih godina prošlog vijeka i već tada se u skupštinskim raspravama naslućivala katastrofa. To je lebdjelo negdje u zraku. Sve su se rasprave završavale time da je neko neravnopravan ili da je neko ugrožen. Jednom prilikom bio sam pozvan na privatni ručak kod svojih prijatelja u Beogradu. Uz ručak i uključeni TV povelala se priča o stanju u zemlji. Mene su, vjerujući da kao član Skupštine imam bolje informacije, pitali šta ja mislim o tome. Kada sam pokušao da nekako odgovorim na to pitanje, na ekranu se pojavila slika Slobodana Miloševića. Iskoristio sam taj momenat i rekao: „E, ovaj jež svima će nama doći glave!“. To je izazvalo opšte zgražanje prisutnih, jer su svi listom bili u njega zaljubljeni, pa su ih moje riječi grdno uvrijedile. Nedugo zatim ručak smo priveli kraju i ustali smo, a ja sam potom otišao. Razmišljao sam poslije tog ručka i nije mi bilo svejedno što sam to tako rekao i što sam ispao neprijatan gost. Imao sam osećaj da su se svi prisutni na mene naljutili. Doduše, oni su odmah povišenim tonom reagovali i iskazali da se apsolutno s mojim mišljenjem ne slažu, a da su za tadašnju situaciju u zemlji krivi svi ostali, a nikako Sloba, kako su voljeli da tepaju Miloševiću.

Prošlo je mnogo vremena od tada, došao je rat prvo u Sloveniji, pa zatim u Hrvatskoj i konačno u BiH. Kada sam, poslije potpisivanja Daytonskog mirovnog ugovora, po prvi put, koncem januara 1996. godine, sreo te iste ljude, većina ih je prišla s pričom protiv Slobodana Miloševića. Nisam mogao odoljeti iskušenju a da im ne pomenem naš razgovor za ručkom, kada su svi listom bili protiv mog mišljenja. Na to moje podsjećanje nisu imali nikakav komentar. Pomislio sam da ljudi mijenjaju svoja mišljenja, ali ponekad, nažalost, veoma kasno. Za svoje zablude svi plaćamo veliku cijenu. Tako je bilo i s nekritičkim obožavanjem Slobodana Miloševića.

Na kraju, ne dovršavajući svoj mandat u Skupštini Jugoslavije, otišao sam u Sarajevo i tamo proveo čitav rat, za koji sam i danas siguran da ga je mogao spriječiti jedan čovjek. Za to je imao sve resurse, ali nije imao dovoljno političke mudrosti. Znam ja da je on imao dosta pomagača, onih koji su željeli rat i koji su se višestruko politički i ekonomski obogatili u tom ratu, no ja smatram da je on glavni glumac u filmu koji se zove *raspad Jugoslavije*.

Drage obaveze

Predsjednik SAROJ-a

Već sam rekao da sam kao profesor Univerziteta nastojao da budem aktivan društveni radnik, posebno u organizacijama u kojima su većinu činili studenti. Uvijek sam smatrao da je pravi profesor javni radnik i da po ukupnom aktivitetu, kao nastavnik i naučni radnik, ali i kao društveni radnik, mora biti prepoznatljiv u široj društvenoj sredini.

Pratio sam rad Raketnog društva BiH, koji su uglavnom činili studenti Mašinskog fakulteta u Sarajevu, ali i neki inženjeri iz prakse. Učestvovao sam u nekim njihovim manifestacijama, u okviru kojih je bilo i lansiranje amaterskih raketa. Zatim sam bio izabran za predsjednika Raketnog društva BiH, a po toj funkciji postao sam i član Predsjedništva Saveza aerokosmonautičkih i raketnih organizacija Jugoslavije – SAROJ, sa sjedištem u Beogradu. U to vrijeme predsednik SAROJ-a bio je poznati general profesor dr. sc. Zlatko Rendulić. Po isteku njegovog predsjedničkog mandata, a po tada ustaljenoj praksi rotacije, pošto je došla na red Bosna i Hercegovina, izabran sam za predsjednika SAROJ-a. Kao predsjednik upoznao sam se sa svim aktivnostima i međunarodnim vezama SAROJ-a. Bio sam prisutan i na raznim manifestacijama republičkih društava.

Jednom prilikom bio sam na manifestaciji koju je u Karlovcu organizovalo Hrvatsko raketno društvo. Ta manifestacija je bila jako dobro organizovana i dobro posjećena. Predsjednik tadašnje Opštine Karlovac pozvao nas je na večeru, gdje smo u jednom prijatnom razgovoru ostali do zore.

Prisutan je bio i general Zlatko Rendulić, koji nam je ispričao jednu interesantnu priču. Jednom prilikom je u posjetu Titu došao predsjednik jedne nesvrstane zemlje. Pošto je izrazio želju da kupi neke borbene avione jugoslovenske proizvodnje, Savezni sekretar za narodnu odbranu general Ivan Gošnjak je za njega organizovao prezentaciju tih aviona. Na prezentaciji je, pored Tita, bio i njegov gost, a u pratnji general Gošnjak. Referisanje na tečnom engleskom jeziku održao je dr. sc. Zlatko Rendulić. Pošto je Tito bio oduševljen njegovim prezentiranjem borbenih i letačkih karakteristika naših aviona, upitao je Gošnjaka: „Ko je ovaj gene-

ral koji tako lijepo govori na čistom engleskom jeziku?“ Gošnjak je odgovorio da je to general Rendulić. Tito je hitro zapitao: „A šta mu je onaj njemački general Rendulić, koji me ‘posjetio’ za vrijeme desanta na Drvar?“ Gošnjak je odgovorio: „Nije mu ništa, onaj iz Drvara se preziva na ch, a ovaj naš na ić.“ Desantom na Drvar je komandovao njemački general Lothar Rendulich, čiji je otac porijeklom iz naših krajeva, koji je za vrijeme Prvog svjetskog rata ostao u inostranstvu i oženio se Njemicom, a svoje prezime prilagodio njemačkom jeziku. Nedavno sam, na internetu, pročitao da je general Zlatko Rendulić još živ i da ima preko 90 godina.

Uvijek se rado sjećam dana provedenih u SAROJ-u. Tu sam upoznao mnoge značajne ljude, među kojima je bio i inženjer Milivoje Jugin, koji je bio veoma poznati televizijski komentator ruskih i američkih letova u kosmos. Bio je vrstan poznavalac kosmičkih letova i jedan od osnivača SAROJ-a. Na žalost, više nije među živima.

*Vlatko Doleček – predsjednik SAROJ-a uručuje priznanje gradonačelniku
Karlovca*

Predsjednik CEDUS-a

CEDUS (Centar društvenih djelatnosti Univerziteta u Sarajevu) je bilo udruženje koje je okupljalo sva studentska društva Univerziteta u Sarajevu. Tu su, između ostalih, bili Kulturno-umjetničko društvo „Slobodan Princip Seljo“, koje je bilo veoma afirmisano u zemlji i inostranstvu, zatim Šahovski klub Bosna i Košarkaški klub Bosna, u to vrijeme veoma poznata košarkaška ekipa u Jugoslaviji, koja je jednom bila i prvak Evrope.

Pored ovih velikih klubova, unutar CEDUS-a su bila i mnogobrojna manja studentska društva, kao što su esperantisti, ronoci i osnivači Sarajevske opservatorije. CEDUS-u su pripadali i studentski domovi. Jednom riječju – CEDUS je bio centar društvenih aktivnosti studenata, pa i nekih nastavnika Univerziteta u Sarajevu, unutar koga su mnogi studenti mogli da nađu neku društveno korisnu, a sebi zabavnu aktivnost.

Skupština CEDUS-a – s lijeva na desno: Midhat Usčuplić, Vlatko Doleček, M. Kriještarac – predstavnica Studentskog radija, Muhamed Muminović – rukovodilac Opservatorije Čolina kapa

Na jednoj Skupštini CEDUS-a izabran sam za predsjednika tog udruženja. Preko te funkcije detaljno sam se upoznao s radom pojedinih članica toga društva. Često sam odlazio u „Selju“, gdje sam upoznao mnoge buduće prijatelje, koji su i po završetku studija ostali privrženi ovom kulturno-umjetničkom društvu. Neki su sklopili i brak upoznavši partnere na probama tog društva. Takav je i slučaj akademika Midhata Usčuplića, koji je jedan od glavnih „krivaca“ što sam se ja i našao u toj sredini. Sekretar u Predsjedništvu CEDUS-a, s kojim sam imao i najprisniju saradnju, bio je jedan Slovenac, koji je bio zaljubljenik u sarajevsko nebo i koji me počesto vodio na Opservatoriju da noću posmatramo zvijezde. Dok nisam vidio nebo kroz teleskop, nisam mogao pretpostavljati šta se sve iznad nas krije i kakva je to ljepota.

Imali smo i radna gostovanja po sličnim centrima u zemlji i inostranstvu. To je bilo vrijeme kada se ovakvim studentskim aktivnostima poklanjala posebna pažnja i kada su se uvijek nalazila društvena sredstva za njihovo finansiranje.

Predsjednik Odbora za dodjelu 27-julske nagrade 1990.

Krajem 1989. godine Skupština Republike Bosne i Hercegovine izabrala je Odbor za dodjelu „Dvadesetsedmojulske nagrade“, a ja sam bio imenovan za predsjednika Odbora. Mandat je, po zakonu, trajao dvije godine. Na javnom konkursu za nagradu se prijavilo ukupno 37 kandidata, od toga je pojedinačnih bilo 32, a grupnih 5 prijava. Prijave su bile podijeljene u tri grupe – za nauku (13), kulturu (19) i privredu (5).

Na prvom sastanku Odbora dogovorili smo se da članove podijelimo u tri podgrupe – za nauku, kulturu i privredu. Članovi ovih podgrupa su seriozno pregledali prispjele prijave i predložili kandidate za nagradu. Na sastanku Odbora u punom sazivu razmatrali smo prijedloge podgrupa i o svim predloženim kandidatima za nagradu imali smo potpuni konsenzus. Jedina dilema je bila da li da se dr. sc. Žarku Primorcu dodijeli nagrada kao naučniku iz oblasti ekonomije ili da mu se nagrada dodijeli kao privredniku, jer je bio predložen i od strane Ekonomskog fakulteta u Sarajevu i od strane SOUR-a „Energoinvest“.

U toku razgovora o mogućim kandidatima za nagradu moram istaći da je Odbor bio potpuno samostalan, čak je i aktuelni predsjednik Skupštine RBiH Zlatan Karavdić izbjegao bilo kakav razgovor o tome.

Na promociji dobitnika 27-julske nagrade, održanoj 25. jula 1990. godine, govorio sam u ime Odbora i cijeli tekst tog kratkog govora nalazi se u prilogu. Kako su u međuvremenu na vlast došle nacionalne stranke, one su imenovala novi Odbor, a tako je i prestao mandat Odbora čiji sam bio predsjednik. (Prilog 10)

Vlatko Doleček proglašava dobitnike 27-julske nagrade

Poslije dodjele 27-julskih nagrada, s lijeva na desno, Juraj Martinović – gradonačelnik Sarajeva, Džavid Husić – urednik lista AS i Vlatko Doleček

Nadareni studenti

Sestre Čohodar

Već od samog početka svoje profesorske karijere posebnu pažnju posvećivao sam nadarenim studentima. Tako mi je, jednom prilikom, moja sestra Vlasta, koja je bila profesorica u Srednjoškolskom centru u Rogatici, rekla: „Vidjećeš kakve će ti učenice, dvije sestre Čohodar, dogodne doći na tvoj fakultet!“. Moram priznati da sam to primio s malom dozom nepovjerenja, jer sam se već bio naslušao kako su neki u srednjoj školi bili odlični učenici, a to nisu pokazali i na studijama. Međutim, ovaj put moja sestra je bila potpuno u pravu. Kada su sestre Maida i Nahida Čohodar došle na naš fakultet, već su na prvom ispitu kod mene iz predmeta Kinematika, na pismenom dijelu ispita, dobile čistu desetku, a njihove pismene radove, zajedno s rezultatima ostalih studenata, istakao sam na oglasnu ploču, da bi svi vidjeli kako su njih dvije riješile taj ispitni zadatak.

Promocija na MFS 1991. – posljednja prije rata, s lijeva na desno Vilko Rajman, Aleksandar Bukvić – prodekan, Vlatko Doleček, Emin Kulić – dekan, Mirjana Vuković, Nerkez Mešić i Edhem Seferović

Jedna od sestara, Maida, poslije diplomskog je i magistrirala, a potom je, pod mentorstvom kolege profesora dr. sc. Vjekoslava Damića, uradila doktorsku tezu na temu „Modeliranje i simulacija robota s fleksibilnim člancima primjenom bond grafova“. Doktorat je branila pred komisijom u kojoj je bio i akademik Božidar Matić, današnji predsjednik ANUBiH. Ja sam bio predsjednik komisije. Koleginica Maida Čohodar danas je veoma uvažena profesorica Mašinskog fakulteta u Sarajevu.

„Mašinjade“

Prije rata u Jugoslaviji su bile popularne „Mašinjade“, smotre studenata jugoslovenskih mašinskih fakulteta. Na tim smotrama studenti su se obavezno takmičili i u znanju iz pojedinih predmeta. Moji studenti su redovno iz predmeta koje sam predavao, a to su Kinematika i Dinamika, osvajali, po pravilu, prve i druge nagrade. Dok sam o tome vodio evidenciju, moji studenti su imali osvojenih deset prvih nagrada na tim takmičenjima. Razuman sam čovjek i znam da su zasluge za to prvenstveno njihove, tih pojedinaca, studenata, ali bez lažne skromnosti mislim da dio zasluga za te njihove uspjehe pripada i meni. Iako za to nisam očekivao neka posebna priznanja, moram reći, s gorčinom u ustima, da nikada, ama baš nikada i niko na Fakultetu, bar zvanično, nije povezivao te njihove uspjehe i s mojim imenom. Ja sam, obično, pominjan u kontekstu male prolaznosti na mojim predmetima.

Uvijek sam smatrao da svako mora biti ocijenjen prema rezultatima koje pokazuje. Smatrao sam da se čini ista greška ako se nekome da veća ocjena nego što zaslužuje, kao i ako se uradi suprotno, pa se da manja ocjena od onoga što student realno zaslužuje. Ako se nekome da veća ocjena nego što objektivno zaslužuje, time se vrijeđaju oni koji su ocjenu dobili zahvaljujući isključivo svome radu. Znam da mnogi nastavnici misle da su učinili dobru stvar ako su podijelili samo veće i nezaslužene ocjene. Međutim, treba uvijek imati u vidu da ima i onih koji uživaju u tome što nekoga mogu oboriti na ispitu, a što je, bez sumnje, apsolutno nepedagoška mjera. Ovim principom sam se rukovodio u cijelom svom nastavničkom djelovanju.

Iskušenja istraživanja

Od početka svog univerzitetskog rada nastojao sam da i studente uključim, koliko je to bilo moguće, u neka istraživanja. Davao sam teme za diplomske radove koje su, u principu, imale teorijsko-aplikativni karakter. Svom prvom diplomcu Novaku Prodanoviću dao sam temu „Primjena plutajućih žiroskopa u svrhu stabilnosti leta aviona“. Na odbrani diplomskog rada dobio je ocjenu 10. Ovu praksu sam nastavio kao profesor kroz čitav svoj radni vijek. Kasnije, kada sam bio zauzet oko obrade istraživačkih projekata, teme za diplomske radove davao sam iz oblasti bliskih aktuelnom istraživanju, koje sam i sam obrađivao ili koje su bile bliske tematici mojih magistarskih i doktorskih teza. Moja odlična studentkinja Sabira Hota, danas profesor Saobraćajnog fakulteta u Sarajevu, radila je diplomski rad iz „Primjene Holcerove metode pri određivanju sopstvenih vrijednosti torzionih vibracija mehaničkih sistema.“ Tako su i mnogi drugi moji diplomanti kasnije postali poznati naučnoistraživački radnici, a nemali broj njih doktorirao je i postali su dobri univerzitetski profesori. Jedan od takvih je i Goran Ašonja, čiji je diplomski rad iz „Dinamike robotske ruke“ na jugoslovenskom skupu iz robotike, održanom u Opatiji 1988. godine, proglašen za najbolji diplomski rad iz te oblasti, obrađen i odbranjen te godine na jugoslovenskim fakultetima.

„Slučaj“ Nedžada Imamovića

Bio sam aktivan u davanju i vođenju tema s kojima su se moji studenti prijavljivali za izbor najboljih studentskih radova. Kad je o tome riječ, karakterističan je slučaj studenta Nedžada Imamovića. On je bio izvanredno nadaren student. Otišao je jednom prilikom na „Mašinijadu“, smotru studenata mašinskih fakulteta Jugoslavije, a tada ih je bilo 38, koja se te godine održavala u Puli. On je, kao student prve godine Mašinskog fakulteta u Sarajevu, bio prijavljen za takmičenje iz Statike, predmeta koji se slušao na prvoj godini studija. Desilo se da je zakasnio na ovaj ispit, jer je prespavao, a onda je otišao na ispit iz Termodinamike. Tamo je, iako je to bio predmet koji on još nije odslušao, postigao zapažen rezultat. U godinama neposredno pred rat on je slušao kod mene predavanja iz predmeta Dinamika. Na vježbama je došao u mali konflikt s

asistentom, jer je na neadekvatan način stavio primjedbu na asistentovo rješavanje nekog zadatka. Na njega mi se požalio asistent Dragan Škobalj i tražio da ga kaznim. Ja sam njega primijetio još na predavanjima, jer je odavao utisak da jedini razumije sve ono što sam ja u tom momentu tumačio. Pošto sam htio da zaštitim i autoritet asistenta kod studenata, a da istovremeno ne povrijedim studenta, pozvao sam Imamovića i rekao mu da on više ne treba da ide na auditorne vježbe i dao sam mu jedno mjesto u kabinetu do sebe. Iako još nije došao do diplomskog, jer je tek bio student treće godine, dao sam mu da prouči diplomski rad Gorana Ašonje.

Nakon ne više od sedam dana došao mi je i donio taj rad i rekao da je to njemu sve jasno. Pošto je u to vrijeme bio raspisan konkurs na Sarajevskom univerzitetu za najbolje studentske radove, predložio sam mu da i on konkuriše i dao mu temu iz robotike. Trebalo je da matematičkim metodama odredi uslove pod kojima neće doći do trzanja robotske ruke, a za zadati oblik trajektorije (putanje) efektora. Dao sam mu neko vrijeme za koje treba da obradi tu temu i rekao mu da dođe s rješenjem. Sugerisao sam mu da uzme jednu čistu svesku, da rukom napiše svoj rad i da mi ga donese na kontrolu. Nije prošlo mnogo vremena, on mi je donio rad. Kad sam pogledao i detaljno proučio Nedžadov rad, pozvao sam ga da dođe na konsultacije. Bio sam iznenađen s kakvom matematičkom preciznošću je uradio svoj rad. A kada je predao otkucan i lektorisan rad univerzitetskoj komisiji za ocjenu studentskih radova, ona je njegov rad proglasila za najbolji iz oblasti tehnike za tu školsku godinu. Nedžad je taj rad preveo na engleski i ukoričio.

Po izbivanju rata u BiH Nedžad Imamović je nestao. Dugo nisam imao nikakvih vijesti o njemu i plašio sam se da se nije desilo ono najgora, da možda nije poginuo. Međutim, kada su se uspostavile komunikacije, Nedžad mi se javio, a poslije rata smo se i sreli. Tada mi je rekao da je završio fakultet u Londonu, da je doktorirao i da se zaposlio u jednom istraživačkom centru u kome se bavi ispitivanjem avionskih motora. Prema njegovim riječima, on je s nezavršenim fakultetom u Sarajevu neka-ko došao u London, tamo nastavio osnovne studije i upisao postdiplomski studij. On je taj posdiplomski studij završio veoma uspješno, pozna-

vao je engleski jezik dosta dobro, a imao je i dobra predznanja iz fundamentalnih tehničkih disciplina: matematike, fizike, mehanike, mehanike fluida i termodinamike. Po završetku postdiplomskog studija odmah je nastavio doktorske studije i njih uspješno završio. Prvi put kada smo se sreli poslije rata, vraćao se s neke naučne konferencije iz Japana. Ispričao mi je i kakav problem mogu da izazovu ptice, ako pri letu aviona uđu u turbinsko kolo aviomotora. Nedugo poslije tog razgovora pročitao sam u novinama da se baš iz tih razloga u Americi srušio avion, što su prenijele i sve poznate svjetske medijske kuće.

Kada smo se, nakon nekoliko godina, ponovo sreli u Sarajevu, pred mojim očima je bio sasvim novi čovjek. Bio je to elegantno obučen mlađi poslovni bankar. Naime, u to vreme Nedžad je radio honorarno u novoj firmi, koja se bavila trgovinom električne energije.

Najveći stručni izazovi

Rad na aplikativnim projektima

U svom istraživačkom radu učestvovao sam na više projekata, što se vidi iz priložene bibliografije. Počesto sam bio i rukovodilac projekta, tj. odgovorni istraživač. Posebno su mi ostala u sjećanju dva projekta rađena u periodu do rata.

Čim sam doktorirao, ukazala mi se prilika da na jednom velikom projektu primijenim i provjerim svoja znanja i rezultate do kojih sam došao u svojoj tezi, posebno iz torzionih vibracija, na primjeru jednog hidroenergetskog objekta. U saradnji s profesorima Građevinskog fakulteta u Sarajevu, profesorom dr. sc. Branislavom Verbičem i profesorom dr. sc. Ognjenom Jakanovićem, koje sam od ranije poznavao, uključio sam se u projekat ispitivanja dinamičke stabilnosti pumpno-turbinskog agregata HE Čapljina. Ovaj projekat je bio interesantan zato što je objekat HE bio još u izgradnji, pa smo mogli adekvatnom mjernom opremom, koju su profesori imali, već pri samoj izgradnji građevinskog dijela sistema dobiti realne podatke o krutosti i prigušenju oslonaca agregata. Tako dobijeni podaci omogućili su nam da, pomoću metode koju sam razvio u svojoj doktorskoj tezi, računskim metodama tačno izračunamo sopstvene vrijednosti, a njihovo poznavanje je od vitalnog značaja za stabilnost rada HE. Za proračun dinamičke stabilnosti takvih mehaničkih sistema vrlo je bitno utvrditi uslove oslanjanja, koeficijente elastičnosti i prigušenja u ležajevima.

Druga zanimljivost ovog projekta bila je u tome što je to bila prva reverzibilna HE tog kapaciteta u našoj tadašnjoj državi. Rezultate do kojih smo došli mogli smo uporediti s dvije slične HE izgrađene u Italiji – Rodund I i Rodund II. Specifičnost HE Čapljina bila je u tome što u periodu kada radi kao pumpa izvlači vodu na visinu od 250 m nadmorske visine, a sam izlazni aparat HE bio je nešto niži od nivoa mora. Sve ovo za mene je bio novi izazov, a i šansa da na jednom realnom primjeru primijenim prethodno stečena znanja iz savojnih vibracija mehaničkih sistema, kojima sam ovladao pri izradi svoje magistarske teze, i torzionih vibracija, koje sam detaljno proučio pri izradi svoje doktorske teze. Tokom rada na ovom projektu imao sam jako dobru saradnju posebno s akademikom

profesorom dr. sc. Branislavom Verbičem, kojeg sam poznao sa svog postdiplomskog studija i koji je bio jako dobar poznavalac dinamike građevinskih struktura.

Drugi projekat koji mi je ostao u posebnom sjećanju bio je projekat „PRODUKTIKA“ (Široka primjena i diseminacija sistema produktike u različitim oblastima). Ali, o tome će biti više riječi nešto kasnije. Najprije da kažem kako je došlo do saradnje s generalom Abazom Deronjom, generalnim direktorom velike bosanskohercegovačke firme UNIS.

Osnivanje UNIS-instituta

S generalom Abazom Deronjom, generalnim direktorom UNIS-a, sa- rađivao sam najprije u periodu koncipiranja uvjeta za izgradnju UNIS- instituta. U jednom razgovoru general Deronja mi je predložio da naš fa- kultet napravi idejni projekat za osnivanje UNIS-institututa i da za te po- trebe formiram jednu ekipu. Predložio sam da tim za izradu tog projekta sačinjavaju kadrovi s Mašinskog fakulteta Sarajevo i iz UNIS-a. Me- đutim, on je rekao da ne želi da njegovi kadrovi učestvuju na tom projek- tu. Moram priznati da tada nisam potpuno razumio logiku tog njegovog prijedloga, ali sam to shvatio tek kada smo završili projekat i predali na reviziju.

Formirao sam tim za izradu projekta UNIS-institut. U timu su, pored mene kao rukovodioca projekta, s Mašinskog fakulteta bili: Jovan Duti- na, Mahmud Đikić, Malik Kulenović, Aristid Perić, Edhem Seferović i Momir Šarenac, a iz Instituta za ekonomiku i organizaciju Nurudin Kus- turica. Kada smo završili i predali projekat, Abaz Deronja je formirao ekipu od isključivo UNIS-ovih stručnjaka, koji su od njega dobili zada- tak da detaljno pregledaju projekat i da ocijene njegovu validnost. Oni su taj zadatak shvatili veoma ozbiljno i veoma detaljno i kritički ukazali na sve nedostatke našeg projekta. Time su, između ostalog, htjeli pokazati koliko oni u samom UNIS-u znaju više od nas s Fakulteta.

Bio sam na nekom putu u vrijeme kada su izvršili reviziju projekta i svoje sugestije i primjedbe poslali Mašinskom fakultetu. Kad sam se vra- tio na Fakultet, moji saradnici, koji su bili angažovani na izradi tog pro-

jekta, dočekali su me s neskrivenim razočarenjem, rekavši mi da smo dobili negativnu reviziju i da je projekat propao. Uzeo sam Izveštaj revidenata i detaljno ga proanalizirao, a potom sam sazvao sastanak svog fakultetskog tima. Rekao sam im da nemamo razloga za paniku i lamentiranje nad ovim izvještajem i predložio da sve primjedbe revidenata podijelimo u tri kategorije:

1. Navesti njihove primjedbe tehničke prirode ili manje nedostatke, koji se mogu lako otkloniti.
2. Navesti one primjedbe o kojima bismo mogli razgovarati tek ako bi se potpisao Aneks Ugovora, jer one nisu obuhvaćene potpisanim Ugovorom između SOUR-a UNIS i MFS.
3. Navesti one primjedbe koje moramo s timom revidenata zajednički raspraviti, uz napomenu da ovih primjedbi bude što manje.

Sve kolege s Fakulteta, koji su učestvovali u izradi ovog projekta, ovo su prihvatili s dozom opuštanja i u potpunosti podržali moj prijedlog, poslije čega sam ih zamolio da po segmentima koje su oni obrađivali naprave ovakvu selekciju datih primjedbi.

Direktor Abaz Deronja zakazao je zajednički sastanak mog tima koji je izradio prijedlog za osnivanje Instituta i tima UNIS-ovih revidenata. Sastanak je održan u jednoj velikoj sali. Na čelu dužeg stola bio je general Abaz Deronja. S jedne strane smo sjedili mi s Fakulteta, a s druge revidenti. Mi smo na sastanak došli s umnoženim primjedbama, razvrstanim po gore navedenim kategorijama. Ove spiskove namjeravali smo im dati na uvid tek kad se slože s mojim prijedlogom kategorizacije primjedbi.

Na početku sastanka, kad mi je direktor Deronja dao riječ, izložio sam prijedlog o kategorizaciji primjedbi, s kojima su se zdušno složili svi članovi revizorskog tima. Pošto smo im podijelili spiskove s primjedbama po kategorijama, prešli smo na diskusiju o pojedinačnim spiskovima. Primjedbe iz prve tačke, koje smo mi izdvojili, videći pozamašan spisak, revidenti su bez diskusije odmah prihvatili. Za drugu kategoriju primjedbi složili su se kada su pogledali Ugovor. Za treću grupu rekli su da trenutno nisu spremni za razgovor o tome. Sastanak se završio kako na za-

dovoljstvo predsjedavajućeg generala Abaza Deronje i članova njegovog tima revidenata, tako još više na zadovoljstvo mojih kolega s Fakulteta.

Na osnovu ovog projekta, uz neke manje izmjene, organizovan je UNIS-institut. Tu sam započeo rad kao koordinator projekta „PRODUKTIKA“. Radi efikasnijeg rada udružio sam rad s UNIS-institutom u zvanju naučnog savjetnika, ali i dalje sam ostao u radnom odnosu na Fakultetu.

Projekat „PRODUKTIKA“

Osamdesetih godina prošlog vijeka tadašnja Samoupravna interesna zajednica nauke (SIZ nauke) raspisala je konkurs za velike multidisciplinarnne projekte, koji su se zvanično zvali *Društveni ciljevi* (DC). Ovim projektima se željelo da se integrišu kadrovski potencijali i oprema kojom je tadašnja Republika BiH raspolagala i da se nabavi nova istraživačka oprema. Princip finansiranja ovih projekata bio je takav da se 50% potrebnih sredstava obezbijedi putem SIZ-a nauke, a da se preostalih 50%, prvenstveno namijenjenih za modernu istraživačku opremu, obezbijedi putem direktnog finansiranja od strane zainteresovanih organizacija udruženog rada, kako su se zvale u to vrijeme.

Okupio sam jednu veću grupu profesora s Mašinskog fakulteta u Sarajevu i dogovorili smo se da se ozbiljno pripremimo za raspisani konkurs SIZ-a nauke BiH. Bio sam svjestan da će za obradu takvog jednog velikog multidisciplinarnog projekta biti potrebno angažovati više istraživača, kako s fakulteta, tako i iz industrijskih instituta i razvojnih centara. Za planiranje sadržaja naučnih programa projekta „PRODUKTIKA“, u kome je bilo predviđeno 12 tematskih cjelina, koristili smo i iskustva sličnih projekata rađenih u svijetu.

Kada je provedena konkursna procedura za izbor *organizacije koordinatora* i za izbor pojedinaca *koordinatora*, a bilo je mnogo organizacija zainteresovanih da budu koordinator projekta, poslije dosta vremena i nakon mnogo peripetija, ja sam konačno izabran za koordinatora projekta DC IX – „PRODUKTIKA“, a Mašinski fakultet iz Sarajeva za organizaciju koordinatora. Najveću konkurenciju za organizaciju koordinatora

imali smo u „Energoinvestovom“ institutu IRCA. Kadrovi iz „Energoinvesta“ u to vrijeme bili su raspoređeni na mnogim važnim i uticajnim mjestima u RBiH. Tako je akademik profesor dr. sc. Svetozar Zimonjić u to vrijeme bio predsjednik ANUBiH. On je, zajedno s akademikom profesorom dr. sc. Božidarom Matićem, bio jedan od idejnih inicijatora ovih multidisciplinarnih projekata. Oni su smatrali da je bilo sasvim logično da IRCA bude organizacija koordinator, a njegov direktor profesor dr. sc. Ljubiša Draganović koordinator projekta. Mislim da sam u finišu izabran kao koordinator zahvaljujući tome što sam već bio afirmisan kao ugledan profesor i društveno-politički radnik, pa me je bilo dosta teško eliminisati. Međutim, mojim izborom za koordinatora DC IX, koji je po obimu predviđenih sredstava za njegovu realizaciju bio najveći od svih DC, aktivnosti oko mog osporavanja kao koordinatora su se nastavile. Posebno sam to osjećao u kontaktima sa Svetozarom Zimonjićem, o čemu ću u nastavku nešto više reći. (Prilog 11)

Majčina smrt

Moja majka Jozefina, iako već u poodmaklim godinama (rođena 1904), bila je veoma vitalna žena. Kada se sestra Vlasta preselila u Rogaticu, gdje su ona i njen suprug doktor Zoran Gavrić dobili radna mjesta, moja majka se preselila kod njih. Mnogo je pomagala sestri pri odgajanju njeno dvoje djece, sina Aleksandra i kćerke Aleksandre. Pred kraj života majka je pala u krevet i ja sam je često obilazio. Kolima je putovanje od Sarajeva do Rogatice trajalo otprilike jedan sat.

Ona je već bila toliko slaba da sam svakog trenutka mogao očekivati i vijest o njenoj smrti, a to se i dogodilo. Jedno jutro (19. juni 1987), bio je to ponedjeljak, pozvonio mi je telefon rano zorom. Čim se javila sestra s plačnim glasom, znao sam šta se desilo. Moja supruga Gordana i ja krenuli smo odmah za Rogaticu, gdje smo pored majčinog kreveta zatekli i doktora koji mi je rekao: „Ništa se tu ne može, njen se život ugasio.“. Znao sam da će proći dosta vremena dok se svi moji braća i sestra okupe, a ja sam baš toga dana imao zakazano potpisivanje Ugovora u SIZ-u nauke BiH za projekat „PRODUKTIKA“. Ne govoreći nikome ništa o svojim obavezama, zetu i sestri sam rekao da ću biti

Majka Jozefina (1904–1987)

odsutan 2 do 3 sata, sjeo sam u kola i otišao za Sarajevo. Stigao sam na potpisivanje Ugovora u zakazano vrijeme. Potpisao sam Ugovor koji je bio pripreman dugo vremena i opet sjeo u kola i vratio se u Rogaticu.

Majku smo sahranili u porodičnu grobnicu, u kojoj su prije nje sahranjeni moj otac Franjo, njegova majka Anna i njegov otac Franc, kao i majka i otac mog rođaka Rastislava Dasovića. U porodičnoj grobnici prije toga sahranjene su i dvije sestre moga oca. Groblje se nalazi u Župi Foča, nedaleko od Doboja. Moja majka je umrla u 83. godini i moglo bi se reći da je proživjela dug život. Ali, ipak, stara je istina da kad umru roditelji, u bilo kojoj godini života, za njihovu djecu to je uvijek prerano. Tako je i u slučaju moje majke – ona je za mene umrla prerano.

Najveći istraživački projekat u RBiH

I pored svega toga, dana 19. juna 1987. godine potpisao sam u SIZ-u nauke Ugovor za projekat „PRODUKTIKA“. Odmah po potpisivanju ovog ugovora došao sam na Mašinski fakultet i postavio neke uslove, da bih mogao efikasnije da radim na tom projektu, na kome je bilo predviđeno angažovanje više institucija i preko 1000 istraživača. Samo za istraživačku opremu bilo je predviđeno više od 10 miliona američkih dolara, što su u to vrijeme bila prilično velika sredstva. U SIZ-u nauke sekretar SIZ-a profesor dr. sc. Zdravko Mićević mi je rekao da je to bio projekat koji je, prema angažovanju potrebnih sredstava, bio najveći istraživački projekat u historiji RBiH.

Pred rukovodstvo Mašinskog fakulteta, organizacije koordinatora, izašao sam s veoma konkretnim uslovima, budući da je bilo predviđeno da ukupna sredstva predviđena za projekat prvo dođu na račun organizacije koordinatora, a tek kada se stvore uslovi, da se usmjere na organiza-

cije učesnice u projektu prema preuzetim obavezama. Sjećam se da je, prema preuzetim obavezama, samo za nabavku moderne informatičke opreme Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu bilo predviđeno oko 2 miliona dolara, dok je Mašinski fakultet u Sarajevu za opremu trebalo da dobije oko 1,8 miliona dolara.

Smatrao sam, i to su bili moji uslovi, da je za uspješno upravljanje projektom trebalo angažovati: jednog diplomiranog ekonomistu, jednog diplomiranog pravnika i jednog tehničkog sekretara. Takođe je trebalo obezbijediti najmanje dvije posebne prostorije za njihov i moj rad, meni jedan poseban kabinet kao koordinatoru i jednu salu za sastanke. Ti moji zahtjevi su na Mašinskom fakultetu izazvali razne komentare, koji su uglavnom bili produkt nerazumijevanja veličine i značaja projekta. Naglasio sam da Fakultet ne treba da obezbijedi nikakva sredstva za plate ovih kadrova, jer je to već bilo predviđeno u ukupnim sredstvima Projekta.

Nakon što mi je saopšteno da Mašinski fakultet ne može ispuniti postavljene uslove, obratio sam se UNIS-institutu, na čijem je čelu bio profesor dr. sc. Ejup Ganić, koga sam, kada sam bio dekan, angažovao na Mašinskom fakultetu. UNIS-institut je prihvatio moje uslove, a SOUR UNIS obezbijedio mi je adekvatan prostor, kako za moj rad i održavanje sastanaka, tako i za rad ostalih saradnika. Dobio sam izvanredan prostor za rad, to su bile prostorije koje su, pri izgradnji i opremanju zgrade UNIS na Marijin Dvoru, bile namijenjene njihovom generalnom direktoru, generalu Abazu Deronji.

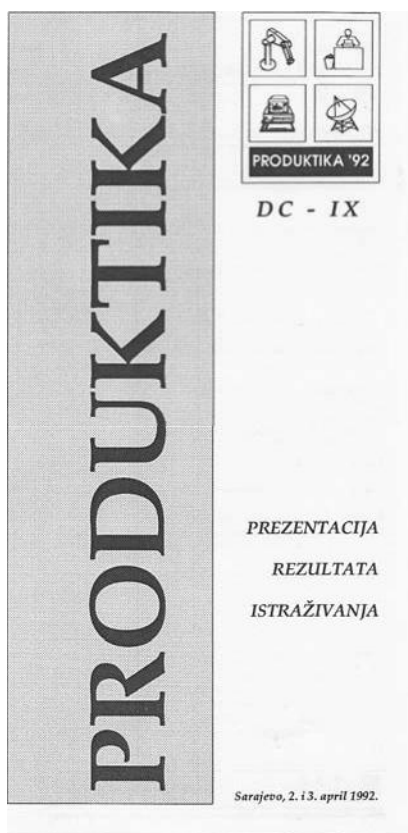
Projekat DC IX „PRODUKTIKA“, kao što sam već ranije rekao, bio je podijeljen u 12 tematskih oblasti, tzv. TO. Za svaku TO imenovan je po jedan odgovorni istraživač, koji je po pravilu bio doktor tehničkih ili ekonomskih nauka. Odgovorni istraživači činili su Naučno vijeće Projekta, u kome sam bio predsjedavajući. Sa svim članovima NV imao sam veoma dobru i korektnu saradnju. Naučno vijeće „PRODUKTIKE“ činili su: dr. sc. Vlatko Doleček (predsjednik), dr. sc. Suad Alagić, dr. sc. Faruk Bilalović, dr. sc. Tomislav Brodić, dr. sc. Dubravka Čećez, dr. sc. Vjekoslav Damić, dr. sc. Branko Dokić, dr. sc. Jovan Dutina, dr. sc.

Himzo Đukić, dr. sc. Milan Jurković, dr. sc. Dragan Kovač i dr. sc. Momir Šarenac.

Za praćenje rada na čitavom projektu formiran je Upravni odbor projekta, koji su sačinjavali predstavnici članica učesnica i sufinansijera projekta, zajedno s predstavnicima SIZ-a nauke RBiH. Predsjedavajući Upravnog odbora je bio direktor UNIS-a Rafael Primorac, dipl. maš. ing., s kojim sam imao veoma dobru saradnju.

Konferencija „PRODUKTIKA 92“

Poslije tri godine aktivnih istraživanja na naučnim programima „PRODUKTIKE“, kojih je u pojedinim TO bilo dva do četiri, 2. i 3. aprila 1992. godine bila je upriličena naučna konferencija, koja se održavala pod naslovom „PRODUKTIKA 92.“ Na Konferenciji su u 58 referata prezentirani dotadašnji rezultati naših istraživanja. Konferencija je trajala dva dana, a ja sam prvog dana imao uvodni referat na temu: „Produktika i bazne strukture fabrike budućnosti“.

Utvrđeno je da je na naučnim programima ovog projekta po različitim osnovama bilo uključeno 28 institucija (fakulteta i instituta) i preko hiljadu naučnoistraživačkih radnika. Na naučnim programima projekta „PRODUKTIKA“ do tada je bilo odbranjeno 28 doktorskih disertacija i 42 magistarska rada i objavljen veći broj radova u časopisima i na naučnim konferencijama u zemlji i inostranstvu.

Konferencija „PRODUKTIKA 92“ bila je dobro praćena u štampanim i elektronskim medijima. Ostalo je zabilježeno da je 2. aprila 1992. godine u glavnom večernjem Dnevniku TV Sarajevo, kojeg je vodio novinar Senad

Hadžifejzović, u najavi rečeno: „Da je kojim slučajem ovo normalno vrijeme, vijest s ovog skupa bi bila prva u ovom Dnevniku.“. Nažalost, prva vijest u tom dnevniku bila je vezana za početak ratnih operacija u Posavini, a vijest o našem skupu bila je druga.

Sjećam se da sam imao namjeru da izveštaj s ovog skupa napišem tokom nastupajućeg vikenda, a u ponedjeljak da ga pošaljem u SIZ nauke RBiH. Međutim, preko vikenda su pred zgradom Skupštine RBiH izbile poznate demonstracije protiv rata i već u ponedjeljak 6. aprila 1992. Sarajevo je bilo djelimično u blokadi. Tako planirani izveštaj nikada nisam ni poslao u SIZ nauke. (Prilog 12)

Na krilima „PRODUKTIKE“

Kada sam već navikao na ratne uslove u Sarajevu, još jednu godinu dana dolazio sam u Institut i zajedno s inž. Živkom Stikićem pokušavao da ostavim u životu neke rudimentarne ostatke ovog, po svemu posebnog projekta, na koji sam i danas ponosan, ako ni zbog čega drugog, onda zbog energije koju sam, tokom više od četiri godine, uložio u njegovu pripremu i vođenje i za tako kratko vrijeme ostvarene naučne rezultate. Jedan od mojih ličnih tragičnih gubitaka u toku rata je i prestanak rada na ovom projektu budućnosti. Poslije rata sretao sam mnoge koji su bili uključeni u naučne programe projekta „PRODUKTIKA“ i koji su se u inostranstvu snašli zahvaljujući djelimično i radu na tom projektu. Nije mali broj onih koji su mi rekli da se u sredinama u kojima sada žive i rade tek u novije vrijeme radi na takvim projektima.

Sjećam se jednog slučajnog susreta u San Franciscu. Obilazio sam kao turista dio grada koji se zove Kineska četvrt. Na ulicama je bilo jako živo, a ja sam snimao pojedine egzotične dijelove grada, kada me neko dotakao po ramenu. Okrenuo sam se, a preda mnom je stajao jedan meni nepoznat čovek, koji me pozdravio na našem jeziku i rekao da me poznaje i da je radio na nekom naučnom projektu u okviru „PRODUKTIKE“. Bio je to jedan elektroinženjer iz Banje Luke. Dobro se snašao u Americi i sada kao inženjer radi negdje u Silikonskoj dolini.

Neprimjeren gest

Kada se podsjećam rada u okviru ovog projekta, ne mogu a da ne pomenem ponašanje već spomenutog akademika Svetozara Zimonjića prema meni kao koordinatoru DC IX.

U ANUBiH 2. juna 1986. godine održan je naučni Kolokvijum o Izvedbenom projektu DC IX – „Široka primjena i diseminacija sistema produktike u različitim oblastima“. Kao koordinator i u ime naše radne grupe, obrazložio sam osnovne ideje sadržane u tom našem dokumentu. Poslije održanog Kolokvijuma, dana 8. jula 1986. godine od strane organizatora skupa, akademika Svetozara Zimonjića, dobio sam dopis br. 01-02-528 (vidi prilog) u kome stoji do kada moram autorizovati svoje izlaganje na skupu, a dopis se završava rečenicom: „Ujedno koristim ovu priliku da vam se u ime Komisije još jednom zahvalim na vašem odzivu i dragocjenom doprinosu održanom kolokvijumu.“.

Iz ovog dopisa evidentno je da sam prisustvovao Kolokvijumu i u njemu aktivno učestvovao.

Kada mi je 28. novembra 1986. godine dostavljena brošura „Naučna komunikacija V“, koju je publikovala Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, konstatovao sam da u toj brošuri nije zabilježena ni jedna riječ koju sam ja na tom skupu izgovorio, iako su objavljena izlaganja svih učesnika tog skupa, i to ne samo onih koji su učestvovali u izradi Izvedbenog projekta (S. Alagić, B. Dokić, A. Smailagić), nego i onih koji su na ovom skupu izgovorili samo nekoliko formalnih rečenica! Nezadovoljan takvim odnosom prema meni, kao koordinatoru DC IX i predsjedavajućem radnom grupom za izradu Izvedbenog projekta, 12. decembra 1986. godine napisao sam akademiku Svetozaru Zimonjiću, kao predsjedniku ANUBiH, pismo u kome sam ukazao na činjenicu mogjeg potpunog izostavljanja iz brošure i zamolio ga da se taj gest prema meni i mojem učešću u raspravi ispravi. Na moje veliko iznenađenje, nikada nisam dobio nikakav odgovor na to svoje pismo. Ostalo mi je samo da nagađam zašto sam ja, kao koordinator, bio tretiran na ovaj, meni neočekivan način od ove visoke naučne institucije i njenog predsjednika. (Prilozi 13-a. i 13-b.)

Novi vjetrovi

Kandidatura za rektora UNSA

Nekako pred sam rat, a i pred demokratske izbore (kada su se nacionalne stranke spremale da preuzmu vlast i na Univerzitetu u Sarajevu), vođena je aktivnost za izbor novog rektora. Nekoliko fakulteta je i mene predložilo za mogućeg kandidata.

Poslije obavljenih kandidatura, u svim članicama Univerziteta ostala su tri moguća kandidata: aktuelni rektor Nenad Kecmanović (Srbin), profesor Fakulteta političkih nauka, Jusuf Mulić, profesor ekonomije na Poljoprivrednom fakultetu (Musliman) i Vlatko Doleček, profesor Mašinskog fakulteta (Hrvat). Navodim nacionalnu pripadnost kandidata, jer je to u izbornoj proceduri tada bio bitan elemenat za izbor. Svi kandidati za rektora trebali su javno objaviti svoj program. Međutim, ja sam jedini to učinio i objavio u novinama. U prvom krugu glasanja na Skupštini Univerziteta dobio sam najmanje glasova. Broj mojih glasova bio je proporcionalan broju prisutnih članova Skupštine moje nacionalnosti, što mi se nikako nije svidjelo. Više sam volio da sam dobio i manje glasova, jer bih tada bio siguran da se članovi Univerzitetske skupštine opredjeljuju po nečem drugom, a ne samo po etničkoj pripadnosti kandidata. Pristupilo se drugom krugu glasanja, u kome ja nisam učestvovao, ali i poslije nekoliko ponavljanja glasanja nijedan od preostala dva kandidata nije dobio potrebnu dvotrećinsku većinu. Predsjedavajući profesor dr. sc. Aleksandar Kalmar je predložio da aktuelni rektor Nenad Kecmanović nastavi da vrši tu funkciju kao v. d. rektor, što je i prihvaćeno.

Već tada se vidjelo da je i tako važno tijelo Univerziteta, kakvo je njegova Skupština, potpuno podijeljeno po nacionalnim pripadnostima. Iza prijedloga da rektor bude Jusuf Mulić stajala je stranka SDA, koja je uputila i pismo Rektoratu sa stavom da bi u tom mandatu rektor trebalo da bude Musliman, ali o tome Sekretarijat Rektorata nije informisao Skupštinu. Da sam to tada znao, ja bih bio povukao svoju kandidaturu.

Poslije toga otišao sam kod svojih prijatelja u SDP, jer je ta stranka neformalno stajala iza moje kandidature, i drugovima koji su tamo bili odmah sam rekao da će i oni potpuno izgubiti na sljedećim izborima. Dodao sam u šali: „Ako pobijedite na sljedećim izborima, sve vas, ama

baš sve, vodim o svom trošku na večeru.“. Naime, bio sam ubijeđen da, ako je Skupština Univerziteta tako podijeljena, onda je to jasan pokazatelj da će i biračko tijelo biti na isti način podijeljeno, što se na prvim demokratskim izborima na BiH pokazalo tačnim. Ubjedljivo su pobijedile nacionalne stranke: SDA (bošnjačka/muslimanska), SDS (srpska), HDZ (hrvatska). Potvrdila se moja prognoza – SDP je izgubio izbore i time predao vlast nacionalističkim strankama.

Po dolasku na vlast nacionalnih stranaka, Jusuf Mulić je izabran za rektora Sarajevskog Univerziteta. Početkom rata on je izašao iz Sarajeva (s rektorskim lancem) i jedno vrijeme je boravio u Austriji. Kada se ponovo vratio u Sarajevo, aktualna SDA vlast ga je smijenila pod izgovorom da je on „pobjegulja“.

Vlatko Doleček drži govor kao kandidat za rektora Univerziteta u Sarajevu

U početku rata, dok je Mulić vršio dužnost rektora, pozvao me član Predsjedništva RBiH Ejup Ganić na razgovor. Tada mi je, između ostalog, predložio da se prihvatim funkcije prorektora Univerziteta, jer ja, po

njegovim riječima, imam organizacione sposobnosti koje aktuelni rektor ne posjeduje. To sam odlučno odbio. Eto, tako se neuspješno završilo moje kandidovanje za rektora Univerziteta u Sarajevu. Međutim, to je meni apsolutno išlo u prilog, jer ne znam kako bih kao rektor provodio zahtjeve vlasti u tim „vunanim“ vremenima.

Sugerišem čitaocu ovih redova da pažljivo pročita osnove mog zalaganja za moderan Univerzitet i da ocijeni koliko su tadašnji moji stavovi aktuelni i danas. (Prilog 14)

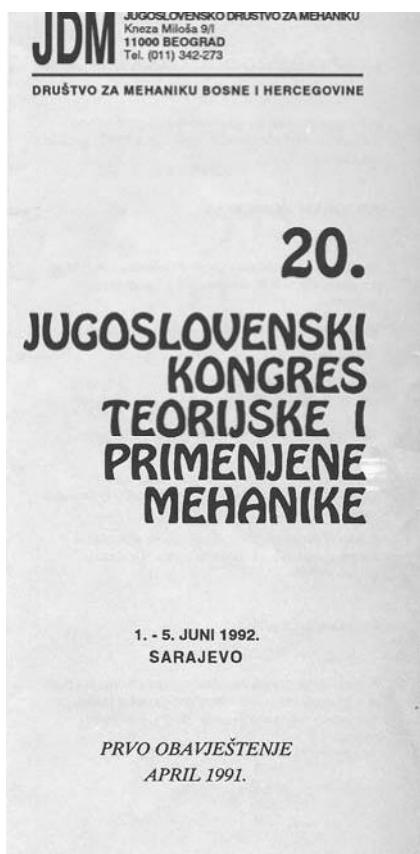
Neodržani kongres

Devetnaesti Jugoslovenski kongres teorijske i primijenjene mehanike – JDM, održan je juna mjeseca 1990. godine u Ohridu. U radu Kongresa učestvovalo je 209 naučnika, a od toga 48 iz inostranstva.

Tada je izabrano Predsjedništvo JDM, posljednje s predstavnicima iz cijele dotadašnje Jugoslavije, a izabrani su: Apostol Poceski (Skopje), predsjednik, Vlatko Doleček (Sarajevo), potpredsjednik, Boris Štok (Ljubljana), potpredsjednik, Dobroslav Ružić (Beograd), sekretar. Na Kongresu je odlučeno da se naredni 20. kongres održi 1992. godine u Sarajevu.

Po završetku Kongresa, odmah sam sazvao sastanak Predsjedništva Bosanskohercegovačkog društva za mehaniku, čiji sam bio predsjednik. Formirali smo Organizacioni odbor za održavanje Dvadesetog jubilarnog kongresa JDM. Dogovorili smo se da će se taj kongres održati u Sarajevu, jer su se tu mogli obezbijediti najbolji uslovi za smještaj učesnika i za održavanje plenarnih sjednica Kongresa.

Iako sam tada imao mnogo obaveza, kako na Fakultetu, tako i kao koordinator projekta „PRODUKTIKA“, na kojem se u to vrijeme radilo u punom kapacitetu, nalazio sam vremena da se posvetim i organizacionim pripremama za održavanja ove, već niz godina značajne međunarodne naučne manifestacije.

Bilo je predviđeno da se Kongres održi u periodu od 1. do 6. juna 1992. godine u prostorijama UNIS-a. Počele su stizati i prve prijave, među kojima je bilo i nekoliko njih iz inostranstva. Međutim, već koncem 1991. godine počeo je rat najprije u Sloveniji, pa i u Hrvatskoj, a nekako odmah zatim rat se prenio i na BiH, tako da taj kongres nikada nije ni održan. Početkom rata JDM je praktično prestao da postoji, dakle poslije tačno četrdeset godina od održavanja Prvog kongresa JDM, na Bledu, u Hotelu „Toplice“, od 5. do 15. februara 1952. godine.

Inicijatori za održavanje Prvog kongresa su bili (abecednim redom): Vasilije Andrejev, Tatomir Anđelić, Dušan Avsec, Davorin Bazjanac, Anton Bilimović, Danilo Blanuša, Fran Bošnjaković, Konstantin Čališev, Jakov Hlitičijev, Radivoj Kašanin, Zlatko Kostrenčić, Anton Kuhelj, Rajko Kušević, Đorđe Lazarević, Miodrag Milosavljević, Miroslav Nenadović, Nikola Obradović, Petar Serafimov, Lujo Šuklje i Konstantin Voronjec.

Imao sam čast da mi petorica među ovim inicijatorima budu profesori: Vasilije Andejev (Zagreb), Tatomir Anđelić (Beograd), Anton Kuhelj (Ljubljana), Nikola Obradović (Beograd) i Konstantin Voronjec (Beograd).

Naveo sam sva imena Inicijativnog odbora da bih i na taj način pokazao koliko je osnivanje tog društva bilo podržano od poznatih naučnih imena iz ove oblasti. (Prilog 15)

Kako sam dočekao rat

April 1992.

Iako je rat u bivšoj državi počeo mnogo ranije, prvo u Sloveniji, a potom u Hrvatskoj, za mene je rat počeo aprila 1992. godine. Tada su održane demonstracije protiv rata pred Skupštinom RBiH. Skupilo se dosta svijeta, pa sam i ja pošao da iskažem svoju solidarnost s demonstrantima. U jednom momentu začula se pucnjava s hotela Holiday Inn. S grupom mlađih demonstranata sklonio sam se iza jednog zida ispred skupštinske zgrade. U mom društvu bio je i profesor političkih nauka dr. sc. Ismet Grbo. Kako je pucnjava duže potrajala, mi smo tu ostali dosta dugo, a kada se to malo stišalo, pošao sam za jednom većom grupom koja se kretala prema mostu na Miljacki. Kada je grupa prelazila preko mosta, začuo se pucanj iz pravca Grbavice. Kasnije sam saznao da su tom prilikom na mostu poginule dvije žene, jedna mlada studentica medicine, Suada Dilberović iz Dubrovnika, i jedna žena iz Sarajeva, srednjih godina, Olga Sučić. Nekako sam sretno stigao do svoga stana u ulici Jablanička br. 3. Za mene je to bio pravi početak rata u Sarajevu, koji je, ispostavilo se kasnije, bio mnogo gori nego što je to bio Drugi svjetski rat, koji sam preživio kao dijete u mjestu Gračanica na putu Tuzla – Doboj.

Cijeli april 1992. još sam nekako išao na Fakultet. Tek poslije sukoba ispred Predsjedništva RBiH 2. maja 1992. godine i poznatog sukoba ARBiH i JNA 3. maja u Dobrovoljačkoj ulici, praktično mi je bio presječen put do zgrade Mašinskog fakulteta.

Na Katedri gdje sam bio šef, uoči samog rata, pored mene, radili su kao profesori: dr. sc. Branko Hufnagl, dr. sc. Hajrudin Pašić i dr. sc. Janko Ninković. Od stalnih asistenata bili su Nina Terzić i Mugdim Pašić. Moji honorarni asistenti su bili Avdo Voloder, Dušan Golubović, Dragan Škobalj i Vladimir Đurković (bili su i honorarni asistenti na otpornosti materijala). Branko Hufnagl je umro neposredno pred rat (1991). Kada je, zbog ratnih djestava, bilo veoma otežano kretanje gradom, ja sam održavao nastavu, predavanja i ispite u zgradi Muzičke akademije, zajedno sa svim nastavnicima koji su stanovali u blizini tog dijela grada. Avdo Voloder je držao nastavu u zgradi Veterinarskog fakulteta, u kojoj su nastavu držali i nastavnici koji su stanovali u tom dijelu grada. Na kraju pr-

ve školske ratne godine na Katedri za mehaniku ostao sam samo ja od profesora, a od asistenata samo Avdo Voloder.

Bio sam potpuno nespreman za ratne nedaće koje su nastale. Mnogi moji sugrađani na vrijeme su obezbijedili zalihe u hrani i drugim potrepštinama, dok sam ja naivno vjerovao da će sve brzo proći. Malo me zavaralo i to što je rat u Sloveniji trajao 4-5 dana, kao i to što su najodgovorniji političari u BiH, a posebno Alija Izetbegović, govorili da rata neće biti jer su za rat potrebne dvije strane. Iako su takve izjave u tim okolnostima bile ne samo nerealne, nego i neodgovorne, ipak sam i ja bio među mnogima koji su naivno povjerovali u to. Već pri malo ozbiljnijem granatiranju grada svi sustanari, pa i ja, sišli bismo u podrumske prostore naše zgrade. Kad smo razgovarali o tome koliko će ovaj rat potrajati, svojim sustanarima sam rekao da će potrajati 3-4 mjeseca, na šta su se neki od mojih komšija naljutili i prigovorili da sam pesimista. Oni su zamišljali da će trajati kraće.

Moj zet Zoran Gavrić, sestra Vlasta i njihova kćerka Aleksandra živjeli su u Rogatici, dok je njihov sin Aleksandar bio student prve godine Mašinskog fakulteta u Sarajevu i stanovao je u studentskom domu. Kako su početkom rata studentski domovi prestali s radom, savjetovao sam mu da pređe na studije u Zenicu, jer sam smatrao da će tamo biti bezbjedniji. On je sa svojim kolegom Marinom Vidovićem, čiji su roditelji živjeli u Busovači, otišao kod njih i zadržao se jedno kraće vrijeme. Poslije se nekako dokopao Zagreba i jedno vrijeme bio kod mog rođaka Rastislava-Brace Dasovića, da bi se na kraju skrasio, zajedno s kolegom Marinom, u Münchenu, gdje je 1999. godine završio Mašinski fakultet. Tamo i danas živi i radi.

Zoranova pogibija

Početkom maja stigla je do mene, ne znam ni kako, vijest da je Zoran dobio srčani udar. On je kao stomatolog radio u Zdravstvenom centru Rogatica. Često je bio na terenu, pa je tako otišao i na Borike. Na Borikama je njegov Zdravstveni centar imao odjeljenje i upravo sam razmišljao da posjetim Zorana, iako su komunikacije bile otežane, a Sarajevo potpuno blokirano. Jednog dana, baš kad sam izašao iz podruma i došao

Doktor Zoran Gavrić

u svoj stan, koji se nalazi na 4. spratu zgrade u kojoj stanujem, zazvonio je telefon. Kad sam podigao slušalicu, začuo sam nepoznat muški glas, koji me odmah oslovio s „profesore“. Rekao mi je da se javlja iz Kalinovika i zamolio da nikako ne idem u Rogaticu, jer ću nastradati, pošto su mi pripremili zamku. Bio sam u dilemi šta da uradim, jer sam Zorana mnogo volio. Sjećam se da sam nekako u to vrijeme u gradu sreo njegovog zeta, muža njegove jedine sestre Željke, koji me malo prekorio što nisam otišao do Zorana. Ja sam mu, u ljutnji, na to odgovorio da, ako se već desila jedna nesreća, onda je pametno izbjeći drugu.

Poslije toga, Zoranova sestra Željka je otišla u Rogaticu, nakon čega mi je pričala kroz kakve je sve peripetije prošla dok je tamo stigla. Saznao sam od nje da Zoran nije imao nikakav infarkt, nego je, 12. maja 1992. godine, ubijen u mjestu Borike kod Rogatice. Kasnije sam od nekoliko izbjeglica iz Rogatice čuo priču njegovih kolega s posla, da je Zoran imao jednog tehničara, po nacionalnosti Muslimana – Bošnjaka, s kojim je bio u dobrim prijateljskim odnosima. Početkom maja taj tehničar se zatekao na Borikama, a kada je do Zorana došla vijest da su ga tamo zarobili pripadnici „Belih orlova“, srpske paravojne formacije poznate po ratnim zločinima u Bosni, Zoran je svojim automobilom sam otišao u namjeri da ga spasi. Tamo su ih, poslije maltretiranja, zlikovci likvidirali. Većina smatra da su te paravojne jedinice bile pod komandom domaćeg zlikovca Rajka Kušića, inače optuženog za ratne zločine, ali koji danas živi kao slobodan čovjek u nekom malom mjestu u Srbiji. Slučaj je htio da je vozač iz Zdravstvenog centra u Rogatici vozio nekog drugog teškog bolesnika u bolnicu na Sokolac. Na putu do Sokoca pacijent je umro, a vozač je otišao u bolnicu da ga smjesti u prostoriju za preminule. Tamo je našao i prepoznao Zoranovo beživotno tijelo, stavio ga u svoja

kola i dovezao u Rogaticu. Očevici koji su vidjeli Zoranovo tijelo potvrdili su mi da su mu ruke bile vezane bodljikavom žicom. O Zoranu su njegovi poznavaoци i prijatelji mnogo pričali kao o jednom veoma humanom čoveku, koji je i noću ustajao da bi pomogao nekome koga je bolio samo zub. O njemu je napisana i jedna pjesma. (Prilog 16)

S njim sam imao jako prisne odnose. Više mi je bio kao drug, a manje kao muž moje sestre. Iza njega ostalo je dvoje djece, kćerka Aleksandra koja je završila Ekonomski fakultet u Banjoj Luci, gdje i danas živi, i sin Aleksandar, mašinski inženjer, koji radi i živi u Münchenu, u jednoj firmi koja se bavi projektovanjem i proizvodnjom različitih mašinskih instalacija. Moja sestra Vlasta sve vrijeme rata provela je u Rogatici. Kada sam pokušavao da je prebacim u Sarajevo kod sebe, vlasti u okupiranom Sarajevu rado su je stavljale na spisak za razmjenu, ali bi je druga strana uvijek skidala sa spiska. I u Zoranovom slučaju potvrdilo se da su srpski nacionalisti pod vođstvom Radovana Karadžića na samom početku rata likvidirali ljude srpske nacionalnosti koji su se družili s muslimanima i one koji su se suprotstavljali njihovoj politici. Mojoj sestri Vlasti nisu dozvoljavali da dođe u Sarajevo kod mene i zbog toga što su se plašili da ona ne otkrije tu bolnu istinu o likvidiranju neposlušnih uglednih Srba od njihove zločinačke ruke.

Fakultet u ratu

Pred sam početak rata na Katedri za mehaniku bila su četiri profesora: profesor dr. sc. Branko Hufnagl je predavao mehanizme, profesor dr. sc. Hajrudin Pašić statiku, profesor dr. sc. Janko Ninković predavao je otpornost materijala. Osim što sam sam bio šef Katedre, predavao sam kinematiku i dinamiku. Od redovnih asistenata bila su dva: mr. Mugdim Pašić i mr. Nina Terzić-Solovjev. Od asistenata koji su bili u dopunskom radnom odnosu, a radili su sa mnom, bili su: Avdo Voloder, Dušan Golubović, Dragan Škobalj i Vlado Đurković, na predmetu koji je predavao profesor Hajrudin Pašić honorarni asistenti bili su: Izet Bijelonja, Sulejman Dreca i Milenko Obad, a na predmetu koji je predavao profesor Janko Ninković bili su: Halil Burić, Jovan Đurka, Anđelko Grahovac i Milomir Nešković.

Nekako u aprilu 1992. godine veća grupa naših nastavnika s Mašinskog fakulteta, svi srpske nacionalnosti, bila je na „skijanju“ na Palama. Među njima bio je i Janko Ninković, aktivista SDS-a. Neki od njih su se pred kraj aprila vratili u Sarajevo i, prema njihovim riječima, bilo im je rečeno da će opsada Sarajeva biti završena za dvije sedmice i da će se oni tada komotno vratiti.

Pred sam rat umro je profesor Branko Hufnagl, a poslije prve godine rata s Fakulteta je otišao i profesor Hajrudin Pašić. On je s familijom otišao u SAD i nikada se nije vratio na Fakultet. Kako su nakon nekog vremena Fakultet napustili i svi asistenti, na Katedri sam ostao sâm. Predložio sam Avdi Voloderu da, pošto je izgubio radno mjesto na Vojno-tehničkoj vazduhoplovnoj akademiji (VTVA) u Rajlovcu, pređe na Fakultet, što je on i uradio.

Dugo vremena u ratu, već sam to rekao, nas dvojica smo održavali nastavu – ja u zgradi Muzičke akademije, a Avdo u zgradi Veterinarskog fakulteta. Kasnije sam preuzeo i nastavu iz predmeta Dinamika leta, kojeg je do rata držao doc. dr. sc. Nedeljko Lovren. Pored nastave na našem fakultetu, obezbjeđivao sam nastavu na Elektrotehničkom fakultetu, koju je do rata držao profesor dr. sc. Vjekoslav Damić. Kasnije sam preuzeo nastavu i na Saobraćajnom fakultetu, koju je do rata držao profesor dr. sc. Relja Jovanović.

Iz tih dana sjećam se i jednog razgovora sa svojim kolegom profesorom dr. sc. Zijom Šebićem, profesorom Ekonomskog fakulteta. Kad sam mu rekao iz koliko predmeta i na kojim fakultetima držim nastavu i obavljam ispite, za koje sam bio kompetentan i u mirnodopskim uslovima, on mi je u šali rekao: „Vlatko, pa ti si sedmoglava aždaja!“ – aludirajući na to da sam u tom momentu zamjenjivao šest predratnih profesora – Branka Hufnagla, Janka Ninkovića, Hajrudina Pašića i Nedeljka Lovrena na Mašinskom fakultetu, Vjekoslava Damića na Elektrotehničkom fakultetu i Relju Jovanovića na Saobraćajnom fakultetu, a sedma glava „aždaje“ bio sam ja.

Za realizaciju nastave i ispita na ovim predmetima, pored dva moja predmeta na Mašinskom fakultetu, mnogo mi je pomogao moj asistent

Avdo Voloder, bez čije pomoći to ne bih mogao obaviti. Nešto kasnije, u ratu, pridružio nam se i asistent Izet Bijelonja.

Na samom početku rata prve studentske ispite održao sam u podrumskim prostorijama zgrade gdje sam stanovao. Jedan od prvih koji je tada polagao i položio bio je student Muamer Brutus. Neposredno poslije položenog ispita, na moju veliku žalost, saznao sam da je Brutus poginuo kao borac ARBiH. Kasnije sam ispite držao u prostorijama Muzičke akademije, o čemu sam napisao i jedan prilog koji je objavljen u Monografiji „Mašinski fakultet Sarajevo u ratu“, pod naslovom „Kinematika i Mozart“. (Prilog 17)

Pri kraju rata ispite smo održavali u staroj zgradi Mašinskog fakulteta, Vilsonovo šetalište b. b., koja se nalazila na samoj liniji razdvajanja „zaraćenih strana“. Jednom prilikom, kad sam održavao usmeni ispit, jedan student, koji je na ispit došao u vojničkoj uniformi, rekao mi je, valjda u želji da prema njemu budem malo naklonjeniji: „Ja upravo dolazim s prve linije.“. Na to sam mu odgovorio: „A ja radim na nultoj liniji!“. Želio sam time da mu kažem da se Fakultet nalazi neposredno uz liniju razdvajanja, jer je s jedne strane (na kojoj smo mi) bila Armija BiH, a s druge su bili pripadnici srpske vojske, u tom vremenu pretežno JNA i srbijskih paravojnih jedinica. Na te moje riječi on se malo nasmijao, pa smo nastavili s ispitom.

U ratu sam davao i diplomske radove studentima, bez obzira na to što tada nisu postojali ni elementarni uslovi za neki ozbiljan rad. Dugo vremena nije bilo ni struje, ni vode, ali svojih u ratu odbranih diplomskih radova ne bih se postidio ni danas i to je jedan od razloga što sam insistirao da se u monografiji „Mašinski fakultet Sarajevo u ratu“ navedu sve teme diplomskih radova odbranih u ratu, s naslovom teme diplomskog rada i sastavom komisije pred kojom je rad branjen. Teme koje sam tada davao za diplomske radove bile su takve da su studenti to mogli uraditi i samo pomoću raspoložive literature, do koje se i tada moglo doći. Većina tih tema odnosila se na nove tehnologije, a posebno na oblast robotike.

Promocija mojih diplomantkinja, s lijeva na desno – Dijana Arnautović, (diplomirala 7. jula 1995), Vlatko Doleček – mentor diplomskih radova i Sandra Selimović (diplomirala 5. juna 1995)

Stručne i kulturne manifestacije u ratu

U opkoljenom Sarajevu postojao je dosta živ kulturni život. Održavale su se mnoge pozorišne predstave, promocije knjiga, organizovale mnoge izložbe i druge manifestacije. Sjećam se promocije knjige jednog finskog autora, koja je i u originalu na finskom imala naslov „Bosna ponosna“. Knjigu je s finskog preveo dugogodišnji predratni jugoslovenski ambasador u Finskoj Osman Đikić. Promocija je održana u Kamernom teatru i bilo je pet promotora.

Poslije promocije uzeo sam knjigu i kod kuće detaljno pročitao, poslije čega sam konstatovao da nijedan od promotora nije knjigu pročitao do kraja. Inače, ne bi se moglo desiti da niko od njih ne pomene jedan interesantan događaj opisan u drugom dijelu knjige, koji se upravo odnosi na Bosnu i odlazak autora iz tadašnjeg Sarajeva prašnjavim putem u Srebrenicu. Nije rijetkost da se prisustvuje promociji neke knjige na kojoj

promotor više govori o sebi, a manje o meritumu, odnosno o tome čime se ta knjiga i njen autor bavi.

U takvom opkoljenom Sarajevu i sâm sam učestvovao na nekoliko stručnih skupova, a objavio sam i nekoliko priloga (vidi bibliografiju).

Zenički privredni sajam – ZEPS 1994.

Od skupova na kojima sam aktivno učestvovao s vlastitim prilogima posebno se, po mnogo čemu, izdvajaju dva – jedan je održan u Zenici, na prvom Zeničkom privrednom sajmu (ZEPS), a drugi je održan u Sarajevu na temu poslijeratne obnove.

Za prvi ZEPS (1994) iz Sarajeva je bilo prijavljeno više učesnika, pa je za nas organizovan autobusni prevoz s Igmana do Zenice. Pred ulaz u „Tunel spasa“, kojim je jedino bilo moguće izaći iz grada, došlo nas je samo troje – profesor dr. sc. Aleksandar Knežević, inženjer Aziz Tanović i ja. Iako sam se, barem u mislima, pripremao za prolazak kroz tunel dugačak oko 800 metara, jako teško sam, pod zemljom, savladao to rastojanje. Jedan od razloga bio je i taj što je tunel bio jako nizak i stalno sam bio u strahu da glavom ne udarim u šine koje su bile postavljene na plafonu tunela. Osim toga, u tunelu je bilo veoma vlažno, a to sam jedva izdržavao. Na jednom mjestu sa stropa tunela toliko je lila voda da sam morao proći praktično kroz vodenu zavjesu. Kad sam izašao iz tunela, čekala nas je još i tzv. „riža“, jedan veoma strm uspon, da bismo konačno stigli na Igman, do autobusa za Zenicu. Pošto je to bio moj prvi izlazak iz grada od početka rata i prva vožnja, kada smo došli na magistralni put Visoko – Zenica, čudio sam se da se autobus može tako brzo kretati. Izgubio sam osjećaj brzine, jer sam se preko tri godine susretao samo s pješacima.

Kad smo stigli u Zenicu, dočekala nas je jedna povećá grupa građana, radoznalih da vide nekoga iz opkoljenog Sarajeva. Meni je prišao moj gimnazijski kolega Nijaz Bečić, koga dugo nisam vidio, i izrazio saučešće povodom smrti mog brata blizanca Hrvoja, koji je do rata živio i radio u Doboju. Njegova informacija o smrti moga brata bila je stara oko tri mjeseca. Ja sam, pak, imao informaciju od prije mjesec dana, da

je on živ i da se sa svojom familijom nalazi u Holandiji. Nerijetko se za vrijeme rata dešavalo da nekog proglase mrtvim, a poslije se konstatuje da je živ i zdrav. Tako je bilo i u slučaju doktora Reufa Huskića iz Doboja, za koga sam, preko Radio Sarajeva, početkom rata, čuo da je obješen ispred bolnice u kojoj je do rata radio, a on je, na sreću, i dan-danas živ.

U Zenici sam učestvovao i na jednom okruglom stolu posvećenom budućnosti Zeničke željezare. Uvodno predavanje je imao profesor Metalurškog fakulteta u Zenici dr. sc. Aziz Mujezinović. Poslije završetka okruglog stola, u pratnji tadašnjeg direktora Željezare, inženjera Hamdije Kulovića, obišli smo pogone Željezare i vidjeli posljedice agresorskog bombardovanja s početka rata, dok još nisu bili zabranjeni letovi aviona JNA. Poslije obilaska Kulović me pitao šta bih želio od jela da se pripremi za ručak-večeru. Rekao sam mu da bih najviše volio da bude nešto nalik na bosanski lonac, misleći na to da dugo vremena nisam jeo ništa kuhano i da bi mi samo takva hrana odgovarala. Kada smo došli na taj ručak-večeru, na stolu je bio i tatarski biftek! Držao sam se principa da izgladnjeli treba da jedu samo kuhanu hranu, dok su neki učesnici navali na taj biftek. U Hotelu penzionera, gdje smo odsjeli, dobro sam spavao i do kasno ujutro, dok su konzumenti tatarskog bifteka cijelu noć proveli u toaletu!

U okviru ZEPS-a, koji je pretežno bio pokazni sajam mršave ratne industrije, u prostorijama Mašinskog fakulteta u Zenici bio je organizovan i jedan stručni skup sa za to vrijeme poprilično velikim brojem učesnika. Na skupu sam izložio svoj rad pod naslovom „Strategija tehnološkog razvoja“ (ZEPS, Zenica, BiH, 3-6. novembar 1994, str. 13-25).

Skup s lapsusom

Drugi skup održan je u Sarajevu, i njega posebno pamtim, kako zbog ratnih uslova u kojima je održan, tako i po sadržaju prezentiranih referata. Skup je organizovalo Ministarstvo za obnovu, na čijem čelu je tada bio Uglješa Uzelac, poznati gradonačelnik Sarajeva za vrijeme održavanja 14. zimskih olimpijskih igara u Sarajevu 1984. godine. U pripremi ovog skupa, koji je održan u hotelu Holiday Inn, juna 1993. godine, bio sam i ja angažovan i tom prilikom insistirao sam da se skup nazove „Ob-

nova i razvoj“, jer sam vjerovao da se poslijeratna obnova treba vezati i za budući tehnološki razvoj. Tada sam, kao učesnik, izložio rad pod naslovom „Obnova i tehnološki razvoj“.

Učesnici ovog sastanka su dolazili bježeći od granata koje su tada padale po čitavom gradu. Ulaz za njih je bio sa sporedne strane hotela, jer je glavni ulaz okrenut prema Grbavici i Trebeviću, s koje strane je i dolazilo najviše granata i snajperskih hitaca.

Zapamtio sam i jedan pomalo komičan događaj koji se desio na ovom skupu. U jednom momentu neko od prisutnih učesnika, poslije serije referata u kojima su dominirale ekonomske i tehnološke teme, primijetio je da bi, prema karakteru razmatrane tematike, bilo dobro da se čuje i mišljenje jednog kompetentnog pravnika. U tom momentu za govornicu je stupio profesor, pravnik, prepoznatljivo srpskog imena i rekao: „Ipak, cucker dolazi na kraju.“. Obrazlažući svoj rad načinio je jedan *lapsus lingue*. Pomenuo je agresorsku stranu i rekao: „Taj agresor, ta S-D-A.“. Bilo je jasno da je želio da kaže da je agresor SDS. Čim je on to izgovorio, jedan učesnik konferencije, vidno uzbuđen, rekao je: „Valjda je agresor S-D-S, a ne SDA!“. Na to je, pomalo zbunjen, profesor odgovorio: „Hvala, kolega, na ispravci, ovo mi nije prvi put da načinim takav lapsus.“. Na to se iz sale začulo: „A mogao bi ti biti i zadnji!“.

U tako napetoj atmosferi ni očigledni lapsusi nisu se tolerisali. Ovaj put je taj lapsus izazvao posebnu reakciju, jer je došao iz usta čovjeka koji ima srpsko ime. U to vrijeme sve što je imalo srpski prizvuk od većine u Sarajevu doživljavalo se neprijateljskim.

Doktorati u ratu

Prije rata, moj student Smail Vila, koji je radio u Institutu „Orao“ u Rajlovcu, gdje je imao dobru istraživačku opremu, uradio je i odbranio jedan interesantan magistarski rad iz oblasti dinamike turbinskih lopatica kod aviomotora. Poslije odbrane magistarske teze objavili smo i jedan rad s ovom temom. Kada sam, mnogo kasnije, jednom prilikom bio u posjeti avio-industrijskom preduzeću „Soko“ u Mostaru, jedan tamošnji in-

ženjer rekao mi je da on ima taj rad i da koristi njegove rezultate za projekte na kojima radi, što je meni, moram priznati, bilo drago da čujem.

Smail Vila mi se prije rata obratio s molbom da mu predložim temu za njegovu doktorsku disertaciju, što sam i uradio. Dao sam mu temu koja je trebala biti nastavak istraživanja sadržanih u njegovoj magistarskoj tezi. Kad je rat počeo, on je izgubio radno mjesto u „Orlu“, a tokom rata kompletna oprema iz „Orla“ prebačena je u Bijeljinu, gdje se, koliko znam, i danas nalazi. Kolega Vila je početkom rata prešao da radi u Ministarstvo vojske, na čijem čelu je bio diplomirani inženjer Hamdija Hadžihasanović, kojeg sam od ranije poznao kao izvrsnog stručnjaka iz Fabrike motora i vozila Famos.

Smail Vila je, koliko god su mu tadašnji ratni uslovi dozvoljavali, nastavio da radi na svojoj disertaciji. Prvu varijantu teze donio mi je na čitanje. Prilično dugo sam čitao taj njegov rukopis, samo tokom dana, pošto nije bilo struje da bi se moglo čitati i noću. Kad sam pročitao, otišao sam da mu izložim svoje primjedbe i sugestije. Nisam ga našao na njegovom ratnom radnom mjestu. Rečeno mi je da je otišao da posjeti familiju. Njegov otac, profesor dr. sc. Alija Vila, bio je poznati predratni profesor Ekonomskog fakulteta u Sarajevu. On je svoju familiju, zajedno sa Smailovom suprugom i djetetom, pred rat izmjestio u svoju vikendicu na moru. Očekivao sam da će se Smail brzo vratiti u Sarajevo i nastaviti da radi na svojoj disertaciji. Međutim, on se nikada više nije vratio u Sarajevo, otišao je u SAD, gdje i danas živi i radi na gotovo istim poslovima na kojima je radio i u „Orlu“ prije rata.

Po završetku rata njegov otac me pitao da li bi Smail pod mojim mentorstvom mogao nastaviti rad na disertaciji, pri čemu bi potrebne eksperimente uradio u SAD-u, i na to sam pristao. Međutim, naše fakultetske vlasti, ne znam iz kojih razloga, za nastavak rada na tezi i za odbranu tražili su toliku sumu novca da mu se to nije isplatilo. Kasnije, kada sam jednom prilikom bio u posjeti svojoj kćerki Lari, koja je tada radila i stanovala u jednom malom mjestu Santa Rosa nedaleko od San Francisca, sreo sam jednog mlađeg inženjera, rodom iz Sarajeva, s meni čudnim imenom Iskren, koji mi je rekao da je Smail Vila njegov rođak i

da se dobro snašao u Americi, što mi je bilo drago da čujem. Volio bih da je on taj započeti doktorat i završio.

O tragediji u Ferhadiji

Dok pišem ove redove, ne mogu da se ne sjetim i svog pokojnog kolege profesora dr. sc. Mahmuda Đikića, koji je bio jako perspektivan naučni radnik. Poznao sam ga još iz njegovih studentskih dana, kada je bio student na Mašinskom fakultetu, a ja bio asistent na predmetu Oscilacije. Primijetio sam da je u svojoj generaciji bio jedan od najboljih studenata, a posebno se isticao u poznavanju matematike i dinamike. Kao nastavnik, bavio se problemima automatskog upravljanja.

Početak rata, 27. maja 1992. godine, dogovorili smo se da se nađemo pred zgradom knjižare „Svjetlost“ u tadašnjoj ulici Vase Miskina (danas ulica Ferhadija), neposredno prekoputa sarajevske tržnice Markale. Ja sam na sastanak malo zakasnio i kada sam došao do Doma Armije, na nekih stotinjak metara do mjesta na kome sam se trebao s njim naći, čuo sam prasak granate i mnoštvo svijeta je potrčalo u mom pravcu. Kada sam jednog čovjeka pitao šta se desilo, on mi je rekao: „Šuti, krv teče potocima!“. Malo kasnije sam saznao da je na građane koji su čekali u redu za kruh pala granata i da je napravila masakr. Tom prilikom nastradao je i profesor Mahmud Đikić, ostao je bez obje noge.

Ujutro, otišao sam da ga obiđem u bolnici. Bio je u sobi na spratu. Idući uz stepenice razmišljao sam šta da mu kažem, jer sam na TV-u vidio njegovu sliku kako leži na ulici i maše za pomoć. Kad sam ušao u bolničku sobu, ugledao sam pred sobom stravičnu sliku. U krevetu punom krvi ležao je Maša, kako smo ga zvali od milja, bez obje potkoljenice. Nisam imao snage bilo šta da mu kažem, prišao sam krevetu i samo sam ga uhvatio za ruku, a on, videći da sam ostao bez riječi, rekao mi je u svom stilu: „Jesi li vidio, za samo jednu štrucu kruha obišao sam čitav svijet.“. To je bila njegova aluzija na snimak na kojem se vidi kako on maše rukom, tražeći da mu neko pomogne poslije masakra, a taj snimak je prenijela TV mreža CNN po čitavom svijetu.

Preživjeti doktorat!

Imao sam u ratu i nekih uspješno okončanih mentorstava na doktorskim tezama započetim mnogo prije rata. Jedno od takvih mojih mentorskih angažovanja bilo je na izradi i odbrani doktorskog rada kolege Željka Bilića. Kako je nas predratnih profesora s iskustvom ostalo malo u ratu, neki dobri ljudi s Mašinskog fakulteta došli su mi s prijedlogom da pomognem kolegi Željku Biliću oko završetka njegovog doktorata, na kojem je radio već duži niz godina. Sjećam se, još dok sam bio dekan 1980/82. godine, potpisivao sam mu naloge za njegov odlazak u Prag, gdje je prijavio i radio doktorsku disertaciju. Poslije izvjesnog vremena on je doktorat prijavio i kod nas, jer su pomrli svi članovi Komisije koja je bila formirana na Univerzitetu u Pragu. Kasnije se nešto slično desilo i s njegovom domaćom komisijom.

Pristao sam da kolegi Željku Biliću pomognem da napokon okonča taj svoj doktorat, između ostalog i zato što sam o njemu kao čovjeku i kao nastavniku imao veoma pozitivno mišljenje i što je u ratu ostao sam na Katedri za procesnu tehniku Mašinskog fakulteta u stalnom radnom odnosu. Kada sam i zvanično na sjednici Naučno-nastavnog vijeća trebao biti imenovan za mentora njegovog doktorskog rada, u šali sam rekao: „Pristajem da kolegi Biliću pomognem da konačno završi svoj doktorat, ali vas molim da me ne imenujete za zvaničnog mentora.“. Na to su me prisutni pitali zašto odbijam da i zvanično budem imenovan za mentora, na šta sam kratko, opet u šali, odgovorio: „Pa, ja želim da preživim ovaj doktorat!“. Time sam aludirao na činjenicu da su umrli članovi već dvije njegove komisije.

Zakazao sam sastanak s kolegom Bilićem i on mi je na taj naš prvi razgovor donio dvije podebele knjižurine i rekao mi da bih ja prethodno to trebao pregledati, kako bih se malo поближе upoznao o tome šta je on već bio uradio. Jedna od te dvije knjižurine bio je prijedlog glavnog teksta njegovog doktorata, dok je druga, malo veća, sadržavala radove koje je on pri obradi teze koristio, s njegovim iscrpnim komentarima. Pogledao sam te knjige i rekao: „Ovu prvu knjigu, koja predstavlja prijedlog glavnog teksta disertacije, moraš skratiti na nešto malo više od 120 stra-

na, a ostalo daj u prilogu, a ova druga knjiga me za sada ne interesuje i predlažem ti da nju štampaš kao monografiju sa svim svojim komentari-
ma, kada i ako se za to ukaže prilika.“.

Nastavak mog mentorskog rada na ovoj dokorskoj disertaciji za me-
ne je bio veoma interesantan, jer sam se kroz taj rad prisjetio i nekih ra-
nije zapostavljenih oblasti iz mehanike fluida, koje su me interesirale još
u mojim studentskim danima, posebno oblast konformnog preslikavanja.

Ovaj doktorat uspješno je završen i odbranjen. Poslije odbrane rekao
sam kolegi Biliću da odmah pokrene proceduru svog izbora u više na-
stavnčko zvanje, s obzirom na to da je on duže vrijeme veoma uspješno
izvodio nastavu u zvanju docenta, u koje je izabran mnogo godina prije
nego što je izbio rat. Obećao mi je da će taj postupak pokrenuti odmah,
ali po njegovom ustaljenom običaju, to se oteglo u nedogled. Kad je na-
punio punih sedamdeset godina života, došao mi je s prijedlogom da ja
pokrenem proceduru za njegov izbor u više zvanje, što je tada, po pozi-
tivnim zakonskim propisima, u tim njegovim godinama života bilo ne-
moguće i realizirati. Još uvijek se s njim srećem na Fakultetu. Meni je ja-
ko drago da se ova moja mentorska misija uspješno okončala. (Prilog 18)

Oponent oponentu

Sljedeći doktorat u kome sam, za vrijeme rata, malo participirao, bio
je doktorat kolegice Dunje Martinović. Koleginicu Martinović pozna-
vao sam još kao svog izvrsnog studenta. Bila je jedan od najboljih stude-
nata u svojoj generaciji i odličan asistent na Katedri energetike. Još prije
rata prijavila je doktorat iz oblasti termoelastičnosti, pod mentorstvom
profesora dr. sc. Izeta Demirdžića. Po izbivanju rata njen mentor se zate-
kao u inostranstvu i tokom rata uopšte nije bio u Sarajevu. Koleginica
Dunja je ostala u Sarajevu i za vrijeme rata je radila na više predmeta
Katedre za energetiku i Katedre za procesnu tehniku. Kada se postavilo
pitanje završetka njenog doktorata, prihvatio sam se uloge komentora, jer
sam znao da je to na čemu je ona već duže vrijeme radila praktično dove-
deno do kraja. Ona je predala rad i određena je Komisija za ocjenu rada i
za odbranu, u kojoj sam imenovan za predsjednika.

Odbrana je bila zakazana u amfiteatru Građevinskog fakulteta. Prozori su bili razbijeni, a napolju i unutra je bilo veoma hladno. Uvijek ću pamtit i neke scene s te odbrane. Kada je, u jednom podužem izlaganju, Dunja detaljno izložila šta je bio predmet istraživanja u okviru njene teze, koje je metode koristila i do kojih naučnih rezultata je došla, prešlo se, po ustaljenoj praksi, na postavljanje pitanja pojedinih članova Komisije. Nakon što je Dunja završila s odgovorima, kao predsjednik Komisije dao sam riječ oponentu profesoru dr. sc. Vladimiru Semjanu. On je odmah postavio dosta provokativno pitanje kandidatkinji: „Kako bi jedan prosječan inženjer odmah primijenio u praksi ovo do čega ste vi došli u svom doktorskom radu?“.

U tom pitanju osjetio sam njegovo nezadovoljstvo što i on, kao uvaženi stručnjak iz prakse, nije uvršten u sastav Komisije. Prije nego što sam kandidatkinji Martinović dao mogućnost da odgovori na njegovo pitanje, upitao sam ga na šta on misli kada koristi termin „prosječan inženjer“? Da li se to odnosi na prosjek između dva inženjera, jednog koji je diplomirao prije rata i jednog koji je diplomirao u ratu, kao i to kakav bi bio nivo jednog doktorata kada bi njegove rezultate, bez dodatnog proučavanja, taj prosječni inženjer odmah mogao primijeniti u praksi? Na ovu moju intervenciju član Komisije profesor dr. sc. Seid Ferušić, koji je sjedio do mene, došapnuo je: „Nisam znao da i oponent ima svoga oponenta.“. Poslije mog komentara oponent nije imao više pitanja i odbrana se završila.

Kako je doktorat kolegice Dunje Martinović bio iz naučne oblasti termoelastičnosti, predložio sam joj da djelomično pređe i na našu Katedru za mehaniku, jer smo imali upražnjeno nastavničko mjesto na predmetu Otpornost materijala, što nije ništa drugo nego elastostatika. Ona je prihvatila moju sugestiju, pa je Katedra za mehaniku dobila još jednog kvalitetnog profesora.

A tako sam i ja u ratnom Sarajevu uspješno završio svoje angažovanje na još jednom doktoratu. (Prilog 19)

Centar naprednih tehnologija – ATC

Početak rata u Sarajevu su mnogi stručni kadrovi naglo ostali bez svojih radnih obaveza. Kako sam do samog početka rata radio na projektu „PRODUKTIKA“, u čije su programe bili uključeni mnogi od onih koji su izgubili svoja radna mjesta, u dogovoru s jednom grupom stručnjaka različitih specijalnosti došli smo na ideju da formiramo Centar za napredne tehnologije (Advance Technologies Center – ATC). Svaki od osnivača, a bilo nas je preko 150, dao je po 100 DM kao osnivački ulog. Prostorije za rad Centra dobili smo od Ibri Spahića, koji je prije rata bio član Predsjedništva Socijalističkog saveza radnog naroda RBiH. On je pred rat formirao Građansku demokratsku stranku (GDS) i postao njen predsjednik. Ustupio nam je prostorije neposredno preko puta zgrade Predsjedništva Republike BiH. Ta lokacija nam je veoma odgovarala, jer se nalazila u samom centru Sarajeva.

Kod registracije ATC imali smo problema, jer do tada nije bilo slučajeva da se firma takvog profila i s toliko osnivača može registrovati. Konačno, uz pomoć i posebno razumijevanje nekih pravnika, uspjeli smo registrovati ATC i započeti s radom. Ja sam imenovan za direktora, a moj zamjenik je bio profesor dr. sc. Ivan Filipović. U sastavu ATC najviše je bilo inženjera i diplomiranih ekonomista. Jedan, s kojim sam imao izvanrednu saradnju, bio je dr. sc. Nediljko Bilić, nekadašnji direktor firme IRIS Energoinvest, koja se prije rata uspješno bavila IT tehnologijom. U ratu je jedno vrijeme bio i direktor „Telecoma“ u Sarajevu, a nedavno je bio ambasador BiH u Pragu. Gospođa Edita Tvrtković-Stegar je veoma uspješno vodila svu administraciju vezanu za rad ATC-a, zbog čega joj dugujem posebnu zahvalnost.

ATC je bila zamišljena kao firma koja će davati intelektualne usluge iz različitih oblasti tehnologije i ekonomije. U početku rata imali smo nekoliko interesantnih poslova, a naši članovi su učestvovali i na nekoliko naučno-stručnih skupova. Kako se rat odužio, tako su i mnogi stručni kadrovi nalazili načina da izađu iz Sarajeva ili da nađu posao i udobno mjesto u državnoj administraciji. Sve je to uticalo na to da se rad ATC postepeno smanjivao, da bi se na kraju rata i potpuno ugasio. Kada smo

se mi, najuporniji, sastali da pokušamo da pretransformiramo ATC ili da ga ugasio, našli smo se pred nerješivim problemom. Prema statutu ATC, on se mogao pretransformirati ili ugaziti samo ako na to pristanu svi njegovi osnivači. Kako se većina osnivača nalazila razasuta po svijetu i kako je do njihovih adresa bilo nemoguće doći, firmu nismo mogli na zakonski način ugaziti i stavili smo je u stanje mirovanja.

Jednog dana dobio sam poziv da se, kao direktor, javim nekoj kantonalnoj administraciji. Odazvao sam se na taj poziv i ne sluteći da se to radilo o Privrednom sudu, što nisam mogao prepoznati iz dobijenog poziva. Kada sam ušao u određenu kancelariju, dočekale su me dvije ženske osobe. Starija mi je strogim glasom naredila da sjednem na klupu pored zida, poslije čega je ona druga, koja je sjedila za pisaćim stolom, počela da mi postavlja pitanja i zapisuje moje odgovore. Prvo me pitala za ime i prezime, a potom, dosta napadno, postavila mi je pitanje koje sam nacionalnosti, što me malo iznenadilo. Ja sam uzvratilo: „Pa, zar to nije moja lična stvar i zašto me to uopšte pitate?!“. Na takvu moju reakciju ona se malo i zbunila, a ona druga joj je naredila da pređe preko tog pitanja i da nastavi s ispitivanjem. Razgovarali smo, zatim, u dosta tolerantnoj atmosferi, o statusu ATC-a.

Kada sam im potanko obrazložio zašto firmu nismo ugazili i zašto smo je stavili u situaciju mirovanja, razgovor je završen u prijatnijoj atmosferi. Poslije toga ipak sam morao platiti simboličnu kaznu od 75 DM, što je u tom momentu i za mene, kao profesora Univerziteta, predstavljalo pristojnu sumu novca. Eto, tako se završio moj pokušaj da i ja postanem suvlasnik jedne visoko tehnološke firme. (Prilog 20)

Šta sam sve radio za vrijeme rata

Često su me moji prijatelji, kolege i rodbina pitali šta sam uopšte za vrijeme rata radio na Fakultetu kada, u većem dijelu tog perioda, nismo imali ni struje, ni vode, ni mogućnosti komunikacija, a bogami ni hrane. Kad bih im rekao da smo ipak nešto radili, oni su bili jako skeptični. Zato sam odlučio da u prilogima ove knjige objavim i svoj Izvještaj o radu na Fakultetu u periodu od aprila 1992. do marta 1996. godine. Tako se, na najbolji način, može anulirati njihov skepticizam. (Prilog 21)

Još neka sjećanja

Priča o laptopu...

U ratu sam se uvjerio zašto ima mnogo knjiga napisanih na ratne teme, možda više i od onih koje opisuju mirnodopske događaje. To je zato što se u ratu pokazuju ljudi u svom pravom izdanju i što je vrijeme u ratu zgusnuto raznim događajima. Prave ratne situacije u miru se teško mogu simulirati. Kako je život „digitalan“, pamte se samo određeni trenuci, a takvih je u ratu bilo u izobilju i teško ih je sve i zapamtiti, pa se zato i ja osvrćem samo na neke.

U samom početku rata povremeno sam odlazio u UNIS-institut. Tada su, što je bila opšta praksa, „najsvesniji patrioti“ odmah požurili i organizovali tzv. „krizne štabove“, koji su trebali biti neka ratna rukovodstva, pa je tako bilo i u ovom institutu. Na čelu tog štaba bio je dr. sc. Fahrudin Oručević. Jednom prilikom, kad sam došao kod njega, pohvalio mi se da je moj laptop poklonio ministru Rusmiru Mahmutćehajiću. To je na mene djelovalo kao grom iz vedra neba. Do tada nisam mogao ni zamisliti da neko nekom drugom može pokloniti moju stvar bez mog znanja. Odmah sam mu odgovorio da više nemam laptop, jer su mi ga oduzeli. Slagao sam ga, što bi se reklo, u oči. Laptop sam držao u stanu, sakriven ispod ležaja. Nabavio sam ga prije rata za potrebe upravljanja projektom „PRODUKTIKA“. Vratio sam se u stan, uzeo laptop i odnio ga jednom svom studentu, Senadu Goliću, koji je, dok je skupljao drva za grijanje, bio pogođen iz snajpera. Poslije liječenja u opkoljenom Sarajevu, ostao je trajno invalid u kolicima. On je bio školski drug mog sestrića Aleksandra Gavrića u gimnaziji u Rogatici i zajedno su upisali Mašinski fakultet u Sarajevu.

Poslije mnogo godina (2002), kada sam zbog jedne ljekarske intervencije ležao u Koševskoj bolnici, došla je u sobu medicinska sestra i rekla mi da imam posjetu. Vrata moje sobe su se široko otvorila i na njima se pojavio taj moj student. Došao je u kolicima da me posjeti u bolničkom krevetu. Ispričao mi je da je uz pomoć mog laptopa uspio da završi prvi stepen studija tehnike. Bio sam i sretan i tužan, sretan što mu je taj moj kompjuter bio od koristi, a nesretan i tužan što sam ga, tako mladog, vidio u invalidskim kolicima.

Ali, tu nije kraj priče o laptopu. Mnogo vremena nakon toga bio sam na razgovoru kod predsjednice Skupštine Kantona Sarajevo, profesorice dr. sc. Mirjane Malić, da joj se zahvalim za njenu pomoć pri štampanju dvije knjige našeg prijatelja Seada Fetahagića, objavljene poslije njegove smrti. Naš prijatni razgovor, uz kafu, prekinut je kada je u kabinet ušla njena sekretarica i donijela gomilu nekih papira. Gledajući te papire, Mirjana mi je rekla da imaju jednog odličnog kandidata za ministra prosvjete i nauke u Vladi Kantona, da je on stručnjak, doktor informatike, uz to kolega Zlatka Lagumdžije i da se i Zlatko slaže s tim prijedlogom. Pitala me da li poznajem Fahrudina Oručevića. Odgovorio sam joj da kandidata znam i da o njemu imam potpuno suprotno mišljenje od njenog i Zlatkovog. To je bio onaj isti Fahrudin Oručević koji je poklanjao moj laptop da se dodvori ministru u ratu. Doktorirao je informatiku na Rudarsko-geološkom fakultetu u Beogradu, a ne na nekom fakultetu gdje se ta naučna oblast detaljno izučava. On je, i pored toga, izabran za kantonalnog ministra za obrazovanje i nauku, ali je poslije kratkog vremena, na pritisak javnosti, pala čitava Vlada, pa i on zajedno s njom!

...i Vojnoj enciklopediji

Mnogo godina prije rata u Banjoj Luci sam držao predavanja na Mašinskom fakultetu. Jedan moj poznanik, zbog toga što sam nešto pomogao njegovoj kćerki, poklonio mi je „Vojnu enciklopediju“, u kožnom povezu, koju je svojevremeno, 1975. godine, izdao Vojno-tehnički institut u Beogradu. Enciklopedija se sastoji od deset knjiga, lijepo opremljenih i dobro ilustrovanih. Za tu enciklopediju znao je i moj prijatelj, profesor dr. sc. Zinaid Raljević. On je jednom bio u Generalštabu ARBiH kod brigadira Zaima Backovića, inače nekadašnjeg mog studenta na Mašinskom fakultetu. Nisam ni znao da mu je tada obećao tu svoju Enciklopediju. Kada smo Zinaid i ja otišli jednom do njega, Zinaid mu je predložio da „preuzme“ te knjige. Naravno, bio sam više nego iznenađen tom ponudom. Ali, Zaim Backović mi je, bez okolišanja, rekao: „Profesore, ovdje niko ništa ne čita, pa mi ne treba ni ta Vaša enciklopedija.“ To mi je zazvučalo jako simpatično, jer nisam imao hrabrosti da mu tako nešto kažem. Bilo je teško povjerovati da se u ratu

ima vremena za čitanje nekih enciklopedija. Ali, moram priznati – da mi je on lično to tražio, ja bih mu je poklonio. Tako i danas u svojoj kućnoj biblioteci imam tu „Vojnu enciklopediju“.

Dojava „svjesnih“ građana

Kad se sada prisjećam tih ratnih dana, ne mogu a da ne zabilježim i nešto o jednom pozivu koji sam dobio, za kopanje rovova. Tada sam pomislio samo na to da ću svoje kosti ostaviti na nekim vrletima oko grada. Otišao sam u Gradsku skupštinu, u kojoj je sve vrvjelo od raznih prolaznika. Potražio sam poznanika i komšiju, profesora dr. sc. Muhameda Zlatara, koji je tada obavljao izvršnu vlast u Gradu. Pitao sam ga da li mi on može pomoći da ne idem na kopanje. Odgovorio mi je da, na žalost, ne može, jer i on ima problema da spasi svoja dva sina. Vratio sam se u hodnik skupštinske zgrade, gdje mi je prišao jedan vojnik s puškom, oslovio me s „profesore“ i pitao šta trebam. Kada sam mu rekao zašto sam došao i upitao ga šta on tu radi, odgovorio mi je da je pobjegao sa Žuči i da se tu sklonio da ne ide na prvu liniju. Kada je naišao onaj kome sam se trebao javiti s pozivom, on je za njim otrčao, nešto mu rekao i brzo se vratio. Pokazao mi je njegovu kancelariju, rekavši da će sve biti u redu. Kad sam ušao, vidio sam tog „funkcionera“ kako se časti salatam od paradajza. Saslušao me i rekao da se obratim gospodinu Konjhodžiću, u kancelariju prekoputa njegove. Tamo sam zatekao dvojicu kako bezbrižno ispijaju neko piće. Jedan se brecno na mene što ulazim nenajavljen, da ih ometam jer moraju hitno obaviti neki važan posao, pa sam napustio kancelariju.

Pred kacelarijom sam zatekao svog komšiju iz zgrade, doktora Kostića. I njega su, kako kaže, dignuli iz operacione sale da ide na kopanje. (Poslije sam saznao da je doktor ubrzo napustio Sarajevo i otišao u Švedsku, gdje i danas živi.) Kada je naišao gospodin Konjhodžić, doktor Kostić je ušao prvi i brzo izašao i rekao mi da sam ja na redu. Gospodin Konjhodžić me saslušao i uputio da se javim u sobu br. 4. U toj sobi zatekao sam dva mladića, u takvoj snazi da bi mogli konju iščupati rep. Jednom od njih dao sam svoj poziv i on ga je složio na poveću gomilu poziva koji su bili na njegovom stolu. Drugi mladić, koji je sjedio za sto-

lom malo podalje od njega, upitao ga je: „Pa, kako je i profesor dobio poziv za kopanje?“. Očito, on me poznavao kao profesora. Ovaj mu je kratko odgovorio: „Dojava građana.“. Ipak nisam otišao na kopanje i tako se okončala moja agonija oko toga.

Eto, i to se dešavalo, na početku rata u Sarajevu, od strane „svjesnih“ građana. Ova praksa slanja civila, građana, na kopanje rovova, kasnije je ukinuta na intervenciju Međunarodne zajednice, pa se onda, u dane kada po gradu nisu padale granate, moglo slobodnije kretati.

U policijskoj stanici

Ostao mi je u sjećanju i jedan moj izlazak u grad, koji se završio noćenjem u policijskoj stanici nedaleko od mog stana. Naime, jednog lijepog dana našao sam se sa svojim prijateljem, akademikom i slikarom Affanom Ramićem, na piću u kafani „Tin“ preko puta FIS-a. Ova kafana bila je podobna za ratno druženje, jer je bila smještena u podrumskim prostorijama koje nisu imale prozore, pa nije postojala opasnost od granata koje bi eventualno pale u neposrednu blizinu. Affan i ja našli smo se u praznoj kafani u ranim jutarnjim časovima i uz piće i ćaskanje zasjeli. Kako je vrijeme prolazilo, kafana se polako punila i u jednom momentu, oko podne, kafana je bila puna gostiju. Kad god bi pitali konobara kako je „gore“ (tj. na ulici), on bi odgovorio da gruva, što je značilo da po gradu stalno padaju granate. Dugo smo sjedili, a zatim je gostiju bilo sve manje i manje i kada smo u kafani opet ostali sami, nas dvojica i konobar, on nam je rekao da i mi moramo ići, jer je već počeo policijski sat. Teturajući, Affan i ja smo napustili kafanu i kad smo došli do gvozdеног mosta na Skenderiji, pozdravili smo se i svako je otišao na svoju stranu, on prema Marijin-dvoru gdje je tada stanovao, a ja sam prešao preko mosta i uputio se prema stanu.

Kada sam prešao most, presrela su me dva naoružana mladića u civilnim odijelima i tražila od mene dozvolu za kretanje po gradu nakon policijskog sata. Pošto nisam imao nikakvu dozvolu, kulturno su mi rekli da moram da pođem s njima. Jedan od njih je išao napred, ja za njim, a onaj drugi iza mene. Kad smo došli do zgrade u kojoj sam stanovao, nisu mi dozvolili da idem kući, već su mi rekli da ipak moram da idem s nji-

ma. Otišli smo do jedne poprečne ulice gdje se nalazila policijska stanica.

Ušao sam unutra, uzeli su mi ličnu kartu i rekli da sjednem. Tu je bilo struje, za razliku od mog stana, pa sam mogao da gledam TV. Bilo je dosta policajaca, sve mladići koji su u jednom momentu počeli da izvode neke vježbe, preskačući nizak sto ispred mene i uzvikujući: *ha, ha, Allahu ekber*. Iscrpljen, u jednom momentu zaspao sam na klupi. U ranim jutarnjim satima došao je komandant policijske stanice, držeći u jednoj ruci moju ličnu kartu, a u drugoj list „Oslobođenje“ i upitao me da li znam nekog čoveka koji se preziva Določek, a za kojeg je na zadnjoj strani tog broja „Oslobođenja“ pisalo da je dobio nagradu Međunarodne lige humanista. Naime, u „Oslobođenju“ je bila jedna kratka vijest da sam dobio tu nagradu. Odgovorio sam mu da sam to ja, samo je u novinama pogrešno napisano moje prezime. Tada mi je vratio ličnu kartu i rekao da mogu da idem kući.

Kazna ili zatvor

Nadao sam se da se time završila moja posjeta policiji i da poslije toga neću imati nikakvih posljedica zbog svog kretanja u vrijeme policijskog sata, ali sam se u tome prevario. Jedno večer sam malo kasnije došao u stan. Moja svastika, doktorica Mirjana Gmaz, od samog početka rana bila je u mom stanu, jer nije mogla da se vrati u svoj stan na Grbavici. Radila je kao doktorica na Univerzitetskoj klinici Medicinskog fakulteta. To večer stavila mi je na vidno mjesto poziv koji sam dobio. Primijetio sam ja taj sudski poziv, ali ga namjerno nisam čitao, jer sam htio prvo da odspavam, pa da se onda upoznam sa sadržajem. Ujutro, kada sam ustao, otvorio sam poziv i vidio neki broj 17. Ne čitajući dalje, zatvorio sam ga i pomislio da sam dobro i prošao s kaznom od samo 17 maraka. Otišao sam na posao i sve vrijeme razmišljao što je ta kazna upravo takva. Nika-ko nisam mogao razumjeti da je ona baš 17 maraka. Kada sam došao kući, ponovo sam uzeo taj papir i tek tada konstatovao da je kazna mnogo veća, a da se 17 odnosi na broj dana koje moram da provedem u zatvoru ukoliko kaznu ne platim na vrijeme. Brzo sam pronašao način da pozajmim potreban novac i uredno platim kaznu. Eto, tako se završila ta moja

noćna ratna idila. Naime, pomoglo je to što me je Liga humanista nagradila, a kaznu sam morao platiti da ne idem u zatvor.

Nezaboravni gest Isaka Karabegovića

Rat je, mada to čudno izgleda, imao i svoju ljepšu stranu. U ratu sam upoznao mnoge interesantne ljude, stekao nova prijateljstva, ali i izgubio neke predratne prijatelje.

Šetajući jednom prilikom duž obale Miljacke u društvu s profesorom dr. sc. Markom Berošem, predratnim istraživačem u Ekonomskom institutu, a kasnije profesorom Ekonomskog fakulteta, on mi se požalio da su mu mnoge predratne ekspertize stradale u ratu. Valjda da ga utješim, odgovorio sam mu da, ako i kada se završi ovaj rat, ono sve što mu od tih ekspertiza ostane, neka ih slobodno baci u Miljacku. To sam rekao zato jer sam bio siguran da će se poslije rata graditi sasvim novi politički sistem, pa time i nova ekonomska filozofija.

U razgovoru sam mu rekao i to da ću sve svoje prijatelje i svu svoju rodbinu podijeliti na one do rata i na one poslije rata, jer mi se mnogi prijatelji i mnogi članovi porodice u toku rata uopšte nisu javljali. Moram priznati da sam se ovoga principa pridržavao još dugo vremena poslije rata. Naime, i moja šira rodbina se početkom rata uzdržano odnosila prema meni. I kada su mogli, slabo su mi pomagali. Ja sam u nekim periodima rata bukvalno gladovao. Među svima njima moj rođak Rastislav-Braço Dasović bio je izuzetak i jedina svijetla tačka, dok je ostala moja rodbina, posebno ona iz Zagreba, bila totalno nezainteresovana šta se sa mnom događa. Od njih u toku rata nisam dobio nikakvu pomoć.

I s mojim predratnim prijateljima bila je slična situacija. Bilo je onih koji su me pomagali, pa ću im zbog toga biti zahvalan do kraja života. Na samom početku rata takav je bio Ivo Komšić, koji mi je, živeći u Kiseljaku, znao počesto poslati paket s hranom. Posebno me, polovinom rata, iznenadio gest profesora dr. sc. Isaka Karabegovića. Jednom prilikom, kada je prvi predsjednik Kruga 99, profesor dr. sc. Sulejman Grozdanić, bio u Njemačkoj, držao je predavanje našim izbeglicama. Poslije predavanja, po njegovim riječima, prišao mu je jedan čovjek i pitao ga da li

Prof. dr. sc. Isak Karabegović

poznaje Vlatka Dolečeka. Sulejman mu je, naravno, odgovorio da me dobro poznaje i da sa mnom ponekad pije kafu. To je bio Isak Karabegović. Rekao mu je da ima jednu malu pošiljku za mene i da će doći sutra da mu to preda, s molbom da on to ponese u Sarajevo. Sulejman mu je odgovorio da hoće, ali samo da ne bude mnogo kabasto, zato što, da bi ušao u Sarajevo, mora proći kroz „tunel spasa“. Sutra je Isak donio jedan koverat u kome je bila novčanica od 1000 DM.

Kad se Sulejman Grozdanić vratio u Sarajevo, nazvao me i rekao da ima 1000 DM za mene. Prvo me pitao da li ja poznajem nekog čovjeka koji se zove Isak Karabegović i šta sam ja njemu uradio. Odgovorio sam mu da dobro poznajem Isaka Karabegovića i da mu ništa loše nisam uradio. Tada mi je rekao da je donio novac, ali da je to ostavio kod svojih prijatelja u Splitu, jer se nije usudio da tako nešto vrijedno nosi sa sobom kroz zaraćenu Bosnu. U prvi mah pomislio sam da je to neka njegova neslana šala. Nisam vjerovao u to da mi neko koga sam samo površno poznao šalje toliki novac.

Vrijeme je prolazilo, a novac nikako da stigne, a time je raslo i moje nepovjerenje. Smatrao sam da se to uopšte nije ni desilo. Međutim, jednog dana Sulejman me ponovo nazvao i rekao da odmah dođem po tu pošiljku, ali je dodao da mu ne dolazim bez litre pića. Nekako u to vrijeme reis je zabranio da se na javnom mjestu prodaje alkohol, pa sam se jedva snašao za to. Moj prijatelj dr. sc. Zijo Raljević, koji je sa Suljom bio poznanik još iz đačkih dana u Prijedoru, i ja otišli smo do njegovog stana po poklon iz Njemačke. Na ulazu u zgradu u kojoj je Sulejman stanovao zatekli smo jednu grupu stanara, među kojima je bila i Sulejmanova supruga. Tu su se bili sklonili jer je neposredno prije toga u blizini pala jedna granata. Rekla mi je da Suljo spava i dala mi kovertu u kojoj je

bila novčanica od 1000 DM. Poređenja radi, da bi se razumjelo koliki je u to vrijeme bio taj novac, tada sam se i s 10 DM u džepu mogao osjećati kao bogat čovjek, jer mi je mjesečna plata na Fakultetu bila 2 DM.

Trebalo mi je mnogo vremena dok sam našao mogućnost da tu krupnu novčanicu zamijenim za sitnije apoene. Ali, ovaj Isakov gest učinio je da ću mu biti zahvalan do kraja svog života. S Isakom sam poslije rata postao i do dana današnjeg ostao iskreni drug i prijatelj. Zajedno smo organizovali nekoliko naučnih skupova pod skraćenim nazivom RIM (Revitalizacija i modernizacija). Uradili smo i objavili nekoliko naučnih i stručnih članaka, bili smo na nekoliko putovanja u inozemstvu, napisali smo tri knjige iz oblasti robotike, formirali smo i Društvo za robotiku BiH, čiji sam predsjednik od osnivanja ja, a generalni sekretar on. I dok pišem ove redove, svakodnevno kontaktiram s Isakom i dogovaramo se za neke naše nove zajedničke radove i projekte.

Asocijacija nezavisnih intelektualaca

KRUG 99

Osnivanje i djelovanje Kruga 99

Osnivanje i djelovanje Asocijacije nezavisnih intelektualaca Krug 99 u prvih deset godina njegovog postojanja Slavko Šantić i ja smo detaljno opisali u monografiji „Naših deset godina“, koju je objavio Krug 99. Zato ću ovdje pomenuti samo neke aktivnosti i događaje koji tamo nisu pomenuti ili su navedeni u veoma skraćenom obliku.

Asocijacija nezavisnih intelektualaca Krug 99 osnovana je svega nekoliko mjeseci nakon početka agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Sarajevo je bilo u potpunoj blokadi i izloženo svakodnevnom neprekidnom granatiranju, uništavanju cjelokupnog urbanog gradskog područja i brutalnom ubijanju njegovog civilnog stanovništva. Opsada i uništavanje trajali su 1.479 dana.

Nekako na samom početku rata, kada sam se, s nekoliko prijatelja, nalazio u prostorijama predratne Komisije za dijasporu, u blizini zgrade FIS-a, jednog kišnog jesenjeg dana došao nam je u posjetu profesor dr. sc. Sulejman Grozdanić. S njim je došao i Adil Kulenović. Oni su nam izložili ideju o formiranju udruženja nezavisnih intelektualaca Sarajeva. Mi smo tu ideju prihvatili, pa se kao inicijalna grupa pri formiranju Asocijacije nezavisnih intelektualaca mogu smatrati: Sulejman Grozdanić, Adil Kulenović, Ljubomir Berberović, Zinaid Raljević, Fahrudin Šeta i Vlatko Doleček.

Grupa sarajevskih intelektualaca, koji su odlučili da ne napuštaju svoj grad, počela se sastajati u podrumskim prostorijama nezavisne i tada veoma popularne lokalne radio stanice Studio 99, s namjerom da razradi strategiju i modalitete svog intelektualnog otpora agresiji i nacionalizmu.

Veoma brzo usaglašeni su osnovni principi i pravci djelovanja, kao i temeljna načela koja su izražavala želju da se Bosna i Hercegovina sačuva kao cjelovita, nezavisna i suverena država, uređena na principima građanske demokratije, u njenim povijesnim geopolitičkim granicama priznatim od međunarodne zajednice. U osnove tako uređene demokratske, sekularne, građanske, veoma decentralizovane države treba da bude ugrađena i ostvarena ideja slobodnog i otvorenog civilnog društva jedna-

kopravnih građana-pojedinaca, nezavisno od njihovih posebnih polnih, socijalnih, političkih, vjerskih, nacionalnih i kulturnih identiteta, ostvarena kroz konkretnu i potpunu ustavnu i zakonsku garanciju svih temeljnih ljudskih prava i sloboda. Stav osnivača i prvih članova Kruga 99 bio je da je samo na tim osnovama moguće obnoviti multinacionalno, multireligijsko i multikulturno biće Bosne i Hercegovine i viševjekovnu tradiciju i bogatstvo zajedničkog života u toleranciji i poštivanju različitosti i posebnosti svake etničke skupine na ovom tlu. To je ujedno i jedini efikasan način da se pobijedi nacionalizam, šovinizam, nepovjerenje među ljudima i spriječi podjela Bosne i Hercegovine na etničkoj osnovi.

Na takvim idejama nastao je i Krug 99, asocijacija nezavisnih intelektualaca, kao vanstranačko nevladino udruženje građana. Multinacionalni sastav Kruga 99 i slobodno ispoljavanje nacionalnih vjerskih i političkih osjećaja njegovih članova praktično dokazuje mogućnost zajedničkog života, tolerancije i međusobnog uvažavanja. Zbog toga je Krug 99 vrlo brzo sticao sve više članova i simpatizera. Sve njih ujedinila je i obavezala vizija slobodne, demokratske države Bosne i Hercegovine te potpuna sloboda i jednakopravnost njenih građana. Mir je proklamovan kao njihov najviši ideal. Nacionalizam, šovinizam, politički i vjerski fanatizam, socijalna nepravda, bilo koji oblik diskriminacije pojedinaca i grupa, kao i svaki, naročito kulturni izolacionizam – nespojivi su s načelima ljudskih prava i sloboda, a to znači i s načelima Kruga 99.

Prvi predsjednik Asocijacije nezavisnih intelektualaca Krug 99 bio je dr. sc. Sulejman Grozdanić, profesor orijentalistike na Filozofskom fakultetu. Nakon godinu dana predsjednik je postao Osman Đikić, predratni jugoslovenski ambasador u Finskoj, a poslije njega, polovinom jula mjeseca 1995. godine, izabran sam za predsjednika i tu funkciju sam vršio u periodu od jula 1995. do februara 2001. godine. Da bih ilustrovao kakav sam bio predsjednik i kako smo ozbiljno pripremali naše aktivnosti, prilažem dokument s Druge skupština Kruga 99 održane 3. novembra 1996. (Prilog 22)

Ragovor u Krugu 99 o prvim poslijeratnim izborima u BiH – s lijeva na desno: Slavko Šantić, Izet Sarajlić, Tanja Neidhart, službenice OSCE-a, ambasador OSCE-a Robert Barry i Vlatko Doleček

Unapređivanje mira, organizovanje Bosne i Hercegovine kao demokratske pravne države svih njenih naroda i jednakopravnih građana i demokratsko uspostavljanje i organizovanje civilnog društva bili su osnovni i neposredni ciljevi Kruga 99. Kroz različite oblike intelektualnih aktivnosti, u okviru Asocijacije ili individualnom djelatnošću svojih članova, Krug 99 se praktično zalagao za očuvanje i obnovu multietničkog i multikulturalnog života. Zalažući se za takvu državu Bosnu i Hercegovinu članovi Kruga 99 zalagali su se istovremeno i za Sarajevo kao njen glavni grad, zato što je multietnički, multireligijski i multikulturalni smisao života u njemu uvijek bio primjer sretnog susreta i skladnog zajedništva različitih nacija, vjera i kultura. Zato ne čudi što je jedan od primarnih ciljeva blokade i uništavanja Sarajeva bio, zapravo, uništenje svih tragova takvog zajedničkog života. Da bi se to postiglo, Sarajevu je bila namijenjena sudbina etnički podijeljenog grada, što bi značilo ne samo konačnu smrt Sarajeva, nego i kraj multinacionalne Bosne i Hercegovine.

Razgovor o statusu grada Sarajeva, s lijeva na desno: Midhat Usčuplić, Mirjana Malić, Alija Behmen – gradonačelnik Sarajeva, Vlatko Doleček i Slavko Šantić

Saradnja s prijateljima

Prve i najdublje kontakte, osim u Sarajevu sa Srpskim građanskim vijećem, uspostavio je s Forumom građana Tuzle i Beogradskim krugom, ali se kroz kontakte i posjete saradnja razvila i s intelektualnim krugovima demokratskog opredjeljenja iz Banje Luke, Mostara, Bihaća i mnogih drugih gradova BiH, kao i Srbije, Crne Gore, Hrvatske i Slovenije.

S Forumom građana Tuzle iniciran je i uspješno realizovan projekat „Građanski alternativni parlament – pokret građanske inicijative u BiH“, kao udruženje (asocijacija) građana pojedinaca, nevladinih i nestranačkih organizacija i civilnih aktera Bosne i Hercegovine. To je bio izraz potrebe da se koordiniraju i usaglašavaju aktivnosti i inicijative za uspostavljanje institucija parlamentarne demokratije i civilnog društva. Krug 99 je aktivno surađivao s mnogobrojnim domaćim i inostranim nevladinim organizacijama, asocijacijama i institucijama u BiH i državama bivše Jugoslavije, kao i s mnogobrojnim najvišim institucijama međunarodne zajednice.

Veliki broj uglednih gostiju učestvovao je u debatama Kruga 99. Na slici: jedan od ranijih ambasadora SAD u BiH Richard Kauzlarich na jednoj od sesija

Posebno intenzivne kontakte i međusobne posjete Krug 99 je ostvarivao s intelektualcima iz Švicarske, Francuske, Njemačke, Belgije, Holandije, Danske, Švedske, Norveške, SAD, Italije, Bugarske i drugih zemalja. Članovi Kruga 99 pojedinačno i kolektivno bili su gosti mnogih institucija i udruženja u Parizu, Beču, Bruxellesu, Grazu, Genevi, Pragu, Helsinkiju, Rimu i mnogim drugim gradovima Evrope.

U periodu dok sam bio predsjednik (1995–2001) u Krugu 99 je djelovalo više od 150 eminentnih ličnosti naučnog, kulturnog, umjetničkog i javnog života, među kojima su bili članovi Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, pisci, novinari, slikari, filmski reditelji, ljekari, ekonomisti, pravnici, inženjeri, pozorišni umjetnici, teolozi, muzičari, humanisti i druge ličnosti. Među članovima Kruga 99 su bili i intelektualci drugih država, koji su živjeli i djelovali kao istaknuti članovi u Rimu, Parizu, Beču, Londonu, Bruxellesu, Sofiji, New Yorku, Helsinkiju,

Ljubljani, Beogradu, Rovinju, Puli, Zagrebu i drugim gradovima Evrope i bivše Jugoslavije.

Asocijacija nezavisnih intelektualaca Krug 99, zajedno sa Srpskim građanskim vijećem, Vijećem Kongresa bošnjačkih intelektualaca i Hrvatskim narodnim vijećem, dvije godine je bila vrlo aktivna u procesu obezbjeđivanja jednakopravnosti svih konstitutivnih naroda na čitavoj teritoriji BiH, što je rezultiralo donošenjem poznate odluke Ustavnog suda BiH.

Za uspješan rad naše Asocijacije dugujemo zahvalnost mnogim fondacijama i asocijacijama, koje su nas podržavale. Među onima koje moram posebno pomenuti je Fondacija Heinrich Böll, regionalni ured u Sarajevu.

Prijatelji iz Beogradskog kruga: s lijeva na desno: Obrad Savić – predsjednik Beogradskog kruga, Filip David – književnik iz Beograda, Vlatko Doleček – predsjednik Kruga 99, Laszlo Vegel – književnik iz Novog Sada, Mirjana Miočinović – književnica-esejista iz Beograda

Krug 99 je za svoje djelovanje primio više međunarodnih nagrada i priznanja, među kojima se posebno ističu: Nagrada Fondacije Olof Palme (Štokholm), Nagrada Fondacije kralja Boudouina (Bruxelles) i Nagrada Fondacije Alberto Moravia (Rim).

Kao član Kruga 99 bio sam angažovan u aktivnostima koje smo vodili u saradnji s drugim nevladinim organizacijama. Među njima posebno su važne bile tri aktivnosti: *Deklaracija o jedinstvenom Sarajevu*, *Svjedočenje o distriktu Brčko* i aktivnost o *Konstitutivnosti naroda*.

Deklaracija o jedinstvenom Sarajevu

U jednom periodu rata u Sarajevo su počeli dolaziti mnogi mešetari koji su zagovarali podjelu Sarajeva na etničkoj osnovi, jer su smatrali da bi to ubrzalo završetak rata u BiH. Kada smo u Krugu 99 za to saznali, alarmirali smo o tome domaću i inostranu javnost i bio je organizovan jedan širi sastanak onih koji su se tome suprotstavljali. Na tom sastanku formiran je Odbor za upravljanje tom akcijom. Za predsjednika Odbora izabran je Salko Selimović, bivši gradonačelnik Sarajeva, a ja sam izabran za generalnog sekretara. Krug 99 sačinio je prijedlog teksta Deklaracije, a Salko i ja smo bili određeni da vodimo aktivnost oko potpisivanja Deklaracije. U Krugu 99 neki su bili mišljenja da tu aktivnost treba da vodi samo naša organizacija, čemu sam se ja suprotstavio. Bio sam ubijeđen da ćemo tako dobiti samo 5000 potpisa, a najmanje 100.000 potpisa ako u tome budu učestvovali i drugi. Na kraju, prihvaćen je moj prijedlog. Svakim danom sam, po raznim dijelovima grada, držao sastanke i objašnjavao smisao ove akcije. Moj glavni argument je bio: ako se podijeli glavni grad, neminovno se dijeli i cijela Bosna i Hercegovina.

Deklaracija je prevedena na engleski, njemački, ruski, francuski i arapski jezik i upućena cijelom svijetu na usvajanje. Za samo jedan mjesec, u ljeto 1994. godine, u dane kada su „junaci“ s okolnih brda žestoko granatirali Sarajevo, obezbijedili smo oko 200.000 potpisa za Deklaraciju. Uspjeli smo da se za nju sazna i izvan opkoljenog Sarajeva i van granica BiH. Tako je urednica jednog radija iz Belgije došla u Sarajevo i donijela 35.000 potpisa onih koji podržavaju Deklaraciju. Na kraju ove akcije, koju smo produžili i u prvim mjesecima 1995. godine, sakupili smo

ukupno oko 1.200.000 potpisa. Sve smo to uvezali u 60 tomova knjiga i predali Arhivu Grada Sarajeva. Koliko ja znam, to je jedini dokument koji se odnosi na BiH, a koji je potpisalo toliko građana svijeta. Treba posebno naglasiti da je Deklaraciju potpisao i veći broj dobitnika Nobe-love nagrade. (Prilog 23)

Svjedočenje o Brčkom

Druga aktivnost u kojoj sam direktno učestvovao bila je moje svjedočenje, kao predsjednika Kruga 99, o Distriktu Brčko. Svjedočenje se, pod vođstvom gospodina Roberta Owena, održavalo u Beču. Prije dolaska u Beč znao sam da će tom svjedočenju prisustvovati i predstavnik Srpskog građanskog vijeća profesor dr. sc. Mirko Pejanović, predstavnik Hrvatskog narodnog vijeća profesor dr. sc. Ivo Komšić, predstavnik Vijeća Kongresa bošnjačkih intelektualaca profesor dr. sc. Jusuf Žiga i predstavnik Jevrejske opštine Sarajevo, profesor David Kamhi.

Da na svjedočenje ne idem „praznih ruku“, samoinicijativno sam napisao jedan tekst u četiri tačke. U njemu sam obrazložio:

1. Brčko ne treba da pripadne Republici Srpskoj, jer bi to na neki način bila nagrada za sve ratne strahote koje su se tokom rata tamo, u Brčkom, desile.
2. Brčko ne treba pripasti ni Federaciji Bosne i Hercegovine, jer ta daytonska tvorevina još nije zaživjela u punom kapacitetu.
3. Brčko ne treba da pripadne ni centralnim vlastima BiH, jer su još uvijek u krnjem sastavu.
4. Konačno, Brčko treba da bude distrikt pod međunarodnom upravom.

Na putu za Beč u avionu sam sreo i pozdravio Aliju Izetbegovića, koji mi je, ispravno izgovarajući moje ime i prezime, rekao: „Gospodine Doleček, drago mi je da vidim i Vas da idete na ovo svjedočenje.“. On tada nije znao ništa o prijedlogu koji sam namjeravao da iznesem.

Putovao sam u avionu zajedno s Mirkom Pejanovićem i Jusufom Žigom, a u Beču smo zatekli Ivu Komšića i Davida Kamhija, koji su već došli ranije.

Kolegama iz nevladinih organizacija prezentirao sam tekst svog prijedloga, s čim su se oni, uz male dopune, veoma brzo složili. Dao sam tekst jednom svom bivšem studentu, koji je radio u ambasadi BiH u Beču, koji se potrudio da bude preveden na korektan engleski jezik. Tom prilikom nas je primio i Ejup Ganić, koji je u ime Federacije BiH koordinirao svjedočenjem. Prevedeni tekst na engleski jezik predali smo u sekretarijat glavnog pregovarača. Pregovori su se odvijali u podrumskim prostorijama jednog luksuznog bečkog hotela.

Kada smo konačno pozvani na svjedočenje, dana 16. februara 1999. godine, kao najstariji od nas pet predstavnika nevladinih organizacija, odabran sam da govorim u ime svih. U podrumskoj sali za svjedočenje, za podužim stolom koji je imao oblik pravougaonika, sjedili su, jedni nasuprot drugima, predstavnici Federacije i predstavnici Republike Srpske. Na jednoj užoj strani tog stola sjedio je Robert Owen sa svojim saradnicima, a na drugoj užoj strani sjedili smo mi.

Na početku svjedočenja Owen mi se obratio riječima: „Gospodine profesore, imate 5 minuta da obrazložite svoje stavove u vezi s rješenjem poslijeratnog statusa grada Brčkog.“. Zamolio sam da se učesnicima svjedočenja podijeli naš prijedlog i poslije kraćeg obrazloženja završio sam svoje izlaganje u datom roku. Federalni predstavnici nisu imali nikakvih primjedbi na naš prijedlog, dok su predstavnici Republike Srpske molili da izostavimo samo onaj dio prvog stava, za koji su rekli da predstavlja historiju. Mi smo na to pristali i na tome se završilo naše svjedočenje.

Nakon svjedočenja prišao mi je jedan član delegacije iz Republike Srpske, kojeg sam poznavao još iz predratnih vremena, pozdravio se sa mnom i pitao me: „Vlatko, a kakve veze ti imaš s Brčkim?“. Odgovorio sam: „Nemam neke posebne veze, ali su mi se tu rodila dva brata.“. Jedino mu nisam rekao da su to bili blizanci, pa je mogao pomisliti da su moji roditelji duži period živjeli u Brčkom. (Prilog 24)

Zalaganje za konstitutivnost

Treća aktivnost u kojoj sam učestvovao kao predsjednik Kruga 99 bila je vezana za konstitutivnost naroda u BiH, o čemu sam nešto i pisao i objavio u stručnom časopisu „Pravna misao“.

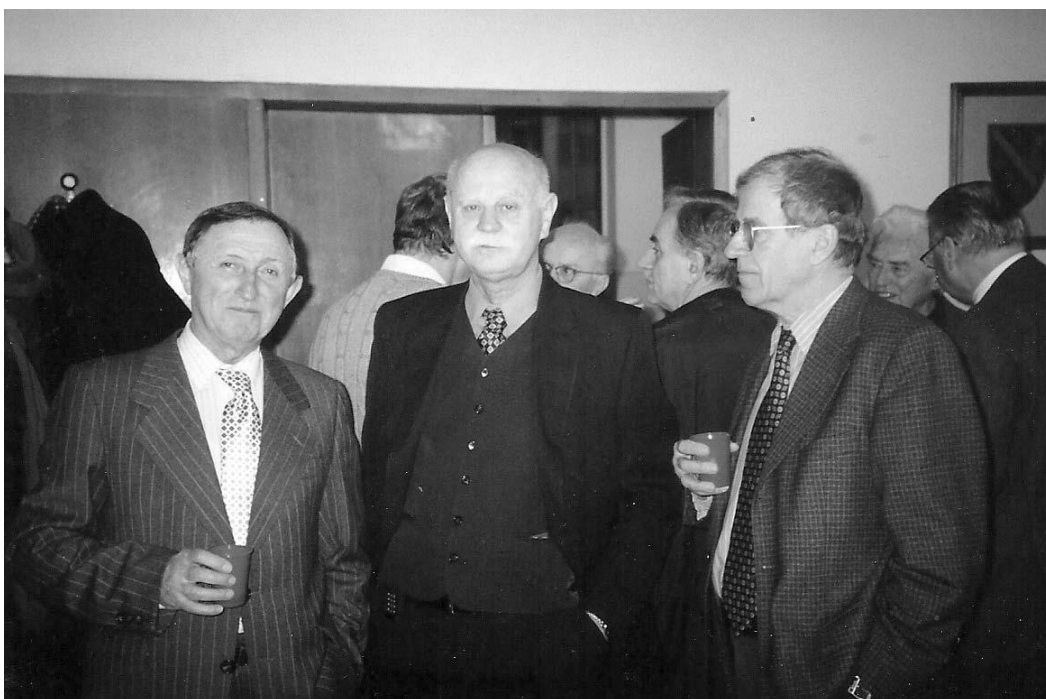
Naime, nakon usvajanja Daytonskog mirovnog sporazuma i principa utvrđenih u njemu, ipak nisu bila ispoštovana osnovna ljudska prava. Građani nesrpske nacionalnosti u Republici Srpskoj nisu imali puna građanska prava, kao ni oni srpske nacionalnosti u Federaciji BiH. Zajedno s drugim nevladinim organizacijama, koje u svom nazivu imaju nacionalni predznak (Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Srpsko građansko vijeće i Hrvatsko narodno vijeće), vodili smo aktivnost čiji je cilj bio da svi građani, bez obzira na njihovo mjesto prebivališta u BiH, imaju jednaka građanska prava.

Detaljno smo analizirali Daytonski ustav i konstatovali da se do teksta tog ustava došlo po principu „odvojenih soba“. Naime, prvo bi se napisao tekst jednog člana ustava, a zatim se išlo od sobe do sobe, u kojima su bile tri odvojene delegacije tzv. „zaraćenih strana“, kako bi se pokušalo usaglasiti prijedlog koga će svi prihvatiti. Tako se neki članovi tog ustava međusobno isključuju. U jednom članu su pobrojane sve konvencije o ljudskim pravima i ravnopravnosti, a već u nekom narednom članu to se ne poštuje. Jedinu uporišnu tačku za naš prijedlog našli smo u preambuli tog ustava, u kome se govori o konstitutivnosti naroda, pa smo se u našim aktivnostima koncentrisali na to da barem pripadnici tri konstitutivna naroda, a takva je velika većina građana BiH, budu ravnopravni.

Da bi naš prijedlog bio usvojen i prihvaćen od većine građana, održali smo niz sastanaka i okruglih stolova u Sarajevu Tuzli, Mostaru, Banjoj Luci i drugim mjestima BiH. Svjesni smo bili i činjenice da je za konačno usvajanje našeg prijedloga potrebno da ga prihvati i Ustavni sud BiH. Ustavni sud su tada činila po tri člana svakog od tri konstitutivna naroda (Bošnjaka, Hrvata i Srba), a tri člana bili su stranci. Aktuelni predsjednik Suda bio je Šveđanin. Zato smo mi, predstavnici četiri nevladine organizacije, više puta išli kod ambasadora Švedske, da bi on konačno shvatio suštinu našeg prijedloga.

Na kraju, naš prijedlog je otišao pred Ustavni sud i tamo prihvaćen s potrebnom dvotrećinskom većinom. Kuriozitet svega je da je jedan sudija, Hrvat Mirko Zovko, koji je glasao protiv ovog prijedloga, kasnije postao predsjednik Ustavnog suda u Republici Srpskoj, što bi bilo nemoguće da naš prijedlog nije prošao.

Nakon ovakve odluke Ustavnog suda organizirali smo prijem u Hotelu „Bosnia“ u Sarajevu, na kojem su bili predstavnici međunarodne zajednice i predstavnici aktuelne vlasti u BiH, da bismo označili uspješan završetak naše akcije *Konstitutivnost*.

Novogodišnji sastanak Kruga 99, s lijeva na desno: Arif Zulić, Vlatko Doleček i Midhat Usčuplić

Poslije završetka prijema jedna manja grupa nas, u prvom redu onih koji su učestvovali u organizaciji prijema, sjeli smo za jedan zajednički sto. Nama se pridružio i Mirsad Kebo, kao istaknuti kadar SDA, a tada je bio predsjednik Kantona Sarajevo. U jednom momentu Mirko Pejanović je rekao da se za stolom nalazi većina rukovodstva predratne Opštine Novo Sarajevo i dodao: „Vlatko nam je svima bio šef.“, aludirajući na to da sam u toj opštini tada bio predsjednik Konferencije Saveza komunis-

ta. Na ovu Mirkovu upadicu Mirsad Kebo je rekao: „Ja nikada nisam bio član SK.“. Njemu nije odgovaralo da u tom jednom užem društvu onih koji su svi listom prije rata bili članovi SK i on, kao tadašnji izvršni sekretar u Opštinskom komitetu SK, sada kaže da je pripadao tom komunističkom društvu. Na njegovu reakciju dodao sam: „Kebo, to nije tvoj problem, nego moj.“. Htio sam mu staviti do znanja da je onda bila moja greška, kao predsjednika, što sam ga angažovao za sekretara, ako stvarno nije bio član SK, iako su se za ta mjesta birali samo istaknuti članovi Saveza komunista. Nije samo Kebo krio da je bio aktivni član SK. Mnogi sadašnji rukovodioci nacionalnih, pa i nacionalističkih stranaka, bili su članovi SK, ali u svojim životopisima to obavezno izostavljaju. Mnogim današnjim političarima biografije počinju tek s 1992. godinom, iako su već do tada proživjeli većinu svog života.

Putovanje u Beograd

„Promašeni“ ljudi

Saradnju s Beogradskim krugom intelektualaca ostvarili smo još u toku rata, a kada je rat prestao, zahvaljujući profesoru dr. sc. Miladinu Životiću, ta se saradnja i pojačala. Tako je grupa članova Kruga 99, Foruma građana Tuzle i Srpskog građanskog vijeća od 31. januara do 10. februara 1996. godine boravila u Saveznoj republici Jugoslaviji (Srbija i Crna Gora). Posjeta je uslijedila na poziv Beogradskog kruga, s kojim su tuzlanski i sarajevski intelektualci sve vrijeme rata u BiH i opsade Sarajeva održavali veoma prisne veze. Tokom boravka u SRJ posjetili smo Beograd, Novi Sad, Suboticu, Pančevo, Kragujevac, Novi Pazar, Podgoricu, Cetinje, Budvu i Kotor. U svim ovim gradovima, a posebno u Beogradu, održan je veliki broj susreta s organizacijama građanske i demokratske orijentacije, antiratnim grupacijama, opozicionim krugovima, medijima, izbjeglicama i brojnim građanima. Kao članovi Kruga 99, Foruma građana Tuzle i Srpskog građanskog vijeća dali smo, tokom boravka u SRJ, veliki broj intervju za nezavisne medije i učestvovali na veoma posjećenim tribinama, na kojima se otvoreno i glasno raspravljalo o uzrocima i posljedicama agresije na BiH.

Krug 99 predstavljali su: profesor dr. Vlatko Doleček, Sead Fetahagić i Slavko Šantić; Forum građana Tuzle: Vehid Šehić, Nikola Panjević, dr. Nada Mladina, dr. Ante Raos, Željka Rička, dr. Verica Vukotić, a Srpsko građansko vijeće Mladen Pandurević i Ratomir Jovičić.

Iz jednog posebnog, ličnog, razloga, ova posjeta trajno će mi ostati u sjećanju. Na putu za Beograd preko Tuzle, došli smo na granicu između Hrvatske i Mađarske u mjesto Donji Miholjac. Da bismo ušli u Srbiju, morali smo napraviti „bajpas“ preko Mađarske i sa sjevera smo ušli u Vojvodinu. Dozvolu za ovu našu posjetu profesor Životić je morao obezbijediti direktno preko kabineta Slobodana Miloševića.

Kad smo došli na granicu u Donji Miholjac, uzeli smo jedan taksi, koji nas je prevezao preko Mađarske do ulaska u Vojvodinu. Na putu kroz Mađarsku razgovarao sam malo s vozačem taksija i saznao da je iz Donjeg Miholjca. Pitao sam ga da li, možda, poznaje Mirka Lončara, koji je bio jedan od mojih prvih učitelja u osnovnoj školi u Foči kod Dobo-

ja. Rekao mi je da ga dobro poznaje, jer se njegova supruga djevojački prezivala Lončar. Još mi je ispričao da je služio vojni rok u JNA prije rata baš u Sarajevu, da mu je tamo bilo lijepo i da je u Sarajevu imao i djevojku. Dodao je da je pažljivo preko TV pratio ratna zbivanja u Sarajevu i u jednom momentu me zapitao: „Pa, kakvi su to tamo ljudi, gospon Vlatko, kad su sve te strahote mogli da prežive?“. Odgovorio sam mu vrlo kratko: „To su sve promašeni ljudi.“. Bio je malo iznenađen takvim mojim odgovorom i dodao: „Pa, molim vas, gospon Vlatko, nemojte tako.“. Onda sam mu objasnio da su u ratu svi ljudi bili gađani, a preživjeli su samo promašeni. Tek tada je shvatio šta sam htio reći i samo je dodao: „Strašno!“.

U generalovoj kući

Po dolasku u Beograd sačekala nas je jedna poveća grupa članova Beogradskog kruga i njihovih simpatizera. Rekli su nam da nas ne mogu smjestiti u hotele, jer je tamo još uvijek bilo opasno za one koji su dolazili „s druge strane granice“ i da ćemo biti smješteni po privatnim stanicama ili kućama. Tako je mene, po nekom rasporedu, zapalo da budem smješten u jednoj vili na Dedinju. Tamo su me sačekale tri ženske osobe iz tri generacije: baka, njena kćerka i unuka. U razgovoru sam saznao da se domaćica-baka zove Jelena i da je rodom iz Sarajeva.

Čim sam se malo odmorio, odmah je započeo razgovor o ratnom Sarajevu. Ja sam, ne znajući u čijoj sam kući, za sve nevolje koje su me snašle okrivio JNA. Rekao sam da sam punih 12 godina predavao honorarno u Vojno-tehničkoj akademiji u Rajlovcu pored Sarajeva i da smo svi u Jugoslaviji odvajali za tu vojsku, a da sam doživio to da granate te vojske već četiri godine razaraju moj grad i ubijaju moje sugrađane. Dodao sam da svaki oficir te vojske nosi najmanje jedno moje dugme, aludirajući na to koliko se odvajalo za tu vojsku. Na to je gospođa Jelena dodala: „A znate li vi u čijoj se kući nalazite?“. Naravno da nisam znao, pa je onda dodala: „U kući generala Rade Hamovića!“ i upitala me da li mi je to ime poznato? Naravno, ime generala Rade Hamovića bilo mi je veoma dobro poznato, pa sam zato rekao da sam znao gdje ću biti smješten ne bih tu ni došao, a kamoli tako nešto govorio. Ona me tada ohrabri-

la, rekavši mi da i ona o bivšoj vojci misli isto što i ja. Tada sam saznao da je ona, zapravo, sarajevska Jevrejka i da je ime Jelena dobila u partizanima, gdje se i upoznala s Radetom. Rekla mi je i to da Rade odavno ne živi u Beogradu, nego negdje u Sloveniji. Pored kćerke, s kojom sam se upoznao, ima i sina koji se zove Vuk Hamović i koji sada živi u Londonu. Kako sam kasnije saznao, riječ je o biznismenu koji i danas gradi energetske objekte po BiH, preciznije rečeno po Republici Srpskoj.

U jednom trenutku gospođa Jelena me pitala kada sam se prvi put dobro najeo u opkoljenom Sarajevu. Odgovorio sam joj da je to bilo kada sam prvi put mogao da kupim školjku jaja. Narednih dana boravka, svaki put, uz obilnu trpezu za doručak, obavezno sam dobijao i nekoliko kuhanih jaja.

U Beogradskom krugu (s lijeva na desno) – dr. Nada Mladina, Sead Fetahagić, Miladin Životić, Vehid Šehić, Vlatko Doleček, Slavko Šantić i Nikola Panjević

S Danicom i Vukom

Naš boravak u Beogradu započeli smo javnom višesatnom tribinom u poznatom beogradskom bioskopu REX, koji je bio prepun ljudi znatiželjnih da čuju uživo one koji su došli iz Sarajeva. Na ulazu u bioskopsku dvoranu sreo sam se sa svojim gimnazijskim drugom Feliksom Pašićem, poznatim jugoslovenskim pozorišnim kritičarem, koji je Seju, Slavka i mene pozvao kući na ručak s njegovom porodicom, što smo kasnije i učinili.

Svugdje smo bili dobro primljeni, a ja sam izrazio želju da posjetimo redakciju lista „Srpska reč“. Naši domaćini odveli su nas u redakciju, gdje nas je primila Danica Drašković, supruga Vuka Draškovića. Ona je bila direktor izdavačke kuće koja je štampala taj list. Razlog zašto sam izrazio želju da posjetim redakciju ovog časopisa je bio taj što je to bio jedini list u tadašnjoj Srbiji koji je na naslovnoj strani jednog broja iz 1994. godine objavio tekst Deklaracije o jedinstvenom Sarajevu.

U redakciji „Srpske reči“ s Danicom Drašković

Tokom razgovora Danica je na mene ostavila utisak jedne vrlo autoritativne osobe, sudeći prema njenom odnosu sa svojim saradnicima. Na jednu upadicu Slavka Šantića, koja se odnosila na pisanje njenog muža, ona je rekla da to treba pitati njega, a ne nju. Upravo poslije kraćeg razgovora s Danicom otišli smo kod Vuka Draškovića, u obližnje prostorije njegove stranke, gdje smo s njim i grupom njegovih saradnika dugo razgovarali. Na ponovljeno Slavkovo pitanje o njegovom romanu „Nož“ on je pokušao da se pravda time što je on ipak pjesnik i da je to u suštini jedna pjesnička metafora, koja je u javnosti pogrešno protumačena kao šovinistički ispad.

S još jednim Vukom

Boravak u Beogradu iskoristio sam da posjetim svog poznanika, svjetski poznatog robotičara, akademika profesora dr. sc. Miomira Vukobratovića. S njim sam, prije rata, imao uspješnu saradnju na projektu „PRODUKTIKA“. Kod njega je tada radio moj saradnik iz Sarajeva, inženjer Živko Stikić. Posjetio sam laboratorije akademika Vukobratovića, koga smo iz milja zvali Vuk. Nakon obilaska laboratorije on i kolega Stikić odveli su me na ručak u obližnji resto-

*Akademik Miomir
Vukobratović*

ran. Za ručkom se nije mogla izbjeći tema rata u Jugoslaviji. Kada smo razgovarali o ratu u Sloveniji, mišljenja su nam bila podudarna, o ratu u Hrvatskoj malo su se razlikovala, a kada smo došli do rata u Bosni, tu smo se gotovo totalno razišli.

U jednom momentu, kada su se tonovi naše rasprave visoko podigli, postavio sam jedno hipotetičko pitanje: „Znaš li ti, Vuče, onu političku algebru koliko je to $1+1+1$.“. Mislio sam na to da zbir tri unisona mišljenja u zbiru takođe opet daju isto mišljenje. On se na mene malo naljutio, rekao mi da je on ipak akademik i da mu, zato, nije ukusno postaviti takvo pitanje.

Poslije ovog ručka razišli smo se u pomalo neprijatnoj situaciji. Ja sam bio ljut i na sebe, jer sam shvatio da je zaista čovjeku koji me odveo na ručak nekulturno i nekorektno postavljati takva pitanja.

Sutra me Vuk našao u kafani Hotela „Moskva“ i ponovo upitao zašto sam mu postavio takvo pitanje. Odgovorio sam: „Ako ti stalno slušaš vijesti samo jedne TV stanice, ako je tvoj radio upaljen uvijek samo na istoj talasnoj dužini i ako ti iz džepa vire uvijek iste novine, eto to ti je, kako sam ja nazvao, politička algebra, koja se simbolički može napisati kao $1+1+1=1$, jer je to sve jedno isto mišljenje.“

U Srbiji je, tada, mišljenje o ratu u Bosni i Hercegovini bilo pretežno ono koje je plasirala državna propaganda. Zato sam Vuku posebno naglasio da sam u Sarajevu, kad god su mi uslovi to dozvoljavali, gledao i slušao vijesti na nekoliko TV i radio stanica i iz svih tih vijesti za sebe izvlačio jedan zajednički imenilac. Nijednu vijest, plasiranu s neke medijske kuće, nisam smatrao za apsolutnu istinu.

Poslije ovog mog pojašnjenja prijateljski smo nastavili razgovor o raznim temama i potom se zaista prijateljski i razišli.

U Subotici

Poslije posjete Beogradu sjećam se da smo jednog jako hladnog i sniježnog februarskog dana rano ujutro krenuli za Suboticu, koja je tada bila izrazito multietničko mjesto u Vojvodini. Na polasku, rano ujutro, između ostalih, ispratila nas je i poznata novinarka Gordana Suša. Nju sam poznao iz predratnog vremena, kad sam bio delegat u Saveznoj skupštini Jugoslavije, a ona izvršni novinar skupštinski izvjestilac.

Na snijegom okovanom putu kroz vojvođansku ravnicu, dok su se nazirali samo rubovi puta i svakog trenutka postojala je opasnost da sletimo s ceste, trudio sam se da razgovaram sa šoferom Dušanom, kako mu se u takvim okolnostima vožnje ne bi prispavalo. Dvoje onih koji su sjedili na zadnjim sedištima pomalo su drijemali. U jednom momentu obratio mi se Dušan riječima: „Ja, gospodine Vlatko, uopšte ne razumem, zašto se mi Srbi i vi Muslimani ne bi dogovorili da lepo živimo zajedno, jer s tim Hrvatima se ne može živeti zajedno, oni su, brate, genocidan na-

rod.“. Dao sam mu za pravo samo zato da ne bismo sletjeli sa sniježnog i smrznutog puta. Navodim ovo njegovo pitanje i njegovu konstataciju jer je karakteristična najmanje po dvije stvari. Prvo, on se meni obratio smatrajući da sam Musliman i ne znajući da kod Muslimana uopšte ne postoji takvo ime. I drugo, po njemu su svi Hrvati genocidan narod, što bi se onda, po njegovoj logici, odnosilo i na mene, Vlatka.

U Subotici nas je primila gradonačelnica i po njenom imenu sam zaključio da je ona pripadnica nacionalnih manjina, tj. da je Mađarica. U njenoj pratnji obišli smo Gradsku vijećnicu, koja predstavlja jedno lijepo arhitektonsko rješenje karakteristično za austrougarski period.

Razgovor smo imali u jednoj velikoj i komfornoj sali, uz učešće velikog broja posjetilaca. U razgovoru s prisutnim građanima Subotice učestvovali smo doktorica Nada Mladina iz Tuzle, Sejo Fetahagić i ja. Pošto smo prisutnima u sali bili predstavljeni po našim profesionalnim zvanjima, Nada kao ljekar, Sejo kao književnik i novinar, a mene su predstavili kao univerzitetskog profesora, započeli smo jedan veoma prijatan razgovor, u kome je učestvovao i veći broj žena.

Primijetio sam da je u prvom redu sjedila jedna mlađa crnokosa žena, koja je za vrijeme razgovora pokazivala nervozu, kršeći prste ruke i gestikulirajući. U jednom momentu ona mi se obratila rekavši da je prije rata radila na Filozofskom fakultetu u Sarajevu i da ona zna situaciju u Sarajevu bolje od mene. Na ovu njenu konstataciju uzeo sam riječ i doslovno rekao: „Da me neko od prisutnih pitao zašto sam sve vrijeme rata ostao u opkoljenom Sarajevu bez osnovnih uslova za život, biću potpuno iskren, ne bih znao šta da odgovorim. A sada, kada sam vas saslušao, velika vam hvala, sada znam odgovor. Odgovorio bih da sam ostao u Sarajevu zato da mi takvi kao Vi ne objašnjavaju kako je meni u Sarajevu bilo za vrijeme rata.“. Poslije ovoga dobio sam gromoglasan aplauz prisutnih, a osoba koja je postavila pitanje napustila je salu.

U Crnoj Gori

Poslije posjete Subotici vratili smo se u Beograd, a nedugo zatim, s jednom manjom grupom, u kojoj je bio i Sejo, otišli smo za Crnu Goru. Tamo sam upoznao jednog mladog novinara, Željka Ivankovića. On nas je svojim kolima vozio od Podgorice do Kotora i Cetinja. Za vrijeme boravka u Crnoj Gori on mi se jako dopao i kao čovjek i kao nezavisni novinar. Uvijek je bio raspoložen za razgovor.

U Kotoru smo, poslije obilaska gradskih znamenitosti, imali organizovan razgovor u Gradskom muzeju. Direktorica muzeja je bila jedna veoma prijatna žena. Ja sam htio da provjerim svoja predratna sjećanja o Kotoru. Rekao sam joj da sam za vrijeme tog svog turističkog boravka u Kotoru primijetio da su svi nazivi, pa i oni stranog porijekla, bili napisani ćirilicom. Ona je na to odgovorila da je to bilo tačno, međutim, kada su primijetili da ti ćirilični nazivi smetaju turizmu, vratili su stare nazive pisane latinicom.

Iz Kotora smo otišli na Cetinje. Naravno, i tamo smo obišli najvažnije historijske znamenitosti, kojih u Cetinju ima mnogo. Zatim smo bili pozvani na ručak kod njihovog političara, prvog predsjednika liberalne stranke Crne Gore, Stanka Perovića. On je taj ručak organizovao u jednom objektu iz kojeg nam je, za vrijeme ručka, pokazivao zgrade u kojima su, u vrijeme kralja Nikole (Nikola I Petrović), bile ambasade evropskih zemalja. Time nas je htio upoznati o staroj državnosti Crne Gore. Sjećam se da on sve vrijeme ručka nije ništa jeo, samo je intenzivno pio viski. Na kraju ručka on se tako opio da su ga dvojica kršnih momaka jedva iznijeli iz sale. Mi smo s ostatkom delegacije završili ručak i otputovali za Podgoricu.

Na dan kada smo se avionom trebali vratiti za Beograd Sejo je, po svom običaju, prije mene u žurbi napustio našu hotelsku sobu, tako da s recepcije hotela nije uzeo ni svoj pasoš. Kada smo došli na aerodrom, pitao sam ga gdje mu je pasoš, a on je počeo da kuka kako ga je negdje izgubio, a ne zna gdje. Na to sam ga ja utješio vadeći iz džepa i njegov pasoš, koji su mi na recepciji dali kada sam odjavio sobu i predao ključ. Navodim ovu beznačajnu epizodu kako bih ilustrovao da je Sejo, uz to

što je bio dobar drug, često bio i pomalo brzoplet. Tu svoju osobinu iskazivao bi i kada nekoga kudi, ali i kada nekoga hvali.

Ponovo u Beogradu

Kada smo se opet našli u Beogradu, imali smo još nekoliko ugodnih razgovora s našim prijateljima iz Beogradskog kruga. Posjetili smo i Borku Pavičević u njenoj organizaciji „Paviljon Veljković – Centar za kulturnu dekontaminaciju“.

U okviru posjete Beogradu, samo dva mjeseca nakon potpisivanja mirovnog sporazuma u Parizu, u Beogradu je na „Cvetnom trgu“ organizovan naučno-stručni skup o Daytonskom mirovnom sporazumu. Već tada je u Srbiji bila izašla knjiga o ovom sporazumu s komentarima. Na ovom skupu, kome je prisustvovalo, po mojoj procjeni, oko 25-30 naučnika i javnih djelatnika različitih struka, većinom članova Beogradskog kruga, učestvovao sam i ja s prilogom pod naslovom „Dejtonski (ne)sporazum“. Moj prilog je izazvao priličnu pažnju prisutnih učesnika i novinara, pa su me neki pitali zašto sam u naslovu stavio ono „ne“. Odgovorio sam da se taj daytonski papir može smatrati i kao sporazum, ali istovremeno i kao nesporazum. Još sam objasnio da ja, kao tehničko lice, ovaj ustav uslovno posmatram kao jedan mehanizam koji mora bez zastoja da prođe kroz sve zamišljene tačke. Ako neki mehanizam u nekoj tački na putanji stane, mi tu tačku u tehnici nazivamo mrtva tačka. A da bi mehanizam prošao kroz tu tačku i dalje nastavio svoje kretanje, mora da postoji neka spoljašnja sila da progura mehanizam kroz tu mrtvu tačku. Rekao sam im da sam, čitajući Daytonski ustav, primijetio mnogo „mrtvih tačaka“, koje će se moći savladati samo intervencijom Visokog predstavnika međunarodne zajednice. U postdaytonskoj praksi u BiH ova moja teza mnogo puta se pokazala ispravnom.

Avantura do Sarajeva

„Tesla“ sredio alarm

Kada smo se, tog februara 1996. godine, vraćali iz Beograda, u Tuzli nas je dočekaao Rato Jovičić, s kolima na kojima je bila razbijena zadnja šoferšajba, a umjesto stakla bio je nalijepljen najlon. Čim smo krenuli iz Tuzle prema Živinicama, u kolima se, iz nekog nepoznatog razloga, uključio alarm, koga Rato nikako nije mogao da isključi. Kad smo ugledali malu servisnu radionicu, skrenuli smo s puta. U dvorištu smo zaustavili auto, a oko nas, prije nego smo izašli iz kola, okupio se poveći čopor pasa, jer se taj alarm oglašavao kao lavež pasa. Ni taj mehaničar koga smo tu sreli nije znao da isključi alarm. Nastavili smo put dalje. Obradovali smo se kad smo na ulazu u Banoviće ugledali servisnu radionicu gradskog prevoza. Stali smo i ušli u krug preduzeća da tu potražimo pomoć. Tu nam je prišao jedan čovek u vojničkoj uniformi, pozdravio me i oslovio s „profesore“. Upitao sam ga odakle zna da sam profesor. Rekao je da sam mu bio profesor za vrijeme njegovih studija u Zenici. Odveo nas je u svoje poslovne prostorije i upoznao s još nekoliko svojih kolega, koji su me svi prepoznali kao profesora.

Onda nam je rekao da imaju jednog električara, koga zovu „Tesla“ i da će on, kad dođe, isključiti alarm. Nedugo zatim došao je „Tesla“ i stvar s alarmom je bila sređena. Dok je on popravljao alarm, oni su nas počastili pečenom jagnjetinom i pivom, mada je tog dana bio muslimanski post.

Poslije saniranja alarma i našeg čašćenja, nastavili smo put prema Sarajevu preko prevoja Vozuća, koji je bio poznat po završnim ratnim operacijama. Na izlazu iz Vozuće svratili smo u jednu kafanu pored puta s čudnim nazivom – kafana se zvala „Kod pizdarije“. Ušli smo u kafanu, u kojoj je bio jedan improvizovani šank iza koga je visila puška, upaljena peć, tzv. furuna i još jedan omanji sto. U kafani nije bilo stropa, pa se vidio krov. Sjeli smo za sto i poručili kafu. Prozor na kafani je bio otvoren i kroz njega se vidjela obližnja borova šuma. U jednom trenutku, dok smo ispijali kafu, gazda koji je gledao kroz prozor uzviknuo je: „Eno je opet!“, hitro uzeo pušku i opalio. Poslije je rekao: „Majku joj, opet mi je pobjegla!“. Vratio se i objesio pušku na staro mjesto.

Mi, malo uplašeni od iznenadne pucnjave, pitali smo ga o čemu se radi. On nam je rekao da tu u blizini teče potok i da počesto iz obližnje šume tu srne dođu da piju vodu, što je i tada bio slučaj. Shvatili smo da je on pucao na srnu i da je ona pobjegla, jer je, kako je i sam priznao, slabo gađao.

Sejo s „agresorske strane“

Poslije kafe u šumskoj kafani čudnog imena nastavili smo put za Zenicu preko Zavidovića. Imali smo jedan gumi defekt na samom ulazu u Zenicu. I dok smo našli vulkanizera i popravili točak, po mraku smo ušli u Zenicu, iako smo iz Tuzle krenuli u ranu zoru.

Ja sam se sjetio direktora ZETEL-a (Zenička TV stanica), gospodina Željka Lincnera, koga smo potražili i našli u njegovom restoranu. Kada sam prvi put u toku rata izašao iz Sarajeva i prisustvovao prvom ZEPS-u, na njegovoj televiziji imao sam intervju. Sa mnom je razgovarala jedna novinarka koja se prezivala Pojskić, bila je to rođena sestra mog kolege Sabrije Pojskića. Na preporuku direktora ZETEL-a odlučili smo da prenoćimo u Zenici, u hotelu „Dom penzionera“.

Kada smo došli do recepcije hotela, Sejo je, šaleći se, na njihovo pitanje odakle idemo, rekao da upravo dolazimo direktno s agresorske strane (mislio je na naš dolazak iz Beograda). Ove Sejine riječi za to, još uvijek nemirno vrijeme, zvučale su neprimjereno, pa je mladić koji je stajao iza pulta na recepciji, obraćajući se meni, rekao: „Za vas, profesore, ima soba, a za ovu vašu dvojicu (mислеći na Ratu i Seju) u našem hotelu nema soba.“. Usput je naredio i da naša razbijena kola pomjerimo što dalje od hotelskog ulaza. Kad sam ga pitao odakle zna da sam profesor, rekao mi je da je on bio student Metalurškog fakulteta u Zenici, a da je njegov dobar prijatelj studirao Mašinski fakultet i da sam mu ja predavao. To mi je pomoglo da ga ubijedim da se Sejo šali, da je on naš poznati pisac, da se vraćamo iz posjete Beogradu, gdje smo išli kao članovi sarajevskog udruženja intelektualaca Krug 99. Rekao sam mu i da sam dobar prijatelj s direktorom njihove lokalne TV stanice. Poslije ovoga bilo je soba i za Seju i za Ratu.

Dan do Zenice, dva do Sarajeva

Tako smo čitav jedan dan putovali od Tuzle do Zenice, što se u mirnodopskim okolnostima prelazi za manje od dva sata. Sutradan smo krenuli prema Sarajevu i svratili u Visoko, gdje smo našli poznatog fudbalskog trenera Ivu Ištuka, koji nas je počastio kafom i dao nam nešto hrane da ponesemo sa sobom. Nastavili smo put prema Kiseljaku, jer još uvijek nije bio prolazan direktni put Visoko – Sarajevo. Onda smo stigli do Kiseljaka, u namjeri da idemo za Kreševo i da preko Igmana i aerodroma, putem kojim se jedino moglo, uđemo u Sarajevo. Međutim, naišla je jedna kolona UNPROFOR-ovih vozila, koja je direktno preko Ilidže išla prema gradu. Ubacili smo se u tu kolonu, sretni što ćemo mnogo brže doći u Sarajevo nego preko Kreševa, kako smo ranije planirali. Na putu od Kiseljaka prema Sarajevu trebalo je preći jedan dio puta preko teritorije koju su još uvek držali pripadnici Karadžićevih vojnih snaga. Mislili smo da ćemo tako, pod zaštitom UN-a, bez kontrole ući u Sarajevo. Počeli smo se radovati i pjevati u kolima, u čemu je prednjačio Sejo. Međutim, UN kolona je na jednom mjestu ispred kontrolnog punkta stala i mi smo put za Sarajevo morali nastaviti sami. Iako smo kontrolu na tom kontrolnom punktu dočekali s tremom, ipak smo prošli bez većih problema i nastavili put za Sarajevo. Na tom dijelu puta koji nam je još ostao do Sarajeva čuli smo na radiju da su neka kola, koja su se kretala iz Bihaća, bila opljačkana, a putnici iz kola morali su bez ičega dalje put nastaviti pješke.

U strahu da nam se nešto slično ne desi, brzo smo ugasili muziku u kolima i šutke, bez razgovora, ipak sretno došli u Sarajevo. Kad smo stigli na teritoriju grada, umjesto da odmah odemo svojim kućama, otišli smo u jednu kafanu, da se tamo počastimo onim što nam je Ištuk dao kada smo bili kod njega u Visokom. Tako smo, nakon dva dana putovanja iz Tuzle do Sarajeva, sretno stigli kućama.

Nezaboravna putovanja

U Fondaciji „Alberto Moravia“ u Rimu

Na poziv Asocijacije Fond Alberto Moravia u Rimu je od 7. do 14. oktobra 1996. godine boravila jedna grupa članova Kruga 99. U toj grupi smo bili: Hanifa Kapidžić-Osmanagić, Izet Sarajlić, Sead Fetahagić, Slavko Šantić, Vojka Đikić-Smiljanić, Vladimir Bilić, Marko Kovačević i ja. U Rimu nam se pridružio Predrag Matvejević, poznati hrvatski književnik i intelektualac, ugledni profesor na Sorboni i na Rimskom univerzitetu, koji je ujedno i član Kruga 99. Posjetu sarajevskih intelektualaca omogućile su sestre književnika Alberta Moravije, koje su osnovale Fondaciju Alberta Moravije poslije njegove prerane smrti. Naravno, uz njih, inicijator i moderator ove posjete bio je naš prijatelj, profesor i književnik Predrag Matvejević.

S ovom fondacijom Asocijacija nezavisnih intelektualaca Krug 99 ostvarila je saradnju još u toku rata u BiH. Fondacija je prepoznala za koje se principe zalagao Krug 99 od samog svog formiranja, a početkom decembra 1995. godine Krug 99 primio je i njihovo posebno priznanje za djelovanje u opkoljenom Sarajevu.

Javni nastup u Gradskoj vijećnici Rima, s lijeva na desno: Vlatko Doleček, Izet Sarajlić, Luči Žuvela – prevodilac, Vojka Đikić-Smiljanić, Hanifa Kapidžić-Osmanagić, Predrag Matvejević, Domaćin, Slavko Šantić, Marko Kovačević, Sead Fetahagić i Vladimir Bilić

Prostrani dom ovog velikog italijanskog pisca, prepun knjiga i brojnih izuzetnih umjetnina, sada je Muzej Alberta Moravije i sjedište Fondacije. Tu smo svakodnevno, tokom boravka u Rimu, počinjali naše dnevne aktivnosti ili se odmarali u ugodnom ćaskanju s našim domaćicama i neumornim Predragom Matvejevićem. Posebno izuzetno srdačna i neumorna domaćica bila je poznata italijanska književnica Toni Maraini, koja rukovodi Moravijinim memorijalnim muzejom.

Brojni susreti, razgovori, konferencije za štampu, intervjui i drugi nastupi članova Kruga 99 izazvali su u kulturnim i medijskim krugovima Rima izuzetnu pažnju. Sarajevski gosti odgovarali su na brojna pitanja o nastanku i djelatnosti svoje asocijacije, o otporu građana Sarajeva agresiji i opsadi, o načinu preživljavanja, kulturnom stvaralaštvu u ratu, kao i o aktuelnoj političkoj situaciji u BiH i Sarajevu. Brojni susreti s kolegama piscima i novinarima iskorišteni su za uspostavljanje trajnih veza i dugoročne saradnje Kruga 99 i Fondacije Alberto Moravia, kao i s nekim uglednim časopisima i listovima.

Na terasi stana Alberta Moravije: s lijeva na desno – stoje: Marko Kovačević, Slavko Šantić, Vlatko Doleček, Predrag Matvejević, Sead Fetahagić, Vojka Đikić-Smiljanić, Vladimir Bilić – sjede: Hanifa Kapidžić-Osmanagić i Izet Sarajlić

Polaganje cvijeća na grob Alberta Moravije, s lijeva na desno: Slavko Šantić, Marko Kovačević, Toni Maraini (sestra A. Moravije), Izet Sarajlić i Vlatko Doleček

Predrag Matvejević je u rimskoj Gradskoj vijećnici organizovao javni razgovor na temu „Rat u Sarajevu“. Pred zgradom Vijećnice on je svakom posebno predložio da ispriča neku svoju, autentičnu priču iz rata. U svečanoj gradskoj sali čekalo nas je mnoštvo ljudi. Mnoge dame su bile obučene u svečane haljine. Naš razgovor su pratile i direktno prenosile TV kamere RAI UNO, RAI DUE i druge televizijske kuće. Svako od nas se podsjetio nekog događaja iz rata. Da bi to sve bilo prevedeno na italijanski jezik pobrinula se Luči Žuvela, jedna naša simpatična Dalmatinka, koja već duže vrijeme živi u Rimu i koja veoma tečno govori italijanski jezik.

Prilikom boravka u Rimu posjetili smo i grob književnika Alberta Moravije, u pratnji njegove sestre, i položili smo cvijeće. Evocirajući uspomenu na ovaj nezaboravan boravak u Rimu, želim zapisati i ovo.

Godinu dana nakon ove naše posjete, na poziv Kruga 99 u Sarajevu je, u uzvratnoj posjeti, od 26. do 29. septembra 1997. godine, boravila

veća grupa istaknutih italijanskih intelektualaca – pisaca, novinara, umjetnika i prevodilaca, koji su okupljeni oko Asocijacije „Fond Alberto Moravia“ iz Rima.

Tokom boravka u Sarajevu gosti iz Rima imali su veoma obiman i veoma raznovrstan program. Osim svakodnevnih prijateljskih druženja s članovima Kruga 99 i predstavnicima PEN centra, ugledni italijanski intelektualci imali su i čitav niz zvaničnih susreta i nastupa. Između ostalog, gosti iz Italije posjetili su Nacionalnu i univerzitetsku biblioteku Bosne i Hercegovine (NUBBiH). Tu su s predstavnicima ove ugledne institucije, koja je tokom agresije na BiH, a posebno tokom duge blokade i granatiranja Sarajeva, doživjela potpuno uništenje Vijećnice i ogromnog i dragocjenog bibliotečkog fonda, razgovarali i o mogućnostima saradnje i pomoći. Tom prilikom gosti su direktoru NUBBiH-a dr. Enesu Kujundžiću uručili simboličan poklon, paket knjiga A. Moravije i drugih italijanskih pisaca, kao znak solidarnosti i najave mnogo značajnije pomoći.

U Pizi, u zatvoru, kod Adriana Sofrija

Bilježim još jedan nezaboravan boravak u Italiji. Naime, od 3. do 8. juna 1997. godine grupa nas, građana Sarajeva, među kojima su bili i članovi Kruga 99 – Vlatko Doleček, Sead Fetahagić, Slavko Šantić, Vlado Bilić, Affan Ramić, Bato Čengiće i Neven Kazazović, boravila je u italijanskim gradovima Pizi i Firenzi, na poziv Organizacije „Libero, libero“. Osnovni cilj boravka bio je posjeta poznatom italijanskom novinaru i publicisti Adrianu Sofriju, koji je bio zatočen u zatvoru u Pizi, na osnovu sudske presude izrečene prije više od 23 godine od vremena našeg boravka, u jednom dugom i pravno veoma kontradiktornom procesu.

Adriano Sofri je tokom BiH boravio u Sarajevu, poznatijim italijanskim i medijima slao izvanredne, reportaže, u kojima je pravu istinu o tragediji jeva. Opće je uvjerenje da izvještajima i reportažama cao na izmjenu stava italijanske politike prema Adriano Sofri je tokom Sarajevu postao veoma

*Novinar, humanista, prijatelj
– Adriano Sofri*

ljen među građanima i zbog svoje nesebične, istrajne i uspješne humanitarne aktivnosti.

agresije na odakle je naj-svjetskim uzbudljive otkrivao Bosne i Saraje svojim presudno uti-zvanične ratu u BiH. boravka u poznat i omi-

Ova posjeta građana Sarajeva dobila je u svim značajnijim italijanskim medijima izuzetan publicitet, a naš veoma dirljivi susret s Adrianom Sofrijem u zatvoru u Pizi predstavljao je pravi presedan i u Italiji i u Evropi. Sintagma „Čitav grad u zatvoru“, kako je ova posjeta imenovana, simbolična je aluzija na opsadu Sarajeva tokom agresije, ali i simboličan izraz za neobičan gest koji smo mi, građani Sarajeva, učinili prema svom velikom prijatelju Adrianu Sofriju.

Prije odlaska u Pizu Krug 99 objavio je zanimljiv propagandni plakat u znak podrške ovom velikom prijatelju Sarajeva i Bosne i Hercegovine. Adriano Sofri je, vidno uzbuđen, zahvalio sarajevskim gostima na ovom simboličnom poklonu.

Serijski Sofrijevi ratni reportaži iz Sarajeva sabrana je u knjizi „Sarajevsko ogledalo“, koju je, u prevodu Nadine Šehović, objavila sarajevska „Svjetlost“ 2009. godine. Koliki je humanista bio i ostao Adriano Sofri govori i činjenica da je sav prihod od prodaje ove knjige namijenjen u humanitarne svrhe, za potrebe djece Sarajeva.

Boravak u SAD

Na poziv Američkog instituta za mir iz Washingtona od 9. do 23. augusta 1998. godine u Sjedinjenim Američkim Državama boravila je šestočlana delegacija predstavnika šest nevladinih organizacija iz Bosne i Hercegovine – profesor dr. sc. Vlatko Doleček (Krug 99), Vehid Šehić (Forum građana Tuzle), profesor dr. sc. Slavo Kukić (Centar za unapređenje ljudskih prava i demokratije, Mostar), Tanja Nešković (Helsinški odbor za ljudska prava Republike Srpske, Bijeljina), Mladen Pandurević (Forum demokratske inicijative, Sarajevo) i profesor dr. sc. Zdravko Zločaka (Forum građana Banja Luka). Na putu smo ostali 15 dana i posjetili Washington, Baltimore, Atlantu i New York. U svakom od ovih gradova posjetili smo historijska mjesta, nekoliko NVO i imali dosta interesantnih razgovora o različitim temama.

Tokom dvosedmičnog boravka u SAD imali smo čitav niz susreta s istaknutim američkim ličnostima u važnim institucijama koje se bave razvojem demokratije i civilnog društva. Na brojnim sastancima, okruglim stolovima i konferencijama za medije, detaljno smo ih upoznali s aktuelnom političkom situacijom u Bosni i Hercegovini i stanjem u sektoru nevladinih organizacija. Naš boravak u SAD ocijenjen je kao „glas onih u toj zemlji koji prihvataju demokratiju i ljudska prava i odbijaju nacionalističku ideju da ljudi različitih nacionalnosti i religija ne mogu živjeti zajedno“. Kao predstavnici bosanskohercegovačke građanske inicijative, tokom razgovora u Washingtonu jednodušno smo podržali inicijativu za osnivanje Komisije za istinu i pomirenje u Bosni i Hercegovini, koju je pokrenuo Američki institut za mir.

U Institutu za mir u Washingtonu: na slici s lijeva na desno: predstavnik Instituta, Zdravko Zlokapa, Vlatko Doleček, Vehid Šehić i Tanja Nešković

U Washingtonu smo bili u Institutu za mir i upoznali se s osnovnom misijom ovog instituta. Pored toga, bili smo učesnici i jednog okruglog stola, na kojem se raspravljalo o stanju u državama Balkana, kao i o perspektivama izgradnje mira i provođenja Daytonskog mirovnog sporazuma. Obišli smo stari dio grada, a ja sam posjetio i Muzej kosmonautike, u kojem sam se mogao upoznati s dostignućima kosmičkih tehnologija.

Iz Washingtona smo, jednim starim autobusom, otišli na kraći izlet u Baltimore, koji se nalazi u državi Maryland. Moji prijatelji pušači jako su se obradovali kada su u zadnjem dijelu autobusa ugledali sto na kojem su bile pričvršćene pepeljare. Pomislili su da će tu na miru moći zapaliti i po neku cigaretu, jer je to u cijelom Washingtonu bilo nemoguće i zabranjeno. Kada su sjeli za sto i zapalili, vozač autobusa ih je upozorio da se tu ne može pušiti, jer ukoliko ih neko primijeti, on će morati da plati kaznu od 300 \$.

Pred „Bijelom kućom“ u Washingtonu s lijeva na desno: Vehid Šehić, Vlatko Doleček, Zdravko Zlokapa, Tanja Nešković, Slavo Kukić i Mladen Pandurević

U Baltimoreu smo prisustovali interesantnom razgovoru u lokalnoj privrednoj komori, iz kojeg se moglo zaključiti kako ta institucija djeluje i kako pomaže i podstiče poduzetnički mentalitet svojih članova

Po povratku iz Baltimorea i obilasku još nekoliko državnih institucija u Washingtonu, otišli smo u Atlantu, glavni grad države Georgije. To je jedan tipični američki grad, koji ima *down town* oko kojeg su izgrađena satelitska stambena naselja. To je istovremeno i grad u kojem su smještene centrale CNN-a i Coca-Cole.

„Naše gore list“ u Atlanti

U sjećanju mi je ostalo nekoliko sastanaka koje smo imali u tamošnjim NVO. Tako smo prisustovali i sastanku jedne NVO koja se bavi zaštitom ženskih prava, na čelu koje je bila korpulentna Afroamerikanka. Na otvaranju sastanka rekla je da je ona prava predsjednica, jer ima osam sinova, veliki broj unučadi i praunučadi, što je bilo veoma simpatično. Sastanku su, naravno, pored članova naše grupe, prisustovali i članovi

njene organizacije. Sjedili smo za podužim stolom jedni naspram drugih. Preko puta mene sjedila je mlada plavokosa žena, koja je odmah uzela riječ čim je predsjednica završila s pozdravnim govorom. Na čistom engleskom jeziku održala je pripremljen govor, u kome je, između ostalog, objasnila kako se finansira njena NVO. Po završetku govora napustila je sastanak, a mi smo nastavili da razgovaramo.

Nije prošlo puno vremena kada se plavokosa žena vratila na svoje mjesto, gurajući preko stola jedan papirić prema meni. Kad sam otvorio ceduljicu, na njoj je pisalo: „Čika Vlatko, moja mama Vas čeka dolje pred ulaznim vratima.“. Tada sam shvatio da je ona „naše gore list“. Po okončanju sastanka čekala me Dušanka Đurović, majka plavuše, koju sam poznao iz Novog Sarajeva, kao agilnu predsjednicu lokalne sindikalne organizacije. Naveče sam bio njihov gost i saznao kako su se Dušanka i njena kćerka našle u Atlanti. Naime, Dušanki su ljekari neposredno uoči rata u BiH konstatovali da ima tumor u srcu i da se jedino hirurškim zahvatom može spasiti. Početkom rata ona je u konvoju, u kome su bili teški bolesnici i teški ranjenici, transportovana iz Sarajeva u Frankfurt, u jednu vojnu bazu. Kada su Amerikanci vidjeli kakav je ona specifičan medicinski slučaj, predložili su joj da ode u SAD na liječenje. Kćerka je, kao njena pratnja, došla s njom u SAD i tu se nastanila. Dušanka je u Atlanti o trošku države operisana i u trenutku kad sam je sreo ona je veoma dobro izgledala. Kćerka se udala za Amerikanca koji je došao iz Čada, gdje mu je otac kao rumunski Jevrej došao u toku Drugog svjetskog rata.

O Carteru na Palama

Za vrijeme boravka u Atlanti posjetili smo i rodnu kuću Martina Luthera Kinga, legendarnog borca za prava Crnaca. Martin Luther King, Jr. rođen je 15. januara 1929. godine u Atlanti, Georgija. Ubijen je 4. aprila 1968. hicem iz snajpera s balkona hotelske sobe u Memphisu, u saveznoj državi Tennessee. Kada je ubijen, imao je 39 godina. Njegovoj sahrani prisustvovalo je preko 100.000 ljudi, koji su mu došli odati posljednju počast. Dobitnik je Nobelove nagrade za mir (1964). Posthumno je odli-

kovan predsjedničkom Medaljom slobode (1977) i kongresnom Zlatnom medaljom (2004).

Kasnije smo posjetili Institut predsjednika Jimmyja Cartera, čija je osnovna misija sprečavanje međunarodnih konflikata. Tu nas je primio jedan od rukovodilaca ovog instituta. U razgovoru s njim, uz napomenu da sam sve vrijeme rata proveo u opkoljenom Sarajevu, iskoristio sam priliku da mu kažem par riječi o životu u okupiranom gradu, ali i da ga podsjetim na posjetu predsjednika Cartera Bosni i Hercegovini za vrijeme rata. Rekao sam mu da je građane Sarajeva veoma iznenadila posjeta predsjednika Cartera Palama, a da pri tome nije našao za shodno da dođe i u opkoljeno Sarajevo i da su tu njegovu posjetu vlasti s Pala veoma dobro koristile u svrhu svoje propagande. On mi je na to odgovorio da predsjednik Carter nije mogao da prisustvuje ovom našem sastanku, ali da će mu prenijeti moje pitanje i dodao da se, koliko on zna, predsjednik Carter nudio i gospodinu Aliji Izetbegoviću da tom prilikom posjeti i Sarajevo, ali da nije dobio pozitivan odgovor. Ostao sam u dilemi koliko je ovo sve bilo baš tako. Tada nisam mogao nikako povjerovati, a i danas ne vjerujem, da je gospodin Alija Izetbegović odbio da primi predsjednika Cartera u potpuno opkoljenom Sarajevu. Više bih volio da je ovom razgovoru prisustvovao sam Carter, pa da odgovor na svoje pitanje čujem direktno od njega.

Iz Atlante otišli smo u New York, gdje smo se zadržali još nekoliko dana i posjetili neke od znamenitosti ovoga grada. Tako smo posjetili jednu multireligijsku crkvu i prisustvovali koncertu crnačkih duhovnih pjesama. Iako su karte za ovaj mjuzikl i za američke prilike bile dosta skupe, 80-100 \$, posjeta je bila veoma dobra. Ovaj mjuzikl ostaće mi u sjećanju i po veoma neobičnim instrumentima, bolje rečeno raznim kantama i šerpama, na kojima se izvodila muzika koja je pratila glumce-pjevače. Prije predstave bili smo upozoreni da se ne iznenadimo veoma glasnim reagovanjima publike na neke efektne izvedene dijelove predstave, u što sam se i sam imao priliku uvjeriti.

Posjeta UN-u

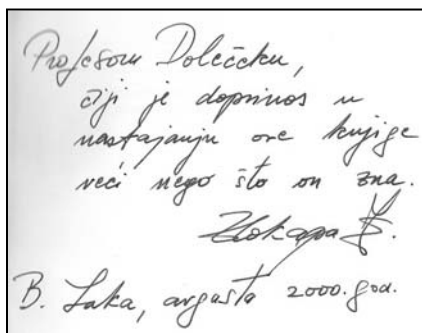
Na kraju našeg boravka u SAD bili smo primljeni i u glavnoj zgradi Ujedinjenih naroda. Tamo nas je primio pomoćnik generalnog sekretara Kofija Annana, jedan Kinez koji je bliže zadužen za provođenje Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima. Kako se upravo te godine obilježavala 50. godišnjica od usvanja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, on je na sastanku počeo da nam čita pojedine dijelove te deklaracije.

*Zdravko Zlokapa i Vlatko
Doleček u Njujorku*

Kada smo ga upozorili da mi to znamo, prešli smo na diskusiju o poštovanju te deklaracije u Bosni i Hercegovini. Mi smo mu iznosili primjere katastrofalnog kršenja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (10. decembra 1948, Pariz) za vrijeme rata u BiH, a posebno u Sarajevu za koje smo mu rekli da smo skoro četiri pune godine bili u okruženju, većim dijelom bez dovoljno vode, hrane i električne energije i da je u Sarajevu poginulo preko 1200 djece. Bio sam iznenađen da je taj Kinez poznavao naš jezik. Kad sam ga pitao kako zna naš jezik, odgovorio mi je da je nekoliko godina proveo u Titovoj Jugoslaviji.

Po završetku ovog razgovora posjetili smo salu u kojoj se održavaju zasjedanja Generalne skupštine i salu u kojoj se održavaju sjednice Savjeta bezbjednosti. Bio sam iznenađen kako su te prostorije skromno namještene i opremljene.

Poslije napuštanja glavne zgrade obišli smo čitav kompleks, koji čine tri glavna objekta: Sekretarijat, Zgrada Generalne skupštine i Knjižara Dag Hammarskjöld, kao i park koji ih okružuje i u kome se

nalazi nekoliko spomenika iz različitih zemalja.

U parku je i spomenik Antuna Augustinčića, poklon Jugoslavije, kao osnivača, Ujedinjenim nacijama. Spomenik je urađen u Jugoslaviji i 1954. godine brodom transportovan iz Rijeke u Njujork. Skulptura nosi naziv *Vijesnica mira*.

Na ovom petnaestodnevnom putovanju malo bliže sam se upoznao s članovima naše grupe. Neke sam od ranije poznao, a neke sam upoznao tek na ovom putu. Posebno mi je bio interesantan razgovor s kolegom Zdravkom Zlokapom, pravnikom, koji je na mene ostavio utisak čovjeka čije je obrazovanje više vezano za neke egzaktne nauke. Stalno je nosio malu torbicu i veoma često je bilježio sve što smo mogli čuti u raznim prilikama na ovom putovanju.

U maloj grupi posjetilaca iz Bosne i Hercegovine, čiji sam i ja bio član, upoznao sam dr Vlatka Dolečeka, profesora Mašinskog Fakulteta iz Sarajeva. Njegova lucidna, manicom tehničkog stručnjaka izvedena zapažanja – ali prožeta snažnim humanizmom i nadasve duhovita, pomogla su mi da i sam jasnije uočim neke probleme američkog društva i shvatim zadivljujuće mehanizme ove visoko tehnizirane zajednice; svakako da su stanovišta iznesena u ovoj knjizi samo moja i da samo ja snosim svu odgovornost za njih.

Iz predgovora knjige „Demokratski politički sistemi“

Poslije povratka u Banju Luku napisao je knjigu „Demokratski politički sistemi“. Kada smo se sreli jednom prilikom, poklonio mi je tu knjigu, s posvetom u kojoj je napisao: „Profesoru Dolečeku, čiji je doprinos u stvaranju ove knjige veći nego što on zna“. To je, takođe, napisao i u predgovoru svoje knjige. Knjigu sam, naravno, s pažnjom pročitao, iako se radi o materiji koja meni kao inženjeru nije bliska.

U Vaticanu

S jednom multietničkom delegacijom Lige humanista 9. februara 2001. godine bio sam u posjeti Vaticanu, gdje nas je primio papa Ivan Pavao II (Karol Józef Wojtyła). U delegaciji smo bili: banjalučki biskup

dr. sc. Franjo Komarica, sekretar Lige humanista Zdravko Šurlan, akademik Stjepan Krasić, Arif Zulić, Ibrahim Koluder, Imšir Imširović i ja. Nama su se u Rimu pridružili tadašnji ambasador BiH u Vaticanu Vlatko Kraljević i ambasador BiH u Italiji Miroslav Palameta.

Biskupa dr. Franju Komaricu od ranije sam poznao kao jednog vrlo prijatnog i veoma mudrog i obrazovanog čovjeka. On je tako prijatan i drag čovjek da sam mu jednom prilikom, kad sam ga posjetio u njegovom župnom uredu u Banjoj Luci, rekao: „Vi ste, biskupe, *opasan* čovjek, jer ste tako prijatan sagovornik da biste svakog ko vas sluša mogli da prevedete na svoju vjeru.“. Naravno, ovo *opasan* imalo je simbolično značenje. Na ove moje riječi on se slatko nasmijao. Kada sam s njim bio u Vaticanu, imao sam priliku da se uvjerim koliko je on tamo poštovan kao čovjek koji je u najtežim danima rata, kada su mu prijetili i smrću, odlučio da ostane u svojoj župi u Banjoj Luci, gdje i danas djeluje.

Prijem kod pape Ivana Pavla II za mene je bio poseban događaj, jer ga, prije dolaska u Rim, nisam tako zamišljao. Dan prije samog prijema bili smo smješteni u jednom skromnom hotelu blizu samog ulaska u državu Vatican. Iako se išlo u posjetu jednom od najvećih duhovnih autoriteta u čitavom svijetu, nismo imali nikakvih prethodnih dogovora, što bi bilo sasvim normalno da se radilo i o nekom mnogo manje značajnom političaru. Iznenadio sam se i samim prijemom kod Pape. On nas je primio u jednoj skromnoj prostoriji, na čijoj sredini je bila jedna poveća fotelja u kojoj je on sjedio. Prilikom rukovanja s Papom učinio mi se da fizički bolje izgleda nego što sam imao predstavu gledajući ga na TV ekranu.

Biskup Komarica nas je predstavio Papi, svakog pojedinačno. Pri samom upoznavanju rukovali smo se s njim i tom prilikom on je svakom od nas predao skroman poklon, kojeg ja i danas čuvam da me podsjeća na ovaj prijem.

Prvi se, po protokolu, s Papom pozdravio ambasador u Vaticanu Vlatko Kraljević, a zatim je pristupio ambasador BiH u Rimu. Meni je izgledalo malo komično kada se taj visoki Hercegovac presavio do zemlje i kleknuo pred Papu da mu poljubi ruku. Ja sam to protumačio kao

gest kojim je želio da pokaže koliki je vjernik. Meni se to učinilo više nego smiješno, pošto smo se svi s Papom pozdravili i rukovali na uobičajen način, pa i ambasador Kraljević.

Na prijemu je o Ligi humanista govorio sekretar Zdravko Šurlan, koji je, moram to reći, održao jedan poduži govor bez ikakve pribilješke.

Vlatko Doleček na prijemu kod pape Ivana Pavla II

Dok je on govorio, razmišljao sam o tome kako bi izgledao jedan sličan prijem kod nekog malog sultana, šefa nekog manjeg emirata? Vjerovatno bi sultan ukočeno sjedio u pozlaćenju fotelji, a na ovom prijemu je bilo potpuno drugačije, Papa je sjedio u skromnoj fotelji i veoma pažljivo je slušao svakog govornika.

Poslije obavljenog prijema kod Pape Voytile otišli smo na razgovore s ministrom spoljnih poslova države Vatican. Bio sam nemalo iznenađen s koliko je poznavanja on govorio o stanju u Bosni i Hercegovini. Očito je da informativna služba Vaticana ima pouzdane informacije o stanju u svijetu.

Prevodilac za vrijeme našeg boravka u Rimu bio nam je jedan profesor na Vaticanskom univerzitetu, imenjak Vlatko Kraljević, očigledno čovjek našeg podneblja. On istovremeno predaje i na civilnom Univerzitetu La Sapienza, nešto u vezi s filozofijom religije. Rekao mi je, u neformalnom razgovoru, da mu je ubijeni general Blaž Kraljević bio dalji rođak.

Odmah po završetku posjete Vaticanu imao sam jedan intervju za Radio Vatican, o povratku prognanih u BiH. Na tom radiju, u jednom veoma skućenom prostoru, sreo sam grupu mlađih novinara, koji su mi pričali na koliko se svjetskih jezika s tog radija emituju različiti sadržaji.

Prilikom ove posjete vidio sam i dio prekrasne kulturne baštine koja se nalazi u vaticanskim odajama. Upoznao sam se i s načinom kako funkcionira jedna takva mundijalna organizacija.

U sjedištu NATO saveza

S jednom grupom intelektualaca s bosanskohercegovačkih univerziteta i predstavnicima nekih nevladinih organizacija bio sam u Bruxellesu, gdje smo u sjedištu NATO (North Atlantic Treaty Organisation) saveza učestvovali u razgovorima o misiji ovog vojnog saveza i njegovoj ulozi u uspostavljanju mira u BiH. Tom prilikom, između ostalog, rečeno je da je Bosna i Hercegovina bila pozornica mnogih premijera za NATO, a odluke koje su donesene kao odgovor na događaje u našoj zemlji pomogle su da se uobličí evolucija Saveza i razviju njegove sposobnosti. Upravo su bosanskohercegovačka kriza i rat omogućili bližu saradnju NATO-a s Ujedinjenim nacijama te angažmane u podršci provođenju mirovnog sporazuma. NATO je, kao jedina organizacija koja u svakom trenutku raspolaže silom, bio idealan partner posrnuloj UN misiji u BiH. Svojim instrumentom sile nije ostvario mir, nego je, svrstavajući se na stranu jednih i pomoći jednoj strani, doveo do balansa i situacije u kojoj su pregovori bili jedino rješenje. Savez je u augustu i septembru 1995. godine izveo napade koji su pomogli da se okonča rat u Bosni i Hercegovini i potom je vodio operaciju očuvanja mira tokom devet godina, od decembra 1995. do decembra 2004. godine.

U NATO-u (Bruxelles) – Isak Karabegović, Vlatko Doleček i Kasim Trnka

Prilikom ove posjete zapitao sam se zašto je baš Bruxelles izabran za sjedište ove moćne vojne alijanse? Ova posjeta mi je omogućila da bar djelomično odgovorim na ovo pitanje. Belgija je zemlja koja zauzima centralno mjesto u Evropi, koja raspolaže veoma razvijenim komunikacijama i koja, po svom etničkom sastavu, u nekom smislu predstavlja najpogodniju zemlju Evrope za tako nešto. Koliko su razvijene komunikacije u ovoj zemlji govori i činjenica da je to jedina zemlja koju sam do sada posjetio, čiji su autoputevi potpuno osvijetljeni, što se lijepo vidi ako noću putujete avionom.

Da Belgija ima itekakve koristi od toga što se u njoj nalazi i sjedište tako moćne alijanse kakva je NATO savez govori i činjenica da Belgija ima jedan od najvećih bruto nacionalnih dohodaka po stanovniku u Evropi. U vrijeme naše posjete on je iznosio *per capita* preko 38.000 USA dolara! Kada se pogleda struktura njihovog društvenog bruto nacionalnog proizvoda, onda se vidi da se radi o izrazito razvijenoj zemlji. Upravo ovako visok procenat usluga u BDP dobrim dijelom potiče zbog toga što su tu smještene organizacije kakav je i sam NATO.

Posjetu Bruxellesu iskoristio sam i da se malo više upoznam s ovim interesantnim gradom, u kojem se mogu čuti razgovori na više svjetskih jezika. Inače, u samoj Belgiji službeni jezici su nizozemski, francuski i njemački.

Na prijedlog kolege profesora dr. sc. Kasima Trnke posjetili smo i Ambasadu Bosne i Hercegovine, koja se nalazi u jednoj višespratnici u samom centru Bruxellesa. Primio nas je naš ambasador u svom radnom kabinetu, u kome smo zatekli i njegovu suprugu s malim djetetom. Supruga ambasadora je bila pokrivena, a sam ambasador je sjedio za radnim stolom, obučen u tamno odijelo, s francuskom kapom na glavi. Pomislio sam, kako li na to gledaju u jednoj evropskoj prestonici kakav je Bruxelles? Da je naš ambasador tako obučen u nekoj arapskoj zemlji, to bih razumio, ali tako nešto u srcu Evrope baš i nije primjereno.

Odmah iza rata bio sam u nekoliko naših ambasada i uvijek sam se mogao uvjeriti da su one izraz naših nacionalnih podjela i da ne predstavljaju Bosnu i Hercegovinu u cjelini. Takav ambijent sam zatekao u Ljubljani, Kairu, a evo sada i u Bruxellesu. Takav način predstavljanja Bosne i Hercegovine u inostranstvu, sasvim sigurno, ne doprinosi stvaranju slike o našoj zemlji kao zemlji ravnopravnih građana, bez obzira na njihovu nacionalnu i vjersku pripadnost.

Na Fakultetu, poslije rata

Novi udžbenici

U jesen 1996. godine stvoreni su kakvi-takvi uslovi za organizovanje nastave na Mašinskom fakultetu. Nastupajuće školske godine držao sam predavanja i ispite iz nekoliko predmeta sa svoje Katedre.

Radi kvalitetnijeg načina realizacije nastavnog procesa, usmjerio sam se na to da udžbenike, koje sam imao prije rata, objavim u dopunjenom i osavremenjenom izdanju. Prvo sam štampao dopunjeno izdanje udžbenika iz predmeta Kinematika (2005), a potom udžbenik Dinamika koji je objavljen 2007. godine. Pošto sam kompletirao i izdao ova dva proširena udžbenika, napisao sam, zajedno sa svojim doktorantima, i knjigu Vibracije (2009). Ova knjiga namijenjena je studentima doktorskog studija i inženjerima koji se u praksi susreću s problemima vibracija. U knjizi su obrađene i vibracije izazvane slučajnim pobudama, koje se dosta često javljaju u raznim oblastima inženjerske prakse.

Jedan od razloga za štampanje ovih udžbenika bio je i taj što sam primijetio da su mnogi „novopečeni“ nastavnici na drugim fakultetima uzimali cijele dijelove mojih ranije izdatih udžbenika, u kojima se nalazi veliki broj ilustrativnih primjera koji su originalno moji, jer sam ih kroz svoj višegodišnji nastavnički rad sastavljao kao ispitne zadatke. Udžbenike, koje sam izdavao na početku profesorske karijere, neki su doslovno prepisali i izdali pod svojim imenom.

Poslijeratne aktivnosti

Kada se završio rat i kada su se stekli bar minimalni uslovi za rad, nastojao sam da svoje djelovanje kao profesora prilagodim onim funkcijama za koje sam se zalagao u Programu koji sam podnio kao kandidat za Rektora Univerziteta Sarajevo.

Zato ću ovdje svoj poslijeratni angažman opisati kroz sljedeće aktivnosti:

- *Edukacija* – moje učešće u edukativnim aktivnostima na Fakultetu,
- *Nauka* – moj angažman u domenu nauke i
- *Transfer znanja* – moje djelovanje u transferu novih znanja.

Edukacija

Pod tim pojmom sam uvijek podrazumijevao direktno angažovanje na obrazovanju novih stručnih kadrova, na edukaciji studenata svih stepena obrazovanja koja se stiču na Univerzitetu. To se prvenstveno odnosi na moja predavanja na dodiplomskom, postdiplomskom i, u posljednje vrijeme, na doktorskom studiju.

Ovom svom djelovanju uvijek sam poklanjao posebnu pažnju i zato sam na predavanja išao dobro pripremljen, a to sam nastojao i u toku rata, koliko su mi tadašnji uslovi dozvoljavali.

Poslije rata nastojao sam da kvalitet nastave podignem na još viši nivo, pisanjem novih, savremenih udžbenika, bogato opremljenih vlastitim ilustrativnim primjerima. U saradnji sa svojim doktorantima dr. sc. Avdom Voloderom i dr. sc. Safetom Isićem napisao sam i objavio knjigu *Vibracije*, koja je namijenjena studentima viših nivoa obrazovanja, kao i istraživačima koji se bave problemima iz ove tehničke oblasti, a zatim i knjige iz oblasti kinematike i dinamike. Naravno, radeći na ovim udžbenicima pomno sam pregledao dostupnu literaturu. Sredstva za štampanje ovih udžbenika obezbjeđivao sam putem donacija nekih firmi, čije sam rukovodioce poznavao od ranije ili su to bili moji nekadašnji studenti, pa im se i ovom prilikom zahvaljujem na pomoći.

Da bi se za ove udžbenike saznalo i na drugim srodnim fakultetima, njihovim fakultetskim bibliotekama poklonio sam jedan broj primjeraka.

Pored štampanja udžbenika iz predmeta koje sam dugi niz godina predavao, angažovao sam se, na prijedlog svog prijatelja i kolege profesora dr. sc. Isaka Karabegovića, i na pisanju jednog udžbenika koji bi bio prihvaćen u cijeloj podijeljenoj BiH. Odlučili smo da to bude udžbenik za predmet *Otpornost materijala* i nazvali smo ga *Elastostatika*. Da bi udžbenik bio prihvaćen na svim fakultetima u zemlji, dogovorili smo se da po jedno poglavlje napišu nastavnici s raznih fakulteta koji predaju taj predmet u Sarajevu, Zenici, Banjoj Luci, Mostaru, Bihaću i Sarajevu. Kako se na tim fakultetima koriste različite varijante istog jezika (bosanska, srpska i hrvatska), dogovorili smo se i to da svaki koautor piše svoje poglavlje na onoj varijanti jezika na kojoj izvodi nastavu. Pošto je ovo

dvosemestarski predmet, čitavu materiju smo podijelili u dva dijela i napisali dvije knjige – Elastostatika 1 i Elastostatika 2.

I pri izboru recenzenata vodili smo računa da i tu imamo nacionalni balans. Tako su recenzenti za te dvije knjige bili: akademik profesor dr. sc. Stjepan Jecić (Sveučilište u Zagrebu), profesor dr. sc. Muhamed Zlatar (Građevinski fakultet Sarajevo) i profesor dr. sc. Dušan Mićević (Građevinski fakultet Beograd).

Na promociji prve knjige, održanoj u Bihaću, akademik profesor dr. sc. Stjepan Jecić je, između ostalog, rekao: „Kada sam dobio rukopis s ovolikim brojem koautora, odmah sam pomislio da će to biti jedan heterogen tekst, ali kada sam do kraja pročitao rukopis, uvjerio sam se u suprotno i ja Vam ovom prilikom odajem priznanje za homogenost teksta.“. Akademik Jecić je tom prilikom podvukao da je i sam naziv knjige Elastostatika znanstveno dobro izabran.

Za to da je tekst, i pored toliko koautora, homogen pobrinula se profesorica dr. sc. Dunja Martinović, koja je u vrijeme nastajanja ovih knjiga i sama predavala tu materiju na Mašinskom fakultetu u Sarajevu. Zato su joj svi autori ove knjige veoma zahvalni.

Nažalost, ovako napisan jedinstven udžbenik za cijelu podijeljenu BiH u javnosti nije naišao na posebno priznanje i pažnju, što je, po mom skromnom mišljenju, rezultat nacionalne kontaminacije i same univerzitetske zajednice u BiH.

Nauka

Već sam pomenuo koliko se u posljednjoj dekadi prošlog vijeka izdvajalo za naučnoistraživački rad u RBiH. U tom smislu kao najbolja ilustracija mogu da posluže tzv. Društveni ciljevi (DC), putem kojih su bila koncentrisana značajna sredstva i kadrovi na nekim makroistraživačkim projektima. Rezultat ovakvog modela finansiranja naučnoistraživačkog rada ogledao se u poboljšanju kvaliteta naučnog rada, povećanju broja istraživača, boljoj opremljenosti istraživačkih laboratorija, a samim tim i u poboljšanju naučne kondicije nastavnog kadra na fakultetima. Sve to je neminovno rezultiralo i kvalitetnijim obrazovanjem visokostručnih kad-

rova. Za prihvatanje ovakvog modela finansiranja u čitavoj Jugoslaviji velike zasluge je imao tadašnji Savezni ministar za nauku i tehnologiju, akademik profesor dr. sc. Božidar Matić, aktuelni predsjednik ANUBiH.

Poslije rata, iz mnogih subjektivnih i objektivnih razloga, takav pristup nauci nije prihvaćen. U novim okolnostima, kada se za nauku izdvajaju simbolična sredstva, opredijelio sam se da savremene tokove nauke pratim kroz mentorstva na doktoratima i aktivnim učešćem i prisustvom na međunarodnim naučnim konferencijama. Rezultate vlastitih istraživanja prezentirao sam na mnogim naučnim skupovima i konferencijama, a neke sam objavio u relevantnim časopisima. Sve se to pregledno nalazi u mojoj bibliografiji, koju u cjelini navodim na kraju ove knjige. Moram reći da je i razvoj interneta u značajnoj mjeri olakšao praćenje svjetskih kretanja u nauci i tehnici. Internet je postao jedna velika otvorena biblioteka, dostupna svima, koji tako imaju mogućnost pristupa relevantnim bazama podataka.

Iz svih tih razloga svoju energiju sam usmjerio na zajednički rad sa svojim izvanrednim doktorantima.

Moji poslijeratni doktoranti

Avdo Voloder je još 1987. godine, pod mojim mentorstvom, uradio jedan jako interesantan magistarski rad na temu „Određivanje praga stabilnosti pri pojavi autooscilacija sa aplikacijom na alatne mašine“. U radu su analizirane autooscilacije (samopobuđujuće vibracije) za opšti slučaj obrade rezanjem, posmatrane u pravcu posmaka, debljine-širine rezanja, kao i u trećem okomitom pravcu. U dotadašnjim analizama iz ove problematike uglavnom su proučavane autooscilacije u pravcu posmaka, pošto se nestabilne autooscilacije u tom pravcu najčešće i javljaju.

Potreba za izvjesnim proširenim pristupom analize u različitim pravcima autooscilacije leži u činjenici da se parametri rezanja u opštem slučaju mijenjaju pri relativnom pomjeranja alata i izradka u bilo kojem pravcu.

Prof. dr. sc. Avdo Voloder

Kolega Voloder je u svojoj magistarskoj tezi došao do nekih originalnih rješenja, tako da smo dio tih rezultata objavili na 18. jugoslovenskom kongresu teorijske i primijenjene mehanike, održanom u Vrnjačkoj Banji od 30. 5. do 3. 6. 1988. godine, u radu pod naslovom „Jedan način određivanja granice stabilnosti alatnih mašina pri pojavi autooscilacija“. (Prilog 25)

Prvi moj poslijeratni doktorant bio je upravo mr. sc. Avdo Voloder. On je prijavio i uspješno odbranio doktorsku tezu pod naslovom „Prilog dinamičkom modeliranju elastičnih prostornih manipulatora“.

U disertaciji je analiziran uticaj kinematsko-geometrijskih parametara robotskog manipulatora, kao i mehaničkih osobina elastičnog članka manipulatora na dinamičko ponašanje manipulatora. Pri tome je uzet u obzir model elastičnog članka, koji se ističe po svojoj kompletnosti u poređenju s modelima u postojećim analizama.

Pri obradi njegove doktorske disertacije permanentno smo provjeravali dostignute rezultate preko radova koje smo objavljivali na naučnim konferencijama. Magistar nauka Avdo Voloder je svoju doktorsku disertaciju odbranio 24. 5. 1999. pred Komisijom od četiri člana s četiri različita univerziteta (Sarajevo, Zagreb, Dubrovnik i Bihać).

On je doista veoma dobar i vrlo pouzdan istraživač, sa širokim znanjem iz klasične mehanike. Tema njegove doktorske disertacije, u širem smislu, odnosi se i na robotsku problematiku, ako se robot posmatra kao primjer mehatroničkog sistema, a što on u biti i jeste. (Prilog 26)

Zajednički smo, iz magistarskog rada kao i iz doktorske disertacije, objavili 9 (devet) naučnoistraživačkih radova.

Drugi moj doktorant poslije rata bila je koleginica mr. sc. Elma Ekinović, moja odlična studentica iz dana dok sam predavao na Mašinskom

fakultetu u Zenici. Tema njene doktorske disertacije odnosila se na fenomene vibracija. Ona je, zahvaljujući nesebičnoj pomoći Strojarskog fakulteta iz Ljubljane, imala na raspolaganju modernu opremu, pomoću koje je, na eksperimentalan način, verificovala svoje teorijske rezultate do kojih je došla u istraživanjima u okviru svoje doktorske teze. Radeći na tezi ona je prepoznala promjenu strukture mehaničkog sistema, prateći i mjereći promjene sopstvenih vrijednosti sistema.

Kada sam, davno prije rata, kao mlad nastavnik, zajedno s profesorom dr. sc. Brankom Hufnaglom, bio na Univerzitetu u Drezdenu u povodu obilježavanja 150. godišnjice tog tehničkog univerziteta, tamo smo se sreli s poznatim profesorom dr. sc. Franzom Holzweissigom. On je u to vrijeme bio glavni istraživač čitavog sovjetskog lagera u oblasti vibracija (Dresden je grad koji je tada pripadao Istočnoj Njemačkoj). Tada nam je pokazao kako se, uz pomoć mjerenja sopstvenih vrijednosti lobanje nastradalog u saobraćajnoj nesreći, može na dosta pouzdan način locirati minimalna pukotina u korijenu lobanje, što je, s tadašnjom tehnikom snimanja, bilo teško uočiti. Taj metod, naravno tehnički unaprijeđen, kolegistica Elma je primijenila u svom doktoratu, pa ga zato ovom prilikom i pominjem. I u ovom slučaju mi smo rezultate, do kojih se došlo pri obradi ove teze, objavili kako na nekim međunarodnim naučnim konferencijama, tako i u jednom relevantnom časopisu.

Sljedeći moj poslijeratni doktorant bio je mr. Safet Isić. Njega sam zapazio kao izvanrednog studenta kada sam držao nastavu na postdiplomskom studiju na Mašinskom fakultetu u Mostaru. Njegova se teza odnosila na primjenu metode konačnih elemenata (MKE) i metode konačnih volumena (MKV) pri dinamičkoj analizi kontinuiranih mehaničkih sistema. U toku rada na ovoj tezi permanentno smo objavljivali rezultate na međunarodnim naučnim konferencijama i na taj način neprekidno provjeravali validnost naših rezultata. (Prilog 27)

Kad je mr. Safet Isić završio svoju disertaciju, sugerisao sam mu da posebno uveže tezu, koja se sastojala iz glavnog teksta i priloga, a da posebno ukoriči sve radove koji su objavljeni u procesu izrade teze.

Prof. dr. sc. Safet Isić

Jednom prilikom došla mi je u posjetu moja kćerka Lara, koja je doktorirala na poznatom University Berkeley pored San Francisca, sa svojim mužem Ph. D. Taysonom Condijem, koji je takođe doktorirao na istom Univerzitetu. On mi je tada na poklon donio jedan primjerak Larine disertacije. Moram priznati da mi je izgledalo malo čudno to što mi poklanja tuđi doktorat. Kasnije mi je Lara objasnila da je taj poklon vrijedan 100 dolara. Naime, praksa je na Berkeley da se doktorat u konačnoj formi otkuca na zvaničnom papiru na kome je utisnut žig Univerziteta, pa kada neko želi da dobije kopiju doktorata, to se plaća 100 dolara. I na ovaj način Amerikanci pokazuju svoj poznati smisao za biznis. Zato sam Taysonu poklonio jedan primjerak Safetovog doktorata. Lara mi je poslije toga pričala da je Tayson bio iznenađen na kakvom se visokom nivou rade doktorati u Bosni.

Zahtjevni kriteriji

U posljednje vrijeme, kada mi se neko obrati s molbom da kod mene radi doktorat, najprije ga pitam zašto želi baš to da radi i da li je već imao neka preliminarna istraživanja u vezi s tom temom. Ako sam zadovoljan odgovorom, sljedeće što tražim od kandidata je da za naš naredni razgovor izvrši ozbiljno pretraživanje šta je do sada objavljeno u vezi s temom na kojoj želi da radi doktorsku tezu. Kada provjerim da li je kandidat obavio potrebna pretraživanja, posjetio neke relevante baze podataka i kad se uvjerim da je zainteresiran i spreman za jedan duži i seriozniji istraživački rad, onda ga zamolim da pripremi osnovni početni spisak literature koju namjerava da koristi pri izradi teze. Kada dođe s popisom literature, u kojoj mora da bude najmanje 10 radova objavljenih u zadnjih pet godina, ja tek tada prihvatam da mu budem mentor na doktoratu. Dakle, deset referenci, među kojima mora biti najmanje tri

izvoda iz već odbranih i objavljenih doktorata, što je dokaz da je tema aktuelna, a tri izvora iz doktorata da je tema i disertabilna. Na prvi pogled ovaj moj kriterijum od 10 + 3 + 5 (deset referenci, tri doktorske teze, a u zadnjih pet godina) čini se da je jako lako zadovoljiti. Međutim, mnogi kandidati koji su mi se javili za mentorstvo nakon ovakvog mog uslova odustaju i potraže nekog drugog podobnijeg mentora.

Studentima, kojima na doktorskim studijama predajem metodologiju naučnoistraživačkog rada, pored svog vlastitog kriterijuma dajem i savjet kako da izaberu mentora za svoj doktorski rad. Sugerišem im da, prije svega, pogledaju CV potencijalnog mentora. Mentor s bogatim CV-om biće i mnogo zahtjevniji. Kod njega se u principu doktorska teza radi duže, ali se od njega mnogo više i nauči. Potencijalni mentor sa skromnim CV-om mnogo je manje zahtjevan, kod njega se mnogo brže obradi teza, ali se u principu mnogo manje nauči.

Kada su tema doktorata i podobnost kandidata prošli sve procedure zahtijevane Statutom Univerziteta i Fakulteta, od kandidata tražim da načini vlastiti termin-plan za svoj rad na tezi, koji malo pogledam i ponekad korigujem i ostavim u vlastitoj evidenciji. Kad god imam konsultacije s kandidatom, a nastojim da one budu što češće i u što kraćim rokovima, ja kandidata podsjetim na dinamiku njegovog vlastitog termin-plana. Ovakav moj način vođenja mentorstva pokazao se veoma efikasan. Nisu rijetki ni slučajevi da kandidat zbog nemogućnosti praćenja dinamike vlastitog plana u nekoj fazi doktorata i prestane da radi na tezi. Ovo mi se zadnjih godina desilo s dva kandidata, koja su svoje teze prijavili istovremeno kad i Safet Isić.

Želim da dodam još nešto. Na odbrani doktorske disertacije mr. sc. Safeta Isića na kraju sam rekao da sam imao posebno zadovoljstvo da s njim radim na njegovoj tezi, jer je sve što sam od njega tražio da uradi uvijek uradio tačno i prije vremena koje je bilo predviđeno u njegovom dinamičkom termin-planu.

Mogu da se pohvalim, bez lažne skromnosti, da su svi moji poslijeratni doktoranti sada uvaženi univerzitetski profesori na tri bosanskohercegovačka univerziteta.

Naučnim radom bavio sam se i u izradi projekata koje su finansirali Vlada Federacije BiH i Vlada Kantona Sarajevo. Uobičajeno, u tim projektima učestvovalo je i više mojih saradnika.

Transfer znanja

Pod ovim terminom podrazumijevam transfer znanja s Univerziteta na okruženje. To se, prema predratnoj terminologiji, zvalo saradnja s udruženim radom. Međutim, meni se čini da je ovaj moj termin korektniji, jer se može primijeniti na svaku stručnu saradnju u davanju intelektualnih usluga.

Uvijek sam smatrao da ne može biti dobar profesor Filozofskog fakulteta neko ko nema dobru saradnju s korpusom srednjoškolskih nastavnika i učitelja u osnovnoj školi. Ne može biti dobar profesor na Građevinskom i Arhitektonskom fakultetu ako nema dobru saradnju sa sektorom građevinarstva i njemu komplementarnim sektorima. Ne može biti dobar profesor Šumarskog i Poljoprivrednog fakulteta, ako nije često u šumi i na poljima. Ne može biti dobar profesor Mašinskog i Elektrotehničkog fakulteta ako nema dobru saradnju s industrijom. Po istoj toj logici ne može biti neko profesor hirurgije, a da ne operiše.

Polazeći od toga, i u ovim poslijeratnim uslovima, kada su mnogi industrijski pogoni devastirani i kada se (uzalud?) očekivala njihova revitalizacija i modernizacija, s jednom grupom istomišljenika, na čijem je čelu bio profesor dr. sc. Isak Karabegović, i uz asistenciju profesora dr. sc. Milana Jurkovića, organizovali smo niz konferencija pod radnim naslovom RIM (Revitalizacija i modernizacija). U početku su to bile konferencije koje smo održavali na teritoriji BiH, a kasnije i u drugim državama. Tako, na primjer, jedan takav skup održan je u Kairu (2009). Sredstva za organizovanje ovih konferencija obezbjeđivali smo od zainteresovanih donatora, ali kako je vrijeme prolazilo, to je bilo sve teže. Inače, interes za učešće u posljednjih nekoliko ovakvih skupova posebno se iskazivao iz zemalja iz okruženja i iz zemalja koje su u tranziciji.

Pored ovog načina uspostavljanja veza s okruženjem, profesor Karabegović i ja pokrenuli smo i aktivnost na jednom posebno interesantnom i aktuelnom segmentu novih tehnologija u oblasti robotike.

Još dok sam bio koordinator projekta „PRODUKTIKA“, zainteresirao sam se za robote i njihovu primjenu u industriji. Kao čovjeku koji se cio svoj radni vijek bavio proučavanjima nekih mehaničkih fenomena, robot mi se učinio veoma interesantnim mehatroničkim sistemom. Sama riječ mehatronika je spoj dvije reči, *mehnika* i *elektronika*. I simbolički je prepoznatljivo da tu ima i mehanike, pa je to jedan od razloga što su me u zadnje vrijeme posebno počeli interesovati takvi sistemi. Profesor dr. sc. Isak Karabegović i ja organizovali smo jednu grupu mlađih istraživača zainteresovanih za ovu oblast tehnike i 2002. godine objavili smo knjigu pod nazivom „Robotika“. Knjiga je dobila posebno priznanje time što je proglašena knjigom godine iz oblasti tehnike. Nakon izvjesnog vremena objavili smo i knjigu „Roboti u industriji“ i ova knjiga je dobro primljena u našoj javnosti i dobila je jednu specijalnu nagradu.

Inicijativni odbor osnivača Društva za robotiku, s lijeva na desno: Drago Blagojević, Sead Pašić, Isak Karabegović, Vlatko Doleček, Nermina Zaimović-Uzunović, Ramiz Šelo i Samir Vojić

*Osnivačka skupština Društva za robotiku u BiH, 20. juni 2003, s lijeva na desno:
Vlatko Doleček – predsjednik, Drago Blagojević, Milan Jurković, Isak
Karabegović – generalni sekretar, Himzo Đukić*

Nastojeći da populariziramo ovu naučnu i tehničku oblast, jednom prilikom, kada smo kolega Karabegović i ja bili u SAD, u Seattleu, dogovorili smo se da osnujemo Bosanskohercegovačko društvo za robotiku. Već na putu po Americi sačinili smo prijedlog statuta društva i po povratku u zemlju, nakon nekoliko mjeseci formirali smo Društvo. Na osnivačkoj skupštini izabran sam za predsjednika, a profesor Karabegović za generalnog sekretara. Te funkcije obavljamo i danas. (Prilog 34)

Godine 2012. smo izdali novu knjigu iz oblasti robotike, pod nazivom „Servisni roboti“. Nakon štampanja ove trilogije iz oblasti robotike održali smo nekoliko naučnih tribina u Mostaru, Podgorici i Kotoru. Ove tribine su bile dosta dobro posjećene, naročito je bilo primijećeno prisustvo većeg broja mladih, koje ova oblast tehnike veoma zanima.

Društvo za robotiku povremeno održava i tzv. „male škole robotike“, kako za učenike osnovnih, tako i za učenike srednjih stručnih škola. Jednu takvu školu robotike organizovali smo ove godine za učenike Srednje tehničke škole u Sarajevu. Predavači su bili članovi našeg društva profesor dr. sc. Avdo Voloder i docent dr. sc. Elvedin Kljuno, koji je svoju doktorsku disertaciju branio na University of Ohio. Prije održavanja ove male škole robotike održao sam jedno predavanje za profesore Elektrotehničke škole u Sarajevu i za nagradu od njih sam dobio jednu lijepu umjetničku sliku.

Penzija, a ne mirovina!

Poslije 45 godina!

Kada sam navršio 70 godina života, u septembru 2008. godine, otišao sam u penziju. Na ispraćaju, upriličenom povodom toga, zahvalio sam se dekanu Mašinskog fakulteta profesoru dr. sc. Ejubu Džaferoviću na biranim riječima i dodao: „Hvala što ste rekli da idem u *penziju*, jer ja nikako neću da idem u *mirovinu*.“ Time sam želio da naglasim da samim činom odlaska u penziju ne namjeravam da prestanem raditi. Još prije odlaska u penziju znalo se da će moj nasljednik na Katedri biti moj student, profesor dr. sc. Avdo Voloder, koji je nekoliko dana prije mog penzionisanja izabran za redovnog profesora. Tako sam i bukvalno izvršio svoju obavezu da iza sebe ne ostavim kadrovsku prazninu, što su činili i još uvijek čine mnoge moje kolege. Kada i odu u zasluženu penziju, nastave da rade kao profesori samo zato što nema ko da ih zamijeni.

Na Fakultetu sam radio punih 45 godina i pet mjeseci, što mi piše u rješenju o penzionisanju. Ubijeden sam da sam jedini u kontinuitetu proveo toliko godina na Mašinskom fakultetu u Sarajevu. Od prvog maja davne 1963. godine radni odnos sam prekinuo samo kada sam bio na odsluženju vojnog roka u JNA. Povremeno sam imao dvojni radni odnos, ali mi je radna knjižica uvijek bila na Fakultetu. Nakon odlaska u penziju zadržao sam svoj radni kabinet, učestvujem u postdiplomskoj nastavi, a u posljednjoj godini i u nastavi na doktorskom studiju.

Odlaskom u penziju nisam prekidao profesionalni angažman. Sadašnje zvanje profesora emeritusa omogućuje mi da često budem član komisija za polaganje magistarskih i doktorskih teza i mentor kandidatima. Potkraj godine u kojoj sam otišao u penziju izabran sam i za dopisnog člana ANUBiH, a nedugo zatim postao sam i sekretar Odjeljenja tehničkih nauka naše akademije. Rad na mjestu sekretara Odjeljenja tehničkih nauka (OTN) ne pada mi teško, tim prije što sam tamo naišao na veoma korektan i topao prijem. Nedavno sam Akademiji poklonio i svoj kućni klavir, da bi se u prostoru Akademije formirao neki sadržajniji kutak za druženje.

Kao penzioner aktivan sam i u društvenim asocijacijama. Tako sam odnedavno član Upravnog odbora Helsinškog komiteta BiH. Na to mjesto sam izabran na Skupštini HKBiH. Još uvijek sam član Upravnog odbora Fondacije „Bosanska piramida Sunca“. Ovoj fondaciji sam se pridružio od samog njenog osnivanja. I sada osjećam potrebu da, u vezi s tim, nešto pojasnim. Ja nisam toj asocijaciji pristupio zato što duboko vjerujem da je ono što rade osnivač te fondacije dr. sc. Semir Osmanagić i njegovi saradnici u Visokom, na čelu s Ahmedom Bosnićem, a što nazivaju piramidom, sasvim realno i naučno dokazivo, nego zato što sam protiv svake zabrane bilo kakvog istraživanja. U nauci je poznato više slučajeva da su mnogi ljudi, sasvim slučajno, uz prethodna žestoka osporavanja, došli do nekih značajnih otkrića kojima su se proslavili, a koja su kasnije, da tako kažem, stekla i pravo građanstva. Oduzelo bi mi mnogo vremena da ovdje navodim takve slučajeve. Zato ću, kao ilustraciju, navesti danas jako mnogo korišćeni lijek penicilin, kojeg je otkrio Alexander Fleming 1928. godine. Koliko je samo ljudskih života spašeno zahvaljujući ovom slučajnom otkriću. Uostalom, da je ovaj lijek postojao kada se od upale pluća razboljela moja starija sestra, možda bi ona danas bila živa.

Izbor i rad u ANUBiH

Za dopisnog člana ANUBiH izabran sam na Izornoj skupštini održanoj u decembru 2008. godine. Bio sam kandidat i četiri godine ranije. Po prvobitnom prijedlogu Mašinskog fakulteta u Sarajevu 2004. godine, kao kandidat za prijem u ANUBiH prijavljen sam samo ja. Kasnije su tom prijedlogu pridodali i mog kolegu sa studija profesora dr. sc. Aliju Lekića. Za pripremu prijedloga Odjeljenja tehničkih nauka tada bio je određen akademik profesor dr. sc. Ejup Ganić, koji je, gle apsurda, bio primljen u Akademiju za vrijeme rata u BiH kao član državnog Predsjedništva, a to je bilo isto što i aktuelni predsjednik države. Ne ulazeći u njegove naučne kvalifikacije i naučne doprinose, mislim da se nikada predsjednik države ne prima za vrijeme rata u neku tako značajnu naučnu i umjetničku asocijaciju. Profesora Ganića sam, kad sam bio dekan, pozvao na Mašinski fakultet u Sarajevu i omogućio mu da dođe u državu u

Akademik Vlatko Doleček

kojoj prije toga nikada nije živio, pa je poslije, eto, postao i član Predsjedništva te države. Valjda da bi bio korektan prema meni, pozvao me i pročitao skicu pripremljenog prijedloga izveštaja za moju kandidaturu. Kada sam to saslušao, bio sam svjestan da od mog prijema u ANUBiH neće biti ništa i tada sam mu rekao: „Ja visoko cijenim Akademiju, ali ako ja ne trebam Akademiji, ne treba ni Akademija meni.“.

Nakon četiri godine izabran sam, zajedno s profesorom dr. sc. Branislavom Verbičem. Na mjestu sekretara Odjeljenja tehničkih nauka zamijenio sam akademika profesoricu dr. Branislavu Peruničić. Njoj sam trajno zahvalan na onome šta je ona uradila za moju kćerku Laru, kad je došla na studije u Ameriku.

Prvu godinu dana u Akademiji radio sam samo poslove sekretara Odjeljenja tehničkih nauka (OTN), prisustvovao sjednicama Predsjedništva ANUBiH, jer su sekretari odjeljenja po funkciji i članovi Predsjedništva. Poslije sam se uključio u neke projekte koji su rađeni pod rukovodstvom ANUBiH. Jedan od takvih bio je i projekat „Strategija razvoja nauke u BiH“. U okviru ovog projekta posebno sam, zajedno s dopisnim članom profesoricom dr. sc. Mirsadom Hukić, bio zadužen za identifikaciju strateških pravaca razvoja znanosti, znanstveno-istraživačkog i istraživačko-razvojnog rada u okviru EU. Pored ovog projekta bio sam i djelimično uključen u projekat o zbrinjavanju animalnog otpada.

Zajedno s akademikom Kemalom Hanjalićem jedan sam od urednika posebnog izdanja ANUBiH Bibliografije članova Odjeljenja tehničkih nauka ANUBiH. Ovo specijalno izdanje dalo mi je mogućnost da svoju bibliografiju uporedim s bibliografijama ostalih članova Odjeljenja, pa sam, poslije uvida u sve bibliografije, stekao utisak da se u tom društvu

mogu osjećati potpuno ravnopravno. Osim toga, preko tog izdanja i akademici iz drugih odjeljenja mogli su se detaljnije upoznati s mojim ukupnim opusom.

Dugo sam pripremao svoje pristupno predavanje, koje sam održao tek 16. juna 2012. godine. Izabrao sam popularnu temu: „Budućnost robotike“.

Pristupno predavanje u ANUBiH

U okviru tog pristupnog predavanja u uvodu sam istakao kojim motivima sam se rukovodio pri izboru ove teme. To su: aktuelnost, broj objavljenih radova i knjiga, diseminacija robota, budući tehnološki razvoj (koji se ne može zamisliti bez veće primjene robota) i lični motivi, jer sam se problematikom robota počeo baviti od početka svog rada na projektu PRODUKTIKA (1987), a u poslijeratnom periodu sam sa svojim saradnicima objavio tri knjige i nekoliko naučnoistraživačkih radova na međunarodnim konferencijama.

U okviru predavanja izložio sam historijski razvoj robotike, teorijske osnove nauke o robotima (robotike), sadašnje primjene u industriji i u drugim djelatnostima (servisni roboti), dao sam osnove nanonauke (nanoznanosti) i nanotehnologije. Napomenuo sam da sama riječ *robot* potiče od češkog pisca Karel Čapeka. On je tu riječ prvi upotrijebio u drami R. U. R. (*Rossumovi univerzální roboti*) još davne 1920. godine. To je jedina slavenska riječ koja je bez prevoda ušla u engleski jezik.

Istakao sam da, kada se spomene robot, većina ljudi sebi stvori sliku limenog čovječuljka koji se nespretno kreće, govori metalnim glasom i obavlja kućne poslove. Zbog smjera u kojem se tehnologija trenutno razvija, ipak nije vjerovatno da ćemo u bližoj budućnosti imati univerzalnog robota, koji će biti u stanju da obavlja više različitih poslova, već će se prvo pojaviti usko specijalizirani roboti. Kada se napokon pojave humanoidni roboti, sa sposobnošću kompleksnog razmišljanja, koji će moći obavljati različite zadatke, oni sigurno neće izgledati poput nespretnih limenih čovječuljaka, već će i iskusnom oku teško biti uočiti razliku između takvog robota i čovjeka.

Ukazao sam i na činjenicu da je četrdesetih godina prošlog vijeka Isaac Asimov, pisac znanstvene fantastike, prvi put koristio termin *robotika*, a u knjizi „Run around“ („Trčeći okolo“) definirao je i zakone robotike, kojih se svi roboti moraju pridržavati. Ti zakoni glase:

- a) Robot ne smije da povrijedi ljudsko biće ili da kroz sopstvenu reakciju dozvoli da se ljudsko biće nađe u opasnosti.
- b) Robot mora da se pridržava naredbi izdatih od ljudskog bića, osim ako bi se takva naredba našla u konfliktu s prvim zakonom.
- c) Robot mora da zaštiti svoje postojanje, dokle god se takva protekcija ne nalazi u konfliktu s prvim ili drugim zakonom.

Relativno opširno sam govorio o nanotehnologijama, od čijeg će razvoja u budućnosti umnogome zavisi daljnji razvoj robota. Istakao sam da je Eric Kim Drexler, „utemeljitelj nanotehnologije“, uveo pojam molekularne nanotehnologije u svom članku (1981) koji je objavljen u *Proceedings of the National Academy of Sciences*, kojim su utvrđeni temeljni principi molekularnog inženjeringa.

Pristupno predavanje Vlatka Dolečka, „Budućnost robotike“

Tu je iznio razvojne putove do naprednih nanotehnologija. U svojoj knjizi (1986) „Engines of Creation – Coming Era of Nanotechnology“ („Motori stvaranja: dolazak ere nanotehnologije“, na ruskom „Машины Создания: Грядущая эра нанотехнологии“) on je predstavio široku osnovu za tehnologiju strojeva koji rade na molekularnoj razini, strukturirani na principu izrade predmeta „*odozdo prema gore*“. Dr. Drexleru je istraživanje na tom području bilo temelj za brojne članke u časopisima i sveobuhvatne *pysica-based* analize u knjizi „Nanosystems Molecular Machinery Manufacturing and Computation“ („Proizvodnja pomoću nanosistemskih molekularnih mašina i računarstvo“, 1992). U svojim publikacijama i predavanjima dr. Drexler opisuje provedbu i primjenu naprednih nanotehnologija i pokazuje kako se one mogu koristiti u rješavanju, a ne samo odgađanju problema velikih razmjera (npr. globalno zagrijavanje i drugi).

U rezimeu svog uvodnog predavanja ukazao sam na moguću budućnost robotike i primjene robota:

1. Budućnost robotike će zavisiti od daljeg razvoja *nanoznanosti* i *nanotehnologije*,
2. Buduće aplikacije robota će biti značajne u oblasti *servisnih robota* različitih namjena,
3. Posebne primjene servisnih robota će biti u *medicini*, *kosmičkim istraživanjima* i u *istraživanju podvodnog svijeta*,
4. Nastaviće se usavršavanje *višenamjenskih industrijskih robota*,
5. Nastaviće se smanjivanje realne *cijene* industrijskih i servisnih robota, čime će se povećati diseminacija robota u različitim proizvodnim i uslužnim djelatnostima,
6. Doći će do povećanja relativnog tehnološkog i ekonomskog *zaostajanja* zemalja koje ne koriste robote u odnosu na one koje će i u budućnosti povećavati primjenu robota,
7. Veća primjena robota imaće za posljedicu da se čovjek u budućnosti maksimalno *oslobodi* opasnih, dosadnih i teških poslova,
8. Nastaje neka sasvim *nova zanimanja*, a neka postojeća će *nestati*,
9. Čovjek budućnosti će imati *više vremena* za zabavu i da se više bavi kulturom, sportom i znanstvenim radom,

10. *Eko roboti* će u budućnosti odigrati značajniju ulogu u zaštiti naše planete.

Stoljeće u kojem se nalazimo biće, bez imalo sumnje, stoljeće robota. Roboti su kroz historiju intrigirali maštu naučnika, pisaca naučne (znanstvene) fantastike, filozofa, umjetnika, inženjera, a danas, nekoliko stoljeća nakon prve ideje o robotu, cijela se ideja razvila do te granice da sa sigurnošću možemo tvrditi kako će roboti u 21. stoljeću odigrati značajnu ulogu.

Poslije održanog predavanja prikazao sam i dva kraća filma o primjeni robota u različitim oblastima. Jedan film se odnosio na primjenu robota u kosmonautici, u kome je pokazan robot „Kurioziti“ („Curiosity“) i njegova misija na Marsu. Drugi film, na primjeru robota „Da Vinci“ („Da Vinci“), prikazivao je primjenu robota u medicini. Predavanje je bilo veoma dobro posjećeno, što se vidi i iz priložene slike.

Poslije svega ovoga, put ka mom izboru za redovnog člana ANUBiH bio je potpuno otvoren, bar sam ja tako mislio. Prijedlog za moj izbor za redovnog člana sastavili su i potpisali uvaženi akademici Kemal Hanjalić i Božidar Matić, što mi je činilo posebnu čast i posebno zadovoljstvo. Na izbornoj Skupštini ANUBiH, koja je održana u decembru 2012. godine, prijedlog za moj izbor je glatko prošao. Tako je, izborom za redovnog člana ANUBiH, stavljena tačka u mom formalnom profesionalnom napredovanju.

Jedan osvrt unazad

Profesorsko djelovanje

Ovdje želim da kažem nešto više kakav sam bio profesor za sve godine svog nastavničkog, odnosno edukativnog rada. Znam da se, pišući o sebi, izlažem nemalom riziku da budem neskroman, neobjektivan i pre-malo kritičan prema sebi i zato ću pokušati da ukažem samo na neke principe kojima sam se rukovodio u svom pedagoškom radu.

Kako sam 40 godina radio u nastavničkim zvanjima na Mašinskom fakultetu u Sarajevu, bilo je više primjera da sam predavao i jednom od roditelja i njegovom djetetu. Dolje je dat jedan nepotpun spisak takvih slučajeva, kojima sam predavao na diplomskom ili postdiplomskom studiju.

roditelj	sin / kćerka
Avdić, Emir	Avdić, Vedran
Cerić, Velid	Cerić, Kenan
Dugalija, Ahmed	Dugalija, Emir
Krivić, Mustafa	Krivić, Emir
Lemeš, Hikmet	Lemeš, Selma
Mekić, Faruk	Mekić, Haris
Mulalić, Omer	Mulalić, Semir
Omerbegović, Ismet	Omerbegović, Kemal
Smailbegović, Faruk	Smailbegović, Aidin
Šikalo, Šefko	Šikalo, Nejra
Šorn, Štefo	Šorn, Nermin
Džaferović, Ejub	Džaferović, Amra
Martinović, Dunja	Martinović, Sandra
Zečević, Berko	Zečević, Svjetlana

Još dok sam bio u Doboju, davao sam slabijim učenicima časove iz matematike, a to sam nastavio i za vrijeme studija kolegama studentima. Ovo mi je pomoglo da se, prije nego što sam izabran u prvo nastavničko zvanje asistenta, davne 1963. godine, izvježbam u prenošenju znanja na druge. U kasnijoj svojoj praksi u radu sa studentima pokušao sam da to i usavršim. Uvijek sam se rukovodio mišljenjem jednog svog profesora, koji je imao običaj da kaže: „Lako je običnu stvar komplikovano predavati, umijeće je komplikovanu materiju izložiti na jednostavan način.“

Kao dokaz da je ovo tačno podsjetiću da je i veliki Albert Einstein svoju komplikovanu teoriju izložio na vrlo jednostavan način formulom $E = mc^2$, gdje je m masa, a c brzina svjetlosti.

U radu sa studentima uvijek sam se rukovodio sljedećim principima:

Prvo, trudio sam se da ono što predajem izložim na što je to moguće jednostavniji i svima razumljiv način.

Drugo, u kontaktima sa studentima, bilo na ispitu ili pri nekom drugom susretu, uvijek sam vodio računa da ih eventualnim svojim primjedbama ne povrijedim kao ličnosti. Nikada nisam uzimao sebi za pravo da studentu, zato što nešto ne zna, kažem neku uvredljivu riječ.

Treće, pri ocjenjivanju studenata nastojao sam da, koliko je to moguće, budem maksimalno korektan. Da onome ko nešto ne zna, a trebalo bi da zna, to sankcionišem odgovarajućom ocjenom. Po mom mišljenju, čini se greška ako se nekome ko objektivno nešto ne zna daje nezasluženo visoka pozitivna ocjena, ali isto tako greška je i ako neko posjeduje potrebno znanje, a to se ne vrednuje i adekvatnom ocjenom.

Četvrto, nikada, ali baš nikada, nisam sebi dozvolio luksuz da na predavanje dođem nespreman. Duži niz godina sam na predavanja dolazio bez ikakvog podsjetnika, već sam, kako se to popularno kaže, predavanja držao „iz glave“. Ovu praksu, u to sam se uvjerio mnogo puta, svi oni kojima sam predavao veoma su cijenili. Smatrao sam da je nekorektno doći na predavanje i čitati metodu koju ću predavati, a onda na ispitu tražiti od studenta da, bez ikakvog pisanog podsjetnika, odgovara na moja pitanja.

Nikad se nisam slagao, a i danas se ne slažem s mišljenjem da je dobar stručnjak i onaj koji svoje znanje ne zna i ne može na zadovoljavajući način prenijeti i na druge. Uvjerio sam se da se tako pravdaju mnoge neznalice među profesorima, koji su jako loši predavači i koje studenti nikada nisu cijenili.

Peto, mnogo vremena i mnogo radne energije sam utrošio u pripremanje i štampanje udžbenika i pomoćne udžbeničke literature, gdje se nalazi sve ono što sam godinama studentima predavao i ono što je bilo

na vježbama koje sam organizirao. Sve to trebalo je da studentima olakša usvajanje materije koju su slušali na mojim predavanjima.

A da sam, zahvaljujući svemu ovome, kod mnogih svojih studenata ostao u dobrom sjećanju, govori i mišljenje moje bivše studentkinje Nermine Zaimović-Uzunović, koji ovdje sa zadovoljstvom prilažem. (Prilog 29)

Naučno djelovanje

Moj naučnoistraživački opus je raznovrstan i, generalno rečeno, odnosi se na probleme stabilnosti složenih mehaničkih struktura. Još od svog prvog naučnog rada, objavljenog 1967. godine pod naslovom „Torsional analysis of discrete torsional systems with external and internal damping“ (The 2nd Conference on Combating Noise and Vibrations, Thessaloniki, Greece), pa sve do danas, dakle više decenija, moje interesovanje je bilo prvenstveno usmjereno na problematiku teorije vibracija diskretnih i kontinualnih mehaničkih sistema.

U posljednje vrijeme polje mog naučnog interesovanja odnosi se na nelinearne vibracije, a posebno na probleme stabilnosti, koji spadaju u fundamentalne probleme iz ove oblasti. Pošto su problemi vibracija i uopšte stabilnosti široko zastupljeni u tehničkoj praksi, to se i dobar dio mojih objavljenih radova odnosi na različite oblasti stabilnosti, kao što su: stabilnost alatnih strojeva, stabilnost hidroelektrana, stabilnost kretanja željezničkih i drumskih vozila, stabilnost letjelica i stabilnost rada motora.

Bez lažne skromnosti, mogu reći da sam dobar poznavalac i priznati naučnik iz oblasti klasične mehanike. Svoj naučni angažman u posljednje vrijeme posvetio sam i pitanjima stabilnosti koja su prisutna u robotici. Iz ove problematike objavio sam nekoliko zapaženih izlaganja na međunarodnim skupovima. Objavio sam i veći broj znanstvenih radova, stručnih studija, knjiga i monografija.

Glavne moje knjige iz oblasti klasične mehanike su: „Kinematika“ (udžbenik), Sarajevo 1972; „Dinamika sa oscilacijama“ (udžbenik), Sarajevo, 1977; „Torzione oscilacije mašinskih instalacija sa prigušenjem“,

Sarajevo 1979; „Zbirka zadataka iz kinematike sa izvodima iz teorije“, Sarajevo 1980; „Zbirka zadataka iz dinamike i oscilacija sa izvodima iz teorije“, Sarajevo 1981; „Jedan deterministički pristup vibracijama pumpno-turbinskih agregata“ (monografija), Sarajevo 1982; „Kinematika“, Sarajevo 2005; „Dinamika“, Sarajevo 2007; „Vibracije“, Sarajevo 2009; „Elastostatika I“ (udžbenik) 2003. i „Elastostatika II“ (udžbenik) 2004. godine.

Udžbenici koje sam objavio prije rata i koji su doživjeli više izdanja bili su korišćeni na mnogima tehničkim fakultetima u Jugoslaviji (u Mariboru, Zagrebu, Splitu, Kragujevcu, Novom Sadu i Beogradu).

Iz oblasti robota prvo sam objavio knjigu „Industrijska robotika“, Bihać 1998, a zatim sam, u saradnji s kolegom Isakom Karabegovićem, objavio knjige: „Robotika“, 2002; „Roboti u industriji“, 2008. i „Servisni roboti“, 2012. godine.

Promocija knjige Servisni roboti u Sarajevu, s lijeva na desno: Isak Karabegović, Sead Pašić, Zijo Haznadar, Vlatko Doleček i Mahir Hadžiahmetović

Knjiga „Robotika“ je proglašena knjigom godine za 2002, a knjiga „Roboti u industriji“ dobila je specijalnu nagradu za najbolju stručnu knjigu 2008. godine. Knjiga „Servisni roboti“ imala je zapaženu prezentaciju u Privrednoj komori Bosne i Hercegovine, a promotori ove knjige bili su: akademik profesor dr. sc. Zijo Haznadar (Fakultet elektrotehnike i računarstva Zagreb) i profesor dr. sc. Sead Pašić, rektor Univerziteta iz Mostara (profesor Mašinskog fakulteta).

Složeni tehnički sistemi sastoje se od više komponenti i podsistema, koji su međusobno povezani u jednu cjelinu, a uzročno-posljedično međusobno su povezani krugovima povratnog djelovanja. Neispravnost tehničkog sistema može uzrokovati ekonomske gubitke te ugroziti sigurnost ljudi koji rade i održavaju taj sistem ili se nalaze u blizini njega.

Kako bi tehnički sistemi mogli normalno funkcionisati u planiranome vijeku eksploatacije, potrebno je na njima provoditi permanentno sistemsko održavanje. Održavanje obuhvaća niz različitih operacija i zahvata, koji podupiru osnovnu funkciju tehničkog sistema. Pokazatelji tehničke i tehnološke kvalitete tehničkog sistema su: pouzdanost, raspoloživost, efektivnost, sposobnost za održavanje i funkcionalna podobnost. U mnogim mojim radovima i studijama prikazan je postupak za procjenu pouzdanosti tehničkih sistema uz pomoć povezivanja Markovljevih modela i dinamike sistema.

Bio sam jedan od urednika nekoliko zbornika radova međunarodnih naučnih konferencija i član redakcija više naučnih i stručnih časopisa te organizator nekoliko naučno-stručnih skupova u zemlji i inostranstvu.

Kad sada razmišljam u čemu je moj najveći naučni doprinos, onda bih, pored svega što sam objavio i uradio u okviru svoje magistarske i doktorske teze te u svojim knjigama i svojim radovima objavljenim na međunarodnim naučnim konferencijama i u časopisima, mogao reći da je moj najveći doprinos u proučavanju osnovnih fenomena vezanih za probleme vibracija ili, tačnije rečeno, za proučavanje određivanja sopstvenih vrijednosti i sopstvenih vektora sistema s unutrašnjim i vanjskim prigušenjem diskretnih i kontinualnih mehaničkih sistema izloženih različitim pobudama koje izazivaju savojne i torzione vibracije sistema.

Kad god sam u prilici da nekom zainteresiranom objasnim značaj proučavanja vibracionih fenomena, uvijek se sjetim riječi jednog svog starog profesora, koji je, na takvo pitanje, imao običaj da kaže: „Ako imate nekih zdravstvenih problema, odete ljekaru koji vam postavi prvu dijagnozu i preporuči terapiju. Ako vam i poslije višekratnih obraćanja ljekaru i novih dijagnoza opet ništa ne pomaže, na kraju on vam obično kaže – to je kod vas nešto na nervnoj bazi. Isto tako, ako vi nikako ne znate zašto vam neki dio u vašem posmatranom sistemu puca, iako ste poduzeli mnogo promjena u sistemu, onda se kaže da je to posljedica vibracije sistema.“.

U prirodi vibracije su često nepovoljne. Školski primjer za to je podrhtavanje tla koje, ako potraje duže i s većim amplitudama, često ima katastrofalne posljedice. Međutim, nekada su vibracije neophodne da bi se postigao željeni efekat. Bez vibracija ne bi se mogao prenositi neki signal, beskontaktno na daljinu. Između ostalog, bez nekih oscilacionih efekata ne bismo mogli gledati ni televiziju niti slušati radio s odašiljača koji se nalazi daleko od našeg prijemnika. Iz svih ovih razloga proučavanje vibracionih problema i ubuduće će biti interesantno ne samo za mehaničke, nego i za druge fenomene u makro i mikro svijetu koji nas okružuje.

Pohvale kao nagrada

Moji bivši studenti, koji sada rade kao univerzitetski profesori, možda bi najbolje mogli da ocijene kakav sam bio kao profesor, jer se i oni sada profesionalno bave tim istim poslom. Kao primjer navodim mišljenje profesorice dr. sc. Sabire Hota, jedne moje bivše studentice, koja je sada profesorica Saobraćajnog fakulteta u Sarajevu. Ona mi je, kada smo se nedavno sreli, rekla da kad god je pitaju iz koje oblasti je radila svoj diplomski rad, uvijek dodaje da ga je radila pod mentorstvom profesora Vlatka Dolečka. Moram reći da su mi i neki drugi moji bivši studenti, a sada profesori univerziteta, govorili da su im moja predavanja ostala kao primjer i za njih kako bi trebalo držati predavanja na univerzitetkoj nastavi. Ali, daleko bi me odvelo pominjanje svih mojih brojnih bivših studenata. Priznajem da mi godi to što se oni, i poslije toliko proteklih godi-

na, sjećaju mene i mojih predavanja, pa ću za ovu priliku navesti još dva primjera.

Jedan moj predratni student, sin kolege Fuada Foče, poslije nekoliko godina studiranja u Sarajevu, studije je nastavio u Maleziji. Kada sam, zajedno s profesoricom dr. sc. Nadom Hozić, u povodu smrti njegove majke, došao kući da mu izrazim saučešće, on je u prisustvu profesorice Hozić, svog oca i očeve sestre rekao: „Na studijama u Sarajevu i Maleziji imao sam više profesora, ali mi je najbolji bio i ostao profesor Doleček.“ Autentičnost ovih riječi, koje citiram, mogu da potvrde pomenute osobe, koje su takođe učestvovala u izvođenju nastave na Mašinskom i Ekonomskom fakultetu u Sarajevu.

Moj imenjaka Vlatko

Ne mogu a da ne pomenem još jedan primjer posebnog i originalnog izraza priznanja meni kao profesoru. Jednom prilikom nazvao me moj kolega profesor dr. sc. Drago Blagojević, profesor s Mašinskog fakulteta iz Banje Luke, koga poznajem još iz niže gimnazije u Doboju. Rekao mi je tada da mu je na konsultacije došao jedan moj bivši student u pratnji svog sina. Kada mu se taj njegov sin predstavio i rekao da se zove Vlatko, profesor Drago se obratio ocu i upitao: „Kako je došlo do toga da sinu daš baš to ime?“, a on mu je odgovorio: „Sinu sam dao to ime jer sam imao jednog profesora na studijama koji se tako zvao.“. Kolega Blagojević mu je tada rekao da me poznaje još iz gimnazijskih dana. (Prilog 28)

Kada mi je ovo ispričao telefonom, mislio sam da se radi o jednoj običnoj šali. Međutim, on me nastavio uvjeravati da je to istina, a ja sam ga onda zamolio da mi pošalje tačno ime i prezime tog inženjera koji mu se predstavio kao moj bivši student. Kada sam saznao da se zove Vlastimir Krsmanović, otišao sam u studentsku službu Mašinskog fakulteta u Sarajevu i zamolio šeficu službe Majdu Mekić, s kojom sam imao uvijek dobre i korektne službene odnose, da mi u fakultetskoj arhivi pronađe dosije bivšeg studenta Vlastimira Krsmanovića. Dok je to ona pronašla, potrajalo je nekoliko dana. Kada mi je potvrdila da je zaista bio jedan student Mašinskog fakulteta pod tim imenom, zamolio sam je da mi potraži i prijave s ocjenama koje sam mu nekad dao.

U društvu sa svojim imenjacom Vlatkom Krsmanovićem u sarajevskoj poslastičarnici „Palma“

Pomislio sam da se, možda, ne radi o studentu koji je kod mene dobio visoku ocjenu, pa sam mu po tome ostao u tako dobroj uspomeni da je i sinu dao ime po meni. Uvidom u ocjene koje je on dobio, iz dva predmeta koja sam mu predavao, uvjerio sam se da su ocjene bile osrednje, jedna osmica i jedna sedmica. Kako sam u međuvremenu dobio i broj telefona Vlastimira Krsmanovića, nazvao sam ga, pa smo se dogovorili da se nađemo u Sarajevu, ali da na taj naš sastanak obavezno dođe i njegov sin Vlatko. Sastali smo se u poslastičarnici „Palma“ u Sarajevu i tom prilikom sam upoznao svog imenjaka i s njim se slikao. Svjedok ovog sastanka je moj prijatelj Tomislav Grizelj.

„Zaboravni“ studenti

Da mi čitaoci ovog mog životopisa ne bi zamjerali da iznosim samo primjere koji mi idu u prilog, moram priznati da je bilo i onih koji su izražavali negativne stavove prema mojim predavanjima, neke od od tih primjera dajem detaljno u nastavku. Mene je tješilo to što su te primjed-

be u principu dolazile poslije nepoloženog ispita i uvijek od studenata koji su i na drugim predmetima pokazivali loše rezultate. Poseban je slučaj studenta Đure Mišura, koji me, dok sam bio docent, tužio Republičkom ministarstvu za obrazovanje i nauku, zbog navodno moje katastrofalne greške. (Prilog 30)

Jednom prilikom, kada sam od Republičkog prosvjetno-pedagoškog zavoda bio angažovan u svojstvu honorarnog inspektora za srednje tehničke škole, najprije sam otišao u posjetu Srednjoj tehničkoj školi u Sarajevu. Tamo sam sreo direktora škole, mašinskog inženjera Božu Poparu, koji je prije studija mašinstva završio Višu pedagošku školu. Dok smo sjedili u njegovom direktorskom kabinetu, na vratima se pojavio meni od ranije poznat naš bivši student Hajro Čeljo. Direktor Božo je ustao i, obraćajući mi se, rekao mi: „Profesore, da Vas upoznam s našim nastavnikom mehanike Hajrom Čeljom.“. Rekao sam mu: „Nema potrebe da se upoznajemo, jer smo se ja i kolega Čeljo nekoliko puta upoznavali na ispitima.“. Sjetio sam se da on kao student nije znao reći kakva je veličina sila, vektorska ili skalarna, i da mu zbog lošeg odgovora tada nisam dao potpis, pa je naredne godine morao ponovo upisati i slušati predavanja iz dinamike. Pomislio sam u sebi: pa zar je takav mogao postati nastavnik u Tehničkoj školi? Zar me zaista nije prepoznao, pa sada njegov direktor mora da me s njim upoznaje? Nastavnik Čeljo brzo je napustio direktorovu kancelariju, a da nije ni rekao zašto je došao, vjerovatno zbunjen mojim prisustvom, a možda više od toga i mojim komentarom.

Kasnije mi je direktor Popara rekao da je Čeljo jedan od njegovih nastavnika kod koga je najteže položiti i dobiti dobru prolaznu ocjenu i koji ima običaj da đacima kaže: „Bog zna za pet, ja za četiri, a vi možete dobiti maksimalnu ocjenu tri!“. Eto, tako i oni koji po nekoliko puta u svom školovanju polažu isti predmet, kasnije to čak i predaju đacima, praveći se da su veliki znalci!

Drugom prilikom, kad sam, kao savezni poslanik, bio u posjeti opštini Doboj, po završetku razgovora s opštinskim rukovodstvom otišao sam da obiđem u to vrijeme uspješan privredni kolektiv, tvornicu „Enterijer“ u Kotorskom. U pratnji direktora tvornice u fabričkom krugu sreli smo se s jednim njihovim mlađim djelatnikom, primijetno podignute glave, koji

je u ruci nosio neke papire. Zastali smo kada smo se sreli, a direktor je, nastojeći da nas dvojicu upozna, rekao da je to njihov mašinski inženjer. Ja sam mu pružio ruku, pogledao ga u oči i rekao: „Ako ste vi mašinar, onda se vjerovatno poznajemo.“. Odgovorio je odsječno: „Garantovano se ne poznajemo!“. Zatim sam ga upitao gdje je završio svoje studije. „U Sarajevu.“ – odgovorio je. Ubijeden da je morao biti moj student, pitao sam ga ko mu je predavao predmete Kinematiku i Dinamiku? On me još jednom pogledao, lupio se po čelu, jer ga je bilo stid što pred direktorom nije prepoznao svog bivšeg profesora, hitro se okrenuo na drugu stranu i otišao.

Po završetku obilaska fabričkih hala direktor me pozvao na ručak. Na ručku mi je rekao da sam mu, kao rukovodiocu fabrike, učinio jednu veliku stvar, jer je taj inženjer koga smo sreli na krugu toliko prepotentan da i njemu ponekad kaže da ništa ne zna. I još mi je rekao da će poslije ovoga našeg susreta svim svojim saradnicima reći koliko taj inženjer zna kad ni svog profesora, kod koga je slušao i polagao dva predmeta, nije mogao prepoznati.

Kada se sjetim ovakvih primjera, moram reći da nije malo onih koji su jedva završili fakultete, a koji se kasnije ponašaju veoma bahato. Čuveni akademik Pavle Savić rekao bi da je to samo „osveta loših đaka“, jer oni smatraju da su za njihove neuspjehe uvijek krivi samo njihovi profesori.

Završavajući ovaj kratak prilog o sebi kao nekadašnjem profesoru, iznosim i ovaj podatak. Broj mojih bivših studenata iz obaveznih predmeta koji se na studijama slušaju na prve dvije godine (uključujući i druge mašinske fakultete u BiH na kojima sam predavao), dok sam o tome vodio evidenciju, kretao se oko 16.500! Ostajem i dalje u uvjerenju da sam za većinu njih ipak bio profesor bolji od prosjeka.

Društveno djelovanje

U toku svog radnog vijeka često sam bio na čelu nekih ad hoc formiranih komisija čiji su sastavi, u principu, bili multidisciplinarni.

Prije rata sam, od strane uprave Grada Sarajeva, bio imenovan na čelo komisije koja je imala zadatak da prouči neke nepravilnosti do kojih je došlo prilikom gasifikacije i rekonstrukcije javnih kotlovnica u Sarajevu. Naime, sarajevske gradske vlasti su, u cilju poboljšanja kvaliteta življenja, odlučile da sve javne kotlovnice u gradu pređu na grijanje pomoću prirodnog plina. Uvođenjem tog energenta radikalno se smanjilo zagađenje i dobrim dijelom je nestao poznati sarajevski smog. Međutim, kod izgradnje instalacija za dovod plina u Sarajevo i kod neophodnih rekonstrukcija kotlovnica radi prelaska na novi energent (do tada je većina kotlovnica koristila ugalj), došlo je do nekih tehničko-tehnoloških i ekonomsko-pravnih nepravilnosti. Upravo zato da bi se utvrdila prava priroda tih nepravilnosti, uprava Grada Sarajeva formirala je ovu multidisciplinarnu komisiju, u kojoj su bili profesori s Mašinskog i Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu, ekonomski i pravni eksperti i stručnjaci iz „Energoinvesta“.

Bio sam imenovan za predsjednika te komisije. Rad u ovoj komisiji je bio dosta odgovoran, a zaključci su bili izloženi kritici javnosti. Među članovima komisije najstariji član je bio jedan pravnik, s kojim sam imao i najbolju saradnju. Iako smo se po osnovnom obrazovanju razlikovali, naši stavovi po mnogim bitnim pitanjima, koja su bila predmet analize ove komisije, bili su, veoma često, skoro identični. Rad u ovoj komisiji ostao mi je u trajnoj uspomeni.

U godinama pred sami rat bio sam od Skupštine Republike BiH izabran za predsjednika Odbora za dodjelu Dvadesetsedmajulske nagrade. Tada je to bila najveća nagrada u RBiH. Pošto je bilo dosta predloženih kandidata za ovo visoko priznanje, učešće u radu ovog odbora shvatio sam veoma ozbiljno. Odbor je imao potkomisije za razne oblasti, kao što su: nauka, kultura, obrazovanje, privreda i drugo.

U njima su detaljno razmatrane prispjele kandidature po pojedinim oblastima i s njihovim prijedlozima išlo se na sjednicu Odbora u punom sazivu. Moram reći da smo postigli potpuni konsezus oko toga koji od predloženih kandidata zaslužuje da dobije to visoko priznanje. Jedino je bilo malih neslaganja u tome da li dr. sc. Žarko Primorac treba da dobije nagradu kao istaknuti privrednik ili kao naučni djelatnik iz oblasti ekonomije, pošto je on tada radio u „Energoinvestu“, a predlagali su ga i s Ekonomskog fakulteta.

Ostalo mi je u sjećanju da se u grupi predloženih kandidata iz oblasti nauke nalazio i profesor dr. sc. Milorad Ekmečić s Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Odbor nije podržao njegov izbor zbog njegovog neprimjerenog političkog djelovanja.

U međuvremenu, iako je po postojećem zakonu tadašnje Republike BiH mandat Odbora bio dvije godine, kada su došle na vlast nacionalne stranke, one su, bez ikakvog obrazloženja, imenovale novi odbor. Taj novi odbor, koga su činili prestavnici nacionalnih stranaka SDA, SDS i HDZ, predložio je i dokazanog nacionalistu dr. Milorada Ekmečića za nagradu, a Skupština BiH je prihvatila taj prijedlog.

Poslije rata Vlada Federacije BiH formirala je jednu višečlanu komisiju u kojoj je bilo nekoliko doktora i magistara nauka. Zadatak komisije je bio da utvrdi validnost projekta hidroenergetskog objekta na srednjem toku rijeke Neretve. I ovaj put bio sam imenovan za predsjednika ove komisije. Nakon dužeg rada komisija je podnijela detaljan izvještaj u vidu elaborata na više od 250 strana, a Vlada FBiH u potpunosti ga je prihvatila.

Rad u ovim komisijama i odborima za mene je uvijek bilo neko novo iskustvo i prilika da steknem nova saznanja iz više oblasti. Najvažnije što sam iz rada u komisijama zapamtio jest saznanje da je svaki veći društveni „problem“ uvijek multidisciplinarnog karaktera i da ga samo tako treba posmatrati i o njemu suditi.

Svako jednostrano razmatranje neminovno dovodi do površnih, a često i do pogrešnih zaključaka.

Dnevnik za Slobodnu Evropu

U jednom periodu, odmah poslije završetka rata u Bosni, bio sam učesnik emisije Most na radiju Slobodna Evropa, koju je vodio novinar Omer Karabeg. Za potrebe te emisije jednu sedmicu (počev od 26. juna 1999. do 2. jula 1999) pisao sam i dnevnik, koji je kasnije u cjelini objavljen u knjizi ovog urednika. Iz teksta ovog mog dnevnika, koji prilažem, uočljivo je sve bogatstvo događaja u kojima sam i ja na neki način učestvovao. Opisao sam i razgovor s akademikom Ivanom Supekom koji smo vodili o raznim temama u utorak 29. juna 1999. (Prilog 31)

Dva draga prijatelja

I ja sam „ratni profiter“

U ratu, prvenstveno zahvaljujući angažmanu u Krugu 99, upoznao sam i mnoge izuzetne ličnosti, kao što su Ivan Supek, Vlado Gotovac, Predrag Matvejević, Miladin Životić, Bogdan Bogdanović, Ivan Stambolić, Radomir Konstantinović i mnogi drugi.

Vehid Šehić

U ratu sam upoznao i stekao stalne prijatelje, s kojima sam nastavio još dugo godina da se družim, kao što su pjesnik Izet Sarajlić i novinar Sead Fetahagić, pjesnik, novinar i prevodilac Slavko Šantić, pravnik Vehid Šehić, publicista Neven Kazazović, književnik Željko Ivanković, general-humanista Jovan Divjak i mnogi drugi. Da nije bilo rata, možda ove ljude nikad ne bih imao za svoje prijatelje i to je, bar za mene, jedna od pozitivnih strana ovog rata.

Zato slobodno mogu reći da sam, zahvaljujući ratu, i ja postao „ratni profiter“.

Ali, sasvim je logično da svaki rat donosi mnogo više negativnih, tragičnih posljedica. Mnogi ljudi su izginuli, mnogi su zauvijek unesrećeni zato što su izgubili svoje najmilije, mnogi su trajno ostali bez dijelova svoga tijela, mnogi su ostali bez svojih domova. Nažalost, treba i to dodati, mnogi su se naglo i nezasluženo materijalno obogatili i politički „uhljebili“, mnogi su stekli „stručna i naučna zvanja“ koja u miru nikada ne bi imali i to je, ukratko rečeno, ona crna strana rata.

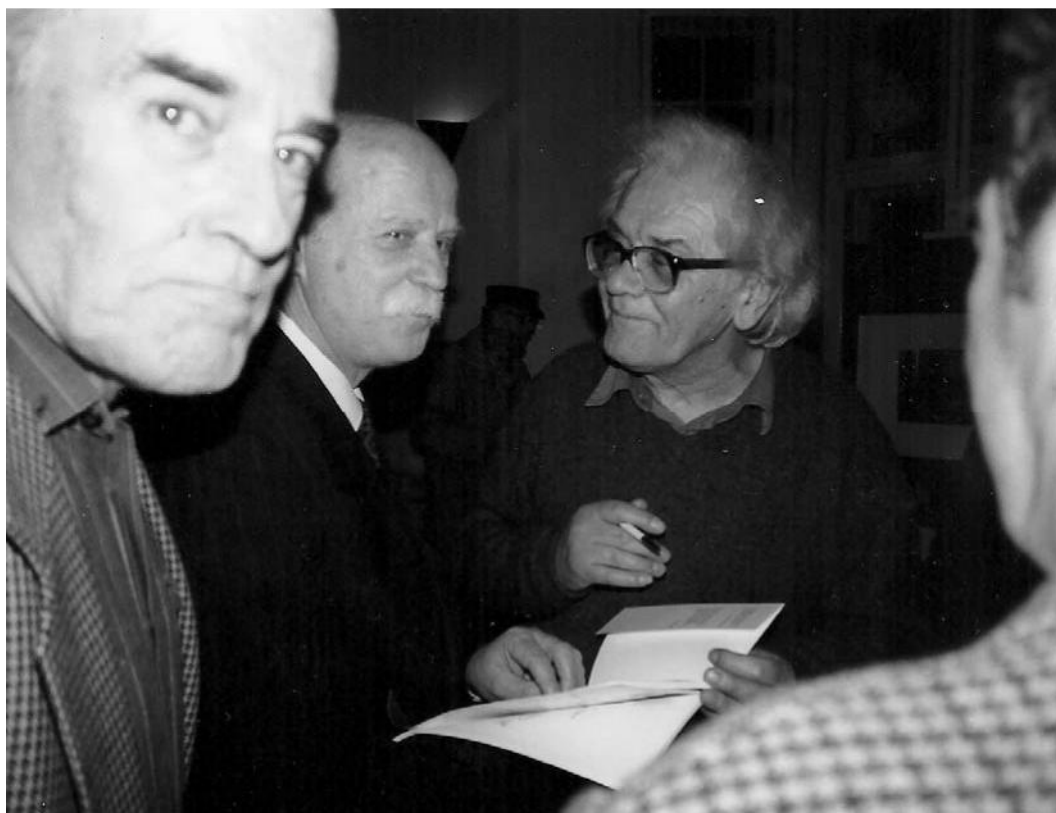
Jednom prilikom novinari su me pitali da ukratko iznesem svoju definiciju rata. Ja sam na to odgovorio: „Svaki rat je, između ostalog, poraz ljudskog uma.“ Na njihovo insistiranje da to malo pojasnim rekao sam: „Svaki se rat završi potpisivanjem mirovnog ugovora, poslije mnogo žrtava i razaranja. Pa, zar se to nije moglo uraditi prije rata?“

Dva moja draga i velika ratna prijatelja zaslužuju da o njima posebno pišem.

Izet-Kiko Sarajlić

Druženje s pjesnikom Izetom-Kikom Sarajlićem za mene je bilo od posebnog značaja. Ja sam ga zavolio kao svog starijeg brata. Studirao je književnost na Filozofskom fakultetu u Sarajevu i već u svojim omladinskim danima afirmisao se kao nadareni pjesnik, čije su ljubavne pjesme prevedene na mnoge svjetske jezike.

Posebno sam se s njim sprijateljio tokom naših aktivnosti u Krugu 99. Nikada neću zaboraviti naš zajednički odlazak u Rim, s većom grupom članova Kruga 99, na poziv Fondacije Alberto Moravia, o čemu sam ranije opširnije pisao.

S prijateljem Izetom-Kikom Sarajlićem

Jednom prilikom bio sam s Kikom na „Martovskim susretima“ intelektualaca Mediterana, koji su se održavali na jugu Italije, u poznatom turističkom mjestu Albero Bello. Ovaj put bio sam pozvan kao predsjednik Kruga 99, a Kiko je već nekoliko puta učestvovao na ovim susretima.

U jednoj pauzi Kiko i ja smo odlučili da prošetamo ulicama tog pitoresknog mjesta. Šetajući tako ulicom, odjednom nas je okružila razdragana grupa djevojaka i mladića. Mi smo zastali, a jedna mlada dama izašla je ispred te grupe da pozdravi Izeta i rekla: „Vi ste pjesnik Izet Sarajlić.“ Kad je Izet pitao kako to zna, ona je odgovorila (što mi je Kiko kasnije preveo, jer je on dosta dobro govorio italijanski) da im je njihova profesorica čitav jedan čas čitala Kikine ljubavne pjesme, koje su bile prevedene na italijanski. Oni su ga prepoznali na ulici po njegovoj slici koja je objavljena uz njegove pjesme. Nakon toga, Kiko je prišao toj djevojci, poljubio je u čelo i rekao: „Ovo je poljubac za sve vas!“, što su oni popratili burnim aplauzom.

Kraj Kikinog groba: Vlatko Doleček, Milica i Radomir Konstantinović i Sead Fetahagić

Nastavljajući dalje našu šetnju rekao sam mu: „Dragi Kiko, sada sam siguran da ćeš, kada se jednog dana preseliš na nebesa, ovdje u Italiji imati svoju ulicu, ali ti ja ne garantujem da ćeš je imati i u Sarajevu.“

I zaista, Kiko u gradovima Italije ima svoje ulice i trgove, a do sada, i više od jedne decenije poslije njegove smrti, on nema ulicu u Sarajevu, iako u Sarajevu mnoge ulice, odnedavno, nose nazive po apsolutno beznačajnim ličnostima.

Kiku sam zapamtio i po mnogim našim sjedeljkama. Naročito smo običavali da sjedimo u kafani „Imperijal“, koja se nalazi u samom centru Sarajeva. On je u jednoj svojoj pjesmi pod naslovom „Dva konjaka“ i ovjekovječio to naše druženje.

Obilježavanje deset godina od Kikine smrti – 2. maj 2012, s lijeva na desno: Kemal Hanjalić, Slavko Šantić, Jovan Divjak, Tamara Sarajlić i Vlatko Doleček

Kada je umro i sahranjen uz svoju voljenu suprugu Mikicu, držao sam mu posljednji govor uz grobno mjesto. Cijeli taj govor je objavljen na sajtu „Sarajlićevo“ pod naslovom „Simbol Kruga 99“. Od njegove smrti svakog 2. maja posjetim njegov grob i podsjetim se dana provedenih u njegovom društvu. (Prilog 32)

Sead Fetahagić

Posebno je bilo i moje prijateljstvo i druženje s književnikom i novinarom Seadom Fetahagićem, uspostavljeno u ratnim danima i nastavljeno do njegove smrti.

Sa Sejom sam se združio u ratu, kad su njegovi i moji stavovi o prirodi rata u mnogo čemu bili identični. Kod njega sam posebno cijenio njegov nepomirljiv stav prema nacionalistima-šovinistima. Ni u jednoj prilici nije propuštao da svoj stav o tome ne iskaže, ponekad i na grub, ogoljen i nediplomatski način, zbog čega mu je, u šali, Kiko znao reći da bi on mogao da bude naš ambasador u Bangladešu. Sejo je bio možda jedini čovjek u ratu kome sam mogao povjeriti svoje mišljenje o nekim škakljivim pitanjima, a da ne budem pogrešno shvaćen.

Moj veliki prijatelj Sead-Sejo Fetahagić

Iz našeg višegodišnjeg druženja ostali su mi u mislima mnogi naši zajednički proživljeni događaji. Već sam opisao sjećanje na naš zajednički posljednji boravak u Beogradu i povratak s tog puta. Ali, evo, sjećam se još jednog detalja.

Jednom smo, za vrijeme tog boravka, bili na večeri kod Ivana Stambolića na Novom Beogradu. Sejo je, po svom običaju, iznenada napustio društvo, ne pozdravivši se ni s kim od nas. On je često tako činio. Na toj večeri svi mi iz Sarajeva imali smo sagovornike do kojih smo sjedili, prisutne prijatelje Ivana Stambolića. Kraj Seje je sjedio Mirko Tepavac, nekadašnji jugoslovenski ministar inostranih poslova. Kada je Sejo naglo napustio društvo, prišao mi je Slavko i rekao da je on negdje izašao, a da ne zna gdje i da se ni s Tepavcem nije pozdravio

Otišao sam do ulaza u zgradu i tamo mi je portir rekao da je jedan čovjek došao do garderobe, uzeo svoj mantil i bez pozdrava otišao. Jasno mi je bilo da je to bio Sejo. Mi smo se malo zabrinuli, jer je u to vrijeme, početak februara 1996. godine, kako su nam naši beogradski prijatelji rekli, bilo dosta riskantno noću sam ići gradom.

Sejo je imao smisla za posebnu vrstu humora i mnogi ljudi, pa i ja, uzimali smo štampu u kojoj je on objavljivao svoje priloge, i to samo zbog njegovog članka. Posebno je to bio slučaj sa sedmičnjakom „Slobodna Bosna“, u kojem je uvijek imao jednu koseriju pod naslovom „Iz pozadine“.

Kod Mome i kod Mirse

Druženje sa Sejom intenzivno sam nastavio i poslije rata, bukvalno do same njegove smrti. On je u to vrijeme pisao za „Nezavisne novine“ iz Banja Luke i za „Slobodnu Bosnu“. Morao je svake sedmice da napiše dva različita teksta, jednu aktuelnu koseriju za „Slobodnu Bosnu“ i jedan ozbiljan tekst za „Nezavisne novine“. Koliko je, za tako kratko vrijeme, teško pisati dva, po karakteru potpuno različita teksta, jednom prilikom mi je o tome pričao Vidoslav Stevanović, poznati srpski pisac i disident u ratu, koji je neko vrijeme poslije rata sa svojom suprugom Marijom živio u Sarajevu, sve dok nije otišao u svoj Kragujevac.

Sa Sejom sam se obavezno sedmično nalazio dva puta, jednom u kafani kod Mirse, a drugi put u kafani kod Mome. Obično smo razgovarali o njegovom narednom tekstu. Ja bih mu ponekad dao neku ideju, koju bi on poslije, na svoj način, obradio i objavio. Imao je običaj i da me pita za mišljenje o tekstu koji je objavio protekle sedmice, što me na neki način obavezivalo da uredno čitam ono što je on objavljivao.

Dvije Sejine knjige

Takvo naše druženje trajalo je nekoliko godina sve do jednog utorka. On je obično ponedjeljkom pisao članak za jedne novine, a utorkom mu je bio slobodan dan, pa smo se tim danom nalazili kod Mirse. Jednog utorka, bio je to 28. decembar 2011. godine, bio sam na Fakultetu i, prema ustaljenom običaju, nazvao sam ga telefonom da bih ugovorio tačan termin našeg sastanka za taj dan. Odgovorio mi je da se ne možemo naći jer ga nešto boli stomak. Tada nisam ni pomišljao na neku ozbiljniju bolest, iako mi se on već nekoliko dana žalio na bolove u stomaku. Dok sam još bio zauzet svojim obavezama na Fakultetu, nazvao me Slavko Šantić i rekao da mora da mi kaže jednu strašnu vijest i, poslije kraće pauze, rekao mi je: „Umro je Sejo!“. Odmah sam prekinuo rad i otišao do Sejinoj stana, gdje sam zatekao Sejinu suprugu Zoricu i Slavka.

Na Sejinoj sahrani, koja je bila poslije Nove godine, 4. januara 2012, ja sam se posljednji oprostio od svog druga i prijatelja Seje pored njegovog trajnog mjesta prebivališta. Dugo vremena mi je jako nedostajao, teško sam se navikao na činjenicu da se više neću moći družiti s njim i u zadnje vrijeme izbjegavam kafane u kojima smo se nas dvojica sastajali jer me ta mjesta neodoljivo podsjećaju na dane provedene s njim.

Neposredno poslije njegove sahrane, u dogovoru sa Slavkom, odlučili smo da, u znak sjećanja na našeg druga i prijatelja Seada Fetahagića, štampano njegove kolumne iz Slobodne Bosne i Nezavisnih novina. Već ranije, još za njegovog života, u izdanju Kruga 99 objavili smo Sejinu knjigu „Iz pozadine“, u koju su uvrštene izabrane kolumne koje je objavljivao u ratnom Oslobođenju. U ovim novim dvjema knjigama, štampanim nakon njegove smrti, izabrali smo najzanimljivije tekstove koje je objavljivao u Nezavisnim novinama („Trgovina domovinom“) i u Slo-

bodnoj Bosni („Prodajem život“). Na promociji ovih knjiga, koja je održana 28. januara 2012. godine u Galeriji Collegium artisticum, bilo je mnogo Sejinih obožavalaca, a promociju je propratilo više štampanih i elektronskih medija.

Na dan njegove sahrane prigodnim riječima oprostio sam se sa Sejom u svoje i u ime njegovih i naših zajedničkih prijatelja. (Prilog 33)

Velike i drage ličnosti

U toku svog života imao sam priliku da upoznam mnoge značajne ličnosti iz različitih sfera života: naučnike, umjetnike, istaknute privrednike, političare i sportiste. Na mene su mnogi od njih ostavili poseban utisak. Od njih sam mnogo toga pametnog čuo i ponešto zapamtio.

Odlučio sam se da ovaj put pomenem samo one koji su u dužem vremenskom periodu svojom misijom imali snažan uticaj u javnosti, koji su na mene ostavili neke trajne utiske i, posebno, samo za ličnosti koje, na žalost, više nisu među živima. Svoje mišljenje o njima, sve i da hoću, više ne mogu mijenjati.

Akademik Ivan Supek, fizičar i filozof

Jedna od ličnosti koju sam upoznao i koja me oduševila svojim intelektualnim stavovima je akademik Ivan Supek. Po svom osnovnom obrazovanju bio je teorijski fizičar, svojevremeno asistent kod poznatog njemačkog fizičara Wernera Heisenberga. Sa svega 33 godine života postao je član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti – JAZU u Zagrebu. Pored toga što je u mladim danima bio fizičar, u zrelim godinama bavio se i pitanjima filozofije.

Ivan Supek rodio se u Zagrebu. Nakon mature 1934. godine upisao je studij matematike, fizike i filozofije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te nastavio studij u Beču, Parizu, Zurichu i Leipzigu. Godine 1940. doktorirao je fiziku i filozofiju u Leipzigu pod vodstvom svjetski čuvenog fizičara Wernera Heisenberga, s kojim nastavlja rad na kvantnoj teoriji polja do 1943. godine. Kasnije se bavio istraživanjem teorije metala na niskim temperaturama te je poznat po otkriću diferencijalne jednačbe za električnu vodljivost materijala na tim temperaturama.

Godine 1946. postao je profesor teorijske fizike na Sveučilištu u Zagrebu, gdje je vodio grupu studenata koji izučavanje fizike u Zagrebu podižu na evropsku razinu. 1948. godine postao je dopisni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Godine 1950. vodio je gradnju Instituta Ruđer Bošković i imenovan je za njegovog prvog direktora. Godine 1958. isključen je iz Instituta zbog protivljenja planovima jugoslavenske Savezne komisije za nuklear-

nu energiju za izradu atomske bombe (predsjednik te komisije bio je Aleksandar Ranković).

Godine 1960. osnovao je Institut za filozofiju znanosti i mira, kao odjel HAZU. Institut je bio sjedište jugoslavenske Konferencije svjetske organizacije protiv nuklearnog naoružanja *Pugwash*, među čijim je osnivačima, i organizacije *Svijet bez bombe*, čiji je takođe suosnivač i predsjednik.

Godine 1961. postao je redoviti član tada Odjela za matematičke, fizičke i tehničke nauke JAZU. Za rektora Sveučilišta u Zagrebu izabran je 1969. godine.

Početkom 1976. godine potpisao je Deklaraciju Dubrovnik – Philadelphia. Uz Supeka, Deklaraciju su potpisali i Ava i Linus Pauling, Philip Noel-Baker, Sophia Wadai te Aurelio Peccei.

Bio je kritičar procesa globalizacije i zagovornik teze o socijalnoj jednakosti te je u doba prisilne šutnje u domovini održavao predavanja na mnogim svjetskim sveučilištima (američkim, britanskim, njemačkim i francuskim).

U periodu od 1991. do 1997. godine bio je predsjednik HAZU.

Akademik Ivan Supek bio je veliki erudita – napisao je dvadeset četiri udžbenika iz fizike i filozofije, devet romana, šest drama i tri komedije.

U spomen na Ivana Supeka, u gimnaziji u Zagrebu, koja nosi njegovo ime, svake godine održavaju se Dani Ivana Supeka.

Jednom prilikom, kad sam se s njim sreo u Bihaću, posjetili smo školu koja je nosila ime po poznatom filozofu Safetu Krupiću. On mi je tom prilikom ispričao da je Safet Krupić bio kolega njegovog brata Rudića Supeka i da je s njim kao student dolazio u njihovu porodičnu kuću u Zagrebu. Ispričao mi je i u kakvim je mukama Safet okončao svoj život u ustaškim kazamatima. Poklonio mi je i knjigu koju je napisao o Safetu Krupiću, za koga mi je rekao da ga smatra najvećim bosanskohercegovačkim filozofom.

Akademik Ivan Supek bio je veliki protivnik atomskog naoružanja i veoma rano, s jednom grupom Nobelovaca, u kojoj je bio i dvostruki dobitnik ove nagrade Noel-Baker (za hemiju i mir), formirao je *Ligu humanista*.

Imao sam čast i zadovoljstvo da s akademikom Supekom, dana 29. juna 1999, provedem čitavo jedno popodne u prijatnom razgovoru, kada je došao u Sarajevo u povodu njegovog prijema za počasnog člana ANUBiH. Razgovor se ticao mnogih interesantnih tema, od Wenera Heisenberga i kvantne mehanike, preko Alberta Einsteina, Russella, Kroleže, Josipa Broza, do nekih ličnosti današnjice. Ja sam ga u jednom momentu upitao čemu treba da zahvali čovjek, kada sa svojih preko devet decenija života, ima takvu fizičku i intelektualnu kondiciju da može puna dva sata, bez prestanka, da govori o nekoj veoma važnoj temi, kao što on to radi?

S akademikom Ivanom Supekom, u Sarajevu, 29. juni 1999. godine

On mi je, na sebi svojstven način, odgovorio da su kod njega za to presudna tri faktora. Reкао je: „Prvo, to što nikada u životu nisam imao materijalnih problema. Drugo, sve što sam u životu pametno uradio, uradio sam prije podne, a popodne sam ostavio za sebe. Treće, uvijek poslije dobrog ručka popijem samo jednu čašu crnog vina.“

Moram reći da mi se ovi njegovi stavovi o dugom i aktivnom životu, koje je on izložio, usudio bih se reći, u aksiomatskoj formi, u prvi mah nisu učinili uvjerljivima. Do tada sam slušao i čitao razne teorije o dugom i kvalitetnom životu, u kojima se najčešće na prvo mjesto stavlja genetsko naslijeđe od vlastitih predaka. Nikada nešto slično nisam čuo, posebno mi se činilo nelogičnim ono što je akademik stavio na prvo mjesto prioriteta. Doduše, moram reći da je on posebno naglašavao ono: *u mom slučaju*.

Kada sam, kasnije, malo podrobnije razmišljao o svim njegovim pravilima za dug život, našao sam tu i logiku. Kad god sam i ja u životu imao materijalnih problema, a takvih prilika, nažalost, imao sam dosta, uvijek sam se nervirao i trošio.

Što se tiče njegovog drugog kriterijuma ili, kako on kaže, parametra, on mi se i ranije činio logičnim. Naime, uvijek sam smatrao da samo odmoran mogu uspješno činiti nešto vrijedno. Umoran organizam ne može proizvoditi neku intelektualnu vrijednost, bilo na naučnom ili nekom drugom kreativnom polju. To se, naravno, odnosi i na čovjekove fizičke aktivnosti.

Za treći kriterijum nisam kompetentan da bilo šta kažem, izuzev što mi je akademik Supek rekao da je Aspirin, po njegovom mišljenju, jedini lijek kojeg je do sada čovjek izmislio, a čija dugotrajnija upotreba ne izaziva nikakve trajno negativne posljedice. Reкао mi je da u crnom vinu ima najmanje 50% sastojaka koji se nalaze i u Aspirinu.

Akademik Ivan Supek bio je počasni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

Akademik Bogdan Bogdanović, inženjer i umjetnik

Kada je poslije rata u BiH Bogdan Bogdanović boravio u Sarajevu, imao sam priliku da se s njim bolje upoznam. Naravno, od ranije sam za njega čuo, jer je bio svjetski poznati profesor Beogradskog univerziteta. Međutim, naša šira javnost njega poznaje kao znamenitog projektanta mnogih memorijalnih spomenika, među kojima su svakako najpoznatiji Partizansko groblje u Mostaru i spomen-obilježje u Jasenovcu, podignuto u znak sjećanja na stradanje mnogih nevinih ljudi u Drugom svjetskom ratu, među kojima je i moja tetka Zdenka.

U jednom prijatnom i veoma interesantnom razgovoru s akademikom Bogdanom Bogdanovićem, inženjerom i umjetnikom, detaljno mi je objasnio kojom se idejom rukovodio pri projektovanju groblja u Mostaru, spomenika onima koji su pali u borbi protiv fašista. Razgovarali smo i o nekim drugim spomen-obilježjima koji su po njegovim projektima podizani širom Jugoslavije.

Razgovarali smo, takođe, i o njegovom djelovanju kad je bio gradonačelnik Beograda. Baš u to vrijeme Slobodan Milošević je držao poznatu sjednicu CK SK Srbije, na kojoj se obračunavao sa svojim neistomišljenicima, pa i s Ivanom Stambolićem, svojim političkim mentorom iz mladalačkih političkih dana. U vrijeme održavanja te sjednice Bogdan Bogdanović bio je u posjeti Sofiji u Bugarskoj. On je CK SK Srbije i Slobodanu Miloševiću, nakon povratka, uputio čuveno pismo, u kojem je istakao svoj politički stav prema akcijama koje su pokrenute tom sjednicom. Nakon ovog otvorenog pisma i on je pao u nemilost kod tada u Srbiji svemoćnog Miloševića. Potom su za njega nastali nesnošljivi dani u Beogradu, bio je izolovan i napadan od svojih najbližih kolega i prijatelja. Potražio je politički azil u Beču, gdje je ostao do kraja života.

Njegova knjiga „Mrtvouzice“ je najžešća knjiga o Osmoj sjednici, novoj političkoj eliti, njihovom jeziku... On je predvidio sve što će nam se dogoditi tokom devedesetih godina. Bogdanović je bolno preživljavao stradanje Vukovara, Sarajeva, Mostara, Dubrovnika... Govorio je, pisao, optuživao srbijanski režim za rat... Nije ostao nijem pred zločinima koji su vršeni. „Da sam oćutao, živio bih mirno i sramno. Ali, oćutati se nije

moglo.“ – rekao je u jednom intervjuu. „Kad nema Vukovara, nemam pravo ni pomišljati na štetu na spomenicima!“ „Čoveka hvata užas kada samo i pomisli na Vukovar, Sarajevo, Mostar, Dubrovnik... Ovde, na samo 250 kilometara zračne linije od Beograda, gori Sarajevo i niko ga ni ne spominje.“

Njegova najznačajnija djela iz oblasti urbanizma su: „Mali urbanizam“, „Zaludna mistrija“, „Urbanističke mitologeme“, „Urbs i Logos“, „Ukleti neimar“, „Knjiga kapitela“, „Zelena kutija“, „Sreća u gradu“, „Grad i smrt“, „Mrtvouzice“ i druga. Knjige su mu štampane i na njemačkom jeziku. A kao graditelj, širom bivše Jugoslavije izgradio je čak 20 velikih i po svojevrsnoj ljepoti prepoznatljivih i impozantnih memorijskih spomenika.

Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji 2001. godine objavio je knjigu „Glib i krv“, u koju su uvršteni intervjui koje je Bogdan Bogdanović dao listovima u Srbiji i bivšoj Jugoslaviji od 1983. do 1993. godine. Knjigu je pripremila i obogatila svojim briljantnim predgovorom historičarka Latinka Perović.

Arhitekta, graditelj, umjetnik, pisac – Bogdan Bogdanović

Sjećam se dobro kada je boravio u Sarajevu i Mostaru od 12. do 17. juna 1997. godine. Tada je imao čitav niz susreta, razgovora i javnih nastupa. Ogromno interesovanje članova Kruga 99 i šire sarajevske i bosanskohercegovačke javnosti izazvalo je njegovo gostovanje na redovnoj sesiji Kruga 99, u nedjelju 15. juna 1997. godine, na kojoj je govorio o svojim utiscima s ove svoje prve posjete Bosni i Hercegovini nakon odlaska u egzil. Tada je odgovarao na brojna pitanja prisutnih. Prilikom ovog susreta gospodin Bogdan Bogdanović sa zadovoljstvom je prihvatio našu molbu da postane redovni član Kruga 99. Prijedlog za njegov prijem usvojen je aklamacijom prisutnih članova Kruga 99, a njegov pristanak pozdravljen je burnim aplauzom.

Moram priznati da je na mene ostavio utisak veoma prijatnog sagovornika, erudite i inženjera s velikim i širokim opštim obrazovanjem. Ono što me kod njega posebno impresioniralo je njegov podjednak interes za arhitekturu, kao inženjersko-umjetničku oblast, ali i za neke aktuelne društvene teme. Nakon čitanja nekih njegovih tekstova, a pogotovo nakon susreta i razgovora s njim, shvatio sam da pravi intelektualac u današnje vrijeme mora biti i *Homo politicus*.

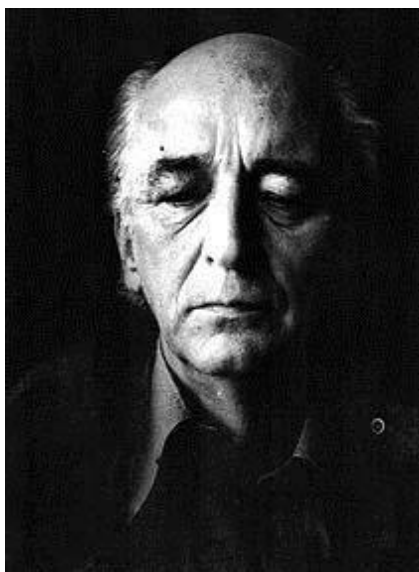
Rado se prisjećam na koji je način hrvatski arhitekt akademik Andrija Mutnjaković, otvarajući jednu izložbu posvećenu Bogdanu Bogdanoviću, opisao svog uglednog kolegu:

„Bogdanović je arhitekt – a ne gradi kuće. Bogdanović oblikuje sijašet skulptura – a nije kipar. Bogdanović piše književne eseje – a nije književnik. Bogdanović piše filozofiju arhitektonike – a nije filozof. Bogdanović piše povijest arhitekture – a nije povjesničar, Bogdanović piše urbanu sociologiju – a nije sociolog. Bogdanović je urbanist – ali ne planira gradove. Bogdanović je gradonačelnik prijestolnice Jugoslavije – a nije partijac. Bogdanović piše društvene kritike – a nije političar. Tko je zapravo Bogdanović?“

Akademik Bogdan Bogdanović bio je počasni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, počasni građanin Grada Mostara i član Asocijacije nezavisnih intelektualaca Krug 99.

Akademik Radomir Konstantinović, književnik i filozof

Akademik Radomir Konstantinović, istaknuti srpski filozof i književnik, spada u red onih koji su na mene ostavili veoma snažan utisak. Za njega sam čuo još nekoliko godina prije rata u Jugoslaviji. Veoma dobro se sjećam kada je bio gost sarajevskih intelektualaca i kada je održao jedno izuzetno zanimljivo predavanje, o kojem su tadašnji sarajevski mediji detaljno obavijestili javnost.

*Veliki čovjek, književnik i
filozof – Radomir
Konstantinović*

Prvi moj susret uživo s njim desio se početkom februara 1996. godine, kada sam kao predsjednik Asocijacije nezavisnih intelektualaca Krug 99 s grupom naših članova boravio u Beogradu. Već pri prvom susretu ostavio je na mene utisak jedne intelektualne gromade, a kada sam s pažnjom pročitao njegovu knjigu *Filosofija palanke*, bio sam oduševljen njegovom filozofskom, sociološkom i kulturološkom analizom, preciznom kao hiruškim nožem, savremene srbijanske društvene i kulturne stvarnosti.

Ali, Radomir Konstantinović posebno mi je prirastao za srce (ali i svim Sarajlijama koje sjećanje nije napustilo) svojom beskompromisnom osudom rata, zločina i razaranja koji su činjeni širom BiH, i posebno uništavanja Sarajeva. Pamte se njegovi dolasci u Sarajevo, tokom rata i kasnije, s prijateljima iz Beogradskog kruga, pamte se njegove riječi očajanja zbog zločina koji su se ovdje činili i njegove riječi nemilosrdne, hrabre osude srbijanskih kreatora zločina i svih onih koji su ga činili, pamte se njegove poruke ohrabrenja i moralne podrške. „U vreme Sarajeva bilo je trenutaka kada sam smatrao i govorio (u dva maha i ovde, u Sarajevu, sam to govorio) da čovek koji ne očajava nije čovek. Nije bilo pitanje političkog stava, još manje

ideološkog, u vezi s katastrofom koju smo doživljavali u Sarajevu i sa Sarajevom, nego je bilo pitanje totalne ljudskosti – ljudskost je bila u prvom redu u pitanju. I ako je tako, onda nisi morao da imaš misao i stav, morao si očajavati nad onim što se dešavalo u Sarajevu. E, sad, je li očajavanje program? Nije! Je li očajavanje ljudskost? Jeste! U tom trenutku, za mene, ono je bilo kriterijum, kriterijum ljudskosti.“ (23. septembar 2001. u Sarajevu, na Krugu 99)

Pet dana nakon početka opsade Sarajeva, Konstantinović je osnovao Beogradski krug nezavisnih intelektualaca. Tada je briljantno definisao smisao tog angažmana: „Druga Srbija je ona Srbija koja se ne miri sa zločinom.“. Ali, treba upamtiti i ovo: još u martu 1989. godine, u Sarajevu, u razgovoru koji je organizovan povodom dvadesete godišnjice od objave „Filosofije palanke“, proročanski je upozorio na ono što će nam se dogoditi: „Ali, glave nam igraju, to da znate! Ovo nasilje je predvidljivo, jer nasilje je u samoj prirodi nacionalizma... Živimo pod nacionalističkim totalitarizmom, iz dana u dan sve krvoločnijim...“.

Posljednji put je javno govorio o Sarajevu u dirljivom oproštaju od svog velikog prijatelja Izeta-Kike Sarajlića 2002: „To je ono što smo gledali, Izet iz Sarajeva, opkoljenog, sam, zaboravljen od najbližih svojih beogradskih prijatelja (od njegovog Beograda, odjednom gluvog i slepog za njega – još uvek, mislim, gluvog i slepog), a ja iz Beograda koji je, svakim danom sarajevske agonije, bivao sve tuđiji, neki grad u kome kao da sam se zabunom našao. To otuđivanje bliskog (čak pre svega onog najbližeg), bol zbog tog propadanja (umiranja ili samo prodaje), eto, to je bol zbog raspadanja našeg, Izetovog i mog, sveta, one ‘zajedničke kuće’ u kojoj smo živeli.“.

Eto, to je bio Radomir Konstantinović: iznad svega Čovjek, moralna gromada, filozof, pisac, prijatelj... Svaki susret s njim bio je ispunjen veličinom i bogatstvom tog prijateljstva.

U povodu obilježavanja njegovih osamdeset godina, u Sarajevu smo 26. i 27. aprila 2003. godine organizovali okrugli sto pod naslovom: „Radomir Konstantinović – glas savjesti u nevremenu“. Izlaganja na tom ok-

ruglom stolu kasnije smo integralno objavili u posebnoj vanrednoj svesci našeg časopisa „Revija slobodne misli 99“.

Na samom otvaranju Okruglog stola, između ostalog sam rekao: „Ovaj okrugli sto organizujemo – ja ću biti slobodan da tako kažem – o temi Radomir Konstantinović. Radomir Konstantinović nije neka kometa koja se pojavila na našem intelektualnom nebu, zasijala i nestala, nego mogu slobodno da kažem da je Radomir Konstantinović jedna zvijezda, koja će, duboko sam u to uvjeren, još dugo i dugo da traje i svijetli na našem intelektualnom nebu.“.

Poslije održanog Okruglog stola u društvu doktorice Milice, Radovanove brižne supruge, sa Slavkom i s Radomirom sam imao jedno veoma prijatno druženje, poslije čega sam mogao da kažem da sam postao prijatelj s velikim intelektualcem, filozofom i velikim čovjekom Radomirom Konstantinovićem.

U svim trenucima susreta s njim osjećao sam jednu veliku ljudsku toplinu i jedan tolerantan i blag odnos. Doživio sam ga kao iskrenog prijatelja za sva vremena.

Jednom mi je rekao da je cijelog svog života radio i djelovao kao pravi slobodni umjetnik, nikada nije bio ni u kakvim radnim odnosima s nekim ustanovama. Ipak je, za svoj sveukupni intelektualni, književni i filozofski rad, postao dobitnik nagrade AVNOJ-a, tada najvećeg društvenog priznanja u Jugoslaviji. Meni je i to bio dokaz da je on bio pravi erudita, s velikom ličnom radnom disciplinom i iznad svega pravi angažovani i beskompromisni intelektualac. Imao je smisao da s malo izgovorenih riječi kaže mnogo, što je osobina samo velikih ljudi.

Dugo smo se Slavko i ja dogovarali da, zajedno sa Sejom Fetahagićem, posjetimo Radomira u njegovoj kući u Ivanjici, gdje je on ljeti uvijek rado i dugo boravio. Upravo kad smo dogovorili tu posjetu, Sejo se razbolio, pa smo od toga morali da odustanemo. Nekako ubrzo iza toga stigla nam je iz Beograda tužna vijest da je umro i Radomir Konstantinović, tako da nikada nismo realizovali tu planiranu posjetu.

Radomir Konstantinović je u naučnim krugovima Bosne i Hercegovine uživao ugled izuzetnog filozofa i književnika. Kao veliki i iskreni

prijatelj Bosne i Hercegovine, a posebno Sarajeva, bio je uvijek rado viđen gost sarajevskih intelektualaca.

Nažalost, Sarajevo se nije dostojno odužilo ovom velikom prijatelju i dragom čovjeku. Nimalo ne umanjujući značaj svih onih osoba koje su do sada proglašene počasnim građanima Sarajeva, Radomir Konstantinović od ovog grada nikada nije dobio to, po svemu više nego zaslužen priznanje.

Međutim, malu satisfakciju Sarajevo mu je ipak pružilo. Naime, agilni sarajevski izdavač „University Press“, zahvaljujući ljubaznosti i prijateljskoj naklonosti Radomira Konstantinovića, još za njegovog života, 2009. godine, objavio je prvo sarajevsko i bosanskohercegovačko izdanje njegove kultne „Filosofije palanke“, što je u bosanskohercegovačkoj kulturnoj i društvenoj javnosti pozdravljeno kao izuzetan izdavački poduhvat. Isti izdavač je ove godine, opet prvi put u Sarajevu i BiH, ali po prvi put uopšte, objavio knjigu Konstantinovićevih eseja, koje je on svojedobno dugi niz godina lično čitao u svojoj poznatoj emisiji III programa Radio Beograda „Radomir Konstantinović prelistava časopise“. Zahvaljujući svom prijateljstvu s Radomirom Konstantinovićem, obje ove knjige redigovao je i uredio Slavko Šantić.

Akademik Radomir Konstantinović bio je inostrani član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine i cijenjeni član Asocijacije nezavisnih intelektualaca Krug 99.

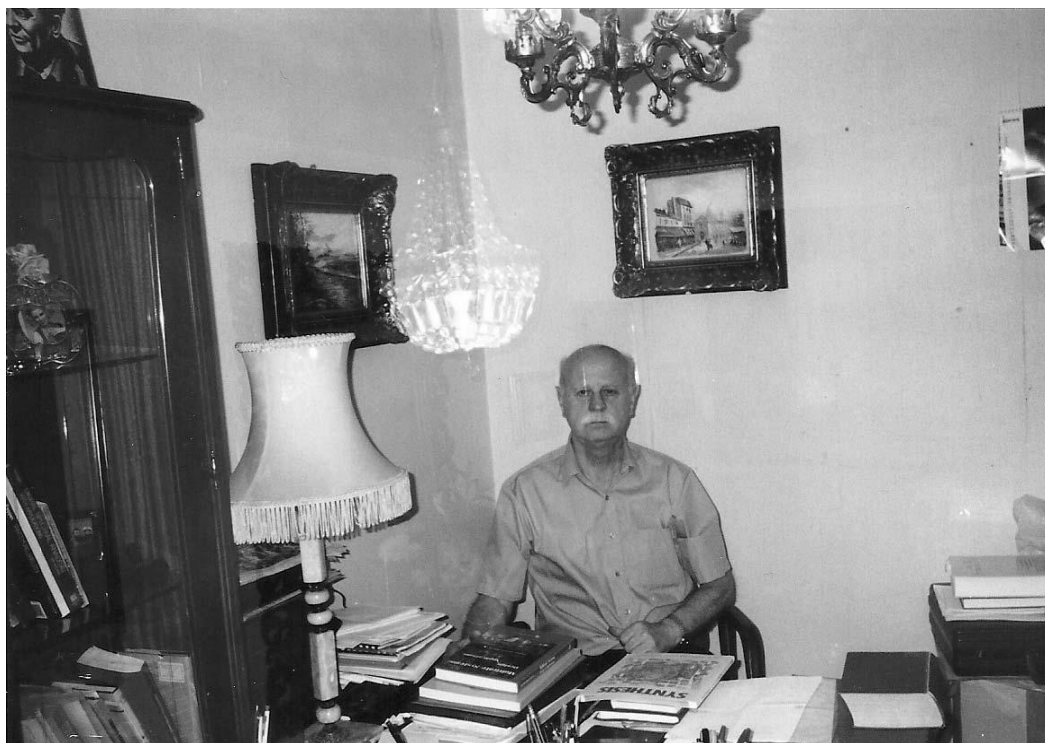
Kraj puta –
od đaka pješaka do akademika

I dalje novi planovi

U skladu s naslovom ove knjige, ovaj dosadašnji dio svog životnog puta okončao sam, namjerno, izborom za redovnog člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. To se desilo 18. decembra 2012. godine. Akademik sam postao zahvaljujući svemu što sam do tada postigao u svojoj profesorskoj, naučno-istraživačkoj i društvenoj karijeri.

Dajem čitaocima na uvid sve što sam do tada napisao i objavio u knjigama, naučnim i stručnim časopisima i na mnogim domaćim i međunarodnim naučnim konferencijama. Dat je i popis mojih naučno-stručnih projekata u kojima sam, u principu, bio odgovorni istraživač. Takođe, dat je i spisak mojih mentorstava na izradi i odbrani doktorskih teza nekih, sada već poznatih i priznatih univerzitetskih profesora i naučnika. U posljednjem prilogu data je moja profesorska biografija, iz koje se vidi koje sam sve predmete predavao na dodiplomskom, postdiplomskom i doktorskom studiju.

Akademik Vlatko Doleček u svojoj radnoj sobi

Sve što sam do izbora za akademika objavio sadržano je u mojoj bibliografiji, objavljenoj u posebnom izdanju Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, i nju u cijelosti prilažem na kraju ovog rukopisa.

Time završavam ovaj tekst, zapravo svoju autobiografiju. Ali, to ipak nije kraj. Nadam se da ću imati još vremena i fizičke i intelektualne energije da u nastavku života uradim još dosta toga što odavno imam u planu, a što do sada nisam stigao da realiziram. U saradnji sa svojim mlađim kolegama imam namjeru da se nastavim baviti pitanjima vezanim za proučavanje i primjenu robota u različitim oblastima, putem Društva za robotiku u BiH. (Prilog 34)

Dio svoje intelektualne aktivnosti namjeravam posvetiti problemima dobijanja čiste energije iz obnovljivih izvora i zaštite čovjekove okoline, kao i nekim drugim aktuelnim problemima vezanim za budući tehnološki razvoj i uticaj tehnologije na ukupni razvoj našeg društva.

Čini mi posebnu čast što su prijedlog za moj izbor za redovnog akademika potpisali svjetski priznati naučnik, akademik Kemal Hanjalić, i dugodišnji predsjednik ANUBIH akademik Božidar Matić. (Prilog 35)

U monografiji Mašinskog fakulteta u Sarajevu u povodu 55 godina njegovog rada objavljena je i moja kraća naučna biografija. (Prilog 36)

*Proglašenje Vlatka Dolečka redovnim članom Akademije nauka i umjetnosti
Bosne i Hercegovine, 2. februar 2013.*

Profesorska biografija

Profesor emeritus dr. sc. Vlatko Doleček, dipl. ing.

EDUKACIJA

- Doktorat tehničkih nauka stekao na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, 1979. godine. Tema: „Prigušene vibracije diskretnih torzionih sistema sa homogenim jezgrom i proizvoljnim brojem dodatnih masa s obje strane jezgra.“
- Magistraturu tehničkih nauka stekao je na Građevinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, 1968. godine. Tema: „Uticaj inercije rotacije poprečnog presjeka i transverzalne sile na frekvenciju sopstvenih oscilacija kontinualnih nosača“.
- Diplomirao je na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, 1963. godine.

NAPREDOVANJE U STRUCI

- Professor emeritus 2009. godine.
- Redovni profesor, Mašinski fakultet u Sarajevu; Univerzitet u Sarajevu, od 1981. do 2008. godine redovni profesor na predmetima Kinematika, Dinamika i Vibracije.
- Naučni savjetnik, UNIS-institut, SOUR UNIS, Sarajevo, 1988–1993. godine.
- Vanredni profesor, Mašinski fakultet u Sarajevu, Univerzitet u Sarajevu, biran na predmete Kinematika i Dinamika sa oscilacijama, 1979–1981. godine.
- Docent, Mašinski fakultet u Sarajevu, Katedra za mehaniku, Univerzitet u Sarajevu, predmeti: Statika, Kinematika, Dinamika i Teorija oscilacija, Univerzitet u Sarajevu, 1968–1978. godine.
- Asistent, Mašinski fakultet u Sarajevu, Katedra za mehaniku za predmete: Statika, Kinematika, Dinamika i Teorija oscilacija, jedno vrijeme bio je i asistent na Mehanici fluida, 1963–1968. godine.

NASTAVNO-ZNANSTVENA AKTIVNOST

U svom radu kao nastavnik fakulteta predavao je sljedeće predmete:

1. Metodologija naučno-istraživačkog rada
  - Doktorski studij na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu (2012–)
2. Dinamika
  - Mašinski fakultet u Sarajevu (1966–2008)
3. Uvod u znanstveno-istraživački rad
  - Postdiplomski studij na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu (2003–2008)
4. Strukturna dinamika
  - Postdiplomski studij na Mašinskom fakultetu Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru (1999–2000)
5. Industrijska robotika
  - Postdiplomski studij na Tehničkom fakultetu Univerziteta u Bihaću (1997–1998)
6. Dinamika sistema
  - Elektrotehnički fakultet Univerziteta u Sarajevu (1992–1993, 1993–1994)
7. Kinematika i Dinamika robota
  - Postdiplomski studij, Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu (1986–1997)
8. Dinamika mašina i mehanizama
  - Postdiplomski studij, Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu (1984–1985)
  - Postdiplomski studij, Mašinski fakultet Univerziteta u Zenici (1985–1986)
9. Viša dinamika

- Postdiplomski sudij Motoristika (1974–1975), postdiplomski studij Produkt inženjering (1976–1977), Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu

10. Teorija vibracija

- Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Zenica (1971–1984)
- Mašinski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci (1969–1981)
- Postdiplomski studij Tehnička mehanika, Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu (1983–1984)

11. Dinamika i Kinematika

- Mašinski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci (1970–1971)
- Mašinski fakultet Univerziteta u Zenici (1973–1985)
- Viša vojno-tehnička akademija Rajlovac (1973–1985)

12. Dinamika i oscilacije

- Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu (1969–2007)

13. Kinematika

- Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu (1968–2008)
- Viša vojno-tehnička akademija Rajlovac (1972–1984)
- Mašinski fakultet Univerziteta u Zenici (1976–1984)
- Mašinski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci (1969–1970)

14. Statika

- Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu (1969–1973)

MENTORSTVO

- Kao nastavnik na Mašinskom fakultetu od 1968. godine učestvovao je u obrazovanju 40 generacija i preko 16.500 studenata.
- Mentor je većeg broja studentskih diplomskih radova.
- Mentor je 23 magistarske teze.

- Mentor i komentor je više doktorskih disertacija.
- Mentor je 15 studentskih radova koji su nagrađeni na nacionalnom nivou.

UČEŠĆE U STRUČNIM I JAVNIM UDRUŽENJIMA

- 2003– Predsjednik Društva za robotiku u BiH
- 1999–2003. Član Upravnog odbora Mašinskog fakulteta u Sarajevu
- 1996–2001. Predsjednik Asocijacije nezavisnih intelektualaca Krug 99
- 1993–1996. Predsjednik Društva mašinskih inženjera BiH
- 1990–1991. Predsjednik Odbora za dodjelu 27-julske nagrade RBiH
- 1989–1991. Delegat u Saveznoj Skupštini SFRJ
- 1989–1990. Predsjednik Pedagoškog savjeta RBiH
- 1986–1990. Delegat u Republičkoj skupštini BiH
- 1985–1987. Predsjednik Savjeta za nauku RBiH
- 1982–1986. Predsjednik Centra za društvene djelatnosti CEDUS Univerziteta u Sarajevu
- 1982–1984. Predsjednik Saveza Aero-kosmonautičkih i raketnih društava SAROJ Jugoslavije
- 1980–1982. Dekan Mašinskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu
- 1978–1986. Predsjednik Društva za aplikativnu i primijenjenu mehaniku RBiH
- 1972–2007. U tri mandata šef Katedre za mehaniku Mašinskog fakulteta u Sarajevu
- 1976–1992. Predsjednik Raketnog društva RBiH
- 1972–1976. Predsjednik Savjeta Mašinskog fakulteta u Sarajevu
- (Izvor: http://www.anubih.ba/images/biografije/Vlatko_Dolecek.pdf)

PRIZNANJA I NAGRADE

- Dobitnik je Šestoaprilske nagrade Grada Sarajeva (2001) i većeg broja priznanja Sarajevskog univerziteta za uspjeh na postdiplomskom studiju i za svoj znanstveno-pedagoški rad na Univerzitetu.
- Decembra 2008. godine izabran za dopisnog člana, a od 12. decembra 2012. godine redovni je član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, gdje je sekretar Odjeljenja tehničkih nauka. Član je Predsjedništva Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

Bibliografija

I. Knjige

I.1. Autor – koautor

1. Vlatko Doleček, Karabegović, I., 2012, *Servisni roboti*, Društvo za robotiku BiH, Bihać, ISBN 078-9958-9262-3-9: 431 str.
2. Vlatko Doleček, Voloder, A., Isić, S., 2009, *Vibracije*, Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo. ISBN 978-9958-26-054-4: 594 str.
3. Vlatko Doleček, Karabegović, I., 2008, *Roboti u industriji*, Tehnički fakultet Univerziteta u Bihaću, Bihać. ISBN 978-9958-9262-2-8: 447 str.
4. Vlatko Doleček, 2007, *Dinamika*, Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo. ISBN 978-9958-601-15-6: XII, 445 str.
5. Vlatko Doleček, 2005, *Kinematika*, Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo. ISBN 9958-601-12-5: XII, 441 str.
6. Vlatko Doleček, Karabegović, I., Martinović, D., 2004, *Elastostatika – drugi dio*, Mašinski fakultet u Sarajevu, Sarajevo: 359 str.
7. Vlatko Doleček, Karabegović, I., Martinović, D., 2003, *Elastostatika – prvi dio*, Tehnički fakultet Univerziteta u Bihaću, Bihać: 320 str.
8. Vlatko Doleček, Karabegović, I., 2002, *Robotika*, Tehnički fakultet Univerziteta u Bihaću, Bihać. ISBN 9958-624-12-5: 332 str.
9. Vlatko Doleček, 1998, *Industrijska robotika*, Tehnički fakultet, Univerzitet u Bihaću, Bihać: 349 str.
10. Vlatko Doleček, Kovačina, N., 1982, *Jedan deterministički pristup vibracijama pumpno-turbinskih agregata*, monografija, Institut za materijale i konstrukcije Građevinskog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo: 245 str.
11. Vlatko Doleček, Lovren, N., Šipčić, S., Šipovac, B., 1981, 1986, 1991, *Zbirka zadataka iz dinamike i oscilacija sa izvodima iz teorije*, Svjetlost, Sarajevo: 617 str.
12. Vlatko Doleček, Kovačina, N., 1980, *Vibracije pumpno-turbinskog agregata PHE Čapljina, Knjiga II – prinudno kombinovane*

- torziona-savojne i ambijent vibracije*, Institut za materijale i konstrukcije Građevinskog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo: 286 str.
13. Vlatko Doleček, Kovačina, N., 1979, *Vibracije pumpno-turbinskog agregata PHE Čapljina, Knjiga I – slobodne vibracije*, Institut za materijale i konstrukcije Građevinskog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo: 321 str.
  14. Vlatko Doleček, Šipovac, B., Šipčić, S., Lovren, N., 1977, 1984, 1991, *Zbirka zadataka iz kinematike sa izvodima iz teorije*, Svjetlost, Sarajevo: 326 str.
  15. Vlatko Doleček, 1977, *Torzione oscilacije mašinskih instalacija sa prigušenjem*, Mašinski fakultet Sarajevo, Sarajevo: 219 str.
  16. Vlatko Doleček, 1977, *Dinamika sa oscilacijama*, Mašinski fakultet u Sarajevu, Sarajevo: 284 str.
  17. Vlatko Doleček, 1976, 1982, *Kinematika*, Mašinski fakultet u Sarajevu, Sarajevo: 220 str.

I.2. Urednik – kourednik

1. I. Karabegović, M. Jurković, V. Doleček (Eds), 2009, *Development and modernization of production: 7th Int. Conf. RIM-2009*, Society for robotics Bosnia and Herzegovina, Cairo, Egypt, 26. 9. – 3. 10. 2009: 256. str.
2. I. Karabegović, M. Jurković, V. Doleček (Eds), 2007, *Development and modernization of production: 6th Int. Conf. RIM-2007*, Society for robotics Bosnia and Herzegovina, Plitvice, R. Hrvatska, 24-26. 10. 2007: 292 str.
3. I. Karabegović, M. Jurković, V. Doleček (Eds), 2005, *Development and modernization of production: 5th Int. Conf. RIM-2005*, University of Bihać, Bihać, 14. 9. – 17. 9. 2005: 1020 str.
4. I. Karabegović, M. Jurković, V. Doleček (Eds), 2003, *Development and modernization of production: 4th Int. Conf. RIM-2003*, University of Bihać, Bihać, 25. 9. – 27. 9. 2003: 1000 str.

II. Radovi u časopisima

1. I. Karabegović, Doleček V., E. Husak, 2011, Analysis of the Industrial Robots in Various Production Processes in the World, *International Review of Mechanical Engineering*, November 2011, 5(7): 1272-1277.
2. Doleček, V., Isić, S., Voloder, A., 2009, An analysis of beam elongation influence to postbuckling displacements under displacement dependent axial force, *Journal Mechanika – Technologija*, 4(78): 25-30. Kaunas, Lithuania.
3. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., 2009, Application of Rouche's theorem for MP filter design, *Applied Mathematics and Computation*, 211(2): 329-335. Elsevier.
4. Ekinović, E., Doleček, V., Dolinsek, S., Hodžić, N., 2009, An approximate technique for damage identification in beams using nonlinear regression analysis of bending frequency changes, *Journal of Engineering, Annals of Faculty of Engineering Hunedoara*, VII(3): 212-222.
5. Doleček, V., Petrović, M., 2008, Combustion analysis and diagnostics of diesel engine by monitoring of instantaneous angular velocity, *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava. Řada hutnická*, 51(1): 96-101. <http://hdl.handle.net/10084/66710>.
6. Rahmanović, S., Doleček, V., 2008, Identification of causes of a ball mill drive vibration using signature analysis in time and frequency domain, *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava. Řada hutnická*, 51(1): 102-108. <http://hdl.handle.net/10084/66882>.
7. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2008, A comparison between finite element and finite Volume methods on the stability problem of Timoshenko beam, *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava. Řada hutnická*, 51(1): 191-195. <http://hdl.handle.net/10084/66711>
8. Doleček, V., Hodžić, A., 2007, Choice of virtual points in trajectory generation for robot manipulation, *Journal of Advanced Engineering*, 1: 475-485. Rijeka, Croatia.

9. Karabegović, I., Rošić, H., Doleček, V., 2006, Control of industrial robots using programmable logic controllers, *Journal Mechanika*, 6(5): 320-326. Kaunas, Lithuania.
10. Filipović, I., Doleček, V., Bibić, Dž., 2005, Modelling and analysis of parameters in the torsional-oscillatory system equivalent to the diesel engines in transport vehicles, *Strojniški vestnik – Journal of Mechanical Engineering*, 51(12): 786-797.
11. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., Karabegović, I., 2002, A method for narrowband HP FIR filter design using fewer multiplications, *Mehdi Khosrowpour, Issues & Trends of Information Technology Management in Contemporary Organizations*, 1: 302-304. Idea Group Publishing, U.S.A. & United Kingdom.
12. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., 2001 Method for narrowband minimum phase filter design, *Electronics Letters*, 37(5): 324-325.
13. Doleček, V., 1996, Reconstruction and the era of informatics, *Magazine of Free Thought*, 2-3, April 1996, Sarajevo.
14. Doleček, V., 1995, Budućnost koja već traje (Postindustrial society: present and future), *Stećak*, 2(16): 15-16.
15. Doleček, V., 1995, Without the strategy in technological development there is no future, *Business journal*, 3(7): 48-53.
16. Doleček, V., 1993, Rebuilding and development, *Business journal, special issue*, 4(6): 24-28.
17. Doleček, V., Ječmenica, M., 1986, Elimination of resonated vibrations in machines and devices during exploitation, *Zaštita*, 5(4): 58-62.
18. Jovanović, R., Doleček, V., 1980, The influence of materials and conditions of exploitation on security and durability of railway shafts, *Railway journal*, 5(11): 57-65.
19. Jovanović, R., Doleček, V., 1978, Dynamic analysis of the loaded rail shaft under small damping, *Railway journal*, 3(8): 48-53.
20. Doleček, V., Ninković, J., 1978, Analysis of the pressured joints using the theory of thick pipes, *Railway journal*, 3(12): 187-199.

III. Radovi u zbornicima

1. Doleček, V., Karabegović, I., Isić, S., 2012, Worldwide Application Of Service Robots In 2010 And Application Trends 2014, *2nd International Scientific Conference on Engineering MAT 2012*, 22-24. November, Antalya, Turkey: 5-8, ISSN 1986-9126.
2. Karabegović, I., Doleček, V., Karabegović, E., 2012, World service robot distribution and application, *12th International conference „Research and Development in Mechanical Industry“ RaDMI2012*, 14-17. September, Vrnjačka Banja, Serbia, plenarno predavanje P-6: 22-30.
3. Karabegović, I., Doleček, V., Karabegović, E., Husak, E., 2012, Application of service robots for defensive purposes, *16th International Research/Expert Conference „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“ TMT*, 10-12. September, Dubai, United Arab Emirates: 431-434, ISSN 1840-4944.
4. Nezirić, E., Isić, S., Doleček, V., Avdić, V., 2012, Impact on vibrations of the guide venues clogging of Francis turbines, *Proceedings of 17th Slovak-Polish Conference on Modeling and Simulations – MMS 2012*, 3-5th September, Rokosowo, Poland, 2012: 419-425, ISBN 978-83-923315-2-0.
5. Doleček, V., Husak, E., Novkinić, B., 2012, Primjena senzora vizije u proizvodnim procesima, *24. Međunarodni simpozij „Dani Josipa Lončara“*, *Zbornik radova S11 MEHATRONIKA*, Šibenik, 6-9. maj 2012: 11-16.
6. Voloder, A., Doleček, V., 2012, Primjena numeričke metode na rješavanje inverznog kinematičkog problema robota, *24. Međunarodni simpozij „Dani Josipa Lončara“*, *Zbornik radova S11 Mehatronika*, Šibenik, 6-9. maj 2012: 21-25.
7. Avdić, V., Doleček, V., Krvavac, J., 2011, Analiza stepena efikasnosti Cross-flow turbine, *Deseto savjetovanje BIH CIGRE, Sarajevo, 25-29. septembar 2011*, *Zbornik radova*: 25-30.
8. Isić, S., Nezirić, E., Doleček, V., Voloder, A., 2011, Experimental Determination of Screw Tightening Influence to Internal Damping of Truss Towers, *Proceedings of 16th Slovak-Polish Conference on*

Modeling and Simulations – MMS 2011, 5-7th September, 2011: 207-212, ISBN 978-80-8075-494-5.

9. Jovanovic Dolecek, G., Dolecek, V., Diaz-Carmona, J., 2011, Comb-Based Method for Narrowband Fir Filter Design, *15th International Research/Expert Conference „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology – TMT 2011“*, Prague, Czech Republic, 12-18. September 2011: 461-464.
10. Nezirić, E., Isić, S., Doleček, V., Voloder, A., 2011, Simulation of Experimental Damping Determination in Elastic Systems, *Proceedings of 15th Research/Expert Conference TMT 2011*, Ekinovic, S., Vivancos, J., Tacer, E., (Eds.), Prague, Czech Republic, 12-18th September, 2011: 1013-1016, ISSN 1840-4944.
11. Karabegović, I., Doleček, V., Husak, E., 2011, Application of optoelectronic sensors in the process industry, *11th International conference „Research and Development in Mechanical Industry – RaDMI 2011“*, 15-18. September 2011, Soko Banja, Serbia, plenarno predavanje.
12. Karabegović, I., Doleček, V., Jurković, M., 2011, Uloga senzora u mehatroničkim sistemima, *22. International Electrical Engineering Symposium, Josip Loncar days*, Šibenik, 2-5. Maj 2011, RH, Zbornik radova S-11: 1-5, ISSN 1848-0772.
13. Jurković, M., Doleček, V., Karabegović, I., 2011, Reengineering of Industrial Manufacturing – Imperative of Development and Competitive Capability, *4th International Conference for Entrepreneurship, Innovation and Regional Development*, 5-7. May, 2011, Ohrid, Macedonia.
14. Doleček, V., Džaferović, E., Komšić, I., Berberović, Lj., 2011, Influence of Scientific, Technical and Technological Progress in the World of Globalisation on Development of Industrial Production in BIH, *International Symposium „Bosnia and Herzegovina – 15 Years of the Dayton Peace Agreement“*, Proceedings, University of Sarajevo, 18-19. of January 2011: 327-340.
15. Doleček, V., Pikula, B., 2010, Uporaba robota u bespilotnom upravljanju vozilom, *20. Međunarodni simpozij „Dani Josipa Lončara“*, Zbornik radova S6, Šibenik, 2-5. maj 2010: 24-28.
16. Karabegović, I., Doleček, V., Jurković, M., 2010, Aplikacija robotskog vida u industrijskom okruženju, *20. Međunarodni*

- simpozij „Dani Josipa Lončara“, Zbornik radova S6, Šibenik, 2-5. maj 2010: 1-5.*
17. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., Karabegović, I., 2010, Simple method for low pass narrowband FIR filter design, *Proc. of the 14th Int. Research/Expert Conf. „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“ TMT 2010, Mediterranean Cruise, September 11-18, 2010: 485-489.*
  18. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., 2010, Novel sharpened compensated comb decimator, *Proc. of the 14th Int. Research/Expert Conf. „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“ TMT 2010, Mediterranean Cruise, 11-18 September 2010: 489-493.*
  19. Nezirić, E., Isić, S., Doleček, V., Voloder, A., 2010, an analysis of damping type influence to vibration of elastic systems, *Proc. of the 14th Int. Research/Expert Conf. „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“ TMT 2010, Mediterranean Cruise, 11-18 September 2010: 781-784.*
  20. Doleček, V., 2010, Međunarodna suradnja – Ciljevi europske Unije u oblasti znanstveno istraživačke i istraživačkorazvojne djelatnosti, *Zbornik radova sa savjetovanja: Stanje i perspektive razvoja naučnoistraživačke i istraživačkorazvojne djelatnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 23. septembra 2010: 115-136, ISBN 978-9958-501-49-4.*
  21. Avdić, V., Doleček, V., Krvavac, J., 2010, Stepen efikasnosti Cross-Flow turbine, *Proc. of 1st Int. Conf. on Manufacturing and Advanced Technologies – MAT 2010, Rahimić, S., Isić, S., (Eds.), Mostar, November 18-20, 2010: 93-98, ISSN 1986-9126.*
  22. Voloder, A., Doleček, V., Isić, S., 2010, Appliance of reduced mechanism on solving of inverse dynamic problem of plane mechanism, *Proc. of 1st Int. Conf. on Manufacturing and Advanced Technologies – MAT 2010, Rahimić, S., Isić, S., (Eds.), Mostar, November 18-20, 2010: 365-370, ISSN 1986-9126.*
  23. Karabegović, I., Doleček, V., Jurković, M., 2010, Primjena industrijskih robota u malim i srednjim preduzećima, *Proc. of 1st Int. Conf. on Manufacturing and Advanced Technologies – MAT*

- 2010, Rahimić, S., Isić, S., (Eds.), Mostar, November 18-20, 2010: 1-6, ISSN 1986-9126.
24. Doleček, V., Karabegović, I., Jurković, M., 2010, Znanstveni i znanstveno-istraživački prioriteti zemalja EU, *Zbornik radova sa simpozijuma „Primjena novih tehnologija u proizvodnim procesima“*, Cent, Bihać, decembar 2010: 1-12, ISSN 1986-5201.
  25. Jurković, M., Karabegović, I., Doleček, V., 2010, Nove tehnologije u razvoju moderne proizvodnje, *Zbornik radova sa simpozijuma „Primjena novih tehnologija u proizvodnim procesima“*, Cent, Bihać, decembar 2010: 13-20, ISSN 1986-5201.
  26. Doleček, V., Isić, S., Voloder, A., 2009, Buckling strength of compressed columns using design rules and nonlinear stability analysis, *14th Int. Conf. on Theoretical and Experimental Problems of Materials Engineering – PiME 2009*, Ostravice, Czech Republic, August 24-26, 2009: 255-258.
  27. Doleček, V., Isić, S., Voloder, A., 2009, An estimation of large deformations based on linear analysis, *7th Int. Scientific Conf. on Production Engineering, Development and Modernization*, Cairo, Egypt, 26. September – 3. October, 2009: 95-97.
  28. Doleček Jovanović, G., Karabegović, I., Doleček, V., 2009, A simple method for multiplierless FIR filter design, *7th Int. Scientific Conf. on Production Engineering, Development and Modernization*, Cairo, Egypt, 26. September – 3. October, 2009: 147-149.
  29. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., 2009, On design of FIR minimum-phase filters, *7th Int. Scientific Conf. on Production Engineering, Development and Modernization*, Cairo, Egypt, 26. September – 3. October, 2009: 145-147.
  30. Doleček, V., Isić, S., Voloder, A., 2009, Eigen frequency change of an elastic system near a critical point, *13th Int. Conf. on „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, Hammamet, Tunisia, October 16-19, 2009: 941-944.
  31. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., 2009, Multistage Decimation Filter, *13th Int. Conf. On „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, Hammamet, Tunisia, October 16-19, 2009: 381-388.

32. Doleček, V., Isić, S., Voloder, A., 2008, Measurement of oscillation frequencies in beam equilibrium bifurcation under non-constant axial load, *7th Youth Symp. on Experimental Solid Mechanics*, Wojcieszycze, Poland, May 14-17, 2008: 20.
33. Isić, S., Doleček, V., Voloder, A., 2008, An analysis of postbuckling frequency change of beam structures using finite elements method, *13th Int. Conf. on Problems of Material Engineering, Mechanics and Design*, Rajecke Teplice, Slovakia, August 25-28, 2008.
34. Doleček, V., Isić, S., Voloder, A., 2008, Linear and nonlinear stability analysis of trusses, *12th Int. Conf. on „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, Istanbul, Turkey, August 26-30, 2008: 925-928.
35. Doleček, V., Isić, S., Voloder, A., 2008, Comparison of experimental and numerical results for beam vibration in buckling under non-constant axial load, *25th Danubia-Adria Symp. on Advances in Experimental Mechanics*, Ceske Budejovice, Czech Republic, September 24-27, 2008: 57-58.
36. Doleček, V., Isić, S., Voloder, A., 2008, An experimental damping determination in beam bifurcation process, *19th Int. Symp. on „Intelligent Manufacturing & Automation: Focus on Next Generation of Intelligent Systems and Solutions“*, Trnava, Slovakia, October 22-25, 2008: 205-206.
37. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., 2008, Multistage CIC filters for sub band tuning, *12th Int. Conf. on „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, Istanbul, Turkey, August 26-30, 2008: 481-485.
38. Doleček, V., Hadžić, A., 2008, Machine vision in robotics, *12th Int. Conf. on „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, Istanbul, Turkey, August 26-30, 2008: 689-692.
39. Karabegović, I., Doleček, V., Jurković, M., 2008, New technologies in robotics, *16th Int. Electronic Symp.*, Croatia, May 5-8, 2008: 83-98.
40. Rahmanović, S., Doleček, V., Isić, S., 2008, Detection of faults in a two-stage gearbox using acceleration envelope spectra and cestrum analysis, *25th Danubia-Adria Symp. on Experimental Methods in*

Solid Mechanics, Ceske Budejovice, Cesky´ Krumlov, Czech Republic, September 24-27, 2008: 217-129.

41. Rahmanović, S., Doleček, V., 2007, The influence of the build-up of firm particles on the impeller of the vibration of a process fan, *Proc. of 6th Int. Scientific Conf. on Production Engineering Development and Modernization of Production*, Plitvice, Croatia, October, 2007: 103-104.
42. Doleček, V., Hadžić, A., 2007, Choice of points in trajectory generation for robot manipulation, *Proc. of 6th Int. Scientific Conf. on Production Engineering Development and Modernization of production*, Plitvice, Croatia, October 24-27, 2007: 135-136. Full paper on additional CD.
43. Vojić, S., Karabegović, I., Doleček, V., 2007, Applications of robot vision in industrial robot welding process, *Proc. of 6th Int. Scientific Conf. on Production Engineering Development and Modernization of production*, Plitvice, Croatia, October 24-27, 2007: 135-136. Full paper on additional CD.
44. Karabegović, I., Jurković, M., Doleček, V., 2007, Development and modernization of production, *Proc. of 6th Int. Scientific Conf. RIM 2007*, Plitvice Lakes, Croatia, October 24-26, 2007: 304-306.
45. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2007, A comparison of finite element and finite volume method on stability analysis of rectangular plate, *Proc. of 6th Int. Scientific Conf. on Production Engineering Development and Modernization of production*, Plitvice, Croatia, October 24-27, 2007: 135-136. Full paper on additional CD.
46. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2007, Simulation and visualization of plane truss eigenvibration, *Proc. of the 18th INT. DAAAM SYMP „Intelligent Manufacturing & Automation: Focus on Creativity, Responsibility and Ethics of Engineers“*, Zadar, Croatia, October 24-27, 2007: 347-348.
47. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2007, Postbuckling analysis of rectangular plates using finite element method, *Proc. of 11th Int. Research/Expert Conf. „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, TMT 2007, Hammamet, Tunisia, September 5-9, 2007: 971-975.

48. Rahmanović, S., Doleček, V., 2007, Identification of causes of a ball mill drive vibration using signature analysis in time and frequency domain, *The 12th Int. Conf. on Problems of Material Engineering, Mechanics and Design*, Jasna, Slovakia, August 29-31, 2007. Book of Abstracts: 12. Full paper on additional CD.
49. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2007, A comparison between finite element and finite volume methods on the problem of stability of timoshenko beam, *The 12th Int. Conf. on Problems of Material Engineering, Mechanics and Design*, Slovakia, August 29-31, 2007. Book of Abstracts: 85-86. Full paper on additional CD.
50. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., 2007, Cosine – based determinant, *11th Int. Research/Expert Conf. „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“, TMT 2007*, Hammamet, Tunisia, September 5-9, 2007: 635-639.
51. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2007, Numerical and experimental analysis of postbuckling behaviour of prismatic beam under displacement-dependent loading, *Proc. of First Serbian, 26th YU Congress on Theoretical and Applied Mechanics*, Kopaonik, Serbia, April 10-13, 2007: 331-338.
52. Doleček, V., Hodžić, D., Vojić, S., Karabegović, I., 2007, Vision sensors and their application in industrial robots, *1st Int. Congress of Serbian Society of Mechanics*, Kopaonik, Serbia, April 10-13, 2007: 579-585.
53. Karabegović, I., Vojić, S., Hodžić, D., Doleček, V., 2007, Artificial intelligence and its use in industrial robots and control in space, *1st Int. Congress of Serbian Society of Mechanics*, Kopaonik, Serbia, April 10-13, 2007: 619-626.
54. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2007, Numerical and experimental analysis of postbuckling motion of beams, *Proc. of Int. Conf. on Computer Aided Design and Manufacturing CADAM 2006*, Supetar, Croatia, September 19-21, 2007: 35-36.
55. Doleček, V., Hadžić, A., 2007, Choice of virtual points in trajectory generation for robot manipulator, *Proc. of Int. Conf. on Computer Aided Design and Manufacturing CADAM 2006*, Supetar, Croatia, September 19-21, 2007: 35-36, Full paper published in *Journal Advanced Engineering* in 2007.

56. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2006, Bifurcation analysis of elastic systems based on frequency spectrum of large vibrations, *17th Int. DAAAM Symp. „Intelligent Manufacturing & Automation: Focus on Mechatronics & Robotics“*, Wien, Austria, November 8-11, 2006: 173-174.
57. Doleček, V., Filipović, I., Bibić, Dž., Petrović, M., 2006, Possibilities of indirect control of combustion process parameters for internal combustion engines, *Int. Congress Motor Vehicles & Motors 2006*, Kragujevac, Serbia, October 4-6, 2006: 133-136.
58. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2006, An identification of the bifurcation type using post critical motion analysis, *Proc. of 5th Int. Congress of Croatian Society of Mechanics*, Trogir-Split, Croatia, September 21-23, 2006: 83-84.
59. Doleček, V., Filipović, I., Bibić, Dž., Petrović, M., 2006, Importance of crankshaft torsional vibration signals in diagnostics of IC engines, *5th Int. Congress of Croatian Society of Mechanics*, Trogir-Split, Croatia, September 21-23, 2006: 157-161.
60. Isić, S., Doleček, V., 2006, A dynamical approach for the nonlinear analysis of the state stability of elastic systems, *Proc. of 10th Int. Research/Expert Conf. „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, TMT 2006, Barcelona-Lloret de Mar, Spain, September 11-15, 2006: 741-744.
61. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., 2006, Multiplier – free filter design using LT COMB filters, *Proc. of 10th Int. Research/Expert Conf. „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, TMT 2006, Barcelona-Lloret de Mar, Spain, September 11-15, 2006: 657-660.
62. Doleček, V., Vujičić, B., 2006, Information and communication technology impact on the increase in business performance, *Proc. of 10th Int. Research/Expert Conf. „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, TMT 2006, Barcelona-Lloret de Mar, Spain, September 11-15, 2006: 505-508.
63. Karabegović, I., Doleček, V., 2006, Impact of vibration and noise on workers' productivity in an industrial plant, *Industrial Engineering Meeting on „Protection and Health in Workplace“*, Bjelolasica, Croatia, September 27-29, 2006.

64. Karabegović, I., Vojić, S., Doleček, V., 2006, 3D vision for industrial robots, *12th Int. Power, Electronics and Motion Control Conf., EPE-PEMC 2006*, Portorož, Slovenia, 30. August – 1. September, 2006: 213-218.
65. Rahmanović, S., Doleček, V., 2006, Methods and techniques of cement plant rotating machinery vibration: measurement and analysis, *Annals of DAAAM for 2006 & Proc. of the 17th Int. DAAAM Symp. „Intelligent Manufacturing & Automation: Focus on Mechatronics & Robotics“*, Vienna, Austria, 2006: 341-342.
66. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., 2006, On the method for multiplierless FIR filter design, *Proc. of the 7th Int. Conf. on technical informatics – CONTI 2006 1*, Timosoara, Romania, June 8-9, 2006: 197-200.
67. Karabegović, I., Doleček, V., Vojić, S., 2005: Simulation of process of sorting and storage of finished products using intelligent systems, *MECHANIKA-2005, Proceeding of 10 the Int. Conf.*, Kaunas University of Technology, Lithuania, April 7-8, 2005: 172-177.
68. Karabegović, I., Doleček, V., Hodžić, D., 2005, Artificial neural networks and their applications in industrial robots, *9th Research /Expert Conf. „Trends in Development of Machinery and Associated Technology“*, TMT 2005, Antalya, Turkey, September 26-30, 2005: 611-614.
69. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., Karabegović, I., 2005, One method for FIR minimum-phase multiplier-free-filter design based on cosine and RRS filters, *ECCTD2005 – European Conf. on Circuit Theory and Design*, Cork Ireland, Ireland, 29. August – 2. September 2005: 275-279.
70. Doleček, V., Ekinović, E., 2005, Damage identification in beams through changes in frequency, *9th Research /Expert Conf. „Trends in Development of Machinery and Associated Technology“*, TMT 2005, Antalya, Turkey, September 26-30, 2005: 997-1000.
71. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., 2005, One simple method for narrowband minimum-phase filter design, *9th Research /Expert Conf. „Trends in Development of Machinery and Associated Technology“*, TMT 2005, Antalya, Turkey, September 26-30, 2005: 1247-1250.

72. Karabegović, I., Doleček, V., Jurković, M., 2005, Applications of industrial robots in Europe and world, *3rd Advisory Meeting on Industrial Engineering in Serbia and Montenegro*, Vrnjačka Banja, Srbija, 1-3. septembar 2005: 29-46.
73. Bibić, Dž., Filipović, I., Doleček, V., 2005, On the damping modelling in IC engine torsional vibrations damper, *5th Int. Scientific Conf. on Production Engineering, RIM 2005*, Bihać, BiH, September 14-17, 2005: 415-420.
74. Karabegović, I., Vojić, S., Doleček, V., 2005, Simulation of the process of sorting and storage of finished products using intelligent systems, *Mechanika 2005*, Lithuania, April 7-8, 2005: 172-177.
75. Doleček, V., Karabegović, I., Rošić, H., 2005, On the analysis of sensors application by commissioning of finished products, *5th Int. Scientific Conf. on Production Engineering, RIM 2005*, September 14-17, Bihać, BiH: 311-316.
76. Karabegović, I., Doleček, V., Vojić, S., 2005, Industrial Robots Programming in The Process of Sorting and Storing of Final Products, *5th Int. Scientific Conf. on Production Engineering, RIM 2005*, 14-17th September, Bihać, BiH: 305-310.
77. Doleček, V., Karabegović, I., Rošić, H., 2005, Simulation of Commissioning Process of Finished Products Using Intelligent Systems, *5th Int. Scientific Conf. on Production Engineering, RIM 2005*, Bihać, BiH, September 14-17, 2005: 293-298.
78. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., Manzano, O. I., 2005, computationally efficient narrow-band multiplier-free fir filter design, *5th Int. Scientific Conf. on Production Engineering, RIM 2005*, Bihać, BiH, September 14-17, 2005: 535-540.
79. Doleček, V., Karabegović, I., 2005, Dissemination robots, *5th Int. Scientific Conf. on Production Engineering, RIM 2005*, Bihać, BiH, September 14-17, 2005: 3-20.
80. Karabegović, I., Doleček, V., Jurković, M., Hodžić, D., 2004, Intelligent wear, *2nd Int. Conf. ERGONOMICS 2004*, Stubičke toplice, Croatia, 21-22. oktobar, 2004: 139-143.
81. Karabegović, I., Jurković, M., Doleček, V., Hodžić, D., 2004, Applications of industrial robots in flexible building systems,

- Manufacturing and management in 21th Century, Proc.*, Skoplje, Macedonia, September 16-17, 2004: 97-104.
82. Karabegović, I., Doleček, V., Jurković, M., Mahnić, M., 2004, Prevalence of industrial robots across industrial disciplines, *RaDMI – 2004*, October, 2004, Zlatibor, Srbija: 127-133.
  83. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., 2004, Efficient decimation filters for sub band tuning, *Proc. 8th Int. Research/ Expert Conf. „Trends in Development of Machinery and Associated Technology“*, TMT 2004, Neum, BiH, September 15-19, 2004: 879-882.
  84. Karabegović, I., Doleček, V., Hodžić, D., 2004, Simulation of industrial robot movements and operations, *Proc. 8th Int. Research/ Expert Conf. „Trends in Development of Machinery and Associated Technology“*, TMT 2004, Neum, BiH, September 15-19, 2004: 291-294.
  85. Filipović, I., Doleček, V., Bibić, Dž., 2004, Identification of parameters for the mathematical model of torsional vibrations, *Proc. 8th Int. Research/ Expert Conf. „Trends in Development of Machinery and Associated Technology“*, TMT 2004, Neum, BiH, September 15-19, 2004: 367-370.
  86. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., Karabegović, I., 2004, One method for the design of low-pass narrowband filters using sharpened modified RRS filter, *IRMA-2004*, New Orleans, LA, U.S.A., Maj, 2004: 1231-1232.
  87. Muhić, S., Karabegović, I., Doleček, V., 2003, Dynamic-mathematical model of balanced vibratory conveyor, *Proc. 19th Int. DAAAM Symp.*, Sarajevo, BiH, October 22-25, 2003: 311-312.
  88. Karabegović, I., Doleček, V., Behrem, S., 2003, Analysis of software for the simulation of kinematics and dynamics of industrial robots, *Int. Conf. RaDMI*, Herceg Novi, Montenegro, September 14-18, 2003: 2369-1370.
  89. Karabegović, I., Doleček, V., Vojić, S., 2003, Applications of telerobotics, *Int. Conf. RaDMI*, Herceg Novi, Montenegro, September 14-18, 2003: 1546-1550.
  90. Burak, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2003, 3D graphical simulation of virtual robot systems, *The 4th Int. Conf. on*

- Revitalization and Modernization of Production, RIM-2003*, Bihać, BiH, September 25-27, 2003: 333-337.
91. Behrem, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2003, On the application of simulations in industrial robots, *The 4th Int. Conf. on Revitalization and Modernization of Production, RIM-2003*, Bihać, BiH, September 25-27, 2003: 338-343.
  92. Doleček, V., Karabegović, I., Vojić, S., 2003, Programming of industrial robots in real and virtual environments, *The 4th Int. Conf. on Revitalization and Modernization of Production, RIM-2003*, Bihać, BiH, September 25-27, 2003: 315-320.
  93. Karabegović, I., Doleček, V., Rosić, H., 2003, Use of sensors for guiding grippers of industrial robots, *The 4th Int. Conf. on Revitalization and Modernization of Production, RIM-2003*, Bihać, BiH, September 25-27, 2003: 316-321.
  94. Doleček, V., Karabegović, I., Mahmić, M., 2003, Application of industrial robots in flexible assembly lines, *The 4th Int. Conf. on Revitalization and Modernization of Production, RIM-2003*, Bihać, BiH, September 25-27, 2003: 327-333.
  95. Doleček, V., Karabegović, I., 2003, Robot applications in the 21st century, *The 4th Int. Conf. on Revitalization and Modernization of Production, RIM-2003*, Bihać, BiH, September 25-27, 2003: 2-23.
  96. Doleček, V., Ekinović, E., 2003, Crack modelling in vibration based damage identification – a review, *The 7th Int. Research / Expert Conf. Trends in the Development of Machinery and Associated Technology, TMT 2003*, Lloret del Mar, Barcelona, Spain, September 15-16, 2003: 523-527.
  97. Gačo, Dj., Doleček, V., Karabegović, I., 2003, The analytical solution of the indirect kinematics of the robot manutec R3 on the triangle-shaped trajectory, *The 7th Int. Research / Expert Conf. Trends in the Development of Machinery and Associated Technology, TMT 2003*, Lloret del Mar, Barcelona, Spain, 15-16th September, 2003: 773-776.
  98. Burak, S., Doleček, V., Karabegović, I., 2003, Simulation based analysis and design of robot arm systems, *The 7th Int. Research / Expert Conf. Trends in the Development of Machinery and Associated Technology, TMT 2003*, Lloret del Mar, Barcelona, Spain, September 15-16, 2003: 777-780.

99. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., Karabegović, I., 2003, Minimum-phase FIR filter design using IFIR structure, *The 7th Int. Research / Expert Conf. Trends in the Development of Machinery and Associated Technology, TMT 2003*, Lloret del Mar, Barcelona, Spain, September 15-16, 2003: 1069-1072.
100. Jovanović, R., Doleček, V., Radosavljević, A., 2003, Self-excited shaft oscillations in ASEA electro-locomotives as a factor of driving gear service life, *Proc. of the 2nd DAAAM Int. Conf. on Advanced Technologies for Developing Countries – ATD03*, 25-28. juni, 2003, Tuzla, BiH: 19-24.
101. Karabegović, E., Karabegović, I., Doleček, V., 2002, Application of robots in industrial production, *6th Int. Research / Expert Conf., Trends in the Development of Machinery and Associated Technology, TMT 2002*, Neum, BiH, September 18-22, 2002: 186-190.
102. Doleček Jovanović, G., Doleček, V., Karabegović, I., 2003, Design of low pass narrowband FIR filters using IFIR and modified RRS filter, *IRMA 2003 Int. Conf.*, Philadelphia, Pa, U.S.A., May 18-21, 2003: 302-304.
103. Doleček, V., Doleček Jovanović, G., 2001, Narrowband minimum phase filter design using sharpened comb filter, *European Conf. on Circuits and Systems, ECCTD 01, ESPO*, Finland: 873-875.
104. Burak, S., Doleček, V., 2001, Student information systems – Trend 2000, practical approach, *The 3rd Int. Conf. on Revitalization and Modernization of Production RIM 2001*, Bihać, BiH, 2001: 675-682.
105. Doleček, V., Halilagić, R., 2001, Direct and inverse kinematics of robot KUKA IR 160/15.0 with six rotational degrees of freedom, *The 3rd Int. Conf. on Revitalization and Modernization of Production RIM 2001*, Bihać, BiH, 2001: 533-540.
106. Doleček, V., Karabegović, I., 2000, A contribution to the virtual analysis, programming and simulation of industrial robots, *The 3rd Int. Conf. on Revitalization and Modernization of Production RIM 2001*, Bihać, BiH, 2000: 49-71.
107. Doleček, V., Karabegović, I., 2001, Technological development in Bosnia and Herzegovina, *The 3rd Int. Conf. on Revitalization and Modernization of Production, RIM 2001*, Bihać, BiH, 2001: 3-25.

108. Halilagić, R., Doleček, V., 2000, Kinematical characteristics of robots for wood processing using lasers over the prescribed trajectory, *Int. Conf. DIR 2*, Bihać, BiH, 2000: 77-87.
109. Banjanović-Mehmedović, L., Bilalović, F., Doleček, V., 2000, Robot assembly of planetary motor speed reducer by means of especially adjustable vibrations, *DESIGN 2000*, Dubrovnik, Croatia, 2000: 593-599.
110. Voloder, A., Doleček, V., 1999, Analiza uticajnih faktora na vibracije elastičnog manipulatorskog članka (Analysis of factors influencing the vibration of an elastic joint), *The 2nd Int. Meeting „Revitalization and modernizing of production“*, RIM 9, Bihać, BiH, 1999: 403-411.
111. Voloder, A., Doleček, V., 1998, Analiza strukturnog prigušenja usljed aksionalnih deformacija (Analysis of structured damping due to axial deformities), *The 4th Int. Scientific Meeting „Tendencies in Development of Mechanical constructions and Technologies“*, Zenica, BiH, 1998: 217-221.
112. Doleček, V., Voloder, A., 1997, Analiza uticajnih parametara na stabilnost vibracija rotirajućih greda (Analysis of parameters influencing the stability of vibrations of rotated elastic beams), *The 1st Scientific Meeting „Revitalization and Modernization of Metal Industry“*, Bihać, BiH, 1997: 187-195.
113. Doleček, V., Voloder, A., 1996, Matematski model fleksibilnog prostornog robotskog manipulatora sa fleksibilnim članovima (A mathematical model for space robot manipulator with flexible elements), *The 3rd Int. Scientific Meeting „Tendencies in Development of Mechanical Constructions and Technologies“*, Zenica, BiH, 1996: 154-160.
114. Doleček, V., 1996, Tehnološki razvoj BiH: kako pristupiti osnovama obnove (Technological development of BiH: How to approach the fundamentals of reconstruction), 1996, Sarajevo, BiH: 77-79.
115. Filipović, I., Doleček, V., 1996, Defining optimal bearing operating conditions using computer, *The 4th Symp. Design '96*, Opatija, Croatia, 1996: 145-149.
116. Doleček, V., 1996, The level of technological development in Bosnia and Herzegovina, *Scientific meeting of the Int.*

- Technological Cooperation for the Reconstruction of BiH*, Zenica, BiH, 1996: 125-129.
117. Doleček, V., 1995, Stepen razvoja proizvodnje i upravljanje okolišom (Level of production development and environment management), *Science Colloquium: Biological Diversity: Theoretical and Practical Aspects*, Sarajevo, BiH, 1995: 77.
  118. Doleček, V., 1995, Razvoj generičkih tehnologija i njihova primjena (uvodni referat), *Drugi međunarodni skup „Tendencije u razvoju mašinskih konstrukcija i tehnologija“*, Zenica, BiH, 1995: 3-17.
  119. Doleček, V., 1995, Poduzetništvo i razvoj tehnologije, *Okrugli sto „Poduzetništvo kao osnov ekonomskog oporavka i razvoja BiH“*, Sarajevo, 25. februar 1995: 43-47.
  120. Doleček, V., 1994, Strategija tehnološkog razvoja, *ZEPS*, Zenica, BiH, 1994: 13-25.
  121. Doleček, V., 1994, Rekonstrukcija Grada i restrukturiranje njegove ekonomije (Reconstruction of the City and restructuring of its economy), *Conf. on Reconstruction and Long-term Development of the City of Sarajevo*, Sarajevo, 6-9 sep., BiH, 1994: 78-82.
  122. Doleček, V., 1994, The production of the means of transportation and advanced technologies, *SFS*, Sarajevo, BiH, 1994: 44-48.
  123. Doleček, V., 1993, Obnova Grada u susret post-industrijskom društvu, „*Životne i razvojne dileme grada Sarajeva*“, Sarajevo, BiH, 1993: 26-34.
  124. Doleček, V., 1993. Nove tehnologije i zaštita okolice, *Kolokvijum „Rat i zaštita životne sredine“*, Sarajevo, 4-5. juni, 1993: 65.
  125. Doleček, V., 1992, CAD software paket za simulaciju robotskih sistema, *Produktika 92*, Sarajevo, BiH, 1992: 78-82.
  126. Doleček, V., 1992, Bazne strukture fabrika budućnosti, uvodni referat, *Produktika 92*, Sarajevo, BiH, 1992: 2-18.
  127. Doleček, V., Ašonja, G., 1992, CAE package for industrial robot system simulation, *ASME Conf. „Signals and Systems“*, Geneva, Italia, 1992: 858-862.
  128. Doleček, V., Ašonja, G., 1992, One approach for robot manipulation task planning and simulation in flexible production

- cells, *ASME Conf. „Signals and Systems“*, Geneva, Italia, 1992: 1037-1039.
129. Doleček, V., Doleček Jovanović, G., 1991, One approach for analyzing dynamical system models, *ASME Conf. „Signals, Data, System – with Emphasis on Electrical and Electronics Engineering“*, Tunisia, 1991: 347-349.
  130. Doleček, V., 1991, Analysis of discrete systems with high internal disproportional damping, *ASME Conf. „Signals, Data, Systems – with Emphasis on Electrical and Electronics Engineering“*, Tunisia, 1991: 560-568.
  131. Doleček, V., Voloder, A., 1990, Application of modal analysis in the study of dynamics of tool machines, *Proc. of Faculty of Mechanical Engineering*, University of Sarajevo, Sarajevo, BiH, 1990: 87-92.
  132. Voloder, A., Doleček, V., 1989, Bezdimezionalni dijagrami stabilnosti altnih mašina pri pojavi samopobuđujućih oscilacija (Dimensionless diagrams of stability of self-induced oscillations in a tool machine), *Proc. of Airplane Military Academy*, Rajlovac, Sarajevo, 1989: 107-112.
  133. Doleček, V., Voloder, A., 1989, Samopobudne oscilacije generisane u procesu rezanja na alatnoj mašini (Self induced oscillations generated during the cutting phase of a tool machine), *The 3rd Scientific Meeting „Vibrations of Rotating Machines and Systems“*, Karlovac, Croatia, 1989: 151-160.
  134. Doleček, V., Ječmenica, M., 1989, Analiza uticajnih parametara rotirajućih sistema na sopstvene frekvence: komparacija Hamiltonovog principa i metode transfer matrica (Analysis of the influence of parameters of rotating systems on the eigen frequencies: comparison of Hamilton's principle and method of matrix transfer), *The 3rd Scientific Meeting „Vibrations of Rotating Machines and Systems“*, Karlovac, Croatia, 1989: 248-256.
  135. Vila, S., Doleček, V., 1988, Analitičko i eksperimentalno određivanje dinamičke izdržljivosti lopatica rotora turbine, turbomlaznog motora (Analytical and experimental computation of dynamical durability of turbine rotor blades in a turbojet motor), *Proc. of the Department of Production Engineering and Institute*

- for Tool Machines*, Faculty of Mechanical Engineering, University of Sarajevo, Sarajevo, BiH, 1988: 159-180.
136. Doleček, V., Voloder, A., 1988, Prilog proučavanju prostornog problema samopobudnih oscilacija alatnih mašina, *Zbornik radova I*, Mašinski fakultet Sarajevo: 31-50.
  137. Doleček, V., Voloder, A., 1988, Jedan način određivanja granice stabilnosti alatnih mašina pri pojavi autooscilacija (An approach for determining the stability bounds of tool machine during self oscillations), *The 18th Yugoslavian Congress on Theoretical and Applied Mechanics*, Vrnjačka Banja, Srbija, 1988: 105-108.
  138. Doleček, V., Voloder, A., 1988, Contribution to the study of spatial problem of self induced oscillation of tool machines, *Proc. of Department of Production Engineering and Tool Machines*, Faculty of Mechanical Engineering, University of Sarajevo, Sarajevo, BiH, 1988: 132-145.
  139. Doleček, V., Voloder, A., 1988, Dinamička stabilnost alatnih mašina u slučaju samopobudnih oscilacija (Dynamical stability of tool machines under self induced oscillations), *BIAM '88, The 9th Int. Advising „Challenges in new technologies for machine development“*, Zagreb, Croatia, 1988: 341-349.
  140. Doleček, V., Voloder, A., 1987, Stability of tool machine under self induced oscillations, *Proc. of Faculty of Mechanical Engineering*, University of Sarajevo, BiH, 1987: 88-96.
  141. Doleček, V., Isović, S., Vila, S., 1987, An approach to experimentally determine dynamical durability of turbine rotor blades in a turbojet motor by analyzing eigenvalues, *The 8th Yugoslavian Congress of Aero-Cosmonautical Society*, Mostar, BiH, 1987: 347-354.
  142. Doleček, V., Ječmenica, M., 1986, Reduction of vibrational activities in a mechanical system using a dynamical absorber, *Scientific meeting „Vibrations of Rotated Machines and Systems“*, IFTOM, Karlovac, Croatia, 1986: 242-248.
  143. Doleček, V., Ječmenica, M., 1985, Determination of optimal parameters of a dynamical absorber for translational and rotational oscillations of mechanical systems for frequency varying inputs, *Proc. of the Department of Production Technology*, Faculty of

- Mechanical Engineering, University of Sarajevo, Sarajevo, BiH, 1985: 170-191.
144. Doleček, V., Ječmenica, M., 1985, One method for determining eigenvalues of a dynamical absorber, *IFTOM – Dynamics of Machines and Mechanisms*, Subotica, Srbija: 275-302.
  145. Doleček, V., Kovačina, N., 1984, Calculation of dynamical behaviour of HE aggregate, *Symp. of the Int. Association for Theoretical and Experimental Mechanics*, Portorož, Slovenija, 1984: 257-264.
  146. Doleček, V., Kovačina, N., 1983, Dynamical analysis of hydroelectric power plant aggregates under axial asymmetrical load, *The 16th Yugoslavian Congress on Theoretical and Applied Mechanics*, Bečići, Montenegro: 351-356.
  147. Doleček, V., Kovačina, N., 1983, Influence of wind on the stability of the antenna pole in the grid structure laterally supported with elastic ropes, *The 7th Congress of Constructors*, Cavtat, Croatia: 207-214.
  148. Kovačina, N., Doleček, V., 1983, Determination of the size and location of the strongest vibrational strain of torsial systems with damping using computers, *The 5th Int. Symp. „Computers in Academia“*, Cavtat, Croatia: 76-84.
  149. Doleček, V., Kovačina, N., 1983, Estimates of the object oscillations influenced by the force of hydro or aerodynamic origin, *The 20th Congress of the Int. Association for Hydraulic Research*, Moscow, Russia, 1983: 1320-1322.
  150. Doleček, V., Kovačina, N., 1983, Torsional vibrations of long shafts, *Int. Conf. on Engineering Design, ICED '83*, Copenhagen, Denmark: 572-574.
  151. Doleček, V., Kovačina, N., 1983, Calculation of forced torsial vibrations in shafts of powerful aggregates with high power in a system with nonlinear elements, *Scientific Meeting „Vibrations of rotational elements and systems“*, Karlovac, Croatia: 67-75.
  152. Doleček, V., Kovačina, N., 1982, Computer aided design for one class of oscillatory torsial systems, *Proc. of the 4th Scientific Meeting on Computer Aided Design*, Zagreb, Croatia: 243-248.

153. Doleček, V., Kovačina, N., 1982, Mechanical response of a pump turbine aggregate to periodical and non-periodical inputs, *Informatika '82 – Proc. of the Int. Symp. on Computer Technology and Informatics*, Ljubljana, Slovenija: 371-375.
154. Doleček, V., Kovačina, N., 1982, Oscillations of partially submerged object with circular cross sectional area and changing mass, *Design and Production of Partially Submerged Industrial Objects*, Rijeka, Croatia: 234-238.
155. Doleček, V., Kovačina, N., 1981, Jedan deterministički pristup vibracijama pumpno-turbinskih agregata (One deterministic approach to vibrations of pump-turbine aggregates), *IMK Noll, Sarajevo Proc.*, Sarajevo, BiH: 64-76.
156. Doleček, V., Kovačina, N., 1981, Vibracije PHE agregata (Vibrations of PHE Aggregates), *The 6th Advising on Hydro-electric Power-Plants and Pump Accumulated Hydro-electric Power-Plants*, Mostar, BiH: 198-216.
157. Doleček, V., 1981, Calculation of forced torsial vibrations in systems with internal and external damping using Speatgens method, *The 3rd Yugoslavian Symp. on Kinematics and Dynamics of Machines and Mechanisms*, Ljubljana, Slovenija: 345-352.
158. Doleček, V., Kovačina, N., 1981, Projection of one class of oscillatory torsial systems, *Informatika – Proc. of the Int. Symp. on Computer Technology and Informatics*, Ljubljana, Slovenija: 378-380.
159. Doleček, V., 1981, One method for computing eigenvalues of real-valued discrete systems with homogeneous cores, *Yugoslavian Congress on Theoretical and Applied Mechanics*, Kupari, Croatia: 341-343.
160. Doleček, V., Hufnagl, B., Kulenović, M., 1981, Determination of kinematical elements of the background mechanism in a short ranged render, *Science of Computer Aided Design*, Zagreb, Croatia: 93-104.
161. Doleček, V., Jovanović, R., Kovačina, N., 1981, Determination of dynamical parameters that influence the railway shaft during exploitation, *Science of Computer Aided Design*, Zagreb, Croatia: 347-352.

162. Doleček, V., Kovačina, N., 1981, The computation of dynamical load of bearings in multispans shafts, *Science of Computer Aided Design*, Zagreb, Croatia: 237-246.
163. Doleček, V., Kovačina, N., 1981, One deterministic way for studying of combined bending and torsional oscillations of hydro energetic aggregates with high power, *Advising on Yugoslavian Power-Plants JUGEL*: 371-374.
164. Doleček, V., Kovačina, N., 1981, Dinamički proračun pumpno-turbinskog agregata (Dynamical computation of pump turbine aggregates), *Conf. Proc. Materials and Constructions*, Sarajevo, BiH: 151-158.
165. Doleček, V., Kovačina, N., 1980, Proračun sopstvenih vrijednosti osovine pumpno-turbinskog agregata (Computation of eigenvalues of a shaft in pump-turbine aggregates), *Advising on Hardware and Software for Structural Analysis and Computational Estimation*, Belgrade, Serbia: 325-329.
166. Doleček, V., 1980, One iterative method for determining eigenvalues of differential equations, *The 7th Congress of Mathematicians, Physicists and Astronomers*, Budva-Bečići, Montenegro: 179-184.
167. Doleček, V., Kulenović, M., 1980, Kinematical analysis of the mechanism of a short stepped sewing machine, *The 32nd Yugoslavian Symp. on Machines and Mechanisms*, University Research Press, Mostar, BiH: 241-253.
168. Doleček, V., 1979, Jedan od načina određivanja sopstvenih vrijednosti diskretnih sistema sa posebno velikim prigušenjem (One way of determining eigenvalues of discrete systems with especially big damping), *The 32nd Yugoslavian Symp. on Machines and Mechanisms*, University Research Press, Mostar, BiH: 87-94.
169. Doleček, V., 1979, Lewisov metod za sopstvene vrijednosti torzionih sistema (Lewis method for real-valued torsional systems), *Proc. of the Conf. on Production Mechanical Engineering*, Institute for Tools and Machines, Faculty of Mechanical Engineering, University of Sarajevo, Sarajevo: 82-97.
170. Doleček, V., Kovačina, N., 1979, The computation of eigenvalues of ordered piston motors, *The 14th Int. Symp. on Information Processing*, Bled, Slovenija: 341-345.

171. Doleček, V., 1979, Sinteza diskretnih torzionih sistema sa unutrašnjim i spoljašnjim prigušenjem (Synthesis of discrete torsional systems with internal and external damping), *Symp. on Motor Vehicles and Motors*, Kragujevac, Srbija: 217-221.
172. Doleček, V., 1979, One form of normal functions of amplitude flows and torsial moments of continuous systems with internal and external damping, *The 4th Yugoslavian Congress of Aeronautical Society*, Ljubljana, Slovenija: 233-238.
173. Doleček, V., 1979, Numerical analysis of eigenvalues of discrete systems with damping, *The 2nd Yugoslavian Symp. on Applications of MKE*, Maribor, Slovenija: 67-77.
174. Doleček, V., 1979, Proračun torzionih oscilacija motora sa unutrašnjim sagorijevanjem, *Proc. of the Int. Symp. on Computer Technology and Informatics*, Sarajevo-Jahorina, BiH, 1979: 247-251.
175. Doleček, V., 1979, Changing eigenvalues of discrete torsial system with internal and external damping by varying the moment of inertia and coefficient of hardness of one element of the system, *Science and Motor Vehicles – 9th Meeting*, Ljubljana, Slovenija: 325-328.
176. Doleček, V., 1978, Amortizovane torzione oscilacije sistema sa dva stepena slobode sa primjenom na alatne strojeve, Institut za alatne mašine, Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, BiH: 101-119.
177. Doleček, V., 1978, Cosmonautics with a special view of theoretical aspects of satellite connections, *Directions and Achievements*, Dubrovnik, Croatia: 2-17.
178. Doleček, V., Kovačina, N., 1978, Jedan metod određivanja sopstvenih vrijednosti diskretnih torzionih sistema sa spoljašnjim i unutrašnjim prigušenjem, *IFTOM*, Kragujevac, Srbija: 175-181.
179. Doleček, V., 1968, Uticaj inercije rotacije poprečnog presjeka i aksijalnih sila na savojne oscilacije greda promjenljivog poprečnog presjeka, *Jugoslovenski kongres za teorijsku i primijenjenu mehaniku*, Split, Hrvatska: 341-343.
180. Doleček, V., 1967, Torsional analysis of discrete torsional systems with external and internal damping, *Proc. of the 2nd Conf. on*

Combating Noise and Vibrations, Thessaloniki, Greece, 1967: 1043-1045.

IV. Radovi iz opće tematike

1. Doleček, V., 2010, Tehnologije XXI stoljeća (uvodno izlaganje), *Prvi međunarodni skup MAT (Int. Conf. on Manufacturing and Advanced Technologies)*, Mašinski fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“, Mostar, 18. novembar, 2010.
2. Doleček, V., Karabegović, I., Jurković, M., 2010, Primjena industrijskih robota u procesu zavarivanja, *Centar novih tehnologija*, Tehnički fakultet, Bihać, 2010: 7-16, ISSN 1986-5201.
3. Doleček, V., 2010, Tehnologije budućnosti (uvodno izlaganje), *Drugi naučno-stručni skup „Mehatronička sinergija za razvoj novih proizvoda“*, Univerzitet u Tuzli i TDM – Automobilaska industrija Gradačac, Gradačac, 19. juni 2010.
4. Doleček, V., 2009, Održivi i stabilan Univerzitet, *Zbornik radova Međunarodna konferencija „Industrijska ekologija i održivi razvoj u visokom obrazovanju“*, Sarajevo, 18-19. decembar 2008: 30-35.
5. Doleček, V., 2009, Mehatronika u procesu edukacije inženjera, *Okrugli sto „Savremeni aspekti obrazovanja inženjera“ u povodu obilježavanja 50. godišnjice Mašinskog fakulteta Univerziteta „Džemal Bijedić“*, Mostar, 18. novembar 2009.
6. Karabegović, I., Jurković, M., Doleček, V., 2009, Primjena inteligentnih sistema u procesu zavarivanja, *Zbornik radova sa seminara na temu „Inteligentni sistemi u procesu zavarivanja“*, Centar za napredne tehnologije, Bihać, decembar 2009: 17- 22, ISSN 1986-5201.
7. Doleček, V., Karabegović, I., Jurković, M., 2009, Primjena industrijskih robota u procesu zavarivanja, *Zbornik radova sa seminara na temu „Inteligentni sistemi u procesu zavarivanja“*, Centar za napredne tehnologije, Bihać, decembar 2009: 7-16, ISSN 1986-5201.
8. Doleček, V., Avdić, E., Krvavac, J., Ajanović, A., 2009, Neka iskustva u projektovanju i radu malih hidroelektrana, *EIS 2009, 18th Int. Electrical Engineering Symp. Josip Lončar days*, Šibenik, May 3-6, 2009.

9. Doleček, V., Pikula, B., Hadžić, A., 2009, Značaj i primjena robota u automobilskoj industriji, *EIS 2009, 18th Int. Electrical Engineering Symp. Josip Lončar days*, Šibenik, May 3-6, 2009.
10. Doleček, V., Karabegović, I., 2008, Primjena industrijskih robota, *Stručno-informativni i edukativni magazin Ekspert*, 3: 17-25, ISSN 1840-3026.
11. Doleček, V., 2004, Konstitutivnost i zaštita ljudskih prava i sloboda, *Pravna misao: Časopis za pravnu teoriju i praksu*, 35(7-8): 22-25.
12. Doleček, V., 2003, Izvještaj o tehnološkoj kompetitivnosti u Bosni i Hercegovini za 2002. godinu (Report on the Technological Competitiveness of Bosnia and Herzegovina for the year 2002), *Izvještaj o konkurentnosti Bosne i Hercegovine za 2002. godinu*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine i Centar za Menadžment i informacione tehnologije, Sarajevo, BiH, 2(2): 93-103, ISSN 1512-86-28.
13. Karabegović, I., Doleček, V., Jurković, M., 2003, Strategija razvoja Tehničkog fakulteta Univerziteta u Bihaću do 2015. godine (Strategy for the development of the Technical Faculty at the University of Bihać until the year 2015), Technical Faculty, University of Bihać, BiH, Bihać, 2003.
14. Doleček, V., 2002, Izvještaj o tehnološkoj kompetitivnosti Bosne i Hercegovine za 2001. (Report on the technological competitiveness of Bosnia and Herzegovina for the year 2001), Academy of Arts and Sciences of Bosnia and Herzegovina, Centre for Management and Information Technologies, Sarajevo, BiH, Vol.1, Sarajevo, 2002.
15. Karabegović, I., Doleček, V., Jurković, M., 2002, European credit transfer system (ECTS), Technical Faculty, University of Bihać, BiH, Bihać, 2002.
16. Doleček, V., Matić, B., 1998, Uloga univerziteta u regionalnom razvoju, *Zbornik radova Međunarodni poslovni forum*, Tuzla, 1998.
17. Doleček, V., 1995, Napredak i razvoj tehnologije (Progress and development of technology), *Round table: Entrepreneurship as ground of economical rebuilding of BiH*, Sarajevo, 1995.

18. Doleček, V., 1994, The production of the means of transportation and advanced technologies, Saobraćajni fakultet Sarajevo, Sarajevo, 1994.
19. Doleček, V., 1992, Fundamentalne strukture fabrika budućnosti (Fundamental structures of future companies), *Project presentation PRODUKTIKA, opening talk*, Sarajevo, 2. 4. 1992.
20. Doleček, V., Ašonja, G., 1989, Program for simulating the movements of a robot SCARA, *The 5th Scientific Meeting JUROB 89*, Rijeka, 1989.
21. Doleček, V., 1988, Strategija tehnološkog razvoja (Strategy for technological development), *Advising on Socio-Economic Development*, Neum, 1988.
22. Doleček, V., 1989, Inovacije i inovacioni rad u tehničko-tehnološkom razvoju, (Innovations and innovative work used in technical and technological development), *Pronalazač*, 5: 12-17.
23. Doleček, V., 1989, Tri funkcije univerziteta (Three functions of the University), University Research press, University of Sarajevo, Sarajevo, 1989.
24. Doleček, V., 1988, Sudjelovanje javnih organizacija u kreiranju obrazovne politike (Participation of public organizations in creation of educational politics), UNESCO Project: Participation of Various Groups in Education Planning, 1988.
25. Doleček, V., 1989, Tehnički kadrovi i tehničko-tehnološki napredak (Technical staff and technical-technological progress), *Proc. of the Symp. „Socio-Economic Development“*: 12-18.
26. Doleček, V., 1988, Kako inovacije i inovativni rad utiču na tehničko-tehnološki razvoj (How innovations and innovative work serve technical-technological development), *Seminar Innovations and Technical-Technological Development*, Tuzla, 1988.
27. Doleček, V., 1987, Trendovi budućeg tehnološkog razvoja (Trends in future technological development), *Advising on Technical Development and Computer Integrated Production*, Faculty of Mechanical Engineering, Sarajevo, 1987.
28. Dutina, J., Doleček, V., Trifković, S., 1987, Optimization and measurement of the utilization factor using computers, *Proc. of SYM-OP-IS 87*, Herceg Novi: 124-128.

29. Doleček, V., 1987, Tehničko-tehnološki razvoj do 2000. godine (Technical-technological development until year 2000), *Zbornik radova Nivo i tendencije u oblasti razvoja mašingradnje (Achievements and Future Tendencies in Machine Engineering)*, Igman, 1. 8. 1987.
30. Doleček, V., Dutina, J., Lepirica, I., 1986, Tehnički potencijali UNIS-a i novi tehničko tehnološki razvoj SOUR UNIS (Technical potential of UNIS and the new technical and technological development of SOUR UNIS), Sarajevo, 1986.
31. Doleček, V., Dutina, J., 1986, Projekt DC IX, Široka distribucija i primjena sistema produktike u različitim oblastima, (Wide distribution and applications of production systems in different areas), Projekat finasiran od SIZ nauke BiH, (koordinator projekta), Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 1986.
32. Doleček, V., Dutina, J., 1986, Korištenje proizvodnih kapaciteta u SOUR UNIS, (Utilization of production capacity in SOUR UNIS), *Proceeding of the seminar on Politics and Strategy of Effective Usage of Existing Potentials of UNIS and Increase in Exports*, Sarajevo, 1986.
33. Doleček, V., Ječmenica, M., 1986, Eliminacija rezonantnih vibracija pri eksploataciji mašina i uređaja (Elimination of resonating vibrations during exploitation of machines and devices), *Zbornik radova: Simpozijum o istraživanju i razvoju sigurnosti na radu*, Fojnica, februar 1986: 189-217.
34. Doleček, V., 1985, Stepen korištenja znanja zaposlenih i većeg nivoa znanja u radnim projektima i zadacima (Study of degree of utilization of knowledge of the workforce with advanced degrees and their placement in adequate projects and assignments), Projekat finansirali SIZ za nauku BiH, SOUR UNIS Sarajevo i Institut za ekonomiju i organizaciju Sarajevo, Sarajevo, 1985.
35. Pašić, H., Doleček, V., Kovačina, N., 1984, Rješenje za INGLER željezničku mašinu (Solutions for INGLER railway machinery), Mašinski fakultet Univerzireta u Sarajevu, Sarajevo, 1984.
36. Doleček, V., Prodanović, N., 1983, Statički i dinamički poračun dimnjaka 82/1000 (Static and dynamic calculation of chimney 82/1000), Institut za procesnu tehnologiju, energetiku i okolinske tehnologije, Sarajevo, 1983.

37. Doleček, V., 1983, Izvještaj o sociološko-ekonomskom i tehničkom značaju osnivanja UNIS Instituta za mašinstvo (Report on socio-economic and technological importance of UNIS-Institute-Machine Building), Projekt finansirao SOUR UNIS Sarajevo.
38. Doleček, V., 1983, Numerička i tenzometrijska analiza napona postolja željezničkog vagona (Numerical and tensometer analysis of the base stand of train carriages), Mašinski fakultet, Sarajevo, 1983.
39. Doleček, V., Ninković, J., 1978, The calculation of transmitting joint using the theory of thick pipes, *Željeznice*, 3, 1978.
40. Doleček, V., 1978, Analitičke metode u mehanici (Analytical methods in mechanics), Predavanje po pozivu na naučnom skupu: *Naučna saznanja*, Dubrovnik, 25. 1. 1978.
41. Doleček, V., 1974, Žiroskopski efekat u modernim navigacionim instrumentima, (Gyroscope effect in modern navigational instruments), *Invited talk at the Scientific Meeting*, Dubrovnik, 1974.
42. Hufnagl, B., Doleček, V., 1971, Revizijski izvještaj o kinematičkoj i dinamičkoj analizi mehanizma visokonaponske sklopke (plant BNR-2M) i prekidača HG-(6/8) (Revision of the report on kinematic and dynamic analysis of mechanism of high voltage socket (plant BNR-2M) and switch HG-(6/8)), Energoinvest, Sarajevo, 1971.

V. Stručni radovi, značajniji projekti

1. Doleček, V., Voloder, A., Isić, S., 2009, Dinamička analiza bifurkacije elastičnih sistema na bazi spektra frekvencija nelinearnih vibracija, Projekat dobijen na javnom konkursu kojeg je raspisalo Kantonalno ministarstvo obrazovanja i nauke Sarajevo, završen decembra 2009.
2. Doleček, V., Filipović, I., Bibić, Dž., 2006, Istraživanje mogućnosti dijagnostike energetskih mašina beskontaktnom metodom mjerenja torzionih oscilacija, Projekat dobijen na javnom konkursu kojeg je raspisalo Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke Bosne i Hercegovine za 2005/2006. god.
3. Doleček, V., Filipović, I., Bibić, Dž., 2005, Istraživanje karakteristika unutrašnjeg prigušenja visokoelastičnih elemenata u

- torziono-oscilatornom sistemu, Projekat finasiran od strane Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke BiH, Sarajevo, April 2005.
4. Doleček, V., Karabegović, I., 2004, Robotics – distance learning, Projekat finansiran od strane WUS-Austria, Sarajevo, 2004.
  5. Mateljan, T., Doleček, V., Burak, S., Zaćiragić, B., 2004, Plan razvoja integralnog informacionog sistema Univerziteta u Sarajevu, COMP-2000, Sarajevo, mart 2004.
  6. Karabegović, I., Doleček, V., 2003, Virtualno i vizualno programiranje industrijskih robota, Projekat finansiralo Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke BiH, Sarajevo, 2003.
  7. Karabegović, I., Doleček, V., 2003, Elaborat o osnivanju smjera informatike na Tehničkom fakultetu Univerziteta u Bihaću, Bihać, januar 2003.
  8. Doleček, V., 2000, Tehnologija: Izvještaj o konkurentnoj sposobnosti BiH, ANUBiH, MIT Centar, Sarajevo.
  9. Doleček, V., Lagumdžija, Z., Filipović, I., Redžić, S., 1995, Information technology, traffic systems and ecology, Project supported by SOROŠ, ATC, ANUBiH, Sarajevo.
  10. Doleček, V., 1986–1992, Široka distribucija i primjena sistema produktike u različitim oblastima – PRODUKTIKA (koordinator projekta) (The wide distribution and applications of system production in various areas – PRODUKTIKA), Multidisciplinary project involving over 1000 scientists and engineers. Research published in 13 issues, UNIS Institute Sarajevo (coordinator of the project). Subtopics include: Computers in Design and Production, Development of Modern Machines in Industries, Technologies in Forming, Cutting and Welding, Technologies in Electronic Industry, Information Technologies, Industrial Robots, Flexible Production Systems, Computer Systems, Office Automation, Communication Systems, Information Systems for Decision Support and Factories of Future.
  11. Doleček, V., Šarenac, M., Kovačina, N., Hufnagl, B., Voloder, A., 1986, Istraživanje uticajnih faktora na dinamičku stabilnost sistema s primjenom na proračun i konstruisanje alatnih mašina, Projekat sufinansirali SIZ Nauke BiH i SOUR UNIS – RO PIRM, Sarajevo.

12. Doleček, V., 1983, Društveno-ekonomske i tehničke potreba za osnivanjem UNIS-Instituta, (koordinator), Projekat finansirao SOUR UNIS Sarajevo, Mašinski fakultet u Sarajevu.
13. Doleček, V., Bendelja, B., Jovanović, R., 1981, Analiza naponskog stanja željezničkog vratila uključujući samopobudne torzione vibracije, Projekat sufinansirali SIZ Nauke BiH and SOUR ŽTO Sarajevo.
14. Doleček, V., Verbič, B., Kovačina, N., 1980, Vibracije pumpo-turbinskog agregata reverzibilne HE u Čapljini, Projekat sufinansirali SOUR EP BiH i SIZ Nauke BiH, Sarajevo.
15. Doleček, V., Šipčić, S., Lovren, N., 1980, Utjecaj konstruktivnih karakteristika zrakoplova na njegovu putanju i stabilnost putanje, Influence of airplane characteristics on its trajectory and trajectory stability, Projekat finansirali SIZ nauke BiH, SOUR UNIS Sarajevo i RO PRETIS, Sarajevo.

VI. Mentorstvo doktorskih disertacija

1. Safet Isić, *Numerička i eksperimentalna analiza nelinearnih fenomena stabilnosti elastičnih struktura*, 11. 4. 2008, Tehnički fakultet Univerziteta u Bihaću.
2. Elma Ekinović, *Određivanje uticaja oštećenja na dinamičko ponašanje grednih struktura*, 3. 3. 2006, Mašinski fakultet Univerziteta u Zenici.
3. Avdo Voloder, *Prilog dinamičkom modeliranju elastičnih prostornih manipulatora*, 24. 4. 1999, Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu.
4. Željko Bilić, *Dinamika krutih čestica pri impakcionom odvajanju*, 9. 12. 1995, Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu.
5. Dunja Martinović (komentor), *Numerički metod za analizu termodeformacionih procesa pri zavarivanju i navarivanju*, 29. 9. 1995, Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu.
6. Mladen Ječmenica, *Analiza uticaja prisutnih poremećaja i konstruktivnih parametara na poprečno oscilatorno kretanje rotirajućih sistema*, 9. 1. 1991, Mašinski fakultet Zenica Univerziteta u Sarajevu.

7. Anto Krstulović (komentor), *Prilog primjeni robota u tehnološkim procesima brodogradnje i srodnih industrija*, 27. 3. 1990, Strojarsko-brodograđevni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
8. Kovička Premović, *Analiza naponskog stanja na nožu alatne mašine pri procesu rezanja*, 16. 6. 1984, Tehnički fakultet Čačak Univerziteta u Kragujevcu.

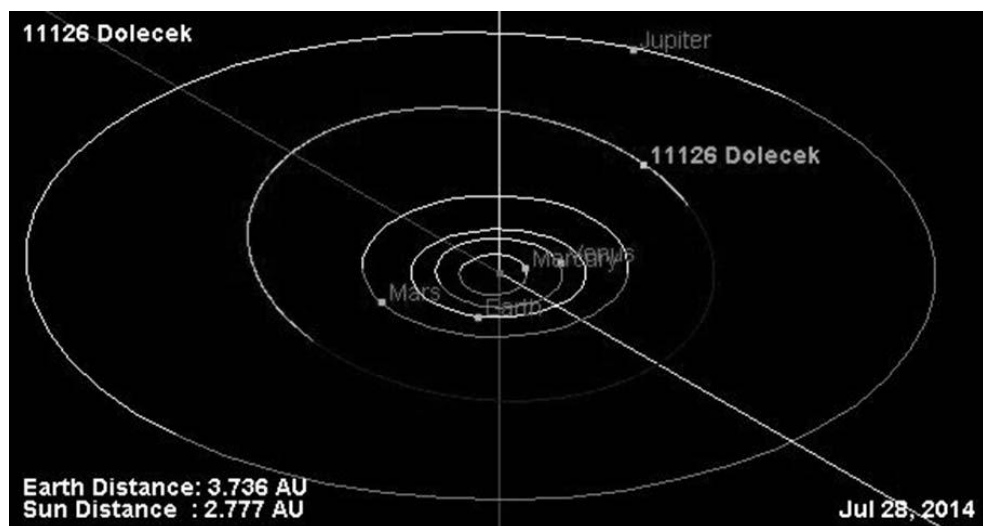
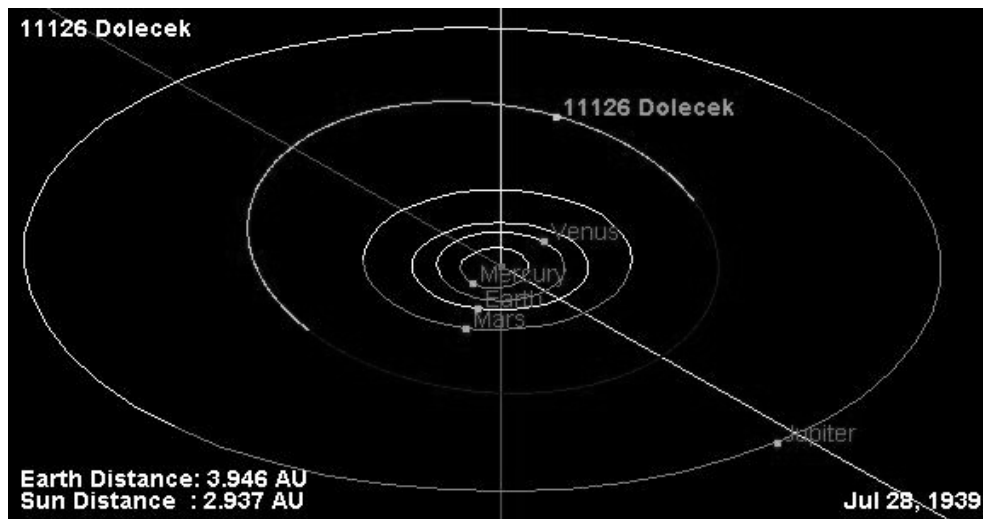
Prilozi

Prilog 1. Asteroid DOLEČEK

Položaj asteroida 11126 DOLEČEK na dan mog rođenja (28. juli 1939) i na dan mog 75. rođendana (28. juli 2014).

Asteroid 11126 Doleček otkriven 15. oktobra 1996. Otkrio ga je Peter Pravec. Josef („Jožka“) Doleček (1912–2003) imao je glavnu ulogu u izgradnji javne Zvezdarnice Valasske Mezir, na kojoj je otkriven ovaj asteroid, koji je bio njezin prvi direktor. Njegov rad je dao temelj za uspjeh u popularizaciji astronomije u Češkoj Republici. Ime asteroidu je predložio L. Lenza.

(Izvor: <http://ssd.jpl.nasa.gov/sbdb.cgi?sstr=11126;orb=1;cov=0;log=0;cad=0#orb>)

Prilog 2. Anna Doleček r. Tušla – Baka Ana (1876–1961)

Ilija Iko Ivić

Po narodnosti Čehinja, rođena je 1876. godine u Žytomiru, u Volinskoj guberniji u Rusiji (danas je to grad zapadno od glavnog grada Ukrajine, Kijeva). Među odabranima se našla zahvaljujući svom dugogodišnjem iscjeljiteljskom radu među pukom dervent-plehanskim. Zbog nasilne pravoslavizacije njezina se obitelj doselila u Sarajevo 1884. godine, javivši se na proglas Zemaljske vlade o naseljavanju u BiH. U proljeće sljedeće godine 23 češke obitelji, među kojima bijaše i obitelj Tušla, dobivaju u trajno vlasništvo šumu Vranduk na brdu između sela Komarice, Bukovca i Foče. Još u rodnome kraju s majkom i bakom skupljala je ljekovite trave za rane i razne bolesti, pa je isto činila i u novome zavičaju. Prezime Doleček dobila je udajom za Františka, s kojim je imala šestero djece. Bila je glavom kuće u pravom smislu riječi i prije muževe smrti 1939. godine, da bi, nakon što postade udovicom, najprije radila kao prodavačica u dućanu bega Zijaha Jusufbegovića u Foči, a onda je na brdu Čil sagradila vlastiti dom, otvorivši samostalnu prodavaonicu koju su joj komunisti i njihovi slugani oteli poslije Drugog svjetskog rata. Ostavši bez sredstava za život, aktivnije se počela baviti iscjeljiteljstvom. Svojim pripravcima od gospine trave, podbjela, koprive, gloaga, stolisnika, kantariona i drugih biljaka liječila je bolesti srca i krvožilja, bubrega, želuca i crijeva, astmu, gripu, čir na dvanaestercu... Imala je i svoj tajni melem, antiseptično sredstvo, za liječenje posjekotina, opekotina, žljezdanika, ojeda i rana na nepokretnim osobama, kojega je spravljala kuhajući borovu smolu u domaćem pčelinjem vosku, s dodatkom biljnog ulja, svinjske masti i nekoliko biljnih iscrpaka. Proniknula je i u tajne magijskog liječenja, koje je koristila samo na isključivo traženje oboljelog. Bogomdanim rukama namještala je iščašene i slomljene kosti, a posebice je bila vješta u podizanju tjemena kod novorođenčadi i dizanju želuca. Nikada joj na pamet nije palo liječiti teške bolesti i velika ranjavanja, nego je takve slučajeve upućivala u bolnice u Derventi, Bosanskom Brodu i Doboju. U 60 godina bavljenja iscjeljiteljstvom nikada se nije dogodila smrt od po-

sljedica njezina liječenja. Pri tome nije gledala na nacionalnost oboljelih, nego je jedino željela pomoći svakom tko se njoj obratio. Baka Ana je umrla 1961. godine. Pokopana je u češkom polju na župnom groblju u Foči. „Kad umremo, Bog nas neće suditi po količini posla koji smo obavili, nego po ljubavi koju smo u taj posao uložili.“ (bl. Majka Tereza)

Prilog 3. Tetka Zdenka

SPOMEN PODRUČJE **jasenovac** MEMORIAL SITE

POIMENIČNI POPIS ŽRTAVA
KCL JASENOVAC 1941.-1945. » PREGLED I PRETRAGA POIMENIČNOG POPISA ŽRTAVA KCL JASENOVAC 1941.-1945.

SPOMEN PODRUČJE JASENOVAC   DJELATNOST   **POIMENIČNI POPIS ŽRTAVA KCL JASENOVAC 1941.-1945.**   SPOMEN OBILJEŽJA KCL JASENOVAC   KCL JASENOVAC   PITAJU NAS   VIJESTI   KONTAKT   INFO   LINKOVI

JAVNA NABAVA

PREGLED I PRETRAGA POIMENIČNOG POPISA ŽRTAVA KCL JASENOVAC 1941.-1945.

Parametri pretrage:

Prezime: Doleček   Ime: Općina rođenja: Mjesto rođenja: Godina rođenja:

PREGLED I PRETRAGA POIMENIČNOG POPISA ŽRTAVA KCL JASENOVAC 1941.-1945.

ZAHTJEV ZA ISPIS PODATAKA IZ POIMENIČNOG POPISA ŽRTAVA KCL JASENOVAC 1941.-1945.

POPIS KRATICA/IZVORA U POIMENIČNOM POPISU ŽRTAVA KCL JASENOVAC 1941.-1945.

Prezime:	Ime:	Ime oca:	Roden/a:	Općina rođenja:	Mjesto rođenja:	Narodnost:
DOLEČEK	ZDENKA	FRANJO*	1919	DOBOJ	KOMARICA	HRVATICA
	Nacin smrti: UBIJENA		Stradao/la: OD USTAŠA		God. smrti: 1945*	
	Mjesto stradanja: U LOGORU		Logor: JASENOVAC		Stratište:	

1 od 1

(Izvor: <http://www.jusp-jasenovac.hr/Default.aspx?sid=7618>)

Prilog 4. Prof. dr. Rastislav Drljić – rođak

Fra Rastislav Drljić (Podhum u Klisu, općina Konjic u BiH, 8. prosinca 1900. – Kiseljak, 14. veljače 1976), hrvatski pisac. Krsno ime mu je bilo Toma. Budući mu je majka vrlo rano umrla, mali je Toma predan na odgoj njezinoj rodbini u Kreševo. Ondje je stekao osnovno obrazovanje, a gimnaziju je završio u Visokom. Zanimljivo je da nije odmah primljen u Visočku gimnaziju, gdje je predao molbu nakon svršetka osnovnog školovanja, jer se primao samo po jedan učenik iz svakog samostana. U franjevačko odijelo obukao ga je provincijal fra Josip Andrić 2. srpnja 1917. u Kraljevoj Sutjesci, gdje je proveo godinu novicijata i 3. srpnja 1918. položio jednostavne zavjete. Svečane je zavjete primio 11. prosinca 1921. u Visokom, pred provincijalovim delegatom fra Bonom Ivandićem. Bogosloviju i filozofiju je studirao u Ljubljani, a za svećenika ga je zaredio vrhbosanski nadbiskup Ivan Ev. Šarić 15. kolovoza 1925. u Sarajevu. Pastoralno je djelovao samo kratko vrijeme u Beogradu (1926–1929) dok je pohađao studij slavistike. U Beogradu je s odličnim uspjehom i doktorirao 1929. s temom: „Fra Martin Nedić, prvi Ilir Bosne“. Na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom predavao je hrvatski, latinski, ruski i povijest, a njezin direktor bio je od 1947. do 1967. Član uprave (definitor) Franjevačke provincije Bosne Srebrne bio je od 1952. do 1955. Godine 1973. premješten je u Kiseljak, gdje je i umro.

Osim kao profesor i direktor, fra Rastko se isticao neobično plodnim spisateljskim, odnosno publicističkim radom. Svojim priložima surađivao je u publikacijama: *Franjevački vjesnik*, *Kalendar sv. Ante*, *Obzor*, *Hrvatska straža*, *Jugoslavenska pošta*, *Napredak* (časopis i kalendar), *Glasnik sv. Ante*, *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, *Dobri pastir* (kalendar i strateško glasiloo), *Život* i *Naš život* Visoko. Godine 2001. je objavljen zbornik u čast fra Rastislava Drljića i fra Berislava Gavranovića (Dies academicus u čast dr. fra Rastislava Drljića i dr. fra Berislava Gavranovića. *Zbornik*, Zagreb 2001)

(Izvor: http://hr.wikipedia.org/wiki/Rastislav_Drlji%C4%87)

Prilog 5. Dr. Ivo Bojanovski

Dr. Ivo Bojanovski (Grbavac u Župi dubrovačkoj, 16. siječnja 1915. – Dubrovnik, 3. prosinca 1993), hrvatski arheolog i konzervator. Radio je na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Osim rimskim kopnenim komunikacijama, bavio se i antičkom numizmatikom.

Godine 1971. odbranio je doktorsku disertaciju pod naslovom „Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji“. Bio je znanstveni savjetnik u Zavodu za zaštitu spomenika kulture, prirodnih znamenitosti i rijetkosti Bosne i Hercegovine. Kao konzervator radio je na antičkim i srednjovjekovnim spomenicima (Bobovac, Breza, Mogorjelo i drugi).

Najznačajnije djelo mu je *Bosna i Hercegovina u antičko doba* iz 1988. godine u izdanju Centra za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

(Izvor: http://hr.wikipedia.org/wiki/Ivo_Bojanovski)

Prilog 6. Mirovna konferencija u Parizu 1947. godine

Ubrzo po završetku Drugog svjetskog rata, 26. maja 1945. Godine, Jugoslavija će u svom službenom izvještaju izjaviti da je ukupan broj žrtava bio 1.685.000, a dva mjeseca poslije Josip Broz Tito izjavljuje tijekom govora u mjestu Bela Crkva: „Tijekom četiri godine mi smo izgubili milion i sedamsto hiljada naših stanovnika.“

Nekoliko mjeseci kasnije, nakon što su profesori dr. D. Vogelnic, A. Debevc i D. Tašić odbili izvršiti procjenu broja poginulih jer nije izvršen popis stanovništva, student matematike Vladeta Vučković dobiva zadatak da izračuna broj poginulih osoba na području Jugoslavije kako bi ti podaci bili predani na mirovnoj konferenciji u svrhu dobivanja ratne odštete. On dolazi do broja od 1.706.000 demografskih gubitaka. Edvard Kardelj će potom taj broj predstaviti na mirovnoj konferenciji kao broj poginulih u Jugoslaviji i on će postati jedini službeni broj poginulih u Drugom svjetskom ratu tijekom postojanja Jugoslavije.

Vladeta Vučković će 1985. godine u srpskom časopisu Naša reč koji se izdaje u Londonu izjaviti da je broj od 1.706.000 demografski gubitak, a ne broj žrtava koji je bio oko 1 miliona. U demografski gubitak su se na primjer računale osobe koje bi se rodile, a nisu zbog ratnih okolnosti, ili one koje su umrle od gladi, bolesti i sličnog zbog ratnih okolnosti. Po njemu, stvarni broj ubijenih je bio oko 1 miliona. Te tvrdnje će Vladeta Vučković ponoviti i beogradskom časopisu Duga 1989. godine.

(Izvor: http://sh.wikipedia.org/wiki/Demografski_gubici_Jugoslavije_u_drugom_svjetskom_ratu)

Prilog 7. Profesor dr. Borislav Džodžo – mentor mog doktorata

Na Mašinskom fakultetu u Beogradu izabran je za vanrednog profesora na Katedri za brodogradnju 1972. godine. Postaje redovni profesor 1975. godine. Držao je predavanja iz predmeta Brodska postrojenja, Vibracije broda (i na poslijediplomskim studijama), Propulzija broda, Račun vjerovatnoće (objavio je i zbirku zadataka iz te oblasti). Nakon dvogodišnjeg usavršavanja na Kalifornijskom univerzitetu u Berkeleyu (1961–1963), pokrenuo je primjenu računara u inženjerskim proračunima i 1963. godine održao prvi kurs FORTRAN-a u Jugoslaviji. Bio je šef Katedre u nekoliko mandata.

Svi koji su slušali njegova predavanja obogaćeni su saznanjem da se i najkomplikovanije matematičke formulacije mogu opisati jednostavnim riječima i da iza svakog integrala stoji fizička suština koju nije teško shvatiti kada se objasni na pravi način. Studenti brodogradnje su od njega učili i značaj pravilnog usmenog i pismenog izražavanja, pa na odbrana diplomskih radova, kada je on bio u komisiji, nisu bili neuobičajeni razgovori o „glagolskim imenicama“ ili „jednačenju suglasnika po zvučnosti“.

Njegovi publikovani radovi (među njima i tri monografije) kreću se u širokom dijapazonu od oblasti inženjerskih konstrukcija, preko primijenjene mehanike, do matematike. Projektovao je mašinska postrojenja i propulzore potiskivača, bagera, ledolomaca, plovnih dizalica. Dao je originalno rješenje razvoza Brodogradilišta „Sava“ u Mačvanskoj Mitrovici. Pokretač je i prvi urednik časopisa „Brodarstvo“. Radio je na donošenju pravila gradnje pomorskih i riječnih brodova Jugoslovenskog registra brodova. Autor je niza patenata (brodski pogon, brodogradilišta, pneumatska platforma, univerzalni zglob). Uvršten je u vodeće svjetske enciklopedije.

(Izvor: http://www.brodogradnja.org/bivsi_nastavnici.htm)

Prilog 8. Vlatko Doleček – profesor, doktor, akademik, a iznad svega prijatelj

Savo Čuljković

Na desetak kilometara od centra grada, u živopisnoj dolini Sarajevskog polja smešteno je naselje Rajlovac, naselje koje se po svojim osobnostima ne razlikuje od mnogobrojnih naselja smeštenih po obodima grada.

Međutim, Rajlovac je širom bivše SFRJ bio poznat po tome što su se u njemu školovali vazduhoplovno-tehnički kadrovi, ne samo za potrebe tadašnjeg jugoslovenskog Ratnog vazduhoplovstva i Protivvazdušne odbrane (RVO i PVO), već i za potrebe mnogih drugih zemalja i poznatih svetskih aviokompanija.

U proteklom, pa i u današnjem vremenu, skoro da nema aviokompanije gde nisu radili ili trenutno rade kadrovi školovani u Školskom centru Rajlovac, tada jednom od vodećih centara u celokupnom školskom sistemu bivše JNA.

Vazduhoplovni školski centar počeo je s radom odmah po završetku II svetskog rata 1946. godine, školujući kadar sa srednjim obrazovanjem.

Razvojem RV i PVO, javila se potreba za visokostručnim kadrom i 1956. godine počinje s radom Vazduhoplovna tehnička vojna akademija (VTVA), koja se prvobitno nalazila u Beogradu – Žarkovo, s osnovnim mašinskim i elektro smerovima. S obzirom na renome i ugled Akademije, ne samo u školskom sistemu JNA, već i u inostranstvu, s punim pravom se može reći da je to bila internacionalna visokoškolska ustanova, u kojoj su se školovali polaznici iz Indonezije, Alžira, Iraka, Libije, Palestine, Zambije i drugih zemalja.

Pored svog vojnostručnog nastavničkog kadra, za potrebe Akademije redovno je bio angažovan i veći broj spoljnih saradnika, profesora, doktora i asistenata sa Sarajevskog univerziteta. Uz dužno poštovanje i zahvalnost prema svima ostalima koji su učestvovali u nastavnom procesu u Akademiji, navešću samo neke s najdužim stažom. To su, pre svega,

profesori doktori Vlatko Doleček i Dragan Milatović, profesori Galić, Sabit Filipović i mnogi drugi. U svakom slučaju birani su najkvalitetniji saradnici sa Sarajevskog univerziteta. Ipak, zbog svojih stručnih, pedagoških, principijelnih, a na prvom mestu ljudskih kvaliteta izdvajali su se doktori Vlatko Doleček i Dragan Milatović, koji su ujedno prvi angažovani saradnici i sa stažom preko 12 godina.

Profesor Doleček je predavao mnogim generacijama, kako naših, tako i stranih pitomaca-studenata, školovanih na mašinskom smeru VTVA. Njegova korektnost, metodičnost u prenošenju znanja, kao i principijelnost visoko su cenjeni kod svih njegovih slušalaca i saradnika.

S pravom se može reći da je svojim ugledom imao snažan uticaj kako na pitomce-studente, tako i na svoje asistente, koji su, pored svog stalnog radnog odnosa i obaveza na VTVA, pronalazili vreme za stručno usavršavanje i dostignuća do najviših akademskih zvanja. Od 5 asistenta s VTVA, trojica su postali doktori tehničkih nauka, a jedan od njih, doktor Avdo Voloder, nasledio je doktora Dolečeka na Katedri mehanike Mašinskog fakulteta u Sarajevu. Mnogi su doktorirali i nalazili se ili se još uvek nalaze na veoma visokim položajima u čuvenim svetskim avio-kompanijama. Ovom prilikom navešću samo neke: doktor Vojislav Soronda bio je Načelnik vazduhoplovnog instituta, a sada radi u Kanadi u kompaniji Boeing; doktor Zoran Rajić je Načelnik vojno-tehničkog instituta u Žarkovu, magistar Milomir Nešković je jedan od vodećih konstruktora u Sidneju u kompaniji Boeing ...

Na kraju, uzimam sebi za pravo, s obzirom na to da sam bio dugogodišnji nastavnik i jedan od rukovodilaca u VTVA Rajlovac, da izrazim najdublju zahvalnost profesoru doktoru i akademiku Vlatku Dolečeku za njegov dugogodišnji samopregoran rad na VTVA, da izrazim zahvalnost što je svojom harizmom, ljudskom veličinom i stručnošću trasirao put mnogim generacijama pitomaca-studenata VTVA i pripadnicima Školskog centra Rajlovac u celini.

(*Savo Čuljković, dipl. ing. pukovnik u penziji, bio je načelnik VTVA prije rata.)

Prilog 9. Izbor za redovnog profesora

Prof.dr Ljubodrag Radosavljević, dipl.ing.maš.,
redovni profesor Mašinskog fakulteta u Beogradu

Prof.dr Davorin Bazjanac, dipl.ing.maš.,
redovni profesor Fakulteta strojarstva
i brodogradnje u Zagrebu,

Prof.dr Anton Černež, dipl.ing.maš.,
redovni profesor Mašinskog fakulteta u Sarajevu

SAVETU MAŠINSKOG FAKULTETA

i

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU OOUR
ODELENJE U SARAJEVU

S A R A J E V O

Na osnovu Odluke Nastavno-naučnog veća Mašinskog fakulteta u Sarajevu i rešenja br. 01-VL-1582/81, imenovani smo u Komisiju za podnošenje predloga izbor v.prof.dr Vlatka Dolečka, dipl.ing.maš. u više zvanje. Na osnovu pregleda dokumentacije, priloženih radova i uvida u pedagoški i društveno-politički rad kandidata, podnosimo sledeći

I Z V E Š T A J

1. BIOGRAFSKI ODACI

Dr Vlatko Doleček, rođen je 28.7.2938. godine u Zvorniku. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Doboju. Godine 1958. upisao se na Mašinski odsek Tehničkog fakulteta u Sarajevu. Posle završene dve godine studija školovanje je nastavio na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, gde je 14.4.1963. godine diplomirao sa odličnim uspehom.

Još u toku studija drugog stepena pokazivao je poseban interes i afinitet prema fundamentalnim disciplinama, pa je kao takav bio demonstrator na predmetima: Matematika I, Matematika II, Kinematika i Dinamika. Za uspehe koje je postigao u toku školovanja više puta je pohvaljivan i nagradjivan.

Z A K L J U Č A K

Na osnovu uvida u naučno-stručnu, nastavno-obrazovnu i društveno-političku delatnost vanr.prof.dr Vlatka Dolečeka, dipl. ing.maš., a uzimajući u obzir uslove za izbor nastavnika Fakulteta prema Zakonu o visokom obrazovanju SR Bosne i Hercegovine, Statuta Univerziteta u Sarajevu, Statuta Mašinskog fakulteta u Sarajevu, te Pravilnika o izboru, napredovanju i verifikaciji Mašinskog fakulteta u Sarajevu, Komisija konstatuje da kandidat ima:

- doktorat nauka iz naučne discipline za koju konkuriše kao nastavnik,
- objavljen veći broj naučnih i stručnih radova,
- objavljene udžbenike i pomoćnu udžbeničku literaturu za predmete koje predaje,
- dugogodišnje pedagoško iskustvo,

i da prema svom shvatanju i delovanju poseduje i moralno-političke kvalitete neophodne za profesora Univerziteta.

Na osnovu svega, Komisija predlaže da se van.prof.dr Vlatko Doleček, dipl.ing.maš. izabere u zvanje

REDOVNOG PROFESORA

za predmete kinematika i dinamika i oscilacije.

Beograd, maja 1981.

1. Prof.dr Ljubodrag Radosavljević,
dipl.ing.maš.,s.r.
2. Prof.dr Davorin Bazjanac,
dipl.ing.maš.s.r.
3. Prof.dr Anton Černež,dipl.ing.maš.s.r.

Prilog 10. Govor pri dodjeli 27-julske nagrade, 25. juli 1990.

Vlatko Doleček

Drugarice i drugovi, dragi prijatelji,

Ovo je vrijeme nespornih demokratskih promjena. Vrijeme korigovanja, pa i odustajanja od nekih dugo važećih kanona i navika, ali istovremeno i vrijeme raznih kontroverzi i osporavanja svega i svačega. Ponekad se dovode u pitanje, pa i osporavaju, i oni rezultati za koje smo, ne tako davno, mislili da imaju trajni historijski dignitet i da su imuni na bilo kakva osporavanja.

Istovremeno živimo i u doba kada se riznica ljudskih znanja umnožava po eksponencijalnim zakonitostima, kada su komunikacije do te mjere usavršene da se slobodno može reći da su nam i najveća rastojanja postala mala i da se protok ideja, iskustava i informacija odvija upravo kosmičkom brzinom. U takvim okolnostima sve se više vrednuje i sve će se više vrednovati svaki stvaralački doprinos, posebno onaj doprinos koji ima trajni i univerzalni karakter, koji je u funkciji boljeg, sretnijeg i humanijeg življenja ovih i generacija koje dolaze. Takvo stvaralaštvo, koje ne priznaje nikakve granice i gabarite, koje predstavlja originalan doprinos razvoju nauke, kulture, umjetnosti i svako drugo stvaralaštvo, koje je prije i iznad svega u funkciji bogatijeg, plemenitijeg i ljudskijeg života, svakog od nas posebno i svih nas zajedno, najmanje je podložno bilo kakvim objektivnim osporavanjima i ima trajan i univerzalan karakter.

Najbolja nagrada autoru za istinsko stvaralaštvo je u samom činu stvaralačkog napora i njegovog rezultata, ali i istovremeno i u društvenoj verifikaciji stvaralačkog djela koje se neizbježno, u svim društvima, pa i u našem, iskazuje i kroz nagrade, kakva je i ova naša republička 27-julska nagrada.

I ovom prilikom podsjetio bih da je to nagrada koja po svom značaju predstavlja najveće društveno priznanje za sveukupan doprinos razvoju Republike, a dodjeljuje se u povodu dana kada su narodi i narodnosti ove naše lijepe zemlje Bosne i Hercegovine, ne uvažavajući nadmoćnost

okupatora, digli svoj glas za slobodu, a ona je, kao što znamo, osvojena uz velike žrtve, koje je historija zapamtila i zapisala. Pa mi pred tom historijskom istinom, a u ime univerzalne istine, nemamo pravo da ih se ne sjetimo, a još manje da ih umanjujemo.

I kao što su narodi i narodnosti Bosne i Hercegovine 27. jula 1941. godine digli svoj glas u interesu slobode i ljepše budućnosti, tako i svaki stvaralac uvijek i iznova i na sebi svojstven način, da se tako izrazim, diže svoj glas pred nepoznatim i neostvarenim i time, uz isto tako velika odricanja, gradi svoje djelo za dobrobit svoju i za afirmaciju svoju, ali i za dobrobit i afirmaciju naše republike i Jugoslavije.

Stvaraocima kojima danas uručujemo nagrade odajemo priznanje za njihov dosadašnji rad, kojim su značajno doprinijeli afirmaciji ove sredine u jugoslovenskim i svjetskim razmjerama, a kolektivi kojima takođe ovom prilikom uručujemo nagrade umjeli su, prije i iznad svega, da usmjere energiju svojih najkreativnijih članova u onom pravcu koji je njima, njihovom kolektivu i ovoj sredini obezbijedio opštepriznatu afirmaciju i koji je te kolektive uvrstio u generatore novih stvaralačkih prodora.

Zbog svega toga, svim dobitnicima ovog visokog društvenog priznanja, u ime Odbora za dodjelu 27-julske nagrade Bosne i Hercegovine i u svoje lično ime, želim da čestitam na ovom visokom društvenom priznanju, pojednicima želim još mnogo stvaralačke radosti, a kolektivima, nosiocima nagrade, dalje uspjehe i još veću afirmaciju u Jugoslaviji i svijetu.

Prilog 11. Struktura DC IX

„ŠIROKA DISEMINACIJA I PRIMJENA SISTEMA PRODUKTIKE U RAZLIČITIM OBLASTIMA“

TO.* 1. Projektovanje proizvoda i tehnologija uz pomoć računara

- program uvođenja CAD/CAM** s ciljem projektovanja proizvoda i tehnoloških procesa
- razvoj računarskog hardware-a i software-a za CAD/CAM

TO. 2. Razvoj savremenih mašina u prerađivačkim industrijama

- oblikovanje i eksploatacija alatnih mašina
- upravljani elektro-sistemi alatnih mašina
- upravljanje alatnim mašinama

TO. 3. Nove tehnologije obrade deformacijom, rezanjem i zavarivanjem

- nove tehnologije u obradi deformisanjem
- nove tehnologije u obradi metala rezanjem
- nove tehnologije u obradi metala zavarivanjem

TO. 4. Nove tehnologije u elektroindustriji

- planarne tehnologije na silicijumu i galijum-arsenidu
- razvojna sredstva za projektovanje i evaluaciju digitalnih sistema
- hibridne mikroelektronske tehnologije

TO. 5. Informacione tehnologije

- tehnologija računarskih arhitektura
- tehnologija računarskog software-a
- tehnologija upravljanja podacima
- tehnologija vještačke inteligencije
- upravljanje informacione tehnologije

TO. 6. Industrijski roboti

- upravljani robotski manipulatori
- specijalni senzori u robotici
- sistem vještačke inteligencije u robotici

TO. 7. Fleksibilni proizvodni sistemi

- tehničko-tehnološka i ekonomska analiza proizvodnog programa s aspekta uvođenja FPS-a (NP1)
- projektovanje FPS-a (NP2)
- upravljanje FPS-om (NP3)

TO. 8. Računarski sistemi

- arhitektura računara i sistemski software
- sistemi za upravljanje bazama podataka
- mreže računara

TO. 9. Automatizacija poslovanja administrativnih funkcija

- sredstva, metode i modeli u integrisanim uredskim sistemima
- analiza arhitekture i komponenti s eksperimentalnom realizacijom automatizovanog uredskog sistema

TO. 10. Komunikacioni sistemi

- nove komunikacione tehnologije
- metode digitalnog procesiranja i prenosa informacija
- komutacioni sistemi
- lokalne industrijske mreže
- mikrotalasni sistemi

TO. 11. Tehno-ekonomsko-sociološki modeli u produktici

- istraživanje modela funkcionisanja i metoda projektovanja organizacijske strukture samostalnih organizacijskih jedinica (radne organizacije) i integrisani proizvodni sistemi
- istraživanje modela organizacija fleksibilnog tehnološkog sistema i njegovog uklapanja u postojeću i/ili izmijenjenu proizvodnu cjelinu
- planiranje operacija u nestacionarnim uslovima ograničenih resursa

- razvoj i uvođenje ekspertnih sistema u objektivno prioritetnoj oblasti primjene

TO. 12. Fabrike budućnosti

- istraživanje i definisanje modela za projektovanje proizvoda i tehnologije u fabrici budućnosti
- istraživanje i definisanje proizvodnog procesa fabrike budućnosti
- istraživanje informacionog sistema za upravljanje proizvodnjom u fabrici budućnosti

NAPOMENE:

*) TO – tematska oblast u naučnom programu projekta

***) CAD/CAM – projektovanje proizvoda i tehnologija uz pomoć računara

Prilog 12. Konferencija PRODUKTIKA 92

PRODUKTIKA '92

1.DAN

Četvrtak, 2.4.1992.

Amfiteatar

Prezentacija po tematskim oblastima

I dio - Voditelj: D. Čečez - Kecmanović

1.V. Doleček (UNIS Institut) <i>Produktika i bazne strukture fabrika budućnosti</i>	9h ¹⁵
2.M. Kantardžić (ETF Sarajevo) <i>Novi informacione tehnologije</i>	9h ³⁰
3.V. Damić (UNIS Institut) <i>Fleksibilni proizvodni sistemi</i>	9h ⁴⁵
4.D. Kovač (ETF Sarajevo) <i>Informacioni sistemi za podršku odlučivanja</i>	10h ⁰⁰
5.N. Mehčić (IRCA-Energoinvest) <i>Arhitektura računara i sistemski softver</i>	10h ¹⁵
6.S. Mušabegović (IRCA-Energoinvest) <i>Komunikacioni sistemi</i>	10h ³⁰

II dio - Voditelj: V. Doleček

7.M. Šarenac (MF Sarajevo) <i>Pratci razvoja savremenih alata za mašine</i>	11h ¹⁵
8.F. Bilajević (IRCA-Energoinvest) <i>Upravljanje radnim manipulacijama</i>	11h ³⁰
9.H. Đukić (MF Mostar) <i>Novi tehnologije u mašinskoj industriji</i>	11h ⁴⁵
10.B. Dokić (ETF Banja Luka) <i>Novi tehnologije u elektroindustriji</i>	12h ⁰⁰
11. T. Brodić (UNIS Institut) <i>Automatizirani integrirani serviski sistemi</i>	12h ¹⁵
12.M. Miošević (MF Sarajevo) <i>Fleksibilna automatizacija projektovanja proizvoda i tehnologija</i>	12h ³⁰
13.J. Dufina (MF Sarajevo) <i>Organizacioni modeli u produkciji</i>	12h ⁴⁵

Plavi salon

Okrugli stol 16h⁰⁰

Moderator: koordinator projekta V. Doleček

PRODUKTIKA '92

2.DAN

Petak, 3.4.1992.

Plavi salon

Sesija I (8h⁰⁰ - 9h⁴⁵)

Voditelj: B. Dokić

1.A. Smolagić (ETF Sarajevo) <i>Razvojna sredstva za projektovanje digitalnih struktura</i>
2.Z. Šaličić (ETF Sarajevo) <i>Tehnologija računarskih arhitektura za primjenu realnog vremena</i>
3.A. Džokić (UNIS Institut) <i>Računarski sistemi i njihova implementacija u automatizaciji proizvodnje</i>
4.G. Babić, Z. Čekro (IRIS-Energoinvest/ETF Sarajevo) <i>Mreža računara</i>
5.D. Kolonić (ETF Banja Luka) <i>Digitalna obrada i prenos govorne informacije</i>
6.M. Škrbić (ETF Sarajevo) <i>Distribuirano komutacioni sistem</i>
7.F. Lastavac (RTV Sarajevo) <i>Mogući pristupi efikasnijeg korištenja komunikacionog kanala</i>
8.S. Širbegović (ETF Banja Luka) <i>Hibridne mikroelektronske tehnologije</i>
9.A. Salihbegović (IRCA-Energoinvest) <i>Lokalne industrijske mreže</i>
10.A. Salihbegović, D. Milatin (IRCA-Energoinvest) <i>Prilaz: realizirane industrijske mreže (ILAN)</i>
11.F. Turčinović (IRCA-Energoinvest) <i>Softverski inženjering i formalne tehnike opisivanja</i>
12.Z. Čumbo (ETF Banja Luka) <i>Napredne PLD arhitekture</i>
13.D. Kovač, Z. Lagumdžija (ETF Sarajevo) <i>Informacioni sistemi za efikasno upravljanje poslovanjem</i>
14.Z. Lagumdžija, D. Kovač (ETF Sarajevo) <i>Sistem za podršku grupnom odlučivanju</i>
15.A. Kulenović (ETF Sarajevo) <i>Softverske tehnologije</i>

Prilog 13-a. Pismo akademika S. Zimonjića

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI
BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

~~XXXXXXXX~~ - Poštanski pregradak 01-54
6. novembra 7

Sarajevo, 8. VII 1986. godina

Broj: 01-02-528

Poštovani dr Doleček,

U skladu sa zaključkom naučno-stručnog Kolokvija na kojem se vodila rasprava o izvedbenom projektu istraživanja za Društveni cilj IX "Široka distribucija i primjena sistema produktike u različitim oblastima", u prilogu Vam dostavljamo stenogram Vaših izlaganja redoslijedom po svim tematskim oblastima.

Najljepše Vam molim da autorizujete ovaj stenogram, i, osim toga, ukoliko imate i neke dopune dodate ih za odgovarajuću tematsku oblast.

Kako pripreme za štampu već teku to Vam molim da ovu autorizaciju obavite najdalje do 20. jula o.g. i dostavite nam na adresu ANUBiH /ulica 6. novembra 7, za mr Mirka Ljubojevića/.

Ujedno koristim ovu priliku da Vam se u ime Komisije još jednom zahvalim na Vašem odazivu i dragocjenom doprinosu održanom Kolokviju.

P.S. Takođe Vam dostavljamo cjelokupni stenogram Kolokvija, kako ste Vi to tražili.

Predsjednik Komisije za sistemna
i s t r a ž i v a n j a
/akademik Svetozar Zimonjić, s.r./

Prilog 13-b. Pismo akademiku S. Zimonjiću

Prof. dr. Vlatko DOLEČEK
Kordinator Društvenog cilja IX
Mašinski fakultet u Sarajevu
Omladinsko šetalište b.b.
Sarajevo, 12. XII 1986. god.

Predsjedniku Akademije nauka BiH

Dobio sam Naučnu Komunikaciju br. V ,Koju je izdala Komisija za teoretske i tehničke probleme sistemskih istraživanja ANUBiH,povodom Naučno-stručnog kolokvijuma o izvedbenom projektu Društvenog cilja IX "Široka distribucija i primjena sistema produktike u različitim oblastima" održanog 30.VI 1986.god.

Na ovom skupu,a na Vašu sugestiju, podnjec sam ,kao kordinator, uvodne napomene prvenstveno vezane za rad na ovom izvedbenom projektu.U toku rasprave , što se vidi iz orginalnog stenograma takodje sam, doduše kratko, učestvovao u raspravi o nekim pitanjima.

Detaljnim uviđom u dobijenu Komunikaciju konstatovao sam da je jedino moje, bilo kakvo, učešće na ovom skupu apsolutno izostavljeno. Ja sam potpuno brisan kao i da nisam prisustvovao ovom skupu.Nejasni su mi razlozi ovakvog mog izostavljanja, ovo tim prije kad su registrovanja učešća ostalih članova tima koji je ra dio na ovom projektu (S. Alagić, B. Dokić, A. Smailagić). Napominjem da sam, saglasno Vašem dopisu br. OI-02-528, od 8. VII 1986. god. ,autorizovao moje izlaganje i prije postavljenog roka (20. VII 1986.) poslao na adresu Akademije.

Zahtjevam da se ova očigledna materijalna greška na adekvatan način ispravi i da se moje učešće na potpuno isti način tretira kao i svih ostalih.

S poštovanjem

V. Doleček

CO dostavljeno SIZ-u nauke BiH

Prilog 14. Tri funkcije Univerziteta

Vlatko Doleček

U zadnje vrijeme dosta se govori i piše o potrebi preobražaja visokog obrazovanja, tj. o njegovom prilagođavanju zahtjevima vremena. Naročito mnogo pažnje posvećeno je opisivanju sadašnjeg, po mnogo čemu nezadovoljavajućeg stanja na Univerzitetu i nezadovoljavajućeg njegovog položaja u društvu.

Kada se raspravlja o Univerzitetu, odnosno o bilo kojoj njegovoj članici-fakultetu, onda mislimo da bi trebalo stalno imati na umu da visokoškolska institucija (a to se analogno reflektuje i na pojedince u njoj – bilo da je riječ o profesoru, asistentu ili studentu) ima u osnovi tri funkcije. Te osnovne tri funkcije, prema mom mišljenju, mogu se, grubo gledano, podijeliti na: edukativnu funkciju, transfer znanja i razvoj nauke. Jasno je da između ove tri funkcije ne postoji tačno i precizno određena demarkaciona linija, kao i to da između njih, sasvim sigurno, postoji jedna jaka kauzalna veza.

Pod edukativnom funkcijom svake visokoškolske organizacije smatram angažovanje ovih institucija u svim vidovima obrazovanja – od diplomskog studija, preko postdiplomskog do doktorskih i postdoktorskih kurseva. U pravilu, svi ovi stepeni obrazovnog procesa na Univerzitetu morali bi biti organizovani po dosta sličnoj organizacionoj formi, što znači da bi morali postojati u kontinuitetu, kako bi ta visokoškolska organizacija s ovoga aspekta u potpunosti ostvarivala ovu svoju funkciju. Ovoj funkciji svakako treba dodati i obavezu visokoškolske organizacije u organizovanju različitih oblika permanentnog osvježavanja posebno užih stručnih znanja. Ova funkcija Univerziteta sve više će dobijati na značaju, između ostalog i zbog toga što usko stručna znanja radikalno brzo zastarijevaju, kao i zbog toga što je jedna od bitnih karakteristika postindustrijskog društva, dakle društva koje dolazi, osvježavanje stručnih znanja i neprekidna „prekvalifikacija“.

Drugu funkciju fakulteta uslovno sam nazvao transfer znanja. To je ona funkcija visokoškolske organizacije koju, nepravilno i uprošteno, sa-

da možemo prepoznati u onome što obično podrazumijevamo pod sadržajem koji nazivamo „saradnja s udruženim radom“.

Ne ulazeći u sve modalitete ostvarene „saradnje s udruženim radom“, u njen sadržaj i njenu opravdanost ili neopravdanost na sadašnjem razvoju društva, ova funkcija fakulteta će i u buduće biti neophodna i opravdana u mjeri i na način na koji je potrebno ostvariti, a da pri tome druge dvije funkcije ne trpe. Da bih bio nešto jasniji šta pod ovom funkcijom podrazumijevam i zašto je smatram opravdanom i sastavnim dijelom integralne funkcije visokoškolske institucije, napominjem već dobro poznatu činjenicu da je oko 90% „tehnološki korisnog i upotrebljenog znanja“ osvojeno u zadnjih 30 godina, da su predviđanja da će se ta znanja do kraja ovog vijeka udvostručiti i da se nauka i tehnologija, kao najočitiji primjer primjene naučnih rezultata jednog ne malog (iako ne jedinog) segmenta nauke, razvijaju po eksponencijalnoj funkciji, da su zahtjevi za povećanjem tercijarnog i kvartarnog sektora u postindustrijskom društvu jako veliki, iz čega nije teško zaključiti da se radikalno mora skratiti vrijeme korištenja transfera novih znanja. Brz i kvalitetan transfer svjetski poznatih naučnih rezultata, u uslovima tržišne ekonomije i postojanja malih firmi, bez vlastitih naučnoistraživačkih centara može obezbijediti samo visoko kompetentna organizacija, kakav bi trebalo da bude budući moderni fakultet.

Kao treću, iako nikako i treću po nekom prirodnom redoslijedu rangiranja, navodimo funkciju fakulteta na planu razvoja nauke ili bolje rečeno otkrivanja novih naučnih istina do sada nepoznatih ne samo nama nego čovječanstvu. Osjećam potrebu da i ovom prilikom napravimo preciznu distinkciju između onoga što je stvarno nauka i onoga što je već obična i vrlo korisna stručna praksa.

Ukazao sam na ove tri, po mom mišljenju, osnovne funkcije fakulteta. To nisam učinio iz razloga što smatram da je to nepoznato, nego iz razloga što mislim da se o tome ne vodi dovoljno računa, a što onda ima i višestruke posljedice. Prije nego što ukažem na te posljedice, smatram da samo pravilnim „balansiranjem“ ove tri funkcije fakultet ima šansu da i u našim sadašnjim uslovima školuje kvalitetne kadrove i uspješnije ostva-

ruje i ostale zadatke koje jedno društvo postavlja pred njega i univerzitet u cjelini.

Zbog nedovoljnog uvažavanja ovih funkcija, koje zajedno predstavljaju srž moderne visokoškolske institucije, došli smo u poziciju da je jedna funkcija nabujala do te mjere da je gotovo potpuno ugušila preostale dvije. Tako, nije mali broj fakulteta na kojima je (iz objektivnih, a to su prije svih načini finansiranja, ali i iz subjektivnih razloga) prva funkcija, iako je neorganizovana po svim segmentima, do te mjere prevagnula nad druge dvije da se one pojavljuju, rekli bismo, samo u „rudimentarnim ostacima“. Drugu, pak, grupu čine fakulteti koji su preferirali drugu funkciju. Uobičajeno rečeno: ostvarili su dobru saradnju s „udruženim radom“, a analogno tome i dobar dohodak po toj osnovi, čitaj: „unosan honorar“. Vjerovatno tu ima i kombinacija između ove dvije grupacije, ali jedno je sigurno: i jedni i drugi, preferirajući prvi ili drugi princip, ili zajedno oba, učinili su to sasvim sigurno (ne znamo da li i svjesno) na račun one treće – na račun nauke na fakultetu. Nema primjera, ili su meni nepoznati, da je bilo koji fakultet do te mjere preferirao treću funkciju na račun prve ili druge, da bi u tom smislu mogao služiti kao „školski primjer“. Jasno je jedino da je u svakom slučaju stradala nauka, a time prije svega mladi naučni kadrovi. Zato je sasvim logična posljedica ovo što sad imamo, a to je da svi pričaju o nauci, posebno na Univerzitetu, svi se u nju zaklinju, a sve manje imamo mladih naučnika kod nas i sve više ih „u slobodnoj razmjeni rada“ razmjenjujemo s inostranstvom, i to po principu jednosmjerne razmjene.

Ovakvo stanje dovelo je i do toga da nam najkreativniji dio društva, koji se na Univerzitetu i oko Univerziteta pretežno bavi efemernim stvarima, silnu energiju i vrijeme troši na ponavljanje već rečenog i pronađenog i da ni izdaleka ne daje svoj očekivani doprinos razvoju društva. Ovdje jasno mislim kako na razvoj ekonomije, tehnologije, politologije, tako i ostalih, ništa manje bitnih naučnih i kulturnih segmenata za sveukupni razvoj društva. Rezultat toga je, između ostalog, da u razvoju demokracije lutamo, u ekonomiji eksperimentišemo, a u tehnologiji zaostajemo.

Zbog svega ovoga, zbog onih koji će svoj radni vijek „po sili bioloških zakona“ uglavnom provesti ipak u 21. stoljeću, moramo snažno i glasno razmišljati o svim našim zabludama. Moramo se zalagati za slobodno, a uz to i iznad svega, za konstruktivno razmišljanje o našoj budućnosti, o budućnosti našeg vlastitog obrazovanja, o tome kakvo ono treba da bude, ne samo danas i sutra, nego kakvo treba da bude „preko-sutra“, kada i na nas, a možemo se nadati da nas to neće zaobići, dođe red da uđemo u postindustrijsko društvo, u društvo u kome će biti i sve više onih koji rade i razmišljaju, a sve manje onih koji „kopaju“ bez razmišljanja. Perspektiva potpuno slobodne ljudske ličnosti nije i ne može biti samo u većem radu po svaku cijenu i u svim uslovima, nego samo i prevalentno u kompetentnom radu, u kome će se, uz pomoć nauke i tehnologije, za radikalno kraće vrijeme i u izuzetno boljim radnim uslovima, uz obilato korištenje eksperimentalnih znanja, postizati višestruko puta veći i kvalitetniji rezultati. A da bi ta vizija postala i stvarnost, već sada je neophodno da se za tu budućnost svi pripremimo, u čemu je uloga Univerziteta nezaobilazna ili se samo meni tako čini.

(Objavljeno u listu studenata Univerziteta u Sarajevu „Valter“, broj 8, No. 2, 10. 3. 1989)

Prilog 15. Jugoslavensko društvo za mehaniku

Prof. dr. Vlatko Brčić

Prvi jugoslovenski kongres racionalne i primenjene mehanike održan je na Bledu u Hotelu Toplice od 5. do 15. februara 1952. godine.

Inicijatori za održavanje kongresa su bili (abecednim redom):

Vasilije Andrejev, Tatomir Anđelić, Dušan Avsec, Davorin Bazjanac, Anton Bilimović, Danilo Blanuša, Fran Bošnjaković, Konstantin Čališev, Jakov Hlitčijev, Radivoj Kašanin, Zlatko Kostrenčić, Anton Kuhelj, Rajko Kušević, Đorđe Lazarević, Miodrag Milosavljević, Miroslav Nenadović, Nikola Obradović, Petar Serafimov, Lujo Šuklje i Konstantin Voronjec.

Nekoliko članova Inicijativnog odbora se sastalo 16. 10. 1951. godine u Ljubljani i obaveštava „(...) gospodina prof. J. Hlitčijeva (...) da su svi prisutni bili saglasni da treba predlog Inicijativnog odbora pozdraviti, jer takav kongres odgovara u svakom pogledu stvarnim potrebama (...) i da će mnogo pripomoći napretku ove nauke u našoj zemlji (...)”

Oni 24. 11. 1951. godine šalju dopis „(...) Drugu ministru Rodoljubu Čolakoviću, predsedniku Saveta za nauku i kulturu FNRJ“ u kojem pišu:

„(...) Troškovi koje bi podneli pojedini fakulteti iznosili bi (...) 550.000- din (...) Pored ovoga predviđaju se troškovi (...) od 150.000- din (...) to molimo druga Ministra za pomoć od 150.000- din (...)“

Organizacioni odbor u sastavu: M. Milosavljević, predsednik, i članovi: T. Anđelić, V. Avakumović, D. Blanuša, A. Kuhelj, Đ. Lazarević i S. Laban, saziva Kongres obaveštenjem u kojem je pisalo: „(...) Pristup Kongresu je slobodan stručnjacima. U rad Kongresa spadaju saopštenja, konferencije i diskusije iz sledećih oblasti: Racionalna mehanika s Nebeskom mehanikom; Primenjena mehanika; Elastičnost; Statika konstrukcija; Plastičnost; Primenjena mehanika fluida (Hidromehanika i aerodinamika); Statistička mehanika s termodinamikom; Matematičke metode u mehanici (...)”

(...) Članovi Kongresa treba da obezbede putne troškove i dnevnice od ustanove kojoj pripadaju (...)

Organizacioni odbor će preduzeti korake da se od Saveta Ministarstva saobraćaja dobije popust za vožnju u granicama mogućnosti (...)

Nešto kasnije (22. 1. 1952) Odbor obaveštava učesnike: „(...) da je dobio povlasticu za vožnju od 50% od redovne vozne cene za sve učesnike Kongresa. Povlastica važi za II i III razred brzih i putničkih vozova od svih stanica na teritoriji FNRJ do stanice Bled – Jezero, odnosno Lesce – Bled i natrag (...)

Prvi kongres je trajao pet radnih dana.

Prisutno je bilo 62 učesnika iz Beograda, Zagreba, Ljubljane, Sarajeva i Skopja. Rad kongresa se odvijao plenarno. Podneta su 33 naučna saopštenja iz navedenih oblasti.

Isticali su se radovi iz analitičke mehanike škole Antona Bilimovića, teorije elastičnosti škole Jakova Hlitičijeva i teorije ljuski škole Antona Kuhelja.

Devetnaesti jugoslovenski kongres teorijske i primenjene mehanike, 1990, Ohrid – zadnji kongres.

Prisutno 209 učesnika, 48 iz inostranstva.

Tada je izabrano Predsedništvo JDM, poslednje s predstavnicima iz cele dotadašnje Jugoslavije, u sastavu: Apostol Poceski (Skopje), predsednik, Vlatko Doleček (Sarajevo), potpredsednik, Boris Štok, (Ljubljana) potpredsednik, Dobroslav Ružić (Beograd), sekretar.

Članovi (abecednim redom): Branislav Bačlić (Novi Sad), Bakir Bajrić (Banja Luka), Zoran Čulafić (Podgorica), Vlatko Doleček (Sarajevo), Katica Stevanović-Hedrih (Niš), Aleksandar Kiričenko (Zagreb), Gorgi Kokalanov (Skopje), Vilim Korošec (Zagreb), Dragoslav Kuzmanović (Beograd), Vlado Lubarda (Podgorica), Đula Mešter (Subotica), Milan Mićunović (Kragujevac), Milan Muršić (Ljubljana), Maks Oblak (Ljubljana), Xhevat Perjuci (Priština), Alija Pičuga (Mostar), Cvetanka Popovska (Skopje), Vicko Šimić (Zagreb), Boris Štok (Ljubljana), Zlatibor

Vasić (Priština), Luka Vujošević (Podgorica), Tomislav Zlatanovski (Skopje).

Na Kongresu je odlučeno da se naredni, 20. kongres održi 1992. godine u Sarajevu, ali ubrzo dolazi do velikih političkih promena i tragičnih događaja u dotadašnjoj zajedničkoj državi koja se raspada.

Zbog toga kasnije nepotpuno Predsedništvo odlučuje da se 20. kongres održi 1993. godine u Kragujevcu.

(Izvor: <http://www.ssm.org.rs/doc/istorijat.htm>)

Prilog 16. Sjećanje na heroja dr. Zorana Gavrića

Prof. dr. Smajil Durmišević

U vrijeme obilježavanja godišnjice pogibije trebinjskog heroja Srđana Aleksića, koji je poginuo braneći čast i život svoga vršnjaka, komšije, Bošnjaka, muslimana od napada razularenih srpskih nacionalista, želim da skromnim stihovima podsjećam rod i zavičaj na heroja dr. Zorana Gavrića, stomatologa iz Doma zdravlja Rogatica, rodom od Kaknja, koji je izgubio život od istih srpskih nacionalista, samo zato što se brinuo i raspitivao o iznenadnom nestanku medicinara Ćamila Polje, koji je bio u njegovom timu došao na Boriku, na svoje radno mjesto, da pomaže, prevashodno stanovništvu srpske nacionalnosti.

Neka je dr. Zoranu vječna slava i pokoj, a njegovoj porodici i rodbini osjećaj časti i ponosa što su rodili i odgojili čovjeka (...) I neka je vječni rahmet i stepen šehida napaćenoj Ćamilovoj duši. Amin.

Neka se dobro dobrim spominje.

Zoran

Bijaše
Tamo
U žepskom kraju
Čovjek, Srce
mu bilo
Bosansko
Toplo,
A korijen
Srpskoga roda.
A ime,
Čisto
I svijetlo
Ko
Majska zora!

I pade čovjek
Častan
I hrabar, Junak
i doktor, Od
ruke
Zlica
Svojega roda

Samo je pitao
Brižno,
Pogane zlice –
Ma, ljudi,
Gdje mi je
Ćamil,
Bože,
Gdje
Ćamil ode!?

(Iz neobjavljene zbirke pjesama „Almasli grana“)

(Izvor: <http://www.zepa-online.com/modules.php?name=News&file=article&sid=1043>)

Prilog 17. Kinematika i Mozart

Vlatko Doleček

Rat u Sarajevu počeo je 5/6. aprila 1992. godine. Na Fakultetu smo se dogovorili: „Dolazimo na posao dok budu radili tramvaji!“. Tako smo, neko češće, neko rjeđe, na Fakultet dolazili praktično cijeli april mjesec, iako su i tramvaji bili gađani granaterima i snajperskim hicima. Definitivno, od 2. maja 1992. godine, poslije sukoba kod Skenderije i paljenja Glavne pošte, više se nije moglo dolaziti u zgradu Fakulteta.

Dogovorili smo se da, čim to bude moguće, nastavimo s ispitima. Tako sam prvi ispit održao već 20. maja 1992. godine u podrumskim prostorijama zgrade u kojoj stanujem, tadašnja Jablanička ulica broj 3, današnja F. ef. Čurčića br. 3. Na ispitu je bio samo jedan kandidat, borac ARBiH. Drugi ispit održao sam 5. juna 1992. godine. Na ispitu je bilo pet kandidata. Među onima koji su položili bio je i student Muamer Brutus, koji je na ispit došao u uniformi. Kasnije sam saznao da je ovaj student Mašinskog fakulteta u Sarajevu hrabro poginuo braneći Sarajevo od onih koji će ovaj grad držati u potpunoj blokadi više od 1.200 dana.

Tog ljeta 1992. godine ja i moj asistent, mr. Avdo Voloder, držali smo svake sedmice ispite iz kinematike i dinamike i oscilacija. Pošto je bilo veoma opasno bilo kakvo kretanje po gradu, ja sam ispite držao u zgradi Muzičke akademije, a Avdo na Veterinarskom fakultetu. Držanje ispita svakih sedam dana smatrali smo našom pomoći svim studentima, a posebno onima koji su bili angažovani u aktivnoj odbrani grada. Polaganje ispita proteglo se do kasno u jesen.

Jednog veoma hladnog dana, te 1992. godine, održavao sam ispit iz kinematike na Muzičkoj akademiji. U sali je bilo dvadeset studenata. Svi su disciplinovano radili svoje zadatke i u jednom trenutku začuo se zvonki glas violine, koji se neprestano pojačavao. Studenti su se malo uznemirili, dajući mi do znanja da se ne mogu dovoljno koncentrisati. Za trenutak sam izašao iz učionice u kojoj se održavao ispit i bio sam nemalo iznenađen. Kroz otvorena vrata sale preko puta te učionice, na krovu, ugledao sam veliku rupu od granate, koja je pogodila zgradu Muzičke

akademije nekoliko dana prije toga, pa još nisu bili uklonjeni ostaci krova koji su pali po podu sale. U toj prostoriji, pred profesorom Farukom Sijarićem, tadašnjim dekanom Muzičke akademije, jedna njegova studentica polagala je ispit iz violine i svirala je odlomke iz dijela W. A. Mozarta.

Vratio sam se svojim studentima i saopštio im da će ispit iz kinematike biti produžen za vrijeme za koje se bude svirao Mozart, što su studenti primili sa simpatijama.

Mnogo kasnije, u februaru 1998. godine, imao sam priliku da zajedno s kolegom dr. Zinaidom Raljevićem pogledam jedan dokumentarni film autora Vladimira Šantića, inače nekadašnjeg studenta Mašinskog fakulteta u Sarajevu. *) Film govori o mladima koji su ostali u Sarajevu, ali i o njihovim vršnjacima razasutim po bijelom svijetu. U tom filmu zabilježen je i slučaj polaganja ovog ispita i postoji jedna izgovorena rečenica koja glasi: „Kinematika uz Mozarta“. To me podsjetilo na ovaj događaj, a takvih je bilo mnogo u ovom ratu i podstaklo me da to i na ovaj način bude zabilježeno.

(Članak objavljen u knjizi „Mašinski fakultet u ratu, Sarajevo, april 1992. – april 1996.“, Sarajevo, maj 1998. godine)

*) Moj nekadašnji student Vladimir Šantić, boraveći u Sarajevu tokom prvomajskih praznika, u razgovoru sa svojim stricem, Slavkom Šantićem, sjetio se filma o kojem je riječ u ovom tekstu. Odmah po povratku u Zagreb, gdje sada živi i radi, poslao mi je disketu s ovim filmom, na čemu mu se toplo zahvaljujem. Tako sada imam i konkretnu uspomenu na taj ratni događaj.

Prilog 18. Doktorat Željka Bilića

„DINAMIKA KRUTIH ČESTICA PRI IMPAKCIONOM ODVAJANJU“

Doktorska disertacija

A p s t r a k t

U disertaciji je teoretski i eksperimentalno obrađeno impakciono strujanje i odvajanje krutih čestica, s posebnim aspektom na tehničku primjenu u kaskadnim impaktorima kao mjernim uređajima.

Eksperimenti su vršeni s vještački generisanim monodisperznim sferičnim česticama uranina (5,5 i 7,5 μm) na posebno pripremljenim mjernim linijama i laboratorijskim modelima impaktora, tako da su se u širokim granicama mogli mijenjati geometrijski i strujni odnosi pri impakcionom odvajanju, sa zaobljenim i oštroivičnim impakcionim otvorima i različitim radnim položajima modela. Teoretskim modelima riješeno je strujno polje neviskoznog fluida s kontrakcijom impakcionog mlaza za ravansko i osnosimetrično strujanje, kao i odvajanje čestica u ravanskom strujnom polju. Posebno je rješavano i odvajanje u ravanskom i osnosimetričnom stagnacijskom strujnom polju. Svi rezultati su izraženi preko bezdimenzionalnih značica i parametara. Na osnovu teoretskih predviđanja i eksperimentalnih provjera, slijedili su zaključci o veličinama svih praćenih utjecaja. Dokazano je da se krivulje razdvajanja značajno razlikuju za oštroivične i zaobljene impakcione otvore, pa su u radu dati izrazi za odgovarajuća preračunavanja. Posebno detaljno je razmatran i utjecaj gravitacije pri impakcionom odvajanju, koji se manifestira u zavisnosti rezultata mjerenja od položaja impakcionog prostora i utvrđene su granice veličine ovog utjecaja preko Froudeovog broja. Uz rješavanje osnovnih zadataka rada studirano je i odvajanje čestica oko impakcionih otvora, kao i raspodjela čestica odvojenih na impakcionoj plohi. Za potrebe eksperimenata razrađena je i korištena sedimentaciona metoda za određivanje veličine čestica korištenih pri eksperimentima, a poboljšan

je i kvalitet čestica, odstranjivanjem tzv. satelita, intervencijama na korištenom Mayovom generatoru kapljica.

Rezultati rada predstavljani su u preglednoj formi. Pri tome su dati konkretni podaci i preporuke za izbor i preračunavanje geometrijskih i strujnih odnosa, na osnovu kojih se mogu predvidjeti karakteristike impaktora, konkretno npr. granica razdvajanja. Eksperimentalni i teoretski rezultati i korištene metode mogu biti upotrebljivi i za druge slučajeve u kojima se sreću pojave opstrujavanja aerodisperznih smjesa oko tijela različitih oblika.

Obim rada: 263 stranice glavnog teksta (s 57 slika i 15 tablica) i 48 tabličnih i grafičkih priloga.

Kao posebno uvezan dodatak, uz glavni tekst disertacije priložen je, pod naslovom: „Impaktori – pregled literature“, opširan pregled objavljenih radova o impaktorima, kao i osnovnih radova iz ovog područja, pisan u obliku monografije (277 strana teksta s 15 slika i 3 tablice).

Disertacija je odbranjena 9. decembra 1995. godine na Mašinskom fakultetu Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu, pred Komisijom:

- Prof. dr. Vlatko Doleček, Mašinski fakultet Sarajevo – mentor,
- Prof. dr. Alija Lekić, Mašinski fakultet Sarajevo – predsjednik,
- Prof. dr. Egvin Girt, Prirodno-matematički fakultet Sarajevo – član,
- Prof. dr. Tarik Kupusović, Građevinski fakultet Sarajevo – oponent.

(Objavljeno u knjizi „Mašinski fakultet u ratu, Sarajevo, april 1992. – april 1996.“, Sarajevo, maj 1998. godine)

Prilog 19. Doktorat Dunje Martinović

„NUMERIČKI METOD ZA ANALIZU TERMODEFORMACIONIH PROCESA PRI ZAVARIVANJU I NAVARIVANJU”

Doktorska disertacija

A p s t r a k t

U disertaciji je obrađen multidisciplinarni problem proračuna termo-deformacionih procesa i dat je matematski model ovog složenog procesa. Za proračun je odabran numerički postupak zasnovan na metodu konačnih volumena, koji je prvi put u ovom radu primijenjen na čvrstim tijelima.

Naučni doprinos disertacije ogleda se u sljedećem:

- Izvršena je kritička analiza do sada korištenih numeričkih metoda i njihove primjenjivosti u rješavanju razmatranog problema.
- Formiran je originalni numerički algoritam za simultano rješavanje potpunih jednačina, koje čine matematski model za stanje termo-elasto-plastičnog materijala, koji je izložen toplotnom toku i/ili vanjskom opterećenju.
- Algoritam je testiran na primjerima za koje je postojalo analitičko rješenje ili pouzdani eksperimentalni rezultati.
- Izvršen je proračun polja temperature, brzine zagrijavanja i hlađenja, polja deformacije i napona tokom procesa termičke obrade, što je omogućilo da pojave u metalu, koje su se do sada mogle predvidjeti približno računskim metodama, a mnoge od njih su eksperimentalno nemjerljive u fazi događanja, postanu jako bliske realnim događanjima.
- Proračun zaostalih napona i deformacija i verificiranje prikazanih i diskutiranih rezultata izvršen je poređenjem s eksperimentalnim rezultatima.

- Primjena rezultata ovog rada može poslužiti da se zamijene stohastičko-iskustvene tehnologije računarsko-prognozističkim.
- Metodologija razvijena u ovom radu se već koristi i mnogi naučnici je dalje razvijaju i usavršavaju, što predstavlja značajan kvalitet ovog rada, jer je očit njegov uticaj na razvoj nauke u jednom njenom segmentu.

U praktičnom pogledu metoda razvijena u ovom radu predstavlja i značajan doprinos unapređenju tehnologije zavarivanja pomoću robotiziranih sistema, koji su sve više u upotrebi u mašinskoj tehničkoj praksi pri korištenju visokih tehnologija.

Obim rada: 102 stranice, od kojih 93 stranice glavnog teksta s 85 slika.

Disertacija, koja je rađena pod mentorstvom profesora dr. Ismeta Demirdžića, odbranjena je 29. 9. 1995. godine na Mašinskom fakultetu u Sarajevu, Univerzitet u Sarajevu, pred Komisijom:

- Prof. dr. Vlatko Doleček, Mašinski fakultet Sarajevo – predsjednik,
- Prof. dr. Seid Ferušić, Građevinski fakultet Sarajevo – član,
- Prof. dr. Alija Lekić, Mašinski fakultet Sarajevo – član,
- Prof. dr. Vladimir Semjan, Mašinski fakultet Sarajevo – oponent.

(Objavljeno u knjizi „Mašinski fakultet u ratu, Sarajevo, april 1992. – april 1996.“, Sarajevo, maj 1998. godine)

CENTAR ZA NAPREDNE TEHNOLOGIJE

Stotinu projekata ATC

Zalažemo se za primjenu naprednih tehnologija, što je istovremeno zalaganje za bolje korištenje vlastitih znanja ili uslova više, za povrata mladih stručnjaka — kaže dr Vlatko Določek, direktor ATC

Stotinu pedeset vrhunskih stručnjaka iz raznih oblasti privrede i naučno-tehničkih disciplina početkom ove godine osnovalo je privatno preduzeće ATC—Centar za napredne tehnologije. — U vrhu ciljeva kojima smo podredili naše djelovanje — reći će odmah na početku našeg razgovora dr Vlatko Določek, direktor ATC, i tada i danas ostaje pokušaj da na jednom mjestu koncentrišemo visokostručni kadar koji je ostao u zemlji.

Sprečavanju prijetećeg vala odliva stručnog kadra, smatraju u ATC, na najbolji način može se doprinijeti angažovanjem domaće pameti u projektima obnove i izgradnje zemlje, rekonstrukciji privrede, uvođenju novih, savremenih tehnologija i revitalizaciji malih i srednjih preduzeća.

Prvi u zemlji

ATC je organizacija projektnog tipa koju su kao prvo preduzeće registrovano u zemlji za istraživačko—razvojni rad osnovali, kako naglašava dr Določek, ljudi od inicijative okupljeni oko ideje multidisciplinarnog pristupa izradi projekata. U širokom spektru kadra kakav je zastupljen u ATC ovakvu strukturu sama po sebi ne posjeduje nijedna institucija.

ATC—domaći SMELT u malom — osnovali su stručnjaci raznih užih specijalnosti, uglavnom inženjeri, ali i ekonomisti, pravnici, ljekari, biolozi, ekolozi, poljoprivredni stručnjaci. Istraživačko razvojni rad organizovan je u 14 sektora u kojima se vode i realizuju složeni multidisciplinarni projekti, pružaju konsalting—usluge, edukuje kadar za transfer i efikasno korištenje novih tehnologija itd.

— Od svakog našeg osnivača zatražili smo da predloži tri projekta, što je do sada rezultiralo formiran-

jem stotinu projekata ATC. Oni, međutim, u ovim vremenima, iz razumljivih razloga, još ne nailaze na očekivani interese—ističe dr Določek.

Veliki problem koji stoji na putu njihove realizacije jeste i apsolutna blokada. Kada bi se Sarajevo povezalo samo sa slobodnim teritorijama, veliki dio problema oko plasiranja ideja automatski bi otpao.

Potpisani ugovori

Po mišljenju našeg sagovornika, nedovoljno se radi na podsticanju

Vlatko Določek

privatne inicijative u proizvodnoj oblasti, objašnjavajući kako je nedavno boraveći u Zenici na ZEPS—u došao do zvaničnog podatka da je od dvije hiljade firmi u ovom gradu čak njih 90 odsto neproizvodnih (trgovina i ugostiteljstvo).

— Još nije na red došla proizvodnja, u kojoj vidimo i našu šansu. Ipak, iza ATC su prvi potpisani ugovori čija realizacija ovisi od sredstava. U pregovorima smo sa „Famosom“, „Klasom“, „Grasom“, „Feroelekrom“ i drugim firmama.

Ono što kao karakteristično: većinu njih ističe jeste interes koji prvenstveno pokazuju za uvođenje integralnih informacionih sistem uvođenju novih, ili proširivanju postojećih proizvodnih programa proizvođača, rješavanje problema tehnološkog karaktera i, što je posebnost, kako kaže Določek, racionizaciju potrošnje energije. Jedni broji firmi zainteresovan je da ATC angažuje kao konsultantsku organizaciju kod izbora eventualnih licencijalnih partnera, proizvođača i opreme, saradnji sa Olimpijskim komitetom radi se na izradi informacionog sistema za praćenje vrhunskih sportista. Aktuelan je i jedinstveni projekat revitalizacije devastiranih laboratorija fakulteta Sarajevskog univerziteta, za šta ATC trenutno traži sredstva.

Nakon prikupljanja sredstava za izradu projekata pristupice se dijagnosticanju stanja, definisanju optimalnog broja laboratorija, opreme, te na koncu izvedbi projekatne opremanja laboratorija.

Ova firma otvorena je za angažman svih stručnjaka, kako onih u zemlji, tako i onih koji su trenutno van nje. Mnogi od ovih potonjih zainteresovani su za saradnju na realizaciji projekata, ali za sada ne postoji povatak.

Določek kaže da želja ovog preduzeća da ostvari spoj tehnologije, ekonomije i ekologije leži i u otklapanju objektivne opasnosti da posredstvom skladište prljavih tehnologija

— Iako smo u situaciji da vodi računa, prije svega, o preživljavanju ono se nakon dvije i po godine i ne može više zasnivati na humanitarnoj pomoći, nego se mora više usmjeravati na vlastitu proizvodnju. Bez toga nema ekonomsku stabilizaciju, kao ni mogućnost da se izdrži nadgradnja, zaključuje Amira PEČAN

Prilog 21. Izvještaj za ratni period

Prof.dr Vlatko DOLEČEK
redovni profesor
Mašinskog fakulteta
Univerziteta u Sarajevu

I Z V J E Š T A J

za period april 1992. - mart 1996. godine

U ovom izvještaju obuhvaćena je, u kratkim crtama, moja djelatnost za vrijeme rata (tj. za period od aprila 1992. do 31. marta 1996. godine) na planu naučnoistraživačkog, pedagoškog i stručnog rada.

A. Naučno-istraživački rad

U naznačenom periodu objavio sam i/ili učestvovao na naučnim i stručnim skupovima slijedeće radove:

1. DOLEČEK V.: BAZNE STRUKTURE FABRIKA BUDUĆNOSTI, Produktika '92, uvodni referat, Sarajevo, 2.-3. april 1992.
2. DOLEČEK V.: CAD SOFTWARE-ski PAKET ZA SIMULACIJU ROBOTSKIH SISTEMA, Productica '92, Sarajevo, 2.-3. april 1992.
3. DOLEČEK V.: OBNOVA I RAZVOJ, Business magazin, specijalno izdanje, juni 1993, Rad saopćen na savjetovanju: "Strategija obnove" u organizaciji Ministarstva za obnovu i razvoj, Sarajevo, 16. i 17. juni 1993.
4. DOLEČEK V.: NOVE TEHNOLOGIJE I ZAŠTITA OKOLICE, Kolokvium: "Rat i zaštita životne sredine", ANUBiH, Sarajevo 4.-5. juni 1993.
5. DOLEČEK V.: OBNOVA GRADA U SUSRET POST-INDUSTRIJSKOM DRUŠTVU, Skup "Životne i razvojne dileme grada Sarajeva", Sarajevo, april 1993.
6. DOLEČEK V.: THE PRODUCTION OF THE MEANS TRANSPORTATION AND ADVANCED TECHNOLOGIES, SFS, Sarajevo maj 1994.
7. DOLEČEK V.: RECONSTRUCTION OF THE CITY AND RESTRUCTURING ITS ECONOMY, Conference on Restruction and Long-term Development of the city of Sarajevo, 6.-9. septembar 1994.
8. DOLEČEK V.: STRATEGIJA TEHNOLOŠKOG RAZVOJA, ZEPS '94, Savjetovanje, Zenica 3.-6. novembar 1994.
9. DOLEČEK V.: BEZ STRATEGIJE TEHNOLOŠKOG RAZVOJA NEMA BUDUĆNOSTI, Business magazin br. 7, april 1995.
10. DOLEČEK V.: POSTINDUSTRIJSKO DRUŠTVO - BUDUĆNOST KOJA VEĆ TRAJE, Stećak br. 16., travanj 1995.
11. DOLEČEK V.: PODUZETNIŠTVO I RAZVOJ TEHNOLOGIJE, Okrugli sto: Poduzetništvo kao osnov ekonomskog oporavka i razvoja BiH, Sarajevo, 25. februar 1995.
12. DOLEČEK V.: RAZVOJ GENERIČKIH TEHNOLOGIJA I NJIHOVA PRIMJENA, Uvodni referat na II međunarodnom naučno-stručnom skupu: Tendencije u razvoju mašinskih konstrukcija i tehnologija", Zenica, 5.-7. oktobar 1995.

13. DOLEČEK V.: LEVEL OF PRODUCTION DEVELOPMENT AND ENVIRONMENT MANAGEMENT, Science Colloquy: Biological Diversity - Theoretical and Practical Aspects, Sarajevo, decembar 1995.
14. DOLEČEK V.: OBNOVA I INFORMATIČKA ERA, Časopis slobodne misli "99" br. 2., decembar 1995.
15. DOLEČEK V.: THE LEVEL OF TECHNOLOGY DEVELOPMENT IN BOSNIA AND HERZEGOVINA, Naučni skup: Međunarodna naučna i tehnološka saradnja u funkciji rekonstrukcije Bosne i Hercegovine, ANUBiH, Zenica, 26.-27. februar 1996.
16. FILIPOVIĆ I., DOLEČEK V.: OPTIMAL JOURNAL BEARING OPERATING CONDITIONS DEFINIED BY USING COMPUTER, 4th Symposium DESING'96, Rijeka 1996.
17. DOLEČEK V.: TEHNOLOŠKI RAZVOJ BOSNE I HERCEGOVINE, dio projekta: Pristup osnovama obnove BiH, ANUBiH, mart 1996.

B. Edukativni rad

U navedenom periodu izvodio sam i/ili organizirao nastavu i ispite iz sljedećih predmeta:

B1. Nastava

1. STATIKA - Mašinski fakultet u Sarajevu (od novembra 1993.)
(Izabrani nastavnici: Prof.dr H. Pašić - otišao
Doc.dr M. Mrdović - razbolio se)
2. KINEMATIKA - Mašinski fakultet u Sarajevu (od 1992.)
(Izabrani nastavnik: Prof.dr V. Doleček)
3. DINAMIKA
I OSCILACIJE - Mašinski fakultet u Sarajevu (od 1992.)
(Izabrani nastavnik: Prof.dr V. Doleček)
4. OTPORNOST
MATERIJALA - Mašinski fakultet u Sarajevu (od 1993.)
(Izabrani nastavnici: Prof.dr H. Pašić - otišao
Prof.dr I. Ninković - otišao)
5. MEHANIZMI - Mašinski fakultetu Sarajevu (od 1992.)
(Izabrani nastavnik: Prof.dr B. Hufnagl - umro)
6. OSNOVI
DINAMIKE LETA - Mašinski fakultet u Sarajevu (od 1993.)
(Izabrani nastavnik: Doc.dr N. Lovren - otišao)
7. DINAMIKA SISTEMA
I MEHANIKA - ETF Sarajevo (od 1992.)
(Izabrani nastavnik: Prof.dr V. Damić - otišao)
8. MAHANIKA I
MEHANIKA SAOBRAĆAJNIH SISTEMA - Saobraćajni fakultet u Sarajevu
(od 1993.)
(Izabrani nastavnik: Prof.dr R. Jovanović - otišao)

B2. Ispiti

Iz svih navedenih predmeta, u čitavom ovom periodu, organizirao sam i redovno održavao ispite. Prvi ispit održao sam 26.05.1992.god. u podrumu zgrade u kojoj stanujem. Prve godine rata ispite sam održavao jednom sedmično (juni - decembar 1992.), a kasnije jednom mjesečno.

Ukupno je u ovom periodu bilo POLOŽENIH ispita preko 800, od čega samo na predmetima Mašinskog fakulteta: 645 POLOŽENIH ISPITA.

B3. Diplomski radovi

Zbog radikalnog smanjenja broja nastavnika kod kojih su studenti mogli raditi diplomatske radove, veliki broj studenata mi se obratio da kod mene rade diplomski rad. Tako sam, u ovom periodu, bio mentor 28 uspješno završenih diplomskih radova.

B4. Doktorski i magistarski radovi

U navedenom periodu bio sam ili sam još uvijek angažiran kao mentor ili član komisije kod izrade slijedećih doktorskih i magistarskih radova:

1. Ž. BILIĆ: Dinamika krutih čestica pri impakcionom odvajanju, doktorski rad - mentor
2. D. MARTINOVIĆ: Numerički metod za analizu termodeformacija pri zavarivanju i navarivanju, doktorski rad - član komisije
3. A. VOLODER: Prilog dinamičkoj analizi elastičnih prostornih mehanizama, doktorski rad - mentor
4. M. PAŠIĆ: Minimizacija vremena kretanja robotskog manipulatora, doktorski rad - mentor
5. S. VILA: Dinamička analiza naponskog stanja lopatice trubomlaznog motora, doktorski rad - mentor
6. Š. PERVAN: Analiza parametra rasprskavajućeg projektila na njegovu efikasnost, magistarski rad - mentor
7. V. BARIČAK: Prilog teoriji zaštite strojeva od uticaja vibracija kod obrade rezanjem, doktorski rad - mentor

C. Stručni rad

Stručni rad odvijao se, uglavnom, kroz angažiranje u organizaciji stručnih i naučnih skupova i angažiranje kao član upravnih odbora institucija i organizacija kao što su:

1. Naučni odbor stručno-naučnog skupa:
"Tendencije u razvoju mašinskih konstrukcija i tehnologija"
- član Odbora

2. Organizacioni odbor Konferencije o obnovi i dugoročnom razvoju Sarajeva
- član Odbora
3. Programski savjet komisije za organiziranje naučnog skupa pod pokroviteljstvom ANUBiH na temu: Obnova i rekonstrukcija BiH
- član Savjeta
4. Upravni odbor UNIS-Holding - član Odbora
5. Naučni savjet i organizacioni odbor naučnog kolokvija:
"Biološka raznovrsnost - teorijski i praktični aspekti"
- član Savjeta
6. Upravni odbor fondacije FONDECO, prve BiH fondacije za podsticanje uravnoteženog razvoja i kvalitet života
- član Odbora

D. Recenzije

U proteklom periodu bio sam angažiran (1993.) od strane Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu na koncipiranju nastavnih planova i recenziji programa za srednje stručne škole.

Izvršio sam recenzije udžbenika za predmete srednjih škola i to:

1. STATIKA - dva rukopisa
2. OTPORNOST MATERIJALA - jedan rukopis
3. KINEMATIKA I DINAMIKA - jedan rukopis
4. MEHANIKA ZA STRUČNE ŠKOLE - jedan rukopis

Za cijeli ovaj period vršio sam i funkciju šefa Katedre za mehaniku na Mašinskom fakultetu u Sarajevu i asistentima - saradnicima na Katedri bio na raspolaganju u smislu potrebe stručne pomoći i saradnje.

Sarajevo, 10.04.1996.

Prof.dr Vlatko Doležek

Prilog 22. Druga skupština Kruga 99 (3. 11. 1996)

Održana je godišnja izborna skupština Asocijacije nezavisnih intelektualaca Krug 99. Podnesen je izvještaj o radu za period juli 1995. – oktobar 1996, usvojene su smjernice za djelovanje Kruga 99 u narednom periodu, podnesen i usvojen izvještaj o finansijskom poslovanju i izvršene izmjene i dopune Statuta asocijacije.

Za predsjednika Kruga 99 ponovo je izabran profesor dr. Vlatko Doleček, za generalnog sekretara Neven Kazazović, dok su za nove članove Predsjedništva izabrani Sead Fetahagić, Tatjana Neidhardt, akademik Ljubomir Berberović, profesor dr. Neđo Milićević, akademik Izet Sarajlić, Adil Kulenović i Jakob Finci.

Šta smo radili?

Vlatko Doleček: Izvještaj o radu za period juli 1995. – septembar 1996.

Rad Kruga 99 pretežno se odvijao kroz plenarne sjednice, koje su se, s malim izuzecima, održavale jednom sedmično i bile posvećene aktuelnim temama. Sve sjednice bile su otvorene za javnost. Rasprave na plenarnim sjednicama nerijetko su bile vrlo zanimljive, a često su ovim sastancima prisustvovali i gosti iz inostranstva, kao i neki predstavnici diplomatskog kora i akteri domaćih političkih zbivanja. Povremeno smo se oglašavali i posebnim saopštenjima, koja su odražavala stavove Kruga 99 o pitanjima od posebnog značaja, koja su bila upućena domaćoj i svjetskoj javnosti.

Djelovanje Kruga 99 se odvijalo i kroz organizovanje okruglih stolova o nekim značajnijim temama. U ovom periodu održani su okrugli stolovi s temama:

- Demokracija, tolerancija i politička moć,
- Intelektualci i njihov angažman danas i
- Alternativa podjelama.

Dosadašnje iskustvo u organizaciji ovih okruglih stolova je dosta pozitivno. Rasprave su bile na zavidnom nivou, a i posjete su bile u granicama očekivanog. Mediji su, u pravilu, bili zainteresirani za ove vrste rasprava.

Kada je riječ o aktivnostima Kruga 99, onda se nikako ne mogu zanemariti aktivnosti pojedinih članova naše asocijacije kroz različite kulturne, naučne i stručne manifestacije. U ovom periodu u Sarajevu gotovo da nije bilo neke značajnije manifestacije kulturnog ili naučno-stručnog karaktera na kojoj nije bila zapažena uloga članova Kruga 99. Posebno treba istaći činjenicu da je još deset članova Kruga 99 primljeno u članstvo ANUBiH, pa sada u ovoj najvišoj naučnoj i kulturnoj instituciji u BiH ima ukupno petnaest članova iz Kruga 99.

U proteklom periodu posebna pažnja bila je usmjerena ka uspostavljanju veza između sličnih organizacija u BiH. U tom smislu, intenzivirana je aktivnost na planu saradnje i zajedničkog djelovanja s Forumom građana Tuzle.

Predstavnici Kruga 99, uz pomoć OSCE-a, posjetili su Banju Luku, u vrijeme kada su posjete takve vrste bile skoro nemoguće. U Banjoj Luci je obavljen razgovor s grupom od 15 srpskih intelektualaca o temi međusobne saradnje i boljeg zajedničkog djelovanja. Pored toga, u organizaciji OSCE-a bili smo i u Mostaru, gdje smo imali slične razgovore. Intelektualci iz Banje Luke i Mostara bili su naši gosti u Sarajevu, gdje su učestvovali na okruglom stolu o temi Alternativa podjelama.

Na poziv Beogradskog kruga predstavnici Kruga 99 su početkom 1996. godine posjetili Srbiju i Crnu Goru. Tom prilikom posjetili su više gradova (Beograd, Pančevo, Kragujevac, Novi Pazar, Kotor, Budvu, Cetinje, Podgoricu, Novi Sad i Suboticu), gdje su imali zanimljive razgovore s intelektualcima i predstavnicima nezavisnih medija. U okviru ove posjete održano je sedam dobro organizovanih javnih tribina, a naši predstavnici učestvovali su i na okruglom stolu o temi „Građanska Bosna – trajni mir“, koji je organizovao nezavisni list Naša borba.

Na poziv intelektualaca iz Ljubljane predstavnici Kruga 99 bili su gosti Cankarjevog doma. Tom prilikom organizovana je tribina koja je

bila posvećena upoznavanju slovenske javnosti s djelovanjem Kruga 99 u ratnim uslovima u Sarajevu, na kojoj je učestvovalo sedam članova Kruga 99. U okviru ove posjete organizovan je sastanak književnika, posvećen književnom djelu akademika Izeta Sarajlića, organizovana izložba slika akademika Affana Ramića i retrospektiva filmova Bate Čengića.

Opšta je ocjena da su obje posjete značajno doprinijele afirmaciji Kruga 99 i izvan granica BiH. Neki članovi Kruga 99 su, na lični poziv, učestvovali na skupovima u Francuskoj, Italiji, Švicarskoj, Austriji i Češkoj, gdje su prezentirali ideje za koje se zalaže Krug 99. Uz velike materijalne probleme uspjeli smo da u ovom periodu odštamamo jedan dvo-broj časopisa Revija slobodne misli 99. Cijenimo da je veoma značajno za dalju opstojnost Kruga 99 da ima svoj časopis i da se obezbijedi njegovo redovno izlaženje. U tom smislu Predsjedništvo Kruga 99 bilo je veoma angažovano i kao rezultat tih aktivnosti uspjeli smo da potpišemo ugovor s Fondacijom Ulof Palme iz Švedske o finansiranju tri naredna broja časopisa.

Prema evidenciji, trenutno u Krugu 99 imamo ukupno 99 članova. U posljednje vrijeme u Krug 99 je primljen i jedan broj istaknutih intelektualaca koji ne žive i ne rade u Sarajevu, ali koji djeluju u interesu onakve BiH za kakvu se sve vrijeme svog postojanja zalaže Krug 99. Tako sada imamo naše članove u Rimu, Parizu, Londonu, Ljubljani, Poreču, Beču i Sofiji. Oni svojim djelovanjem i ugledom značajno doprinose i afirmaciji Kruga 99 u inozemstvu. Mi smo svojim principijelnim stavovima, uz dosta truda, stvorili jedan imidž u domaćoj i stranoj javnosti i sada imamo obavezu da taj imidž zadržimo i, ako je moguće, da ga i osnažimo. To se, između ostalog, može postići usmjeravanjem aktivnosti Kruga 99 prvenstveno na neka fundamentalna, a manje na efemerna pitanja, većim intelektualnim doprinosom svakog pojedinog člana, zaoštravanjem kriterija za prijem novih članova i prijemom određenog broja mladih intelektualaca. Iz svih ovih razloga potrebno je usvojiti i novu Platformu o djelovanju Kruga 99 u novim, mirnodopskim uslovima.

Za propagiranje ideja za koje se zalaže Krug 99 veoma važno je kako mediji prate našu djelatnost. U periodu koji je obuhvaćen ovim izvještajem možemo biti dosta zadovoljni interesovanjem domaćih, a i inostranih

medija za rad Kruga 99. Što se, pak, tiče domaćih elektronskih medija, u posljednje vrijeme stanje se radikalno promijenilo nabolje. Pored NTV 99, sad naš rad često prate i druge TV i radio kuće, a posebno je to slučaj s RTV BiH, gdje su posljednji prilozi s naših sastanaka u informativnim emisijama dobili zapažen tretman.

Naša dosadašnja saradnja s Forumom građana Tuzle, kao i želja da se izađe iz užeg okvira djelovanja Kruga 99, rezultirala je formiranjem GAP-a (Građanskog alterantivnog parlamenta). Osnivačka skupština GAP-a održana je koncem avgusta 1996. godine u Tuzli.

Imali smo dobru i plodotvornu saradnju s nekoliko međunarodnih organizacija, a naročito s predstavnicima OSCE-a. Ovo je prilika da se podsjetimo da je Krug 99 za djelovanje pojedinih članova dobio i značajno međunarodno priznanje od Fondacije Alberto Moravia. U obrazloženju ove nagrade, između ostalog, stoji da se nagrada dodjeljuje članovima Kruga 99, prvenstveno za njihov književni rad, ali i za njihovo sveukupno djelovanje na planu izgradnje humanijeg i pravednijeg društva. Više članova Kruga 99 za svoj umjetnički, naučni i javni rad u proteklom periodu dobilo je mnoge nagrade i priznanja. Te nagrade su prvenstveno priznanja za njihov lični sveukupni rad i djelovanje, ali ta priznanja, pored ostalog, podižu i ugled Kruga 99 u cjelini.

Predsjedništvo Kruga 99 je u proteklom periodu značajan dio svoje aktivnosti usmjeravalo na stvaranje uslova za normalnije djelovanje. U vezi s tim, dugujemo naročitu zahvalnost Kamernom teatru 55, koji nam je pružio višemjesečno gostoprimstvo i omogućio redovno sastajanje i aktivnosti u periodu kada je to bilo od naročite važnosti za Krug 99. Sličnu zahvalnost dugujemo i Galeriji Collegium artisticum, u čijim smo prostorima provodili ugodne trenutke i organizovali značajne skupove i susrete. Zahvalnost dugujemo i Ekonomskom fakultetu u Sarajevu, a posebno dekanu ovog fakulteta, što smo na kvalitetan način i, nadamo se, na duži period, riješili pitanje prostora za održavanje plenarnih sastanaka Kruga 99.

Dužni smo izraziti svoju zahvalnost i rukovodstvu Međunarodnog PEN centra BiH, Ambasadi SAD, Fondaciji SOROS te Fondaciji Ulof Palme za dragocjenu pomoć koju su nam pružili.

Iz svega ovoga može se zaključiti da je aktivnost Kruga 99 u proteklom periodu bila dosta raznovrsna. Treba imati na umu da period obuhvaćen izvještajem ima jedan ratni period, period potpisivanja Daytonskog sporazuma i njegove početne realizacije, i da izvještaj razmatramo upravo u momentu kada su saopšteni izborni rezultati i kada se u BiH počinje stvarati neka nova realnost. Sve ovo je potrebno imati u vidu još više pri utvrđivanju programa rada za naredni period. U tom smislu je potrebno istaći da smo se do sada pretežno bavili ratnim temama, a sada se pred nas postavlja pitanje kako koncipirati rad Kruga 99 u miru?

Na insistiranje jednog broja naših članova, bila je formirana jedna radna grupa sa zadatkom da pokuša sačiniti platformu za djelovanje Kruga 99 u novonastalim uslovima, u uslovima mira definisanog Daytonskim sporazumom. Nakon uvida u materijale koje je sačinila grupa, kao i ponovnog čitanja naše Povelje, Predsjedništvo Kruga 99 je odlučilo da Skupštini ne predlaže izradu neke nove platforme, jer su, po opštem uvjerenju, principi sadržani u našoj Povelji još uvijek veoma aktuelni. To je i razlog što se Predsjedništvo odlučilo da predloži dokumenat Smjernice za djelovanje Kruga 99 u narednom periodu.

Dvije su temeljne odrednice zapisane u našem statutu, a to su tolerancija i ravnopravnost. To je, kratko rečeno, naša formula za odnose među nama, ali i naša formula za uređivanje odnosa u BiH. I zato to posebno moramo imati u vidu kada koncipiramo našu buduću aktivnost. Moramo se i dalje energično zalagati za punu ravnopravnost naroda i svih građana BiH, a protiv totalnog etničkog inženjeringa koji će u svojoj konačnoj konsekvenci dovoditi do stvaranja novih nacionalnih manjina u pojedinim dijelovima BiH, a čega smo sada svjedoci.

Krug 99 mora stalno izgrađivati kritičan stav prema svim politikama onih vladajućih garnitura koje na sve načine žele da rastoče ono što zovemo bićem Bosne i Hercegovine, ali isto tako i prema onima koji pod plaštom borbe za cjelovitu BiH žele da nametnu svoj uskogrudi naciona-

listički interes i instaliraju unitarnu BiH, u kojoj će se ostvariti dominacija većinskog naroda.

Krug 99 se mora zalagati i za brzu transformaciju bosanskohercegovačkog društva i njegovog bržeg uključivanja u pokrenute procese tranzicije i integracije u evropske institucije. Pored svih problema koje nam je donio ovaj rat, mi ne smijemo sebi dozvoliti taj luksuz da kaskamo za svim evropskim i svjetskim trendovima.

Kako ćemo nastaviti?

Povelja o zemlji BiH, Principi zajedničkog života, Deklaracija o slobodnom i jedinstvenom Sarajevu su dokumenti Kruga 99 koji, s ostalim akcijama i dokumentima, definiraju suštinu dosadašnjeg djelovanja i dobrim dijelom anticipiraju buduće usmjerenje i glavne odrednice djelovanja naše asocijacije.

Ovi dokumenti, premda nastali u toku rata i u okolnostima totalne blokade, svojom aktuelnošću i konzistentnošću odražavaju moralni dignitet Kruga 99, čiji su stavovi, opredjeljenja i konkretne akcije dobile široku potvrdu i podršku domaćih i međunarodnih intelektualnih krugova.

U uvjetima provođenja Daytonskog sporazuma neophodno je učiniti fleksibilnu adaptaciju daljeg promišljanja i djelovanja Kruga 99, koje se temelji na raznolikosti mišljenja, uzimajući to i kao svoj *credo* u svim svojim promišljanjima, a posebno u promišljanjima budućeg uređenja i izgradnje cjelokupnog bh. društva. U skladu s tim:

1. u svom okruženju Krug 99 će poticati aktivno povezivanje sa svim demokratskim snagama u cilju stvaranja opće klime za demokratizaciju i političku, ekonomsku, kulturnu i svaku drugu reintegraciju cijelog prostora BiH;
2. u izgradnji moderne i demokratske države BiH posebno osjetljivo je pitanje laiciteta državnog ustrojstva buduće BiH, pitanje na koje je Krug 99 već dao odgovor: zalagaćemo se za sekularnu državu s

apsolutnim poštivanjem religijskih sloboda i vjerskih uvjerenja njenih građana;

3. članovi Kruga 99 insistirat će na iznalaženju materijalnih, pravnih, socijalnih i drugih uvjeta za brz i djelotvoran povratak svih izbjeglica i raseljenih lica u njihove domove;
4. Krug 99 će odlučno insistirati na dosljednom kažnjavanju svih ratnih zločinaca, kao i na odgovornosti istaknutih članova međunarodne zajednice, koji su svojim ponašanjem dopustili zločin genocida u BiH. Imamo moralno pravo i odgovornost da insistiramo na kažnjavanju počinitelja svih takvih zlodjela širom svijeta i na energičnom suprotstavljanju svakom pokušaju kršenja ljudskih prava u ime tzv. viših ciljeva;
5. pridržavajući se vlastitih moralnih i intelektualnih načela i pokazujući to vlastitim primjerom, Krug 99 ideju zajedničkog života smatra jednom od najviših vrijednosti za koju će se i dalje boriti. Krug 99 će se odlučno suprotstaviti svakoj nacionalističkoj i profašističkoj ideji o neminovnosti etničke podjele Bosne i Hercegovine;
6. članovi Kruga 99 biće aktivni učesnici u svim raspravama koje imaju za cilj brzu tranziciju svih dimenzija bosanskohercegovačkog društva, izgradnju socijalne i pravne države i uključivanje naše države u procese integracije u Evropu i šire, uvažavajući sve specifičnosti BiH i njene dugoročne interese;
7. u skladu s Poveljom o zemlji BiH Krug 99 će svoju aktivnost usmjeravati na anticipiranje mogućih društvenih gibanja i nuditi vlastita rješenja;
8. intelektualni kontakti koje je Krug 99 ostvario do sada ostaju kao temeljni modaliteti ostvarivanja naše uloge. U tom smislu Krug 99 će intenzivirati svoje kontakte i proširivati saradnju sa sličnim asocijacijama u zemlji i svijetu, kao i s pojedincima čije su aktivnosti i opredjeljenja istog ili sličnog usmjerenja koje ima Krug 99 i nastojati da i kroz ovaj oblik angažovanja da svoj vlastiti doprinos u izgradnji civilnog društva u BiH;

9. Krug 99 će, u skladu sa svojom Poveljom o zemlji BiH i Deklaracijom o slobodnom i jedinstvenom Sarajevu, insistirati na uređenju Sarajeva kao glavnog grada države Bosne i Hercegovine i boriti se za očuvanje tradicije zajedništva i tolerancije u različitostima multinacionalnih, multireligijskih i multikulturalnih vrijednosti svih njegovih građana, čime Sarajevo može očuvati osobine moderne evropske metropole specifičnog bosanskog duha;
10. Krug 99 će obratiti posebnu pažnju prijemu novih članova, posebno pripadnika mladih generacija.

Borba za istinu i pravdu; borba za individualni i društveni prosperitet; borba za stabilan mir i sigurnost, za cjelovitu političku, ekonomsku, kulturnu i svaku drugu reintegraciju Bosne i Hercegovine, za principe građanske demokracije, za slobodu medija – osnovna su načela na kojima će Krug 99 istrajavati i u narednom periodu.

(Na Skupštini Kruga 99, Sarajevo, 3. 11. 1996)

Prilog 23. Deklaracija o slobodnom i jedinstvenom Sarajevu

Zabrinuti zbog sporog rješavanja i mnogih neizvjesnosti u vezi sa sutrašnjicom našeg grada, zahtijevamo u svoje ime, u ime palih žrtava ove brutalne agresije i naših potomaka, da se grad deblokira i demilitarizira, da mu se obezbijedi sigurna budućnost, a njegovim žiteljima pravo na siguran život. Poslije svih patnji i stradanja od nasilja i razaranja, sada nam prijetite i trajnom podjelom grada i uništenjem osobenog načina života u različitostima i tolerancijama kakav smo negovali vijekovima. Svjesni da podijeljeno Sarajevo ne bi predstavljalo samo liniju razgraničenja dva dijela istog grada već i liniju razgraničenja različitih civilizacija, religija, kultura na tlu moderne Evrope, dižemo svoj glas protesta i pozivamo domaću i svjetsku javnost u novu, drugu bitku za Sarajevo, u bitku za odbranu od duhovnog i modernog razaranja i pustošenja.

Odlučni da sačuvamo kulturu života u različitostima i tolerancijama koje su naši preci, a i mi sami, stoljećima izgrađivali i negovali i podržavajući takve stavove Skupštine grada Sarajeva, kao najvišeg organa vlasti u gradu, objavljujemo:

DEKLARACIJU

o slobodnom i jedinstvenom Sarajevu

1. Slobodno, otvoreno i nepodijeljeno Sarajevo izraz je naše trajne volje i zato nećemo nikome dozvoliti da se Sarajevo dijeli po bilo kojoj osnovi, u vrijeme kad čitav civiliziran svijet stremlji međusobnoj saradnji i integraciji;
2. Čvrsto smo uvjereni da je život u različitostima i tolerancijama neprocjenjiva baština naše prošlosti i siguran temelj mirne i sretne budućnosti za svakog građanina Sarajeva i Bosne i Hercegovine;
3. Zahtijevamo pravedno i blagovremeno kažnjavanje svih ratnih zločinaca i siguran povratak svih prognanika i izbjeglica, što je pretpostavka za normalizaciju života i nastavak tradicije zajedništva;

4. Prihvatamo u cjelini Povelju UN i Opštu deklaraciju o pravima čovjeka kao kriterij vlastite prakse i uređenje društvenih odnosa i tražimo da međunarodna zajednica na tim načelima pristupa rješavanju budućnosti Sarajeva i Bosne i Hercegovine, uvjereni da samo demokratski ustrojena politička vlast može da osigura dostojanstvo i interese svakog slobodnog građanina Sarajeva i naše državne zajednice.

U ovom času svi smo odgovorni za ispunjavanje ovih civilizacijskih načela.

GRAĐANI SARAJEVA

Juli 1994.

Prilog 24. Stav oko arbitraže za Brčko

Polazeći od osnovnog cilja: da se sačuva Bosna i Hercegovina kao složena država sastavljena od dva multietnička entiteta – Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, u kojoj će svi njeni građani i svi njeni autohtoni narodi uživati jednaka ljudska prava na cijeloj teritoriji države Bosne i Hercegovine, zalažemo se da općina Brčko, u svojim predratnim granicama, bude DISTRIKT pod međunarodnom upravom.

Obrazloženje

1. Ako bi Brčko ostalo u sastavu Republike Srpske, to bi bila nagrada onim snagama koje su silom oružja protjerale mnoge predratne stanovnike ove općine i izvršile etničko čišćenje. Uvažavanje tog necivilizacijskog čina onemogućilo bi pravično rješavanje sadašnjih i ohrabrilо mnoge buduće konflikte, ovdje ili na nekom drugom kriznom području.
2. Ako bi Brčko pripalo Federaciji Bosne i Hercegovine, to bi, između ostalih posljedica, mogao biti povod za učvršćavanje unutrašnjih granica i eventualnu disoluciju države Bosne i Hercegovine. To bi istovremeno otežalo i svaku drugu reintegraciju Bosne i Hercegovine.
3. Ako bi općina Brčko bila dodijeljena na upravu državnim organima Bosne i Hercegovine, u sadašnjem trenutku kada organi na nivou države ne funkcioniraju ili funkcioniraju s ogromnim poteškoćama, ovo rješenje ne bi bilo racionalno, jer bi moglo biti izvor novih međuentitetskih sporenja i stalnih opstrukcija u radu državnih organa.
4. Ukoliko bi općina Brčko, u svojim predratnim granicama, bila uređena kao DISTRIKT pod međunarodnom upravom, takvo rješenje bi bilo pozitivan primjer prirodne reintegracije Bosne i Hercegovine i dobar model za brži povratak izbjeglih i raseljenih lica. To bi istovremeno omogućilo bržu revitalizaciju privrede, što je tri godine od im-

plementacije Mirovnog sporazuma jedno od najaktuelnijih pitanja za građane oba bosanskohercegovačka entiteta. Uvjereni smo da bi takvo rješenje ohrabrilo sve one snage koje su za izgradnju trajnog i stabilnog mira, ne samo u Bosni i Hercegovini nego i u širem regionu.

Iz svih gore iznijetih razloga smatramo da je, od sve četiri moguće opcije, opcija da Brčko u svojim predratnim granicama postane DISTRIKT u ovom historijskom trenutku najbolje rješenje.

SGV – Pokret za ravnopravnost građana
Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca
Hrvatsko narodno vijeće
Asocijacija nezavisnih intelektualaca Krug 99

Beč 16. 2. 1999. godine

Prilog 25. Magistarski rad Avde Volodera

„ODREĐIVANJE PRAGA STABILNOSTI PRI POJAVI AUTOOSCILACIJA SA APLIKACIJOM NA ALATNE MAŠINE“

Magistarski rad

A p s t r a k t

U radu su analizirane autooscilacije za opšti slučaj obrade rezanjem, posmatrane u pravcu posmaka, debljine-širine rezanja, kao i u trećem okomitom pravcu. U dosadašnjim analizama iz ove problematike uglavnom su proučavane autooscilacije u pravcu posmaka, pošto se nestabilne autooscilacije u tom pravcu najčešće i javljaju. Potrebe za izvjesnim proširenim pristupom analize u različitim pravcima autooscilacije leži u činjenici da se parametri rezanja u opštem slučaju mijenjaju pri relativnom pomjeranju alata i izradka u bilo kojem pravcu.

Naučni doprinos magistarskog rada ogleda se u sljedećem:

- izvedene su opšte jednačine koje za određeni pravac autooscilacija opisuju granicu stabilnosti, kao i jednačine koje se odnose na autooscilacije unutar granica stabilnosti, kako bi se u zavisnosti od zahtjevanog stepena prigušenja autooscilacija mogla odabrati oblast stabilnih autooscilacija, pri čemu je proširen pristup ovom problemu;
- analitički uslovi stabilnosti autooscilacija su transcendentnog karaktera, tako da se konačna rješenja tih uslova mogu tražiti jedino numeričkim putem, pa su iz razloga što većeg udjela analitičkog sagledavanja problema analizirane obvojnice (anvelope) dobijenih krivih stabilnosti;
- u radu je analizirano osam različitih oblika obvojnica krivih stabilnosti, za razliku od ranijih analiza ovog problema gdje su analizirana tri vida obvojnica;
- koristeći dobijenu klasifikaciju graničnih krivih stabilnosti na osnovu obvojnica, moguće je potpunije ocijeniti uticaj pojedinih veličina na stabilnost autooscilacija pri obradi rezanjem.
- data su dva načina izvođenja izraza za koeficijent debljine rezanja pri nestacionarnom rezanju, na osnovu izmjerene zavisnosti autooscilatornog pomjeranja i sile rezanja u funkciji vremena.

Obim rada: 113 stranica, od kojih je 105 stranica glavnog teksta s 81 slikom.

Magistarski rad, rađen pod mentorstvom profesora dr. Vlatka Dolečka, odbranjen je 28. 12. 1987. godine na Mašinskom fakultetu u Sarajevu, pred Komisijom:

1. Prof. dr. Vlatko Doleček, Mašinski fakultet Sarajevo – mentor,
2. Prof. dr. Branko Hufnagl, Mašinski fakultet Sarajevo – predsjednik,
3. Prof. dr. Hajrudin Pašić, Mašinski fakultet Sarajevo – član,
4. Prof. dr. Aristid Perić, Mašinski fakultet Sarajevo – član.

Prilog 26. Doktorat Avde Volodera

„PRILOG DINAMIČKOM MODELIRANJU ELASTIČNIH PROSTORNIH MANIPULATORA“

Doktorska disertacija

A p s t r a k t

U disertaciji je analiziran uticaj kinematsko-geometrijskih parametara robotskog manipulatora, kao i mehaničkih osobina elastičnog članka manipulatora na dinamičko ponašanje manipulatora. Pri tome je uzet u obzir model elastičnog članka, koji se ističe po svojoj kompletnosti u poređenju s modelima u postojećim analizama.

Naučni doprinos disertacije ogleda se u sljedećem:

- kritička analiza do tada poznatih rješenja, kada je u pitanju uticaj pojedinih performansi na dinamičko ponašanje elastičnog robotskog manipulatora;
- postavljanje sveobuhvatnog dinamičkog modela kretanja, pri čemu je korištenjem diskretizacije jednačina izvršena transformacija u matricni model, iz kojeg je vidljivo značenje pojedinih matrica, koje u sebi sadrže uticaj kako mehaničkih karakteristika elastičnog članka, tako i svih kinematskih performansi kretanja robotskog manipulatora;
- uzimanje u obzir uticaja rotacione inercije kao i klizanja poprečnog presjeka na vibracije elastičnog članka za opšti slučaj kretanja u prostoru;
- prezentacija potpuno novog pristupa analizi fenomena unutrašnjeg prigušenja u materijalu članka, pri čemu je usvojen model kompleksno promjenljivog frekventnog prigušenja. Dobijene su originalne matematske relacije koje povezuju koeficijent unutrašnjeg prigušenja s pokazateljima toka prigušenih vibracija, pri čemu u dostupnoj literaturi nije bila prikazana neka konkretna metodologija njegovog određivanja. Rješavanjem dobijenih jednačina dobiju se rezultati koji su vrlo bliski rezultatima dobijenim modeliranjem prigušenih vibracija na osnovu izvorne diferencijalne jedanačine;
- analiza uticaja rotacije, kao neizbježne komponente kretanja članka, na karakteristike vibracija, kao i na uslove njihove stabilnosti, pri če-

mu su dobijene određene analitičke relacije, koje imaju zadovoljavajuće slaganje s numerički dobijenim rezultatima.

Obim rada: 151 stranica, od kojih je 117 stranica glavnog teksta s 53 slike.

Disertacija, koja je rađena pod mentorstvom prof. dr. Vlatka Dolečka, odbranjena je 24. 5. 1999. godine na Mašinskom fakultetu u Sarajevu, Univerzitet u Sarajevu, pred Komisijom:

1. Prof. dr. Vlatko Doleček, Mašinski fakultet Sarajevo – mentor,
2. Prof. dr. Osman Muftić, Fakultet strojarstva i brodogradnje Zagreb – predsjednik,
3. Prof. dr. Vjekoslav Damić, Veleučilište Dubrovnik – član,
4. Prof. dr. Isak Karabegović, Tehnički fakultet Bihać – oponent.

Objavljeni zajednički radovi na osnovu tematika obrađivanih u magistarskom radu i u doktorskoj disertaciji:

1. Doleček, V., Voloder, A.: Prilog proučavanju prostornog problema samopobudnih oscilacija alatnih mašina, Zbornik radova 1, Mašinski fakultet Sarajevo, 1988.
2. Voloder, A., Doleček, V.: Dinamička stabilnost alatnih mašina u slučaju samopobudnih oscilacija, BIAM '88, Zagreb, 1988.
3. Doleček, V., Voloder, A.: Jedan način određivanja granice stabilnosti alatnih mašina pri pojavi autooscilacija, 18. jugoslovenski kongres teorijske i primenjene mehanike, Vrnjačka Banja, 1988.
4. Doleček, V., Voloder, A.: Samopobudne oscilacije generisane u procesu rezanja na alatnoj mašini, Treći znanstveno-stručni skup „Vibracije rotacionih strojeva i sistema“, Karlovac, 1989.
5. Doleček, V., Voloder, A.: Matematski model prostornog robotskog manipulatora sa fleksibilnim članovima, III Međunarodni naučno-stručni skup „Tendencije u razvoju mašinskih konstrukcija i tehnologija“, Zenica, 1996.

6. Doleček, V., Voloder, A.: Analiza uticajnih parametara na stabilnost vibracija rotacionih elastičnih greda, I naučno-stručni skup „Revitalizacija i modernizacija metalne industrije“, Bihać, 1997.
7. Voloder, A., Doleček, V.: Analiza strukturnog prigušenja usljed aksijalnih deformacija, IV međunarodni naučno-stručni skup „Tendencije u razvoju mašinskih konstrukcija i tehnologija“, Zenica, 1998.
8. Voloder, A., Doleček V.: Analiza uticajnih faktora na vibracije elastičnog manipulatorskog članka, 2. međunarodni skup „Revitalizacija i modernizacija proizvodnje, RIM 99“, Bihać, 1999.
9. Voloder A., Doleček V.: Primjena numeričke metode na rješavanje inverznog kinematskog problema robota, 24. međunarodni elektroinženjerski simpozij, EIS 2012, 6-9. 5. 2012., Šibenik, Croatia.

Prilog 27. Radovi objavljeni za vrijeme izrade doktorske teze

Prof. dr. sc. Safet Isić

U toku izrade doktorske disertacije „Numerička i eksperimentalna analiza nelinearnih fenomena stabilnosti elastičnih struktura“, ostvareni rezultati su sukcesivno publikovani na relevantnim međunarodnim naučno-stručnim konferencijama. Time je izvršena javna prezentacija ostvarenih rezultata i njihova verifikacija. Iskustva i diskusije s izlaganja radova korištena su za unapređenje istraživanja obuhvaćenih disertacijom.

Objavljeno je ukupno devet radova, od kojih četiri u toku 2006. godine i pet u toku 2007. godine. Jedan od radova, „A Comparison Between Finite Element and Finite Volume Methods on the Problem of Stability of Timoshenko Beam“, izabran je za publikovanje u časopisu Univerzитета u Trenčinu, Slovačka, što dodatno govori o aktuelnosti problematike obrađene u radovima, odnosno doktorskoj disertaciji.

Svi radovi, objavljeni u toku izrade doktorske disertacije, prikazani su u ovom zborniku radova. Radovi su poredani redoslijedom kojim su objavljeni. Svaki od radova je prikazan u formatu u kojem je objavljen u zborniku odgovarajuće naučno-stručne konferencije. Na pojedinim konferencijama su u zborniku radova štampani prošireni apstrakti rada, dok je kompletan rad dat na pratećem CD-u. Za takve slučajeve, u ovom zborniku su prikazani i prošireni apstrakt i kompletan rad.

Pored objavljivanja radova, održano je i predavanje na temu „Poređenje metoda konačnih elemenata i konačnih volumena na problemu stabilnosti Timošenkove grede“, na Mašinskom fakultetu u Sarajevu. Prezentacija s održanog predavanja data je na kraju ovog zbornika.

1. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I.: Numerical and Experimental Analysis of Postbuckling Motion of Beams, Proceedings of International conference on Computer Aided Design and Manufacturing CADAM 2006, Supetar, Croatia, 19-21 September, Extended abstract, Pages 35-36.

2. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I.: Numerical and Experimental Analysis of Postbuckling Motion of Beams, Proceedings of International conference on Computer Aided Design and Manufacturing CADAM 2006, Supetar, Croatia, 19-21 September, Full paper.
3. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I.: An Identification of Bifurcation Type Using Postcritical Motion Analysis, Proceedings of 5th International Congress of Croatian Society of Mechanics, September, 21-23, 2006, Trogir/Split, Croatia, Extended abstract, Pages 83-84. (Full paper on additional CD).
4. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I.: An Identification of Bifurcation Type Using Postcritical Motion Analysis, Proceedings of 5th International Congress of Croatian Society of Mechanics, September, 21-23, 2006, Trogir/Split, Croatia, Full paper.
5. Isić, S., Doleček, V.: A Dynamical Approach to the Nonlinear Analysis of the State Stability of Elastic Systems, Proceedings of 10th International Research / Expert Conference „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“ TMT 2006, Barcelona-Lloret de Mar, Spain, 11-15 September, 2006, Pages 741-744.
6. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I.: Bifurcation Analysis of Elastic Systems Based on Frequency Spectrum of Large Vibrations, The 17th International DAAAM Symposium „Intelligent Manufacturing & Automation: Focus on Mechatronics & Robotics“, 8-11th November 2006, Wien, Austria.
7. Isić, S., Doleček, V., Karabegović, I.: Numerical and Experimental Analysis of Postbuckling Behaviour of Prismatic Beam under Displacement Dependent Loading, First Serbian (26th YU) Conference.

Prilog 28. Moje prisjećanje na poznanstvo i druženje s Vlatkom Dolečekom

Prof. dr. sc. Drago Blagojević*

U moj kabinet na Mašinskom fakultetu u Banja Luci septembra 2006. godine došao je Vlastimir Krsmanović, dipl. inž. maš. iz Istočnog Sarajeva, na dogovoreni sastanak u vezi s njegovom izraženom željom da mu budem mentor na izradi projekta kod polaganja stručnog ispita pred Komisijom Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju, čiji sam bio dugogodišnji član.

Nakon informativnog razgovora o njegovom školovanju i profesionalnoj praksi, kandidat Krsmanović mi je ispričao da mu je tehničku mehaniku predavao profesor Vlatko Doleček, koji mu je, zbog načina predavanja, opšteg i metodičkog pristupa nastavi, odnosa prema studentima, suverene kompetentnosti, unošenja intelektualne produhovljenosti u tu egzaktnu naučnu disciplinu, stroge pravičnosti na predavanju i ispitima, kao i niza drugih pozitivnih atribucija, ostao u nezaboravno prijatnom sjećanju, čime mu je postao uzor u budućem životu i profesionalnom radu. Duboke pozitivne emocije koje je gajio prema svom profesoru Vlatku Dolečeku nakon diplomiranja je ovjekovječio, davanjem imena svom sinu – Vlatko.

Na njegovo pitanje da li sam čuo za tog profesora, ja sam mu iznio neka svoja sjećanja koja mi izviru kao s filmske trake. (...)

U Državnoj realnoj gimnaziji u Doboju, od prvog do četvrtog razreda, tj. od 1950. do 1954. godine, u đačkoj klupi u 3. redu, ispred mene, sjedila su dvojica plavokosih učenika, braća Doleček – Vlatko s lijeve i Hrvoje s desne strane, ja iza Hrvoja. Vlatko, mršavan i uspravan kao strijela, malo viši od Hrvoja, tanane kose, uvijek ozbiljan, djeluje pomalo introvertirano, sve dok ga profesor ne prozove, kada odgovara smireno, sistematizovano, tečno i racionalno. Sticao se dojam kao da gradivo uči unaprijed, tako da je bio odličan učenik. Hrvoje, malo niži i stameniji od Vlatka, jače kose, ozbiljan sve dok ga neko ne isprovocira, kada postaje

ekstravertiran i uporan „borac“ za svoja prava. Imao je nešto slabije ocjene od brata Vlatka.

Moj otac Marko, tada na dužnosti povjerenika za finansije Dobojskog sreza, jednom prilikom me pitao ko su mi drugari u odjeljenju i s kim se družim. Među nekim imenima spomenuo sam i braću Doleček, nakon čega mi je rekao da on poznaje njihovog oca Franju kao dobrog čovjeka i tada rijetkog finansijsko-knjigovodstvenog stručnjaka te da se s njima trebam češće družiti.

Nakon polaganja male mature sklop okolnosti nas je razdvojio. Vlatko je nastavio gimnazijsko, a ja mašinsko tehničko školovanje. U daljnjem životu i profesionalnoj praksi smo imali povremene posredne ili neposredne kontakte.

*). Dr. Drago Blagojević, dipl. inž. i profesor mašinstva, redovni profesor Mašinskog fakulteta u Banja Luci, na predmetima Mehanika i Otpornost materijala, u penziji.

Prilog 29. Ljetna škola iz Dinamike

Prof. dr. sc. Nermina Zaimović-Uzunović

(Opservacije su lične i rezultat stava mojih kolega sa studija.)

Polovinom sedamdesetih godina bila sam student Mašinskog fakulteta u Sarajevu, jednog od fakulteta koga su studenti masovno pohađali i na kom su se školovali kadrovi za brojne fabrike metaloprerade koje su imale svoje SOUR-e i OOUR-e. Mi, studenti, o tome nismo mnogo znali, a nije nas ni zanimalo. Sve nas je čekao posao koji smo kao mašinci mogli birati.

Naš problem bili su ispiti i kako položiti toliko teških ispita, predati programe kojih je u toku studija, kako je neko izračunao, bilo 180. Stariji studenti su nam mudro savjetovali da je važno položiti matematike i mehanike, a iza toga je sasvim izvjestan kraj studija i diploma. Mehanike nas prate od samog početka studija pa se nastavljaju do kraja treće godine, smjenjujući jedna drugu.

Profesor Doleček, a svi su za nas u to vrijeme bili profesori, bez obzira na naučno zvanje, predavao nam je kinematiku. Svi studenti su ga zapamtili, kako zbog njegove markantne pojave, još više zbog načina na koji je običavao da nam približi osnovne zakone kretanja. Ono što nas je sve fasciniralo bilo je izlaganje bez ikakvih pomagala ili bilješki. Nastavljao je sigurno svaki puta tamo gdje je prethodno predavanje završio. Ta činjenica ga je u našim studentskim razmišljanjima činila posebnim i drugačijim od ostalih.

Nakon iskustva s ispitom kod prof. Dolečeka i položene kinematike, slušali smo dinamiku i oscilacije, obiman i zahtjevan predmet koji je, pored drugih predmeta i studentskih obaveza, postao mora mnogim studentima. Nisu uspijevali da polože dinamiku i oscilacije ili se jednostavno nisu ni usuđivali da pristupe ispitu. Predmet je postao bauk. Kažu da su se tada i uslovi za upis u višu godinu studija promijenili, pa je dinamika s oscilacijama postala uslov, ali ne mogu to da tvrdim. Nama je bilo važno šta piše na oglasnoj tabli i šta nam Osman, šef studentske službe, kaže. Nismo čitali statute ili pravila, jer to naprosto nije tako funkcionisalo. A

nama su profesori bili bića vrijedna poštovanja, s kojima nismo razgovarali, osim što smo ih susretali na predavanjima. Profesori su bili u našim pričama, mi smo razmjenjivali sve informacije o njima, pa je tako bilo i s prof. Dolečekom.

Te 1974/75. bilo je mnogo studenata koji nisu položili dinamiku s oscilacijama i čitava moja generacija koja je tek odslušala taj predmet. I onda smo čuli da se organizuje „ljetna škola iz dinamike“. Prijavili smo se da slušamo ponovo dio predavanja i objašnjenja za rješavanje zadataka. A kako je to izgledalo prvi dan „ljetne škole“ i danas se dobro sjećam. Nikad se veći broj studenata nije skupio na jednom mjestu u ljetnom periodu. Pojavio se profesor Doleček sa svojim asistentima, Lovren Nedjeljkom i Šipčić Slobodanom. Možda je bio još neko, ali ja pamtim njih trojicu. U vrućem ljetnom danu svi u svijetlim hlačama, prugastim košuljama i svaki ima bradu. Čudno kako su se takvi detalji urezali u sjećanje i obilježili prvi dan ljetne škole iz dinamike pored sjećanja na pun amfiteatar studenata od kojih sam dosta njih susrela prvi puta. Slušanje objašnjenja kako rješavati zadatke iz dinamike trajalo je više sati svakog dana. Time se naš studentski rad nije završavao. Nastavljali smo vježbati zadatke do ranih jutarnjih sati, u malim grupama, ispijajući lonce kafe, nerijetko gladni, jer su tokom ljeta izostale stipendije. Bili smo motivirani da položimo i to nam je bila prilika da uspijemo.

U toku trajanja ljetne škole čuli smo da je profesor Doleček dobio kćerku. Nismo provjeravali da li je to istina. Nakon ispita, koji je položio najveći broj studenata koji su pohađali ljetnu školu, bili smo zahvalni našem profesoru. Kružile su priče, među nama, studentima, da se profesor odrekao honorara na koji je imao pravo za urađeni posao na ljetnoj školi, pa smo svi vjerovali da je to bila njegova pomoć svim studentima. Od profesora lično svima nama. Valjda treba da iza takvih postupaka koji neki ljudi urade za pomoć i dobro drugim ljudima da ostane trajan osjećaj poštovanja. I mi svi imamo poštovanje prema našem profesoru, ali ga ne iskazujemo, misleći da se to podrazumijeva.

Mnogo godina nakon „ljetne škole“ vidjela sam da to rade američki profesori, ali za studente koji „kurseve“ posebno plaćaju. Valjda naš profesor Doleček pripada drugom svijetu u kome se ne radi samo za novac.

Nisu mi američke kolege vjerovale kada sam pričala o svom profesoru i iskustvu ljetne škole.

Kada susretnem kolege sa studija, prepričavaju se događaji iz studentskih dana i uvijek neizostavno profesor Doleček i ljetna škola iz dinamike. Uvijek se dodaje i riječ naš profesor Doleček, jer tako i sebi dajemo na značaju zato što smo bili njegovi studenti.

Prilog 30. Slučaj studenta Đure Mišura

Posebno sam zapamtio slučaj studenta Đure Mišura. Nezadovoljan što iz nekoliko pokušaja nije položio ispit iz dinamike, tužio me Republičkom ministarstvu za obrazovanje i nauku BiH. Bilo je to u vrijeme dok je dekan MFS bio profesor dr. Ramiz Zupčević. Kada su tu njegovu prijavu iz Ministarstva poslali dekanu, on me pozvao na razgovor i dao mi pritužbu da pročitam.

U prijavi je Đuro Mišur doslovno napisao: „Kada bi on to, što mu je profesor V. Doleček ispredavao i napisao u svojoj knjizi, primijenio u praksi, napravio bi milione dolara štete.“

I danas u svojoj privatnoj arhivi čuvam ovu njegovu tužbu, jer za neupućene već i na prvi pogled to zvuči čudno.

Prvo, kakav sam ja to profesor kad studentima predajem tako nešto da bi oni, primjenom onog što sam im ja ispredavao, mogli napraviti tako veliku i skupu grešku.

Drugo, ko bi normalan baš njemu dao tako značajan posao na kome bi mogao da napravi tako skupu grešku?

Pošto je Ministarstvo tražilo da se to ispita, dekan je ispravno tražio od mene detaljan i precizan odgovor na te pritužbe.

Uzeo sam tu njegovu prijavu i konstatovao da je riječ o diskusiji jedinačine konusnog presjeka kod određivanja trajektorije tijela pri njegovom kretanju pod djejtvom centralne sile.

Kako je dobro poznato, tijelo pod djejtvom centralne sile, zavisno od početnih uslova kretanja, može za trajektoriju imati: kružnicu, elipsu, parabolu ili hiperbolu. Koja će od ovih trajektorija biti zavisi od veličine ekscentriciteta konusnog presjeka. Tako, ako je ekscentricitet jednak nuli ($e = 0$), trajektorija tijela je kružnica, ako je ekscentricitet između nula i jedan ($0 < e < 1$), trajektorija je elipsa, ako je ekscentricitet jednak jedan ($e = 1$), trajektorija je parabola i na kraju, ako je ekscentricitet veći od jedan ($e > 1$), trajektorija je hiperbola.

Ako se ovo primijeni na tijelo koje se lansira sa zemlje, onda pri prva dva slučaja početnih uslova, kada su trajektorije kružnica ili elipsa, tijelo postaje zemljin vještački satelit, a u ostala dva slučaja tijelo odlazi u kosmička prostranstva.

Đuro Mišur je konsultovao samo jedan izvor – prvi prevod Targove knjige s ruskog na naš jezik, u kome je postojala štamparska greška, tako gdje je trebalo da stoji znak manje stajao je znak veće i obratno.

Ja sam u odgovoru na njegovu tužbu to detaljno objasnio i kopirao tekst iz svoje knjige i još sedam drugih knjiga na različitim jezicima. Tako napisan odgovor poslao sam dekanu, a on je to poslao Ministarstvu i na tome se završila korespondencija između Fakulteta i tog ministarstva.

Đuro Mišur nije našao za shodno ni da mi se izvini, iako sam ga ja pozvao i na korektan način ga upozorio da kada tvrdi da nešto nije tačno, mora da konsultuje više izvora da bi to i dokazao.

Prilog 31. Put u civilno društvo

Vlatko Doleček

(Dnevnik za RSE)

Subota, 26. 6. 1999.

Jučer sam u društvu sa Slavkom Šantićem, na Ilidži pored Sarajeva, prisustvovao interesantnom razgovoru s temom novog – starog izbornog zakona. Razgovor se vodio u prostorijama i u organizaciji nevladine organizacije DISS, organizacije koja je nastala kao potreba onih sarajevskih Srba koji su odlučili da poslije reintegracije Sarajeva ostanu u svojim domovima, a time i u bosanskohercegovačkom entitetu koji se zove Federacija Bosne i Hercegovine. Razlog za moje prisustvo ovom sastanku je sadržan u činjenici što je Asocijacija nezavisnih intelektualaca Krug 99 od strane OSCE-a izabrana za stožernu NVO koja bi trebalo da organizira javne rasprave o novom izbornom zakonu. Do ove ideje došlo se poslije gostovanja ambasadora Roberta Barry-a, šefa Misije OSCE-a za BiH, na sesiji Kruga 99 na kojoj se opširno raspravljalo o novom izbornom zakonu i potrebi da što više građana učestvuje u koncipiranju ovog, za BiH veoma važnog zakona, koji umnogome može da utiče na ostvarivanje osnovnih ljudskih prava svakog čovjeka, a to je pravo da bira i da bude biran bez bilo kakve nacionalne, vjerske ili političke diskriminacije, a što za sada u BiH nije riješeno na zadovoljavajući način.

U društvu nekoliko prijatelja, članova Kruga 99, iako je bio lijep subotnji dan, odlučio sam da vrijeme ne provedem u prirodi, nego smo otišli u Tuzlu, da učestvujemo u radu jednog okruglog stola. Često idem u Tuzlu, u grad visokih energetske objekata, ali i grad, za naše uslove, visoke demokratije. Forum demokratske alternative organizirao je okrugli sto s temom Ko vrši pritisak na medije.

Tema vrlo interesantna i za naše prilike veoma aktuelna. Na ovako direktno pitanje većina prisutnih, u prvom redu ljudi iz medija, složili su se da pritisak vrše predstavnici aktuelne vlasti, posebno na lokalnom nivou, lokalni finansijski moćnici – tajkuni, ali i predstavnici međunarodnih institucija i asocijacija, davaoci donacija. Niko od učesnika u raspra-

vi nije ustvrdio da pritisaka nema. Bio je zapažen i jedan agilni domicilni političar, član nekog od bh. parlamenata, koji je, valjda da stekne naklonost medija i novinara, upravo predlagao da novinari dobiju imunitet, kako on reče, kao i političari. Na moje osobno zadovoljstvo, ovaj prijedlog je od strane novinara jednoglasno odbačen. Ne žele novinari za sebe nešto posebno od ostalih građana, za koje rade to što rade, nego žele da se i na njih primjenjuju građanski zakoni.

U nadi da će od ovog skupa biti i neke prepoznatljive koristi u daljem razvoju civilnog društva, napustio sam i ovaj u nizu okruglih stolova koji se u Bosni i Hercegovini organiziraju u ovom postratnom periodu i za koje sve manje ima interesovanja, i od kojih sve manje, a što je mnogo važnije, ima i nekih rezultata. Ostaje da razmislimo i o nekim novim metodama borbe za ukupnu demokratizaciju društva.

Nedjelja, 27. 6. 1999.

Moja već ustaljena nedjeljna dinamika. Imam sastanak Kruga 99 u uobičajenom terminu od 11 do 13,00 na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu. Tema ovog sastanka bio je prvi izvještaj o humanom razvoju Bosne i Hercegovine. Gosti su bili: Henrik Kolstrup, vršilac dužnosti rezidentnog direktora Programa Ujedinjenih naroda za BiH, i Zija Rizvi, generalni direktor Nezavisnog biroa za humanitarna pitanja (IBHI) u BiH. S interesovanjem sam pročitao Izvještaj i sa zadovoljstvom konstatovao da su ga sačinili eksperti iz oba bh. entiteta. Kad već ne mogu da zajednički jezik nađu domaći etno-političari, red je da to urade intelektualci.

Na sastanku se čulo dosta interesantnih mišljenja o ovoj problematici i manje-više svi smo se složili da je jedan ovakav izvještaj bio neophodan državi BiH, koja se, kako je to rekao koordinator autorskog tima na izradi izvještaja, profesor dr. Žarko Papić, član Kruga 99, nalazi u trostrukoj tranziciji: od rata ka miru, od državne ka tržišnoj ekonomiji i od rekonstrukcije ka razvoju.

I ovom prilikom želim istaći, a to sam rekao i na sastanku Kruga 99, da se i BiH, kao uostalom i mnoge zemlje našeg bližeg i daljeg okruženja, nalazi i u četvrtoj tranziciji ili bi se barem morala u tom kolu naći, u tranziciji od industrijskog ka postindustrijskom društvu, kako je to defi-

nisao Danijel Bel, u knjizi Dolazak postindustrijskog društva, odnosno u tranziciji ka trećem civilizacijskom valu, kako ga definiše Alvin Tofler, u svojim djelima Šok budućnost i Treći val, kao i u najnovijoj knjizi u knjizi Rat i anti-rat, koju je napisao zajedno sa suprugom Heidi. O ovo-me sam nešto rekao i na nedavno održanom okruglom stolu, u mjestu moje gimnazijske mladosti, u Doboju, na okruglom stolu kojeg je organizovao Forum Bosna, s temom Budućnost Bosne i Hercegovine. Prema reakcijama prisutnih na oba spomenuta skupa mogao sam zaključiti da nisam bio dovoljno ozbiljno shvaćen ili da se ljudima čini da ja govorim o nekoj virtualnoj i dalekoj budućnosti, a što apsolutno nije tako. To je nešto što u razvijenom svijetu već postoji. Mi možemo biti slijepi na to, ali bez toga, bez uvažavanja te realnosti, tih promjena, ne vidim kako će se, između ostalog, realizirati i Pakt o stabilnosti jugoistočne Evrope ili, da budem manje pretenciozan, ne vidim kako će se Bosna i Hercegovina ne samo administrativno, nego i suštinski priključiti Evropi. No, zaista mislim da je ovo jako ozbiljna tema, da ona zahtijeva mnogo više prostora nego što je u jednom ovako zamišljenom dnevniku moguće o ovome govoriti. Bila mi je samo ideja da sve potaknem na razmišljanje – kakva nas budućnost očekuje, ne samo u BiH, nego i sve nas na ovoj našoj Plavoj planeti.

Ponedjeljak, 28. 6. 1999.

Uz uobičajenu jutarnju kafu prelistavam dnevnu štampu i na jedno uho prisluškujem meni dragi radio Slobodnu Evropu i emisiju Radio 27. Prelistavajući štampu, konstatuju, po ne znam koji put, da kad god govorite o razvoju i o anticipiranju budućnosti, mnogo manje ste interesantni od onih slučajeva kada govorite o prozaičnim, dnevnim stvarima. Valjda je to neko nepisano, ili možda čak i pisano pravilo, ali za koje ja ne znam. Tako i ovaj put. Kad smo na sesiji Kruga 99 razgovarali o humanom razvoju, u dnevnom tisku to je bilo jedva zabilježeno. Posebno nisu bila zabilježena neka pojedinačna mišljenja, koja mogu biti vrlo interesantna, a sa znanstvenog stanovišta možda i relevantna. I tako, dok smo prošle nedjelje, 20. 6. 1999, za gosta imali ambasadora SAD Richarda Kauzlaricha, a za temu korupciju, izvještaji s tog sastanka bili su na udarnim mjestima dnevne štampe, a sada, kada smo razgovarali o razvo-

ju, izvještaji su bili šturi, suhoparni, i na mjestima koji se, u mnoštvu drugih članaka, teško i primjećuju. I kada već pominjem sesiju Kruga 99 s temom korupcije, za koju neki od ovdašnjih državno-političkih čelnika kažu da je ovdje nema, ili da je nema u mjeri da to treba da zabrinjava, onda pada u oči kako su pojedini mediji, mislim prvenstveno na štampane medije, popratili ono što je o tome na već pomenutom sastanku rečeno. Pa tako, dok Oslobođenje svoje čitateljstvo o tome opširno informira na 1. i 3. strani, dotle „Dnevni avaz“ donosi jedan kraći prikaz na 5. stranici. Može li se i na ovom primjeru prepoznati ko i iza čega stoji?

Prisustvovao sam izuzetnoj promociji jedne nadasve interesantne knjige, u prostorijama Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, autora akademika Ivana Supeka. Knjigu su izdali ANUBiH i Internacionalna liga humanista u Sarajevu. Knjiga, pod upozoravajućim naslovom Nad ponorom, sadrži 31 esej u kojima autor iznosi svoja mišljenja o mnogim problemima današnjeg svijeta i koja se završava esejom: Filozofija humanizma spram drugih filozofija i ideologija.

Čim završim po drugi put čitanje knjige Šok budućnosti Alvina Toflera, sa zadovoljstvom ću da pročitam ovu Supekovu knjigu, čiji je autor sigurno jedan od najvećih živućih intelektualaca naših prostora, a koji je i jedan od velikih prijatelja nepodijeljene Bosne i Hercegovine. To je dokazao svojim brojnim esejima, ali i tako što je, uz sav lični rizik, ratne 1994. godine došao u Bosnu i u njenom epicentru govorio o potrebi humanog rješavanja konflikata. On je bio i ostao antifašista i veliki protivnik nacional-šovinističkih ideologija. Zbog svega toga nama u Krugu 99 predstavlja veliku čast što je ovaj čovjek takođe član naše Asocijacije.

Istog dana u popodnevnim časovima prisustvovao sam obilježavanju 90. godišnjice socijaldemokracije u Bosni i Hercegovini, u organizaciji nedavno ujedinjenih socijaldemokrata Bosne i Hercegovine.

Utorak, 29. 6. 1999.

S predstavnicima Internacionalne lige humanista, prema ranijem dogovoru, imali smo, na terasi Hotela Grand, jedan veoma interesantan razgovor s akademikom Ivanom Supekom, čovjekom koji je po svom osnovnom akademskom obrazovanju profesor teorijske fizike, ali i filozof,

pisac romana i drama i nadasve veliki humanista. Razgovor se ticao mnogih interesantnih tema, od Wenera Heisenberga i kvantne mehanike, preko Alberta Einsteina, Russela, Krleže, Josipa Broza, do nekih ličnosti današnjeg vremena. Akademik Supek, svjetski priznati znanstvenik, osnivač Internacionalne lige humanista, jedan je od rijetkih koji je kao partizan, još 1944. godine, na Kongresu hrvatskih intelektualaca u Topuskom, ozbiljno upozorio na sve opasnosti koje trka u naoružavanju dovodi našu planetu. Već tada se zalagao za potpuno razoružavanje. Pričao je i o organizovanju naučnih instituta poslije Drugog svjetskog rata, a na čelu takvog jednog instituta („Ruđer Bošković“ u Zagrebu) bio je i sam. Slušajući tu priču od prije 50 godina, samo po sebi nametnulo mi se pitanje: a kakva je u tom pogledu situacija danas? Ne znam dobro kakva je u tom pogledu situacija u drugim „banana državama“ nastalim na ruševinama ex-Jugoslavije, ali mi je dobro poznato stanje u Bosni i Hercegovini. Mi danas po tom, nerijetko prehvaljenom daytonskom papiru, imamo kantonalnu nauku. Nauka i visoko obrazovanje regulišu se kantonalnim zakonima, finansiraju iz kantonalnih budžeta, pa onda nije ni čudo da, kada je u pitanju egzaktna nauka, od nje nije ostalo ni „n“. Možda sam malo i pretjerao. U razgovoru sa Supekom dogovorili smo se da uskoro šampamo još jedan njegov novi roman, koji u suštini predstavlja autobiografsko djelo ovog izuzetnog intelektualca.

Popodne sam, na prijedlog Ratka Orozovića, prisustvovao otvaranju izložbe unikatnih ikona na metalu autora Slavoljuba Radovanovića, zvanog Srbin. Izložba je otvorena u jednoj privatnoj kući u Lukavici, koja je prema Daytonskom sporazumu pripala Republici Srpskoj. Od prije posljednjeg rata nisam imao priliku da detaljnije obiđem ovo nekadašnje predgrađe Sarajeva, poznato po fabrikama Energoinvesta i po zgradi Elektrotehničkog fakulteta. Jedna od bitnih razlika u odnosu na prijeratno stanje sadržana je i u tome da većina sadašnjih stanovnika stanuje u kasarnama, a sve značajnije institucije, od opštine do škole, obavezno na početku naziva imaju atribut „srpska“. Tako se opština naziva Srpska opština Novo Sarajevo, a grad u kome ima više livada nego zgrada, sada se zove Srpsko Sarajevo. To bi trebalo da budu i neki od „značajnih“ rezultata posljednjeg rata, ali i to da se stanovnici nekada jedinstvene sarajev-

ske opštine, a sada Srpskog Sarajeva, ne liječe u Koševskoj bolnici, koja je udaljena 4-5 kilometara, nego u nekom medicinskom centru koji je udaljen preko 300 kilometara.

Srijeda, 30. 6. 1999.

Dan kada na Fakultetu, gdje kao nastavnik radim već 60 semestara, imam uobičajene konsultacije sa studentima koji rade diplomske radove. Tako je bilo i ovaj put, s tom razlikom što sam veći dio vremena rezervisanog za razgovor sa studentima proveo u razmišljanjima da li i koliko je kvalitet studija u ovom poratnom vremenu blizak evropskim mirnodopskim standardima. Činjenica je da je rat trajao koliko i jedan inovacioni ciklus u propulzivnim tehnologijama, da smo u ratu, posebno mi koji smo ostali u blokiranom Sarajevu, bili uskraćeni za mnoge nove naučne i stručne informacije, koje se inače objavljuju u naučnim časopisima i knjigama.

Međutim, zahvaljujući tehnologijama postindustrijskog društva, kakav je, na primjer, internet, imamo mogućnost da ubrzano nadoknadimo izgubljeno. Ono što nismo u stanju brzo da nadoknadimo, to su devastirane i zastarjele laboratorije. To mi se u ovom momentu čini ključnim problemom, kada je u pitanju razvoj nauke i visokog obrazovanja kod nas.

Četvrtak, 1. 7. 1999.

Prije podne sam na Fakultetu. Pregledam prispjelu e-mail poštu i šaljem poruku svojoj kćerki Lari, koja je na završnoj godini studija elektrotehnike na prestižnom američkom univerzitetu Berkeley u San Franciscu.

U trinaest sati imam redovnu sjednicu Predsjedništva Kruga 99 – dogovor o aktivnostima Kruga 99 u mjesecu julu. Popodne sastanak u kancelariji OSCE-a i prezentacija izvještaja o dosadašnjoj javnoj raspravi koju je Krug 99 organizavao o temi stalnog izbornog zakona.

Petak, 2. 7. 1999.

Razmišljajući o narednoj aktivnosti Kruga 99, sjećam se jednog nedavnog razgovora s novinarom i publicistom Čedom Kisićem, kada smo

zajednički konstatovali da bi bilo dobro organizovati niz razgovora o temi bilans 20. stoljeća u Bosni i Hercegovini.

Ozbiljne i zahtjevne teme. Ali, tek kad sačinimo kakav-takav bilans na historijskom, kulturnom, političkom, naučnom, socijalnom i privrednom planu za tako dug period, možemo objektivnije govoriti i cijeniti o našim mogućnostima za 21. stoljeće u kome će najveći resurs biti – znanje, ali kojeg bi morali učiniti humanijim i moralnijim od ovog kojeg ispraćamo.

(Dnevnik objavljen na radiju Slobodna Evropa, 2. 7. 1999)

Prilog 32. Simbol Kruga 99

Vlatko Doleček

Oproštaj od Izeta Kike Sarajlića – 4. maja 2002.

Dragi Kiko,

zapala me teška i tužna zadaća da se ovdje, na Tvom vječnom prebivalištu, oprostim od Tebe u ime Tvojih prijatelja iz Kruga 99, s kojima si punu deceniju Tvog, možda i najplodnijeg pjesničkog i ljudskog perioda, nesebično dijelio radost, ali i zabrinutost za sve što se dešava oko nas.

Bili smo jako zabrinuti kad smo čuli za vijest da si morao otići u bolnicu, ali kad si brzo napustio bolnički krevet, to nas je sve iskreno obradovalo. Nedavno, kad smo Te, Sejo i ja, posjetili u Tvom stanu, bio sam još više obradovan kad sam Te vidio prilično raspoloženog. Razgovarali smo o svemu i, po Tvom ustaljenom običaju, dotakli smo se tema koje tište današnje čovječanstvo. S pjesničkom preciznošću iznosio si svoje poglede i iskazivao svoju zabrinutost za sve što se dešavalo na ovoj planeti.

Kao i obično u takvim prilikama, interesovali smo se i za uzroke Tvog odlaska u bolnicu. Tvoja veoma brižna kćerka Tamara rekla nam je, a što si i Ti potvrdio, da je dijagnoza bila – oslabilo srce. Nadao sam se da je to netačna prognoza i da će Tvoje srce, u kome je stanovao vulkan ljubavi za sve ljude, a ponajviše za Tvoju užu porodicu, sve to prebroditi, ali sada vidim, nažalost, da Tvoje plemenito srce nije izdržalo. To nam jako teško pada, ali to je sudbina za koju nemamo lijeka.

Odlaziš, a iza sebe ostavljaš ogromno djelo trajne vrijednosti. Mnoge Tvoje pjesme prevedene su na svjetske jezike i obogaćuju riznicu svjetske književnosti. Sve Tvoje pjesme, ama baš sve, ispunjene su ljubavlju, ljubavlju za ljude, a ponajviše za Tvoju najvoljeniju suprugu Mikicu, za Tvoju nježnu i voljenu kćerku Tamaru, za Tvog vjernog pratioca i sago-vornika unuka Vladimira.

U svim svojim pjesmama bio si do kraja iskren, bez imalo rezerve kada je u pitanju ljubav prema prijateljima i poštovaocima Tvog djela, kojih si u tolikom broju imao i imaćeš trajno. Svaka Tvoja nova knjiga izazivala je toliko pažnje da su sve sale pri promociji bile male za sve one koji su željeli da Te vide i čuju i da s Tobom razmijene bar jednu rečenicu.

Družeći se s Tobom, zadnju deceniju Tvog života, nebrojeno puta bio sam svjedokom koliko su Te ljudi, naši bosanski, ali i s drugih meridijana, voljeli i poštovali. Još uvijek su mi svježja sjećanja, kada smo zajedno, s još nekoliko članova Kruga, prvi put poslije rata, bili u Ljubljani. Imao si svoj matine u Klubu književnika Slovenije. Puna dva sata govorio si svoje pjesme i svi su Te s pažnjom slušali. Pričajući o ratnim zbivanjima u Sarajevu mnogima si natjerao suze na oči. Toliko su ih dirnuo u srce da Ti je jedan slovenački pjesnik, sutra ujutro, donio pjesmu koju je noću napisao i posvetio Tebi.

Drugom prilikom, zajedno smo bili na Martovskim susretima u Albero Belu, malom gradiću na jugu Italije. U pauzi ovog međunarodnog skupa, na Tvoj prijedlog, izdvojili smo se da prošetamo. Šetajući ulicama tog prelijepog mediteranskog grada, iznenada pred nama ukazala se grupa razdraganih djevojaka i mladića. Ispred grupe izašla je jedna lijepa djevojka i rekla: „Vi ste pjesnik Izet i mi Vas želimo pozdraviti.“. Ti si je, u svom prepoznatljivom stilu, upitao: „A odakle znaš da sam ja pjesnik?“. Odgovorila je: „Nedavno nam je naša profesorica čitav jedan čas čitala Vaše pjesme. Jako su lijepe i mi Vas volimo.“.

Kroz Tvoje pjesme voljeli su Te svi, i zaljubljeni i oni koji će to biti. Tvoje pjesme su rado čitali, a Tebe smo iskreno voljeli i poštovali svi mi. Tek sada vidim kakva je bila privilegija družiti se s Tobom, čovjekom bezgranične ljubavi i brige za čovjeka, u ovom našem grubom svijetu, u kome mnogi misle samo o tome kako da zgrnu što više materijalnih dobara, ne vodeći nimalo računa o onima koji to nemaju i ne mogu imati. Ti si bio apsolutno drugačiji. U Tvom pjesničkom rječniku prva imenica bila je LJUBAV. Ljubav za Tvoju malu-veliku Mikicu, kojoj si posvetio sav svoj pjesnički opus, ljubav za Tvoju Tamaru, za unuka Vladimira i zeta Đorđa, ali i za sve ostale Tebi voljene prijatelje.

Bezgranično si volio svoj grad Sarajevo, od koga si ne tako davno primio i najveće priznanje – Šestoaprilsku nagradu. U svom životu primio si mnogo nagrada i priznanja, ali mislim da ne griješim ako kažem da Ti je ova bila i najdraža. Vidjelo se to i po Tvom raspoloženju kada smo zajednički to proslavljali u Collegiumu Artisticumu. U izuzetnoj atmosferi ostali smo zajedno do ranih jutarnjih sati. Bio si veseo, bio si glavni. Bezbroj puta ponovio si kako od svih gradova na svijetu najviše voliš Sarajevo, koje je sadržano i u Tvom porodičnom imenu. Poznata je Tvoja rečenica: „Moj rodni grad je Doboj, a grad rođenja moje smrti je Sarajevo.“. Kao i uvijek, i tu si bio u pravu.

Tvoje ogromno djelo ostavljaš u amanet pokoljenjima, svim obožavaocima lijepe riječi. Ono je u izvjesnom smislu putokaz i dokaz da se i u ovom podijeljenom svijetu, svijetu mržnje i netolerancije, može živjeti dijeleći ljubav sa svim ljudima. Za Tvoje najbliže, Tamaru, Đorđa i Vladimira, nema tih riječi utjehe u ovom tužnom trenutku kada se fizički rastajemo od Tebe, ali mogu biti beskrajno ponosni što su te imali, što su za oca i djeda imali čovjeka kojeg voli čovječanstvo i što ćeš im trajno ostati u srcu i biti inspiracija da nađu snagu i da prihvate nebeski zakon po kome se ljudi rađaju da bi i umirali.

Tvoj odlazak mi u Krugu 99 doživljavamo kao nenadoknativ gubitak. Ostali smo bez čovjeka, prijatelja i dragog druga, koji je bio i koji će ostati simbol Kruga 99. Znam šta Ti je značilo druženje u Krugu, ali poznato mi je i šta si Ti značio nama.

Zbog svega šta si nam podario, dragi naš Kiko, neka Ti je trajna hvala. Tvoj lik nosićemo u našim srcima. Današnjim danom odajemo posljednju poštu Tebi i istovremeno prisustvujemo Tvom ispraćaju u historiju.

Prilog 33. Oproštajne riječi na vječnom prebivalištu Seada Fetahagića

Vlatko Doleček

Dragi Sejo,

veoma sam tužan i veoma mi je teško što danas moram da se, u ime Tvojih prijatelja i drugova, oprostim od Tebe na Tvom vječnom prebivalištu.

Veoma je teško prihvatiti činjenicu da si nas zauvijek napustio. To je utoliko teže što znam ne samo koliko si u toku svoga nadasve plodnoga i uspješnoga životnoga puta ostvario, nego i posebno zbog toga što znam koliko si još želio i mogao ostvariti.

Veliku težinu ovoga trenutka osjećam posebno zbog toga što smo se mnogo godina družili i bili dobri drugovi i iskreni prijatelji.

Svaki čovjek, odlazeći sa scene života, ostavlja za sobom određenu prazninu.

Premda se svi ljudi, bez obzira na boju, nacionalnost, religiju, svjetonazor i spol rađaju jednaki, praznina koja nastaje za njima nije jednaka. Prazninu koja nastaje Tvojim odlaskom sa scene života biće veoma teško popuniti. Ti si po svojim ljudskim, humanim, intelektualnim, svjetonazornim i drugim kvalitetama bio jedinstvena pojava u našem gradu i na ovim našim prostorima.

Dragi Sejo, intenzivno smo se družili posljednje dvije decenije i u tom periodu s Tobom sam imao, najmanje dva puta sedmično, ugodan i iskren razgovor na različite teme. Zbog toga mi Tvoj iznenadni odlazak jako teško pada i čini jednu veliku prazninu u mom životu.

Nema ni sedam dana kada smo zadnji put sjedili i kada si mi pričao da si bio kod ljekara i rekao mi da su Ti svi nalazi jako dobri. Baš zato sam bio šokiran kada mi je Slavko poslao tu nadasve tužnu vijest da si umro i da Te više neću nikada sresti i s Tobom prijateljski porazgovarati.

Imao si dosta drugova, a i mnogi nepoznati ljudi, kada su te sretali, željeli su da s Tobom razmijene po koju misao. Poznato mi je da su te nepoznati presretali na ulici, prepoznavajući te iz novina ili s TV ekrana, i željeli su da se bar pozdrave s Tobom, dajući time do znanja da se slažu s Tvojim uvijek iskrenim i britkim mišljenjem o pitanjima koji život znače.

Poznajem i mnogo poštovalaca Tvog književnog opusa, pa će Tvojim odlaskom i oni ostati uskraćeni za neke nove knjige, romane, eseje, kratke priče kojima si ih Ti, kroz niz godina, darivao.

Mnogi Tvoji planovi o kojima si mi pričao ostaće nerealizirani, pa tako i jedna posjeta Tvom i našem prijatelju filozofu Radomiru Konstantinoviću, koju smo Ti, Slavko i ja još ljetos dogovarali i kojoj smo se kao djeca radovali, a kojoj se radovao i Radimir.

Dragi naš Sejo,

opraštajući se danas od Tebe u ime Tvojih brojnih prijatelja i drugova, moram Ti se, za sve što si učinio i za našu društvenu sredinu i za njezinu promociju širom svijeta, putem pisane riječi i na drugi način – najtoplije zahvaliti.

Ti nas, moj dragi Sejo, napuštaš, ali Tvoje djelo ostaje. Apsolutna je istina da svi ljudi, pa i velikani, umiru, ali njihova djela ostaju.

Na kraju, upućujem riječi iskrenog saučešća Tvojim dragoj supruzi Zorici i tvojim sinovima Seji i Erolu, tvojoj snahi Vanji, tvojoj ljubimici unuci Sari, tvom unuku Eriku i ostaloj rodbini. Oni će cijelog svog života, u to sam ubijeđen, biti veoma ponosni na to kakvog su supruga, oca i djeda imali.

Nama, Tvojim prijateljima i drugovima, ostaćeš stalno, dok god smo u životu, u lijepoj uspomeni i velika Ti hvala za sve lijepe trenutke koje smo s Tobom proveli.

Neka Ti je vječna hvala i slava!

(3. januar 2011)

Komemoracija Seadu Fetahagiću

Prilog 34. Društvo za robotiku u Bosni i Hercegovini

DRUŠTVO ZA ROBOTIKU U BOSNI I HERCEGOVINI

Društvo za robotiku ima višegodišnje iskustvo u edukaciji i obrazovanju kadrova u Bosni i Hercegovini. Društvo za robotiku radi na tome da poveća ulogu znanja u Bosni i Hercegovini, a samim tim da utiče na pozicioniranje Bosne i Hercegovine na što više mjesto na inovativnoj skali u Evropi i svijetu. Uloga Društva za robotiku je da postiče razvoj nauke i tehnologije, te poveća njihov doprinos razvoju društva, uz najveću moguću primjenu novih znanja i novih tehnologija, i da na taj način podstakne transformaciju bosanskohercegovačkog društva u moderno društvo temeljno na znanju. Zbog navedenih razloga ciljevi Društva za robotiku su slijedeći: naučno-stručna istraživanja u oblasti robotike i robotskih sistema, edukacija i unapređenje obrazovanja iz robotike, robotskih sistema i mehatronike, aplikacija robota i robotskih sistema u industriji, formiranje laboratorija za edukaciju i transfer znanja, formiranje centara za robotiku i robotskih sistema na univerzitetima, srednjim i stručnim školama, održavanje aktivnosti inovatora iz šire oblasti robotskih sistema, organiziranje naučno-stručnih skupova u zemlji i inostranstvu, organiziranje izložbi inovatora iz oblasti robotike, robotskih sistema i mehatronike, saradnja sa sličnim društvima u inozemstvu. Djelatnosti Društva za robotiku su slijedeće: okupljanje naučnika, istraživača, inženjera, nastavnika, studenata i učenika koji rade u svim područjima robotike, objavljivanje i poticanje objavljivanja monografija, udžbenika, časopisa i ostalih publikacija u području robotike, pomaganje nastavnicima u uvođenju novih ideja i modernih metoda u nastavi robotike, organiziranje kongresa, konferencija, simpozijuma i seminara te ostalih naučnih okupljanja naučnika i inženjera, surađivanje sa sličnim stručnim organizacijama u zemlji, surađivanje sa sličnim međunarodnim društvima i savezima društva, populariziranje i širenje znanja kao i izobrazba i pomoć u izobrazbi znanstvenih novaka i istraživača.

ADRESA:

Petog Korpusa broj 3

77 000 Bihać

Bosna i Hercegovina

www.robotika.ba

E-mail: robotikabih@yahoo.com

*Predsjednik Društva za robotiku
Akademik Vlatko Doleček*

*Generalni sekretar Društva za robotiku
Prof.dr.sc. Isak Karabegović*

Prilog 35. Referat za izbor u zvanje redovnog člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI
BOSNE I HERCEGOVINE
Odjeljenje tehničkih nauka

Akademik Kemal Hanjalić
Akademik Božidar Matić

Sarajevo 18.10.2012

IZVJEŠTAJ

za izbor dopisnog člana prof. dr Vlatka Dolečeka
za redovnog člana ANUBiH

Na svojoj redovnoj sjednici, održanoj 3. septembra 2012. godine, Odjeljenje tehničkih nauka ANUBiH je zaključilo da se dopisni član Vlatko Doleček predloži za izbor u redovnog člana na prestojećoj izbornoj skupštini ANUBiH. U skladu sa tom odlukom, a na osnovu Inicijalnog kandidacionog prijedloga i Priloga koji sadrže biografiju kandidata, te detaljnu bibliografiju i prikaz profesionalnih i društvenih aktivnosti u periodima prije i nakon izbora u zvanje dopisnog člana ANUBiH koje je podnio kandidat, podnosimo ovaj Izvještaj.

Prof. dr Vlatko Doleček je izabran za dopisnog člana ANUBiH 2008. godine kao istaknuti naučnik, stručnjak i pedagog u oblasti mehanike, produktike i robotike, te cijenjeni i priznati društveni djelatnik. Svoju prestižnu reputaciju u zemlji i inostranstvu stekao je naučnim publikacijama, knjigama i stručnim radovima iz šire oblasti dinamike i vibracija mašina i elemenata, nelinearnih vibracija i stabilnosti mehaničkih struktura i sistema, te izučavanju kinematsko-dinamičkih problema u oblasti robotike. Do izbora za dopisnog člana ANUBiH objavio je 157 naučnih radova u zemlji i inostranstvu, 42 stručne studije i 16 knjiga, te rukovodio sa 16 većih naučno-istraživačkih projekata. Vodio je kao mentor ili komentor 15 doktoranata, 23 magistranta i veliki broj diplomskih radova. Pored matičnih predmeta Kinematika, Dinamika, Vibracije, predavao je više drugih predmeta iz područja mehanike i robotike na dodiplomskim i postdiplomskim studijama na Mašinskom, Elektrotehničkom i Saobraćajnom fakultetu u Sarajevu i na svim mašinskim fakultetima u Bosni i Hercegovini. Brojni naučni radovi publikovani u renomiranim časopisima i prezentirani na naučnim skupovima u više od 20 zemalja su višestruko citirani u međunarodnim bazama podataka, Web of Science/Science Citation Index, Scopus, Google Scholar, Current Contents, Harzing PoP, IEEE Explorer i drugi. Veliki uspjeh je postigao veoma kvalitetnim i osebujnim univerzitetskim užbenicima iz svih oblasti mehanike koji su cijenjeni i korišteni na svim univerzitetima u Bosni i Hercegovini, a takođe i u zemljama bivše Jugoslavije. Knjiga "Robotika" (autori Doleček i Karabegović, Bihać, 2002) proglašena je knjigom godine u oblasti naučno-stručne literature. Kao inicijator i višegodišnji koordinator multi-disciplinarnog projekta "Produktika", u kojem je učestvovalo više od 1000 istraživača, bio je začetnik i dao trajni doprinos uvođenju fleksibilne automatizacije i robotike u BiH. O njegovoj afirmaciji svjedoči i učešće u odboru nekoliko međunarodnih naučnih skupova, kao na pr. "Razvoj i modernizacija proizvodnje – RIM" usmjerena ka pospješivanju tehnološkog razvoja zemalja u tranziciji. Kao priznati naučnik i ekspert pozivan je da doprinese definisanju strategije razvoja pojedinih institucija i regija, zatim rješavanju krupnih naučnih i stručnih problema od značaja za BiH ili pojedina preduzeća (dijagnostika i otklanjanje problema vibracija alatnih mašina, pumpnih i turbinskih agregata, lokomotiva, letjelica), te uvođenju robotike i fleksibilne automatizacije. Svojim angažovanjem i obavljanjem niza društvenih i profesionalnih funkcija dao je značajan doprinos općem razvoju BiH, kako u prijeratnom tako i u ratnom i

poslijeratnom periodu i stekao visok društveni ugled. Bio je, između ostalog, Predsjednik društva za mehaniku Bosne i Hercegovine, podpredsjednik Jugoslovenskog društva za teoretsku i primjenjenu mehaniku, predsjednik Raketnog društva BiH, predsjednik Aero-kosmonautičkog i raketnog društva Jugoslavije, poslanik u Saveznoj skupštini Jugoslavije, delegat u Republičkoj skupštini BiH, predsjednik Odbora za dodjelu 27 julske nagrade, dekan Mašinskog fakulteta u Sarajevu. Jedan je od osnivača i predsjednik Asocijacije "Krug 99" (1996-2001), koja je dala značajni i politički neovisni doprinos formiranju javnog mijenja u BiH u kriznim godinama poslije Daytona. Za svoj predani rad i upečatljiv doprinos razvoju BiH dobio je više priznanja među kojima i Sestoaprilsku nagradu grada Sarajeva (2001), a 1994 godine je proglašen Humanistom godine od strane Internacionalne lige humanista.

Aktivnosti i ostvarenja poslije izbora za dopisnog člana

U periodu poslije izbora za dopisnog člana, Prof. Doleček je nastavio nesmanjenim tempom svoje profesionalno angažovanje kao naučni radnik, ekspert i društveni djelatnik. Objavio je 3 knjige, 7 naučnih radova u međunarodnim časopisima, 37 naučnih i stručnih radova u konferencijskim zbornicima i 10 publikacija opće tematike. Bio je mentor jednog doktorata i vodio jedan istraživački projekat. U Prilogu ovog Izvještaja je lista važnijih ostvarenja i angažovanja prof. Dolečka.

Njegov autorski opus nakon izbora za Dopisnog člana, kao i raniji, pokriva širok dijapazon naučnih tema. Pored radova u oblasti mehanike u kojoj je stalno prisutan kako istraživanjem tako i pisanjem udžbeničke literature (npr. nova knjiga "Vibracije" u ko-autorstvu sa A. Voloderom i S. Isićem, Mašinski fakultet u Sarajevu, 2009), svoj tragalački interes je nastavio i u oblasti robotike, a u novije vrijeme u - za njega relativno novoj tematici - projektovanju digitalnih filtera. Naglašavamo da se neki od ovih novijih naučnih radova već pojavljuju u međunarodnim Indeksima citata.

Posebno ističemo dvije knjige iz oblasti robotike (u koautorstvu sa I. Karabegovićem), publikovane tokom i nakon izbora za dopisnog člana: "Roboti u industriji" (Univerzitet u Bihacu, 2008) i "Servisni roboti" (Društvo za robotiku u BiH, 2012). Zajedno sa ranijom knjigom "Robotika" (Univerzitet u Bihacu, 2002) čine jedinstvenu trilogiju na našem jeziku i pokrivaju sve aspekte ove danas izuzetno propulzivne naučno-tehničke grane. Pisane znalački i popularnim stilom iskusnih autora, knjige su neizbježna udžbenička literatura za studente mašinstva i elektrotehnike, a takođe i vrlo korisno štivo za inženjere u praksi automatizacije i robotizacije svakojake proizvodnje i servisa.

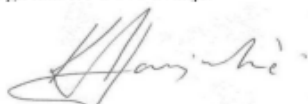
Svoje bogato profesionalno iskustvo naučnika, stručnjaka i pedagoga Profesor Doleček usmjerava ka popularizaciji nauke i novih i nailazećih tehnologija, te ka modernizaciji visokog obrazovanja i naučno-istraživačkih djelatnosti. Sve češće je prisutan u javnosti svojim radovima kao i popularnim predavanjima koje drži širom Bosne i Hercegovine, ali i u inostranstvu, posebno u susjednim zemljama.

Na kraju, napominjemo da je Prof. Doleček vrlo aktivan u ANUBiH gdje je od 2009 sekretar Odjeljenja tehničkih nauka. U ovom periodu je učestvovao u pripremi i realizaciji nekoliko naučnih i stručnih skupova, savjetovanja i radionica, te izradi dokumenata od strateškog značaja za BiH, među kojim ističemo Strategiju razvoja nauke u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2011 – 2021. godine, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, 2010.

Zaključak

Na osnovu gore navedenih podataka, smatramo da je prof. dr sc. Vlatko Doleček u periodu nakon izbora za dopisnog člana 2008 godine pokazao veliku angažovanost i postigao značajna nova ostvarenja, kako na naučnom, stručnom i pedagoškom polju, tako i u širem profesionalnom i društvenom djelovanju. Svojim plodnim i raznovrsnim naučnim, stručnim i pedagoškim opusom dao je pečat razvoju mehanike, produktike i robotike kod nas, i time stekao reputaciju najvećeg naučnog autoritet u ovim oblastima u Bosni i Hercegovini.

Time je zadovoljio sve kriterije za izbor u redovnog člana, te predlažemo Skupštini ANUBiH da ga izabere u ovo zvanje.

Akademik Kemal Hanjalić

Akademik Božidar Matić

Prilog Izvještaju za izbor dop. člana Vlatka Dolečeka za redovnog člana ANUBiH

Prilog 36. Akademik Vlatko Doleček

Akademik Vlatko Doleček

Diplomirao na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu (1963). Magistrirao je na temu „Uticaj inercije rotacije poprečnog presjeka i transverzalnih sila na frekvencije slobodnih oscilacija kontinualnih nosača“ na Građevinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu (1968). Doktorirao je na temu „Prigušene vibracije diskretnih torzionih sistema sa homogenim jezgrom i proizvoljnim brojem dodatnih masa s obje strane jezgra“ na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu (1979).

Radio je u profesorskom zvanju od 1968. na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, sve do 2009. Držao je nastavu na svim tehničkim fakultetima u BiH, predavajući više kolegija iz Mehanike krutog i deformabilnog tijela na dodiplomskom, postdiplomskom i doktorskom studiju.

Naučnoistraživački opus akademika Vlatka Dolečeka je raznovrstan i generalno rečeno odnosi se na probleme stabilnosti složenih mehaničkih struktura. Još od svog prvog naučnog rada objavljenog 1967. godine pod naslovom „Torsional analysis of discrete torsional systems with external and internal damping“ (The 2nd Conference on Combating Noise and Vibrations, Thessaloniki, Greece) pa sve do danas, u višedecenijskom periodu, njegovo interesovanje je usmjereno na problematiku teorije vibracija diskretnih i kontinualnih mehaničkih sistema.

U zadnje vrijeme polje njegovog interesovanja odnosi se na nelinearne vibracije, a posebno na probleme stabilnosti, kao jedne od fundamentalnih problema iz ove oblasti. Kako su problemi vibracija i uopće stabilnosti široko zastupljeni u tehničkoj praksi, tako se i dobar dio njegovih objavljenih radova odnosi na različite oblasti stabilnosti, kao što su stabilnost alatnih strojeva, stabilnost hidroelektrana, stabilnost kretanja željezničkih i drumskih vozila, stabilnost letjelica i stabilnost rada motora.

Akademik Vlatko Doleček je svoj naučni angažman posvetio i pitanjima stabilnosti koja su prisutna u robotici, iz čega je objavio nekoliko zapaženih članaka na međunarodnim skupovima.

Objavio je veći broj znanstvenih radova (244), stručnih studija (15), knjiga i monografija (17), a bio je mentor i većeg broja diplomskih, magistarskih i doktorskih radova.

Za dopisnog člana ANUBiH izabran je 2008, a za redovnog 2012. godine. Sekretar je Tehničkog odjeljenja i član Predsjedništva ANUBiH.

Index imena

A

Alagić Suad, 141
Aliti Memet, 80
Andrejev Vasilije, 150
Andrić Ivo, 453
Andelić
    Marija, 100
    Tatomir, 71, 150
Annan Kofi Atta, 224
Arnautović Dijana, 159
Arsenijević Mikica, 59
Arslanagić Adbulah, 52
Asimov Isaac, 252
Ašonja Goran, 129, 130
Augustinčić Antun, 225
Avdić
    Emir, 259
    Nermina, 100
    Vedran, 259
Avsec Dušan, 150

B

Backović Zaim, 174
Bajraktarević Mahmut-Maša, 71, 72
Barack Hussein Obama, 47
Barry Robert, 185
Baručija Mesud, 87
Bašić Hazim, 12, 445
Batas Dragan, 79, 80
Bazjanac Davorin, 101, 150
Bečić Nijaz, 160
Behmen Alija, 186
Bell Alexander Graham, 21
Benac Alojz, 39
Bendelja Božo, 95, 96
Berberović Ljubomir, 183

Beroš Marko, 178
Bijelonja Izet, 156, 158
Bilalović Faruk, 141
Bilen Vilko, 22
Bilić
    Nediljko, 168
    Vladimir, 215, 216, 218
    Željko, 165
Bilimović Anton, 150
Blagojević Drago, 13, 244, 265
Blanuša Danilo, 150
Bogdanović Bogdan, 275, 289, 291
Bogićević Bogić, 106
Bojanovski
    Ivo, 38
    Mirjana, 38
Boras Kazimir, 49, 101
Bosnić Ahmed, 250
Bošnjaković Fran, 150
Bradvice Jerko, 109
Brodić Tomislav, 141
Broz
    Josip Tito, 28, 78, 112, 119, 287
    Mišo, 78
    Svetlana, 79
Brutus Muamer, 158
Bukvić Aleksandar, 127
Buljina Šehzija, 14
Burić Halil, 156

C

Carter Jimmy, 223
Cerić
    Kenan, 259
    Velid, 259
Condi Tayson, 241
Cvetković Dragoš, 80, 81

Cvitković Ivan, 106, 109

Čališev Konstantin, 150

Čampara Avdo, 106

Čapek Karel, 252

Čeljo Hajro, 267

Čengić Bato, 218

Černej Anton, 101

Čohodar

Maida, 127, 128

Nahida, 127

Čošabić Fahrija, 80

Čuljković Savo, 13, 93, 94

Ćatić Muhidin, 39

Ćećez Dubravka, 141

D

Damić Vjekoslav, 88, 128, 141, 157

Dapčević

Peko, 112

Vlado, 113

Dasović Rastislav, 154, 178

Dautbegović Almas-Mazo, 41

David Filip, 188

Dedijer Vladimir, 59

Delibašić Mirza, 46, 47

Demirdžić Izet, 166

Deronja Abaz, 136, 137, 141

Dilberović Suada, 153

Dimitrijević Tatjana, 88

Divjak Jovan, 13, 275, 278, 453

Dizdar-Pašić Emira, 55

Dokić Branko, 141

Doleček

Ana, 21

Anna, 20, 27, 28, 29

Cica, 29

Franc, 20

Franjo, 20, 21, 109

Hrvoje, 27, 29, 31, 65, 160

Josip, 21

Jozefina, 22, 33, 139

Jozef-Joška, 15

Lara, 89, 90, 95, 163, 241, 251

Marija, 21

Olga, 21

Ruža, 21

Srećko, 27, 29, 65

Vlasta, 29, 65, 127, 139, 156

Zdenka, 21, 110, 289

Željko, 27, 29

Draganović Ljubiša, 139

Drašković

Danica, 200

Vuk, 200

Dreca Sulejman, 156

Drexler Eric Kim, 253

Drljić Rastko, 22

Drnovšek Janez, 113

Dugalija

Ahmed, 259

Emir, 259

Dutina Jovan, 136, 141

Džaferović

Amra, 259

Ejub, 249, 259, 462

Džodžo Božidar, 91, 92

Đikić

Mahmud, 136, 164

Osman, 159, 184

Đikić-Smiljanić Vojka, 215, 216

Đonović Mihajlo, 105, 106

Đukić Himzo, 142, 245

Đurka Jovan, 156

Đurković Vladimir, 153, 156

Đurović Dušanka, 222

E

Einstein Albert, 96, 260, 287

Ekinović Elma, 239
Ekmečić Milorad, 270
Elsner Peter, 66, 68

F

Ferušić Seid, 167
Fetahagić Sead, 11, 174, 197, 199,
203, 210, 215, 216, 218, 275, 277,
279, 281, 294
Filipović
Ivan, 168
Sabit, 93
Fleming Alexander, 250
Fočo Fuad, 265

G

Ganić Ejup, 141, 148, 191, 250
Gaulle Charles de, 68
Gavrić
Aleksandar, 139, 154, 156, 173
Aleksandra, 139, 154, 156
Vlasta. *vidi i* Doleček Vlasta, 154
Zoran, 139, 154
Girt Egvin, 65
Gmaz Mirjana, 177
Goati Vladimir, 111
Golić Senad, 173
Golubović Dušan, 153, 156
Gošnjak Ivan, 119
Gotovac Vlado, 275
Grahovac Anđelko, 156
Grbo Ismet, 153
Gregorič Teodor, 55, 56, 95
Grizelj Tomislav, 266
Grozđanić Sulejman, 178, 183, 184
Gubac Matija, 35
Gvozdenović Darinka, 23

H

Hačaturov Abgar Albertovič, 96
Hadžiahmetović Mahir, 262
Hadžifejzović Senad, 143
Hadžihasanović Hamdija, 163
Hamović Rade, 198
Hanjalić Kemal, 251, 255, 278, 300
Hartog Jacob Pieter den, 88
Haznadar Zijo, 262, 263
Heisenberg Werner, 285, 287
Hlitčijev
Jakov, 150
Konstantin, 70
Holzweissig Franz, 240
Horozić Esad, 106
Hota Sabira, 129, 264
Hotić Asko, 77
Hozić Nada, 265
Hruščov Nikita, 67
Hufnagl Branko, 88, 93, 153, 156,
240
Hukić Mirsada, 251
Hurtić Refik, 41
Husić Džavid, 124
Huskić Reuf, 161

I

Imamović Nedžad, 129, 131
Imširović Imšir, 226
Isić Safet, 13, 89, 236, 240, 242
Ištuk
Hrvoje, 105
Ivo, 211
Ivan Pavao II, 226
Ivanković Željko, 204, 275
Izetbegović Alija, 154, 190, 223

J

Jecić Stjepan, 237
Jokanović Ognjen, 135
Jovanović
    Branimir, 69
    Branislav, 65, 88
    Relja, 157
Jovanović Gordana, 90
Jovanović-Doleček Gordana, 90, 93,
    95, 139
Jovičić Ratomir, 197, 209
Jović Borislav, 113
Jugin Milivoje, 120
Jurković Milan, 142, 243, 245

K

Kalmar Aleksandar, 147
Kamhi David, 190
Kapidžić-Osmanagić Hanifa, 215,
    216
Karabeg Omer, 271
Karabegović
    Isak, 178, 229, 236, 243, 244, 262
    Osman, 42
Karadžić Radovan, 156
Karahodžić Velija, 36
Karavdić
    Zenaida, 14
    Zlatan, 123
Kardelj Edvard, 56
Kašanin Radivoj, 51, 150
Katunar Zvonko, 80
Kauzlarich Richard, 187
Kazazović Neven, 13, 218, 275, 448
Kebo Mirsad, 193
Kecmanović Nenad, 147
King Martin Luther Jr., 223
Kljuno Elvedin, 70, 246

Knežević Aleksandar, 160
Koluder Ibrahim, 226
Komarica Franjo, 226
Komšić Ivo, 178, 190
Konstantinović
    Milica, 277
    Radomir, 275, 277, 292, 294, 295
Kostrenčić Zlatko, 150
Kovač Dragan, 142
Kovačević Marko, 215, 216, 217
Kovačina Nikola, 91
Kralj Nikola, 79
Kraljević
    Blaž, 228
    Vlatko, 226, 227, 228
Krašić Stjepan, 226
Kristić Rudolf, 94
Krivčić
    Emir, 259
    Mustafa, 259
Krlježa Miroslav, 12, 287
Krsmanović
    Vlastimir, 13
    Vlastimir, 265
    Vlatko, 13, 266
Krupić Safet, 286
Kučan Milan, 36
Kuhelj
    Anton, 70, 150
    Antun, 95
    Antun stariji, 95
Kujundžić Enes, 218
Kukić Slavo, 219, 221
Kulenović
    Adil, 183
    Malik, 136
Kulić Emin, 97, 101, 127
Kulović Hamdija, 161
Kusturica Nurudin, 136

Kušević Rajko, 150

Kušić Rajko, 155

L

Lagumdžija Zlatko, 174

Lalić Borka, 28

Lazarević Đorđe, 150

Lekić Alija, 250

Lemeš

Hikmet, 259

Selma, 259

Letić Vladimir, 55, 56

Lincner Željko, 210

Lončar

Mirko, 28, 29, 197

Pavle, 54

Lovren Nedeljko, 90, 157

Lovrenović Dubravko, 12, 446

Lulo Mehmed, 107

M

Magazin Nedeljko, 106

Mahmutćehajić Rusmir, 173

Malić Mirjana, 174, 186

Mandela Nelson, 453

Maraini Toni, 216, 217

Maravić Manojlo, 49, 51, 71

Marković Valerijan, 61

Marković

Ljubodrag, 37

Milislav, 48

Martinčević

Ivan, 23

Jozefina. *vidi i* Doleček Jozefina,
22

Stjepan, 22, 23

Martinović

Dunja, 166, 237, 259

Juraj, 124

Sandra, 259

Mateljić Tomo, 51

Matić Božidar, 128, 139, 238, 255,
300

Matvejević Predrag, 215, 216, 275

Mažuranić Ivan, 38

Mekić

Faruk, 259

Haris, 259

Majda, 265

Mesić Stjepan, 113

Mešić Nerkez, 127

Mičević

Dušan, 237

Zdravko, 140

Mijatović

Drago, 53, 61

Jovan, 53

Katarina, 53

Milorad, 53, 61

Zdravko, 53, 55, 56, 60, 61, 65

Mikić Borivoje, 58

Mikulić Branko, 109

Milić Svetislav, 71, 87

Milojević Smiljka, 109

Milosavljević Miodrag, 150

Milošević Slobodan, 114, 197, 289

Miočinović Mirjana, 188

Mirković Dragoslav, 49, 65, 68

Mišković Jovo, 41, 42

Mišur Đuro, 267

Mitrinović Dragoslav, 49

Mladina Nada, 197, 199, 203

Moravia Albert, 216

Mujezinović Aziz, 161

Mulalić

Omer, 259

Semir, 259

Mulić Jusuf, 147, 148
Muminović Muhamed, 121
Mutnjaković Andrija, 291

N

Neidhart Tanja, 185
Nenadović Miroslav, 150
Nešković
    Milomir, 156
    Tanja, 219, 221
Newton Isaac, 96
Ninković Janko, 153, 156, 157
Noel-Baker Philip, 286
Novosel Juraj, 41

O

Obad Milenko, 156
Obradović Nikola, 150
Obreht Štefan, 48
Omerbegović
    Ismet, 259
    Kemal, 259
Oručević Fahrudin, 173, 174
Osmanagić Semir, 250
Owen Robert, 190, 191

P

Palac Nikola, 108
Palameta Miroslav, 226
Pandurević Mladen, 197, 219, 221
Panjević Nikola, 197, 199
Papić Rajko, 24
Pašić
    Feliks, 200
    Hajrudin, 90, 153, 156
    Mugdim, 153, 156
    Sead, 244, 262, 263
Pauling

Ava, 286
Linus, 286
Pavičević Borka, 205
Peccei Aurelio, 286
Pejanović Mirko, 190, 193
Perić
    Aristid, 136
    Dragan, 94
Perišić Sima-Ćima, 55, 56
Perović
    Latinka, 290
    Stanko, 204

Peruničić Branislava, 251
Petrić Vučeta, 42

Petrović

Nikola I., 204
Petar Njegoš, 38
Poceski Apostol, 149
Pojskić Sabrija, 106, 210
Popara Božo, 267
Popović
    Davorin, 46, 47
    Draško, 109
Porobić Subhija. *vidi i* Uzelać
    Subhija, 52
Potkornjak Milan, 101
Prevlis Aleksandar, 82
Primorac
    Rafael, 142
    Žarko, 122, 270
Prodanović Novak, 129

R

Radosavljević Ljubodrag, 34, 56, 57,
    65, 70, 71, 72, 87, 91, 92, 101
Rajman Vilko, 127
Raljević Zinaid, 174, 179, 183
Ramić Affan, 176, 218
Ranković Aleksandar, 286

Raos Ante, 197
Rap Milena, 33
Rašković Danilo, 94
Ravlić Vlado, 41, 42
Rendulich Lothar, 120
Rendulić Zlatko, 119
Rička Željka, 197
Riđanović Muhamed, 65, 69
Ružić Dobroslav, 149

S

Saharov Andrej, 96
Saljnjkov Viktor, 58
Sarajlić
    Izet, 36, 185, 215, 216, 217, 275,
        276, 293
    Tamara, 278
Savić
    Obrad, 188
    Pavle, 268
Sedlar Nikola, 101
Seferović Edhem, 48, 127, 136
Selimović
    Meša, 11
    Nevenka, 105
    Salko, 189
    Sandra, 159
Semjan Vladimir, 167
Serafimov Petar, 150
Smailbegović
    Aidin, 259
    Faruk, 259
Sofri Adriano, 218
Spahić Ibro, 168
Spaski Boris, 96
Staljin Josif, 28
Stambolić Ivan, 275, 280, 289
Stare Drago, 61
Stevanović Vidoslav, 280

Stikić Živko, 143, 201
Stojčić Tode, 54
Striber Miroslav, 77
Sučić Olga, 153
Supek
    Ivan, 271, 275, 285
    Rudi, 286
Suša Gordana, 202
Šantić Slavko, 13, 183, 185, 186,
    197, 199, 201, 215, 216, 217, 218,
    275, 278, 280, 281, 294, 295, 459
Šarenac Momir, 97, 136, 142
Šarić Taib, 14
Ščeznijak Vaclav, 66
Šebić Zijo, 157
Šehić Vehid, 197, 199, 219, 221, 275
Šehović Nadina, 219
Šelo Ramiz, 244
Šeta Fahrudin, 183
Šikalo
    Nejra, 259
    Šefko, 259
Šimić Augustin, 37, 38
Šipčić Slobodan, 90
Šipovac Boško, 90
Škobalj Dragan, 130, 153, 156
Šorn
    Nermin, 259
    Štefo, 259
Štajner Mladen, 46
Štok Boris, 149
Šuklje Luje, 150
Šurlan Zdravko, 226, 227
Šuvar Stipo, 113

T

Tadijanović Dragutin, 12
Tahi Franjo, 34
Tanović Aziz, 160

Tasić Petar, 14
Tepavac Mirko, 280
Terzić Nina, 153
Terzić-Solovjev Nina, 156
Tesla Nikola, 65
Todorović Mijalko, 81
Topalović Matko, 109
Tripalo
    Anton, 37
    Mika, 36
Trnka Kasim, 229
Tvrtković-Stergar Edita, 168

U

Usčuplić Midhat, 121, 122, 186, 193
Uzelac
    Lazo, 52
    Subhija, 52
    Uglješa, 36, 161

V

Vegel Laszlo, 188
Verbič Branislav, 135, 136, 251
Vidović Marin, 154
Vila
    Alija, 163
    Smail, 162
Vimpolšek Slavko, 33
Višnjevac Rajko, 48
Vojić Samir, 244
Vojinović Branko, 65, 88

Voloder Avdo, 13, 89, 153, 156, 158,
    236, 238, 246, 249
Voronjec Konstantin, 58, 59, 87, 88,
    150
Vučković Vladeta, 57
Vukobratović Miomir, 201
Vukotić Verica, 197
Vuković Mirjana, 127

W

Wadai Sophia, 286
Wojtyła Karol Józef. *vidi i* Ivan
    Pavao II, 226

Z

Zaimović-Uzunović Nermina, 13,
    244, 261
Zečević
    Berko, 259
    Svjetlana, 259
Zimonjić Svetozar, 139, 144
Zlatar Muhamed, 175, 237
Zlokapa Zdravko, 220, 221, 225
Zovko Mirko, 193
Zubac Jovan, 101
Zulić Arif, 193, 226
Žiga Jusuf, 190
Žigmon-Ravbar Nikolaja, 42
Životić Miladin, 197, 199, 275
Žuvela Luči, 215, 217

O knjizi i autoru

Riječ o knjizi

Hazim Bašić

Autobiografsko djelo „Od đaka pješaka do akademika“, a time i opisani životni put profesora Vlatka Dolečeka, kao njegovog bivšeg studenta, po mnogo čemu me podsjeća na njegova predavanja koja je godinama držao na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. A njegova predavanja su bila, prema nepodijeljenom mišljenju studenata, prije svega zanimljiva, dinamična, razgovijetno i jasno izložena. Sistematičnost i organizacija nastave u okviru jednoga sata, jednoga dana, sedmice i čitavog semestra, prenesena je i u koncepciju teksta autobiografije. Iz rukopisa je jasno da je inženjerska preciznost kod izlaganja gradiva iz oblasti mehanike, izvan amfiteatra, kroz različite i turbulentne periode života, korištena za savladavanje najvećeg izazova – zauzimanje vlastitog stava.

Prof. dr. Hazim Bašić radi na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu od 1991. godine. Magistrirao je na Fakultetu strojarstva i brodogradnje u Zagrebu (1998), a doktorirao na Mašinskom fakultetu u Sarajevu (2003) iz oblasti numeričkih simulacija u obradi metala plastičnom deformacijom. Autor ili koautor je pet univerzitetskih udžbenika. Na dodiplomskim ili postdiplomskim studijama predavao je još i na Poljoprivrednom, Prirodno-matematičkom i Pedagoškom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Član je redakcije *Journal of Theory of Plasticity*, naučnih odbora više međunarodnih konferencija, kao i Savjetodavnog vijeća Instituta za akreditaciju BiH. U periodu 2005–2007. bio je prodekan na Mašinskom fakultetu, a 2008–2012. prorektor za naučno-istraživački rad Univerziteta u Sarajevu. Pored 45 radova objavljenih u časopisima ili na konferencijama iz oblasti proizvodnih tehnologija, metrologije i upravljanja kvalitetom, uvodna izlaganja održao je i na ukupno 6 međunarodnih konferencija iz oblasti reforme visokog obrazovanja.

Dubravko Lovrenović

Autobiografija Vlatka Dolečeka izuzetno je zanimljiva jer nije standardno historiografsko štivo. Kako smo već navikli na ustaljen ovoprostorni historiografski diskurs, prečesto monoton, ideologiziran i viktimiziran, jednom riječju – vulgariziran, ovakav primjer je više nego dobro došao jer razbija učmalost postojećeg, uvriježenog tipa diskursa. Naime, uvijek je interesantno i korisno čitati o ljudima koji ne bježe od toga da „otkriju“ sebe, drugu stranu „velike“ historije, onu na kojoj „stanuju“ ljudi s imenima i prezimenima, koje ta historija oblikuje i čini ih takvima kakvi jesu. Ali, isto tako i historije koju oni, svojim aktivitetom i inventivnošću, sami oblikuju, kojoj daju sadržaj i formu sukladno vlastitom svjetonazoru. Ona je istovremeno osobna pripovijest, ali i „džepna“ povijest jedne epohe – „dugog“ dvadesetog stoljeća, koje je radikalno raskinulo s tradicionalnom slikom povijesti i koje je čovjeka učinilo tvorcem takve historije koja mu se, a tako se čini, otima iz ruku. Upravo zato, na cijeni dobivaju ovakve, osobne „historije“. Neouobičajeno za čovjeka njegove struke, Doleček piše jednostavnim stilom koji plijeni. Ima, naime, u njegovoj knjizi, krcatoj raznim ličnostima i „likovima“, što ih je po raznoj osnovi sretao, poniranja u samu suštinu stvari koje čine naše živote, stvari koje vidimo i koje se „podrazumijevaju“, ali koje baš zato često previdamo. Dolečekova je knjiga, osim toga, odraz autorove enciklopedijske izobrazbe, endemske pojave, i to ne samo u tranzicijskim društvima kakvo je naše.

Zato ovu živopisnu knjigu, koja čitaoca naprosto „prikuje“ uz sebe, doživljavam kao *vademecum*. S moje tačke gledišta, mogla bi nositi (pod)naslov: „Melem protiv monumentalne historije“. Preporučio bih je tada i inače svima: svaki dan, naročito nakon TV Dnevnika u 19 i 30 h, i uvijek kad nam se zbog „historicizirane“ historije smuči život, a smuči nam se više puta dnevno.

I na koncu, iako ga poznajem godinama, trebalo je da napiše ovu knjigu da bih, u cijelosti, shvatio kakva je to osoba. Vlatko je, naime, po vokaciji znanstvenik, čovjek koji vjeruje u znanstveno znanje, uvijek oz-

biljan i uvijek duhovit, čovjek koji oplemenjuje, koji stalno podsjeća na veličinu života. Takav je privatno, takav je i u svojoj knjizi: originalan, nepatvoren, čisti antipod društvenoj klimi neoliberalizma koji, kao na pokretnoj traci, proizvodi „svoga“, na sve adaptabilnog etnoprimate, koji više vjeruje u brojke nego u slova i koji je strast prema znanju zamijenio strašću prema imanju.

Stoga, čestitam akademiku Vlatku Dolečku na knjizi, čestitam mu 75. rođendan (*Na mnogaja ljeta*), sretan i počastvovan time što životni prostor dijelim s njim i njemu sličnim ljudima.

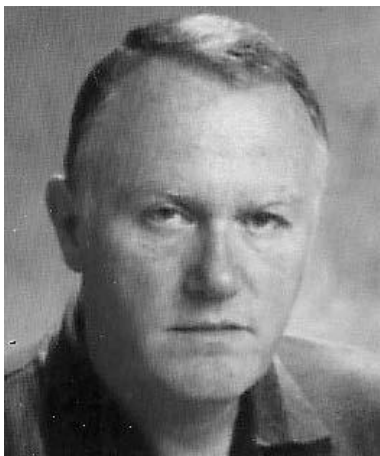
Dubravko Lovrenović (1956) redovni je profesor na Filozofskom fakultetu u Sarajevu – oblast historija srednjeg vijeka – gdje predaje opću historiju srednjeg vijeka. Autor je knjiga i brojnih znanstvenih radova posvećenih bosanskom i evropskom srednjovjekovlju objavljenih u domaćim i inozemnim stručnim časopisima. Ljetni semestar školske 2001/2002. godine proveo je kao gostujući profesor na američkom univerzitetu Yale. Tokom ljetnjeg semestra školske 2004/2005. godine boravio je kao stipendist na Centralno-evropskom univerzitetu u Budimpešti. Školsku 2007/2008. godinu proveo je na University of Chicago kao stipendist Fulbright fondacije. Obavljao je dužnost zamjenika ministra obrazovanja, nauke, kulture i sporta u Vladi Federacije BiH (2001–2003), od 2001. član je Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH, bio je član Komisije za suradnju Bosne i Hercegovine s UNESCO-m (2002–2006). Sekretar je Odbora za historiju pri Akademiji nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Od decembra 2012. dopisni je član Akademije i nauka umjetnosti Bosne i Hercegovine.

Neven Kazazović

Prema autobiografijama imao sam, priznajem, određene predrasude. Uglavnom su mi nalikovale na „naknadnu pamet“ ili „pokušaj ispravljanja“ onoga što jeste sastavni dio života, ali neki se ne bi s time pomirili. Pogotovo su karakteristične autobiografije poznatih ljudi i političara. U ovom slučaju, čitajući ovaj rukopis, u znatnoj mjeri sam se oslobodio ovih predrasuda.

U svakoga čovjeka postoje neke bitne stvari, tačnije pitanja: odakle smo, ko smo i kakve tragove ostavljamo iza ovog kratkog bitisanja i, konačno, koliko smo u svemu tome ostvarili svoje naume.

Ovaj rukopis upravo daje odgovore na ta krucijalna pitanja iz života autora. Istražio je korijene i svemu tome, tom stablu, rekao bih, dodao nešto svoje. Mene kao običnog čitaoca impresionira dosljednost u pronalaženju svih ovih odgovora (iako nijedan živi stvor nikad u tome ne može biti apsolutno uspješan do kraja). Zapravo, to je još jedna potvrda da svi mi, ma ko bili, vodimo žestoku borbu sa životom. Iz ovoga samo mogu izvući dva zaključka: prvi, da su uvijek bolji oni koji odrede sebi cilj i idu ka njemu, a da pri tome vode računa i o sredstvima kojima se dolazi do cilja, i drugo, da svaki čovjek zavređuje autobiografiju: nema ničijeg života koji u sebi ne sadrži nabrojano.

Ovdje je riječ o jednom autobiografskom štivu, pa ću sebi uzeti slobodu da i sam napišem svoju biografiju u tom stilu. Rođen sam davno 1943. u Sarajevu. Roditelji su mi bili istaknuti dramski umjetnici i rođen sam takoreći u pozorištu. Ali, daske koje život znače nikad nisam volio, i jedno od mojih stalnih opredjeljenja u životu je bio film. Bolje reći ljubav. Kao dječak silno sam želio da pišem romane. Prvi koji sam napisao sa 17 godina imao je naslov „Šumski požar“. Kakva ironija, nikad nije objavljen, rukopis je izgorio u vatri kada je fosforna granata pogodila moju kuću. Činilo mi se da ću do svoga cilja najlakše doći ako budem novinar i

počeo sam raditi vrlo mlad s tek napunjenih 20 godina. To mi nije smetalo da završim i fakultete – Opšta i nacionalna istorija i Svjetska književnost. Tu sam više naučio o analitici nego u nekim kasnijim školama života i kursevima. Iako sam želio da pišem knjige, život me usmjerio u drugom pravcu i postao sam vojno-politički analitičar.

Ne tužim se i taj je posao imao draži, s tim da sam već u trideset i osmoj godini objavio prvi roman koji je 1984. bio među najprodavanijim u Jugoslaviji i konkurisao je za književne nagrade. A to je bio tek običan triler. Tom žanru sam ostao vjeran do današnjeg dana i držao sam se jedne maksime svog oca koji je uvijek govorio – nikad nemoj mijenjati fah. Nekako su se vojno-politička analitika i trileri sjajno nadopunjavali.

Danas poslije svega mogu reći da sam ipak nešto naučio. Život mi je bio bogat ne samo zbog događaja, putovanja, nego i susreta s raznim ljudima. To je jedna ogromna galerija koja mi je ostavila veliko unutrašnje bogatstvo. Drugo, mislim da čovjek dok diše mora težiti ka jednom cilju koga se držao cijeli život i da bi to postigao, mora stalno učiti. I kruna svega: čvrsto sam uvjeren da je znanje i samo znanje ustvari najveća moć. Volio bih kada bih ovo mogao prenijeti ne svojim kćerima nego unucima. Ponosan sam deda troje unuka i to je jedno od onih velikih bogatstava koje se ne može ničim materijalnim platiti.

Riječ izdavača

Autobiografija Vlatka Dolečeka (1939–2014)

Jovan Divjak

Odlučivši da Udruženje „Obrazovanje gradi BiH“ bude izdavač knjige prof. dr. sc. Vlatka Dolečeka „Od đaka pješaka do akademika“, rukovodio sam se mnogim mudrim porukama ljudi koji su obilježili civilizaciju. Jedan od najčasnijih ljudi dvadesetog stoljeća, koji se desetinama godina nenasilnim sredstvima borio protiv aparthejda, Nelson Mandela je, između ostalog, izjavio: „Obrazovanje je najjače oružje kojim možete mijenjati svijet!“. A misao nobelovca Ive Andrića¹ da je „knjiga čovjekov najbolji drug“ je njegovo iskustvo koje sam i ja prvo nesvjesno, pa potpuno svjesno u godinama osmogodišnjeg školovanja usvojio. Sticajem okolnosti dvadesetak godina bio sam uključen u obrazovno-odgojni proces, koji je produžen kroz Udruženje „Obrazovanje gradi BiH“. Knjiga – biografija je prevazišla poruke i Nelsona Mendele i Ive Andrića, što je bilo presudno da u impresumu knjige bude naveden izdavač Udruženje „Obrazovanje gradi BiH“.

Obrazovanje i odgoj je proces bukvalno od rađanja do posljednjeg dana života na planeti Zemlji, u njemu učestvuje porodica, obrazovne institucije i sam učesnik u obrazovnom procesu od predškolskog do cjeloživotnog učenja. Knjiga „Od đaka pješaka do akademika“ u sebi sadrži biografske podatke – od đaka prvaka do doktora nauka i akademika, koji mogu i trebaju čitaoce, posebno mlade, da motivišu da sticanjem široke lepeze znanja stiču vještine i sposobnosti da se dostigne vrhunac u struci, u naučnoj oblasti. Knjiga sadrži opis nekoliko stručnih i naučnih radova koji čitaoce zainteresuju za puteve dostizanja najviših rezultata koji su primjenljivi u najsloženijim proizvodnim procesima.

Pred čitaocima se nalazi rukopis koji može da inspiriše mlade ljude da uz samopregoran rad, posvećenost profesiji i ljubav prema nauci oplemenjuju svakog ko ima takav odnos u profesiji. Veoma su zanimljivi dijelovi knjige u kojima autor piše o svom društveno-političkom djelova-

---

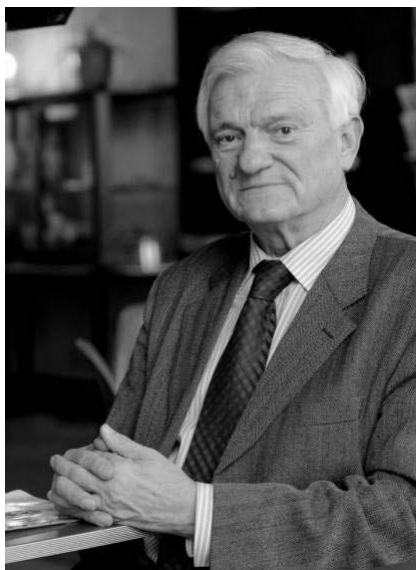
¹ Nobelova nagrada za književnost 1961.

nju, ali i na fakultetu. Ne manjka mu kritička i samokritička riječ, što svodim na njegovu moralnost, čestitost i etičnost.

Udruženje „Obrazovanje gradi BiH“ od formiranja 1994. do danas nastoji da svoje korisnike – djecu žrtava rata, invalidnu i talentovanu djecu, djecu romske nacionalne manjine i onu u socijalnim potrebama, moralno i materijalno podrži da kroz kvalitetno obrazovanje i odgoj postanu akademski građani sposobni da mijenjaju društveno-političko stanje u BiH, da utiču na razvoj obrazovanja, kulture, umjetnosti koji će biti u službi građana BiH. Puteve do toga: alate, metode i oblike obrazovanja i odgoja moguće je crpjeti iz knjige „Od đaka pješaka do akademika“. I zato je izdavač knjige Udruženje „Obrazovanje gradi BiH“.

Jovan Divjak,

Udruženje „Obrazovanje gradi BiH“

Jovan Divjak rođen je 1937. godine u Beogradu od oca Dušana, učitelja, i majke Emilije, domaćice. Otac, kao učitelj, državni službenik, službovao je u Srbiji, Bosni, Rumuniji i ponovno Bosni, tako da je u djetinjstvu promijenio više mjesta.

Osnovnu školu započeo je u Bosanskoj Krupi, a nastavio u Zrenjaninu, gdje je i maturirao. Upisan je u Vojnu akademiju KOV u Beogradu i po završetku sa službom ostao u Gardijskoj brigadi. Tada je završio školu stranih jezika (francuski) i jedno vrijeme bio na školovanju u Štabnoj školi u Parizu. Od 1966. godine živi i radi u Sarajevu u Centru vojnih škola, kao komadant pitomačkog bataljona, nastavnik taktike i načelnik katedre taktike. U međuvremenu, završio je najviše vojno obrazovanje – Ratnu školu.

U periodu 1984. do aprila 1992. godine nalazio se na dužnosti komadanta Oružanog štaba TO Mostar i Sarajevo. Od formiranja Glavnog štaba TO 8. aprila 1992. godine postavljen je na dužnost pomoćnika, odnosno zamjenika komadanta TO, a kasnije zamjenika komadanta ARBiH. U štabu OS BiH penzionisan je 1. marta 1997. godine.

S grupom od šezdesetak građana Sarajeva različitih profesija, obrazovnog nivoa i društvenog angažovanja učestvovao je u formiranju Fondacije „Obrazovanje građi BiH“ 27. jula 1994. godine, kasnije transformisane u Udruženje. Sada je na funkciji izvršnog direktora ovog Udruženja.

U toku i poslije agresije – rata u BiH učestvovao je na međunarodnim konferencijama u Washingtonu, Barceloni (više puta), Bonu, Parizu, Stockholmu, Torinu, Bernu, Bruxellesu, Grenobleu i dr. Bio je u posjetama nevladinim i vladinim organizacijama u 20 država Evrope i SAD-a.

Njegova knjiga „Sarajevo, mon amour“ štampana je na francuskom i italijanskom jeziku. Bio je koautor u više knjiga. Knjiga „Čekajući istinu i pravdu“ njegove su refleksije na optužbe Tužilaštva Republike Srbije za zločin koji se desio u Sarajevu 3. maja 1992. godine, a od čega ga je oslobodilo Tužilaštvo Bosne i Hercegovine.

Ima više domaćih i međunarodnih priznanja, a najvažnija su: „Šestoaprilska nagrada Grada Sarajeva“, Francuska „Legija časti“, Plaketa „Društva za ugrožene narode“, Bon, nagrada „Graditelj mira 2013.“ Katalonski institut za mir, „Plaketa Internacionalne lige humanista“, Orden „Lafayette“, Francuska.

Sada obavlja dužnost izvršnog direktora Udruženja „Obrazovanje građi Bosnu i Hercegovinu“.

Pogovor

Ostvarena vizija punog života

Slavko Šantić

Vlatka Dolečeka upoznao sam u ratu, krajem 1992. godine, kada smo osnivali Asocijaciju nezavisnih intelektualaca Krug 99. Do tada se nismo poznavali. Vjerovatno, znali smo se na neki način i prije toga – ja njega kao poznatog profesora Mašinskog fakulteta, on mene kao novinara „Oslobođenja“. Ali, pravo poznanstvo, koje je vrlo brzo preraslo i u pravo prijateljstvo, a koje traje evo do danas, započelo je tada, početkom rata, u Krugu 99. Rat je, eto, „krivac“ za naše prijateljstvo.

Posebno smo postali bliski i prisni saradnici kada je on, polovinom 1995. godine, izabran za predsjednika Kruga 99. Nešto malo kasnije ja sam izabran za generalnog sekretara. Otada naša saradnja je, zapravo, bila svakodnevna, u susretima, na putovanjima, na sastancima ili telefonom. Bila je to, ne može nikako biti neskromno rečeno, zapanjujuća veza dva neumorna, neiscrpna saradnika, bezrezervnog međusobnog povjerenja i uzajamne podrške. Poštivao sam njegov autoritet i onda kada se nismo baš u svemu slagali. Ali, nema sumnje, bili smo apsolutno uigran, neumoran tim.

Sarađivali smo tako, svakodnevno, sve do kraja 2002. godine, kada je izabrano novo rukovodstvo Kruga 99. Ali, taj period i njemu i meni ostaće, sasvim sigurno, obilježen kao posebna i nezaboravna dionica naših života. Monografija „Naših deset godina“, koju smo zajednički, zdušno, neumorno pripremali i objavili, uz ogromne napore, ostaje ne samo kao dragocjeni dokument o djelatnosti Asocijacije nezavisnih intelektualaca Krug 99 u tom periodu (1992–2002) nego i kao trajni pečat našeg zajedničkog života i narastajućeg prijateljstva. Piše o tome Vlatko i u ovoj svojoj autobiografiji.

Ali, da ostavim to po strani. Ljudi se mogu susretati godinama i ne poznavati se, nikad se ne upoznati stvarno, ako to ne žele ili nemaju neki neophodni, posebni instinkt za to. Ili, ako im to okolnosti ne dozvole. Ta sumnja, ta bojazan kad je riječ o Vlatku Dolečeku, proganjala me sve do

nedavno. Poznajem li ja njega zaista? Poznajemo li se mi zaista? Šta je to naše prijateljstvo?

Sarađivao sam, više puta, na nekim Vlatkovim stručnim tekstovima, člancima i knjigama, shvatio sam to kao znak nekog njegovog posebnog povjerenja. Svakodnevni kontakti su bili, prijateljstvo je postojalo, ali ona sumnja je tinjala. A onda se, jednog dana, dok smo sjedili uz kafu u njegovom omiljenom kafeu na Skenderiji, Vlatko otvorio, povjerio se. *Piše svoju autobiografiju*, simboličnog, znakovitog naslova: *Od đaka pješaka do akademika*. Zamolio me, možda me i nije zamolio, možda je samo rekao da ja to treba da mu „uredim“. To se, kao, podrazumijevalo.

I, da ne bude nikakve zabune, *tada sam počeo da upoznajem Vlatka Dolečeka*. Danima već, zapravo mjesecima, čitam („sređujem“) tu njegovu buduću knjigu, njegovu autobiografiju. Prebirem, slovo po slovo, po njegovom životu, od rođenja, pa, evo, sve do trenutka kad ovo pišem. I, svakog trenutka, čitajući njegov nezgrapnan, neliteraran, nepravopisni, inženjerski tekst, pitam se – šta je on meni sada? Šta sam ja njemu sada? Je li ovo, zaista *sav* njegov život?

Zastanem, zaprepašten, pred dva njegova životna detalja – jednim iz djetinjstva, jednim iz njegovog akademskog poslanja. U djetinjstvu – prepješačio, od kuće do škole, i obratno – 32.000 kilometara, 75% dužine ekvatora! Na sarajevskom Mašinskom fakultetu, i na svim drugim bosanskohercegovačkim mašinskim fakultetima, za 45 godina neprekidnog rada, obrazovao je i ispratio u budućnost preko 16,5 hiljada diplomiranih studenata, asistenata, docenata, vanrednih i redovnih profesora, doktora nauka! Čitav Vlatkov stvarni život je između toga, između ta dva kame-na međaša, ispisan u ovoj knjizi, kao pouka za sve one koji je budu čitali, ako je budu znali pročitati!

I tek sada, „sređujući“ ovu njegovu knjigu, počinjem da stvarno upoznajem svog druga i prijatelja Vlatka Dolečeka. Od rođenja, pa do danas, detalj po detalj. Sada mogu da zamislim čega se sve Vlatko uopšte nije sjetio, šta je sve zaboravio, šta je sve namjerno izostavio iz ove svoje autobiografije, koga je još sreo i upoznao u svom dosadašnjem životu, šta mu je ko još dobro ili loše učinio u životu, kome je on sve dobroga uči-

nio (jer ništa rđavoga on nikada i nikome nije mogao učiniti!), šta sve o njemu misle njegovi brojni prijatelji i saradnici, šta oni koji ga ne vole (takvi, sasvim sigurno, ne podnose ovakve ljudske biografije!)? I neprekidno, baveći se ovom njegovom knjigom, zastajem pred pitanjem, dilemom, nedoumicom – hoću li, zapravo, ikada do kraja upoznati svog prijatelja Vlatka Dolečeka?

Umišljajući sebi da ga, ipak, sada, poslije rada na ovoj knjizi, dobro poznajem, zastajem pred neumitnim pitanjem – kako se uopće može nositi jedna ovako bogata, uzbudljiva, neprekidnim radom ispunjena životna biografija? Pitanje doista nije samo retoričko. Jer, nije ovdje, u njegovom slučaju, nipošto riječ o bilo kakvoj prekomjernoj ambiciji. A još manje o bezrazložnoj skromnosti. Rekao bih da je, prije i više od svega, sam život Vlatka učio i uvjerio da se bez rada i napora ništa ne može ni postići, ni imati. Uz to, dakako, njegov urođeni, nesvakidašnji talenat i smisao za jezik i filozofiju brojeva, matematike, učinio je da mu olakša put i kroz život i kroz obrazovanje. I da mu odredi cilj i usmjeri ga ka tom cilju. Godinama se, tako, kod Vlatka i jedno i drugo – nauk da se mora neprekidno raditi i urođeni veliki talenat za jezik i čudesne izazove matematike – samo pojačavalo, raslo, sabijalo u jednu zadivljujuću energiju. Zato je i bilo moguće da Vlatko svoj život ispuni ovakvim bogatstvom, ovakvim rezultatima.

Da dodam i ovo: Vlatkove ambicije, njegova odlučnost, njegovi naponi, njegova neuništiva volja – ništa od toga nije bilo neskromno, a najmanje površno i naivno. Vlatko je imao (i ostvario!) *viziju svog punog života*, i ništa ga nije moglo pokolebati da tu viziju ostvari – ni mukotrпно (ali lijepo!) djetinjstvo, ni usamljenička *borba za svoju ličnost* (kroz rad i učenje!), ni ratne tegobe, ni sva (ne mala, a često i prekomjerna) radna, akademska, politička i društvena opterećenja.

I šta još reći? Možda još samo to: ova i ovakva ličnost – Vlatko Doleček, sa svim svojim beskrajnim ljudskim vrlinama – i ovakva životna biografija mogu biti uzor svakome ko svoj život posmatra otvorenih očiju i zdravog razuma. A da takvih doista ima – dokaz je onih 40 generacija Mašinskog fakulteta u Sarajevu, onih 16,5 hiljada Vlatkovih nekadašnjih studenata s fakulteta u Sarajevu, Banjoj Luci, Mostaru, Zenici, Tuzli

i Bihaću. Ogromna je Vlatkova zasluga za sve ono što su postigli u životu. Mnogi od njih, baš zato, nisu zaboravili da mu iskažu svoju duboku zahvalnost i sačuvaju trajno poštovanje prema njemu.

U septembru 2008. godine na Mašinskom fakultetu u Sarajevu upriličen je svečani ispraćaj profesorâ koji odlaze u penziju. Vlatko se, povodom toga, zahvalio dekanu Mašinskog fakulteta, profesoru dr. sc. Ejubu Džaferoviću, na biranim riječima i dodao: „Hvala što ste rekli da idem u *penziju*, jer ja nikako neću da idem u *mirovinu*.“. Time je jasno naglasio da samim činom odlaska u penziju ne namjerava da prestane da radi. Pa, zaista, i danas, kad nastaje ova knjiga, Vlatko Doleček ne prestaje da radi, mada, ipak, u nešto manjoj mjeri – angažovan je u nastavi na postdiplomskom i doktorskom kursu, a kao emeritus i pri obradi i odbrani magistarskih i doktorskih teza. I smišlja ili već ispisuje svoje nove knjige.

Bio sam, naravno, prisutan kada je, 14. juna 2012. godine, u prepunoj dvorani ANUBiH Vlatko održao svoje pristupno predavanje s temom *Budućnost robotike*. I prije toga, a naročito poslije tog njegovog veoma interesantnog predavanja, sugerisao sam mu više puta, i na tome ću i dalje istrajavati, da napiše knjigu o robotima i svemu onome što njihova ekspanzija donosi savremenom i (naročito) budućem čovječanstvu. Uvjeren sam da bi takva njegova knjiga osvojila mnogobrojnu i raznovrsnu čitalačku publiku, naročito među mladima. Idem u tome toliko daleko da sam čak više nego uvjeren da bi jedna takva Vlatkova knjiga mogla lako postati nezaobilazan udžbenik za osnovne i srednje škole!

Pa da, na kraju, kažem još i ovo.

Bila mi je čast da učestvujem o oblikovanju ove knjige. I ne krijem svoje najiskrenije zadovoljstvo što sam imao privilegiju da na ovakav način „prođem“ kroz ovaj bogat, uzbudljiv i častan život akademika Vlatka Dolečeka, druga i prijatelja.

Slavko Šantić (1937) – pjesnik, novinar, publicista, prevodilac s poljskog jezika.

Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1960. godine, Odsjek južnoslovenskih književnosti i jezika. Radio 20 godina na Radio Sarajevu i TV Sarajevu kao urednik školskog, kulturno-umjetničkog i dramskog programa. U periodu 1980–1985. bio je direktor i umjetnički rukovodilac Kamernog teatra 55. Od 1985. do 2002. godine bio je urednik Redakcije za kulturu lista „Oslobođenje“, glavni i odgovorni urednik lista „Nedjelja“, član ratne redakcije „Oslobođenja“, dugogodišnji komentator i kolumnista, u „Oslobođenju“ i mnogim drugim listovima i časopisima.

Jedan je od osnivača i višegodišnji generalni sekretar Asocijacije nezavisnih intelektualaca Krug 99.

Pisao je umjetničku, književnu i pozorišnu kritiku u više listova i revija za kulturu.

Objavio je knjige:

POEZIJA:

Ispod granja i zvijezda (1958), *Vrlo duge svetlosti* (1961), *Budući oblik* (1965), *Pejsaž za pravu reč* (1965), *Ljudska biljka* (1969), *Unutrašnje more* (1974), *Južna tapiserija* (1975), *Izabrane pjesme* (1976), *Južna tapiserija II* (1980)

PROZA:

Tragedija razuma – politički komentari (1995), *Grad i riječ – Sarajevo u poeziji* – poetska monografija (2008)

Pjesme su mu prevedene na italijanski, poljski, ruski, njemački, bugarski, albanski, francuski, slovenački, češki, engleski i turski jezik.

S poljskog jezika preveo poeziju, prozu, radio, TV i pozorišne drame većeg broja istaknutih poljskih autora, među kojima treba posebno istaći knjige poezije:

Wisława Szymborska, *Život na licu mjesta*, izbor i prevod s poljskog s Marinom Trumić, Lica, Sarajevo, 1997.

Tadeusz Różewicz, *Moja poezija*, izbor i prevod s poljskog s Marinom Trumić, Krug 99, Sarajevo 2002.

Dobio je više nagrada i priznanja, između ostalih: nagradu Udruženja književnika BiH (1968), Nagradu Izdavačkog preduzeća „Svjetlost” (1970), Šestoaprilsku nagradu Grada Sarajeva (1970), Orden „Zaslužan za kulturu Poljske“ (1979), Fund for Free Expression Award, U.S.A. 1993.

Sadržaj

KORIJENI.....	17
<i>Baka Anna</i>	20
<i>Moja majka</i>	22
DJETINJSTVO I ŠKOLOVANJE	25
<i>Prva sjećanja</i>	27
<i>Seoska osnovna škola</i>	28
<i>Očeva smrt</i>	29
<i>Postajem đak pješak</i>	30
<i>Čovjek i jezici</i>	33
<i>Na Omladinskoj radnoj akciji</i>	34
<i>Jedan dragi profesor</i>	37
<i>Srednjoškolski profesor i naučnik</i>	38
<i>Post scriptum: Obilježavanja dana mature</i>	39
PUT U VISOKO OBRAZOVANJE	43
<i>Noć u sarajevskom parku</i>	45
<i>Pimpek, Mirza i Obama</i>	47
<i>Upis na fakultet</i>	48
<i>Otvaranje Mašinskog odsjeka</i>	49
<i>Ilegalac u studentskom domu</i>	50
<i>Matematika u javnom kupatilu</i>	51
<i>Praksa u Doboju</i>	52
<i>Nastavak studija</i>	53
<i>Prelazak na studije u Beograd</i>	56
<i>Beogradske godine studija</i>	58
<i>Nisu svi isti</i>	59
<i>„Ljubavni“ sastanak pred Domom Armije</i>	60
<i>Diplomiranje</i>	61
POVRATAK U SARAJEVO	63
<i>Mašinski fakultet Sarajevo</i>	65
<i>Studijski boravak u Francuskoj</i>	66
<i>Prvi asistentski dani</i>	68
<i>Postdiplomski studij</i>	70
<i>Dva nezaboravna ispita</i>	71
VOJNI ROK U JNA	75
<i>Regrutacija</i>	77
<i>Pivo s Mišom Brozom</i>	78
<i>Boksterski rječnik</i>	79
<i>Preferans na kontrolnom tornju</i>	80
<i>Ilegalni izlasci iz kasarne</i>	82

NASTAVAK RADA NA FAKULTETU	85
<i>Obrana magistarske teze.....</i>	87
<i>Izbor u prvo nastavničko zvanje.....</i>	88
<i>Obrana disertacije.....</i>	91
<i>Gostujuća predavanja .....</i>	94
<i>Boravak u Moskvi.....</i>	95
<i>Izbor za dekana .....</i>	97
<i>Komisija s „istog sprata“.....</i>	100
POČETAK POLITIČKE AKTIVNOSTI.....	103
<i>Izbor za izvršnog sekretara CK SKBiH.....</i>	105
<i>Hod po opštinama .....</i>	106
<i>Polijski „savjeti“ Jerka Bradvice.....</i>	109
<i>Debata o političkom organizovanju .....</i>	111
<i>Kafe s Pekom.....</i>	111
<i>Početak raspada.....</i>	113
DRAGE OBAVEZE.....	117
<i>Predsjednik SAROJ-a.....</i>	119
<i>Predsjednik CEDUS-a.....</i>	121
<i>Predsjednik Odbora za dodjelu 27-julske nagrade 1990. ....</i>	122
NADARENI STUDENTI.....	125
<i>Sestre Čohodar.....</i>	127
<i>„Mašinijade“ .....</i>	128
<i>Iskušenja istraživanja.....</i>	129
<i>„Slučaj“ Nedžada Imamovića.....</i>	129
NAJVEĆI STRUČNI IZAZOVI.....	133
<i>Rad na aplikativnim projektima .....</i>	135
<i>Osnivanje UNIS-instituta .....</i>	136
<i>Projekat „PRODUKTIKA“.....</i>	138
<i>Majčina smrt .....</i>	139
<i>Najveći istraživački projekat u RBiH .....</i>	140
<i>Konferencija „PRODUKTIKA 92“.....</i>	142
<i>Na krilima „PRODUKTIKE“ .....</i>	143
<i>Neprijemljen gest .....</i>	144
NOVI VJETROVI.....	145
<i>Kandidatura za rektora UNSA.....</i>	147
<i>Neodržani kongres.....</i>	149
KAKO SAM DOČEKAO RAT.....	151
<i>April 1992.....</i>	153
<i>Zoranova pogibija.....</i>	154
<i>Fakultet u ratu.....</i>	156
<i>Stručne i kulturne manifestacije u ratu .....</i>	159

<i>Zenički privredni sajam – ZEPS 1994</i>	160
<i>Skup s lapsusom</i>	161
<i>Doktorati u ratu</i>	162
<i>O tragediji u Ferhadiji</i>	164
<i>Preživjeti doktorat!</i>	165
<i>Oponent oponentu</i>	166
<i>Centar naprednih tehnologija – ATC</i>	168
<i>Šta sam sve radio za vrijeme rata</i>	169
JOŠ NEKA SJECANJA	171
<i>Priča o laptopu</i>	173
<i>...i Vojnoj enciklopediji</i>	174
<i>Dojava „svjesnih“ građana</i>	175
<i>U policijskoj stanici</i>	176
<i>Kazna ili zatvor</i>	177
<i>Nezaboravni gest Isaka Karabegovića</i>	178
ASOCIJACIJA NEZAVISNIH INTELEKTUALACA KRUG 99	181
<i>Osnivanje i djelovanje Kruga 99</i>	183
<i>Saradnja s prijateljima</i>	186
<i>Deklaracija o jedinstvenom Sarajevu</i>	189
<i>Svjedočenje o Brčkom</i>	190
<i>Zalaganje za konstitutivnost</i>	192
PUTOVANJE U BEOGRAD	195
<i>„Promašeni“ ljudi</i>	197
<i>U generalovoj kući</i>	198
<i>S Danicom i Vukom</i>	200
<i>S još jednim Vukom</i>	201
<i>U Subotici</i>	202
<i>U Crnoj Gori</i>	204
<i>Ponovo u Beogradu</i>	205
AVANTURA DO SARAJEVA.....	207
<i>„Tesla“ sredio alarm</i>	209
<i>Sejo s „agresorske strane“</i>	210
<i>Dan do Zenice, dva do Sarajeva</i>	211
NEZABORAVNA PUTOVANJA.....	213
<i>U Fondaciji „Alberto Moravia“ u Rimu</i>	215
<i>U Pizi, u zatvoru, kod Adriana Sofrija</i>	218
<i>Boravak u SAD</i>	220
<i>„Naše gore list“ u Atlanti</i>	222
<i>O Carteru na Palama</i>	223
<i>Posjeta UN-u</i>	225
<i>U Vaticanu</i>	226
<i>U sjedištu NATO saveza</i>	229

NA FAKULTETU, POSLIJE RATA	233
<i>Novi udžbenici.....</i>	235
<i>Poslijeratne aktivnosti.....</i>	235
<i>Edukacija.....</i>	236
<i>Nauka .....</i>	237
<i>Moji poslijeratni doktoranti .....</i>	238
<i>Zahtjevni kriteriji.....</i>	241
<i>Transfer znanja .....</i>	243
PENZIJA, A NE MIROVINA!	247
<i>Poslije 45 godina! .....</i>	249
<i>Izbor i rad u ANUBiH .....</i>	250
<i>Pristupno predavanje u ANUBiH.....</i>	252
JEDAN OSVRT UNAZAD.....	257
<i>Profesorsko djelovanje .....</i>	259
<i>Naučno djelovanje.....</i>	261
<i>Pohvale kao nagrada .....</i>	264
<i>Moj imenjak Vlatko .....</i>	265
<i>„Zaboravni“ studenti .....</i>	266
<i>Društveno djelovanje.....</i>	269
<i>Dnevnik za Slobodnu Evropu .....</i>	271
DVA DRAGA PRIJATELJA.....	273
<i>I ja sam „ratni profiter“.....</i>	275
<i>Izet-Kiko Sarajlić.....</i>	276
<i>Sead Fetahagić.....</i>	279
<i>Kod Mome i kod Mirse .....</i>	280
<i>Dvije Sejine knjige.....</i>	281
VELIKE I DRAGE LIČNOSTI.....	283
<i>Akademik Ivan Supek, fizičar i filozof .....</i>	285
<i>Akademik Bogdan Bogdanović, inženjer i umjetnik .....</i>	289
<i>Akademik Radomir Konstantinović, književnik i filozof.....</i>	292
KRAJ PUTA – OD ĐAKA PJEŠAKA DO AKADEMIKA.....	297
<i>I dalje novi planovi.....</i>	299
PROFESORSKA BIOGRAFIJA.....	303
BIBLIOGRAFIJA.....	311
<i>I. Knjige.....</i>	313
<i>II. Radovi u časopisima.....</i>	315
<i>III. Radovi u zbornicima.....</i>	317
<i>IV. Radovi iz opće tematike .....</i>	338
<i>V. Stručni radovi, značajniji projekti .....</i>	342
<i>VI. Mentorstvo doktorskih disertacija .....</i>	344

PRILOZI.....	347
<i>Prilog 1. Asteroid DOLEČEK.....</i>	<i>349</i>
<i>Prilog 2. Anna Doleček r. Tušla – Baka Ana (1876–1961).....</i>	<i>350</i>
<i>Prilog 3. Tetka Zdenka.....</i>	<i>352</i>
<i>Prilog 4. Prof. dr. Rastislav Drljić – rođak.....</i>	<i>353</i>
<i>Prilog 5. Dr. Ivo Bojanovski.....</i>	<i>354</i>
<i>Prilog 6. Mirovna konferencija u Parizu 1947. godine.....</i>	<i>355</i>
<i>Prilog 7. Profesor dr. Borislav Džodžo – mentor mog doktorata.....</i>	<i>356</i>
<i>Prilog 8. Vlatko Doleček – profesor, doktor, akademik, a iznad svega prijatelj.....</i>	<i>357</i>
<i>Prilog 9. Izbor za redovnog profesora.....</i>	<i>359</i>
<i>Prilog 10. Govor pri dodjeli 27-julske nagrade, 25. juli 1990.....</i>	<i>361</i>
<i>Prilog 11. Struktura DC IX.....</i>	<i>363</i>
<i>Prilog 12. Konferencija PRODUKTIKA 92.....</i>	<i>366</i>
<i>Prilog 13-a. Pismo akademika S. Zimonjića.....</i>	<i>367</i>
<i>Prilog 13-b. Pismo akademiku S. Zimonjiću.....</i>	<i>368</i>
<i>Prilog 14. Tri funkcije Univerziteta.....</i>	<i>369</i>
<i>Prilog 15. Jugoslavensko društvo za mehaniku.....</i>	<i>373</i>
<i>Prilog 16. Sjećanje na heroja dr. Zorana Gavrića.....</i>	<i>376</i>
<i>Prilog 17. Kinematika i Mozart.....</i>	<i>378</i>
<i>Prilog 18. Doktorat Željka Bilića.....</i>	<i>380</i>
<i>Prilog 19. Doktorat Dunje Martinović.....</i>	<i>382</i>
<i>Prilog 20. ATC – Projekti.....</i>	<i>384</i>
<i>Prilog 21. Izvještaj za ratni period.....</i>	<i>385</i>
<i>Prilog 22. Druga skupština Kruga 99 (3. 11. 1996).....</i>	<i>389</i>
<i>Prilog 23. Deklaracija o slobodnom i jedinstvenom Sarajevu.....</i>	<i>397</i>
<i>Prilog 24. Stav oko arbitraže za Brčko.....</i>	<i>399</i>
<i>Prilog 25. Magistarski rad Avde Volodera.....</i>	<i>401</i>
<i>Prilog 26. Doktorat Avde Volodera.....</i>	<i>403</i>
<i>Prilog 27. Radovi objavljeni za vrijeme izrade doktorske teze.....</i>	<i>406</i>
<i>Prilog 28. Moje prisjećanje na poznanstvo i druženje s Vlatkom Dolečekom.....</i>	<i>408</i>
<i>Prilog 29. Ljetna škola iz Dinamike.....</i>	<i>410</i>
<i>Prilog 30. Slučaj studenta Đure Mišura.....</i>	<i>413</i>
<i>Prilog 31. Put u civilno društvo.....</i>	<i>415</i>
<i>Prilog 32. Simbol Kruga 99.....</i>	<i>422</i>
<i>Prilog 33. Oproštajne riječi na vječnom prebivalištu Seada Fetahagića.....</i>	<i>425</i>
<i>Prilog 34. Društvo za robotiku u Bosni i Hercegovini.....</i>	<i>428</i>
<i>Prilog 35. Referat za izbor u zvanje redovnog člana ANU BiH.....</i>	<i>429</i>
<i>Prilog 36. Akademik Vlatko Doleček.....</i>	<i>432</i>
INDEX IMENA.....	433
O KNJIZI I AUTORU.....	443
<i>Hazim Bašić.....</i>	<i>445</i>
<i>Dubravko Lovrenović.....</i>	<i>446</i>
<i>Neven Kazazović.....</i>	<i>448</i>

RIJEČ IZDAVAČA	451
<i>Autobiografija Vlatka Dolečeka (1939–2014) .....</i>	<i>453</i>
POGOVOR.....	457
<i>Ostvarena vizija punog života .....</i>	<i>459</i>
SADRŽAJ	465

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

821.163.4(497.6)-94

DOLEČEK, Vlatko

Od đaka pješaka do akademika : autobiografija
1939-2014. / Vlatko Doleček. - Sarajevo :
Udruženje Obrazovanje gradi BiH, 2014. - 470
str. : ilustr. ; 17 cm

Registar.

ISBN 978-9958-683-13-8

COBISS.BH-ID 21456646

